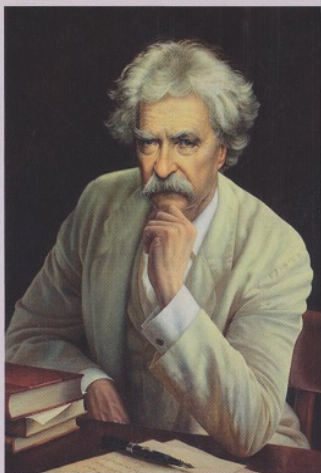

ESKİMO KIZININ AŞKI

MARK TWAIN TOPLU ÖYKÜLER 2

İngilizceden Çeviren
D. KEMAL TARIM

ESKİMO KIZININ AŞKI

Toplu Öyküler 2

MARK TWAIN (1835-1910)

ABD'nin Missouri eyaletinde doğdu. Asıl adı Samuel Clemens'tır. Erken biten okul hayatının ardından baskı işini öğrendi ve gazeteciliğe başladı. *Hannibal*, *St. Louis*, *Philedelphia* ve *New York* gazetelerinde yazılar yazdıktan dört yıl sonra doğduğu yere geri döndü ve Mississippi Nehrinde kaptanlığa başladı. Mississippi üzerinde seyreden buharlı gemilerden birinde, “iki kulaç”lık mesafeye gelindiğinde “mark twain!” diye bağırarak bir kılavuz kaptandan esinlenerek kendisine “Mark Twain” ismini taktı ve bu isimle yazarlığa devam etti. Yazar olarak ününü, 32 yaşındayken yayımladığı ilk kitabıyla kazandı. Bunu, kendi çocukluğunda yaşadığı olaylardan esinlenerek yazdığı *Tom Sawyer'ın Maceraları* ve *Huckleberry Finn'in Maceraları* isimli romanları izledi. 1870'lerde karısı ve çocuklarıyla birlikte Connecticut'a yerleşen Mark Twain burada en önemli eserlerini verdi. Ancak hayatının son yirmi yılı ne yazık ki, büyük sıkıntılarla geçti. Tek oğlunu ve iki kızını kaybetti. Ortağı olduğu yayınevi iflas etti. 1904'te karısının ölümüyle hikâyeleri daha da alaycılık kazandı.

D. KEMAL TARIM

1951'de Adana, Karaisalı'da doğdu. Tarsus Amerikan Kolejinden sonra girdiği Orta Doğu Teknik Üniversitesi İşletmecilik Bölümünden mezun oldu. Bir süre Hollanda'da yaşadıkdan sonra Türkiye'ye dönerek kendi mesleğiyle ilgili alanlarda çeşitli özel şirketlerde çalıştı.

İşinimler adlı bir şiir kitabı var. ODTÜ İstanbul Edebiyat Kulübünün faaliyetleri çerçevesinde öyküler, şiirler, denemeler yazdı, şiir çevirileri yaptı. Bunlardan biri Edgar Allan Poe'nun *Kuzgun'u*. Yayımlanmış çevirileri: Alexander Hemon'un *En İyi Avrupa Öyküleri* ve Ray Celestin'in *New Orleans Cinayetleri*. Mark Twain'in *Mississippi'de Hayat* (Alfa, 2016) adlı romanından başka *Âdem ile Havva'nın Günlüğü* (Alfa, 2016) adlı İncil temalı öykülerini çevirdi. Şimdi Mark Twain'in öykülerinin tamamını çevirmekte olup, dört kitaptan oluşacak bu “Toplu Öyküler” dizisinin ilk kitabı *Tuhaf Bir Rüya* (Alfa, 2017) yayımlanmıştır.

Toplu Öyküler 2: Eskimo Kızının Aşkı

© 2016, ALFA Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

Kitabın Türkçe yayın hakları Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.'ne aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Yayıncı ve Genel Yayın Yönetmeni M. Faruk Bayrak

Genel Müdür Vedat Bayrak

Yayın Yönetmeni Mustafa Küpüşoğlu

Çeviren D. Kemal Tarım

Editör Hasan Fehmi Nemli

Kapak Tasarımı Elif Çepikkurt

Sayfa Tasarımı Zuhul Turan

ISBN 978-605-171-483-7

1. Basım: Nisan 2017

Baskı ve Cilt

Melisa Matbaacılık

Çiftelhavuzlar Yolu, Acar Sanayi Sitesi, No: 8, Bayrampaşa-İstanbul

Tel: (0212) 674 97 23 Faks: (0212) 674 97 29

Sertifika no: 12088

Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

Alemdar Mahallesi, Ticarethane Sokak No: 15 34110 Cağaloğlu-İstanbul

Tel: (0212) 511 53 03 Faks: (0212) 519 33 00

www.alfakitap.com - info@alfakitap.com

Sertifika no: 10905

MARK TWAIN TOPLU ÖYKÜLER 2

ESKİMO KIZININ AŞKI

İngilizceden Çeviren
D. KEMAL TARIM

İÇİNDEKİLER

Acayip Bir Deneyim	7
Engelli Bir Adamın Öyküsü.....	46
McWilliams'lar ve Hırsız Alarmı.....	56
Çalınan Beyaz Fil.....	66
Bir Hayalet Hikâyesi	95
Kısmet	104
Rehberlik Oyunu	111
California'lı'nın Hikâyesi	132
Eskimo Kızının Aşkı.....	144
Ölü mü Diri mi?	165
Bir Milyon Sterlinlik Banknot.....	178
Cecil Rhodes ve Köpekbalığı.....	208
Ed'in Kısmetini Açan Şaka	217
Sonu Olmayan Bir Hikâye.....	226

ACAYİP BİR DENEYİM

Aşağıdaki öyküyü Binbaşı'nın kendisi anlattı bana; hatırladığım kadıyla aktarıyorum:

Ben 1862–63 kışında Connecticut'un New London ilçesindeki Trumbull Kalesi'nin kumandanıyım. Oradaki hayatımız belki “cephedeki” hayat kadar hareketli değildi ama yine de kendi çapında hareketliydi; anlayacağınız, kimsenin yeterince heyecanlandıracak bir şey yok diye uyuşuk uyuşuk oturmasına olanak yoktu. Bir kere, o zamanlar bütün Kuzeyde ortam akıl sır ermez söylentilerle çalkalanıyordu; isyancıların¹ casuslarının her yerde cirit attığı, Kuzeydeki kalelerimizi havaya uçurmaya, otellerimizi yakmaya, kasabalarımıza mikrop bulaştırılmış giysiler göndermeye hazırlandıkları ve bunlara benzer daha bir sürü şey... Hatırlarsınız. Bütün bunların bizi uyanık tutma ve garnizon hayatının alışılmış sıkıcılığını bastırma yönünde bir etkisi oluyordu. Üstelik bizim orası bir askere alma merkeziydi ki bu bizim uyuklamaya, hayal kurmaya veya aylak

¹ İç savaş döneminde Kuzeylilerin Güneyliler için kullandıkları terim.

aylak dolaşmaya hiç vaktimiz olmadığını söylemekle aynı şeydi. Niye derseniz, bütün dikkatimize karşın bir gün içinde askere alınanların yüzde ellisi ne yapıp edip aynı gece kaçıyorlardı. Askere alındıklarında verilen o ilk ödenek öyle büyüktü ki kaçmalarına izin vermesi için bir nöbetçiye üç yüz dört yüz dolar verebiliyorlardı ve yine de o ödenekten ellerinde yoksul bir adam için servet sayılacak kadar bir miktar kalıyordu. Evet, daha önce de dediğim gibi, hayatımız hiç de uyuşuk bir hayat değildi.

İşte, bir gün karargâhımda yalnız başıma oturmuş bazı yazılar yazarken, on dört on beş yaşlarında solgun yüzlü, perişan kılıklı bir genç içeri girdi, başını eğerek düzgün bir şekilde selam verdi ve şöyle dedi:

“Galiba askere almalar burada yapılıyor, değil mi?”

“Evet.”

“Lütfen beni kaydeder misiniz, efendim?”

“Olacak şey değil, hayır! Sen çok gençsin, evladım, üstelik çok ufak tefeksin.”

Yüzüne hayal kırıklığına uğramış gibi bir ifade geldi ve bu süratle derinleşip umutsuzluk ifadesine dönüştü. Gidecekmiş gibi yavaşça arkasını döndü; duraksadı, ardından yine bana doğru dönüp, yüreğime dokunan bir sesle şöyle dedi:

“Bu dünyada bir evim de, bir dostum da yok. Ne olur beni kaydetseniz!”

Fakat elbette bu mümkün değildi ve bunu elimden geldiğince nazik bir şekilde belirttim. Sonra sobanın yanına oturup ısınmasını söyledim ve hemen ardından, “Birazdan yemek de yiyebilirsin. Aç mısın?” dedim.

Cevap vermedi; gereği de yoktu; yumuşak bakışlı, iri gözlerindeki minnettarlık kelimelerle anlatılamayacak kadar çok şey anlatıyordu. O sobanın yanına oturdu ve ben yazmaya devam ettim. Ara sıra ona kaçamak bir

bakış atıyordum. Giysilerinin ve ayakkabılarının kirli ve yıpranmış olmasına karşın iyi malzemeden ve zarif bir tarzda yapılmış olduklarını fark ettim. Bu bir fikir veriyordu. Buna sesinin üzgün ve ahenkli olduğunu, gözlerinin derin ve hüznünlü bir şekilde baktığını, duruşunun ve hitap tarzının efendice olduğunu ekledim; belli ki zavallı delikanlı vahim bir durumdaydı. Sonuç olarak ona ilgi duydum.

Ne var ki, gitgide işime daha çok daldım ve çocuğu tamamen unuttum. Bu ne kadar sürdü bilmiyorum; fakat nihayet nasıl olduysa kafamı kaldırıp baktım. Delikanlının sırtı bana dönüktü, ama yanaklarından birini görebiliyordum ve o yanaktan sessiz bir gözyaşı deresi akmaktaydı.

Kendi kendime, “Tanrı benim iyiliğimi versin,” dedim; “Zavallılığın acından öldüğünü unuttum.” Sonra ona, “Benimle gel aslanım; birlikte yemek yiyeceğiz; bugün yalnızım,” diyerek gaddarlığımı telafi etmeye çalıştım.

Bana yine o minnettar bakışlardan biriyle baktı ve yüzünde mutlu bir ışık belirdi. Masanın yanında ellerini sandalyenin arkasına koyup ben oturana kadar bekledikten sonra oturdu. Bıçağımı ve çatalımı elime aldım ve tam yemeğe girişecektim ki onlar elimde öylece kalakaldım, zira oğlan başını öne eğmiş, sessizce dua ediyordu. Birden evimin ve çocukluğumun huşu uyandıran binlerce anısı içime akın etti ve dinden, onun kırık kalplere şifasından, tesellisinden ve desteğinden ne kadar uzağa sürüklenmiş olduğumu düşünüp bir ah etmekten kendimi alamadım.

Yemeğimizi yerken genç Wicklow’un, tam adı Robert Wicklow’muş, peçetenin nasıl kullanıldığını bildiğini gördüm; yani, kısaca söylemek gerekirse, görgülü bir çocuk olduğunu fark ettim; ayrıntıları boş verin.

Çocuğun süssüz, yalın bir içtenliği de vardı ki, bu çok hoşuma gitti. Çoğunlukla onun hakkında konuştuk ve başından geçen her şeyi öğrenmekte hiç zorluk çekmedim. Louisiana'da doğup büyüdüğünü söylediğinde ona iyice ısındım, zira orada bir süre bulunmuştum. Mississippi'nin bütün "kıyı" bölgesini bilir ve severdim ve duyduğum ilginin silinip gitmesine yetecek kadar uzun süre uzak kalmamıştım oradan. Çocuğun sözünü ettiği isimler bile iyi geldi bana; hem de öyle hoşuma gitti ki, anlatsın diye lafı döndürüp dolaştırıp hep oralara getirdim. Baton Rouge, Plaquemine, Donaldsonville, Sixty mile Point, Bonnet-Carré, Stock Landing, Carrollton, Buharlı Gemi Rıhtımı, Buharlı Posta Vapuru Rıhtımı, New Orleans, Tchoupitoulas Sokağı, Esplanade, Rue des Bons Enfants, St. Charles Oteli, Tivoli Circle, Shell Road, Pontchartrain Gölü gibi yerlerden dem vurup durdum hep. Ve R. E. Lee, Natchez, Eclipse, General Quitman, Duncan F. Kenner ve aşına olduğum diğer eski buharlı gemiler hakkında bir kez daha bir şeyler duymak özellikle çok hoş oldu benim için. Bu isimler temsil ettikleri şeylerin görünüşünü kafamda öyle berrak bir şekilde canlandırdı ki neredeyse yeniden oralarda olmak kadar iyiydi doğrusu. Genç Wicklow'un hayat hikâyesi kısaca şöyleydi:

Savaş patladığında, yatalak halası ve babasıyla birlikte Baton Rouge civarında, elli yıldır ailenin malı olan, büyük ve zengin bir plantasyonda yaşıyorlarmış. Babası Kuzey taraftarıymış. Onu her türlü yolla sıkıştırıp eziyet etmişler, ama o ilkelere sadık kalmış. Kalmış kalmasına da, nihayet bir gece maskeli adamlar konağı yakıp kül etmişler ve onlar da canlarını kurtarmak için ailece kaçmak zorunda kalmışlar. Nereye kaçtırlarsa peşlerine düşülmüş ve böylece yoksulluk, açlık ve kahırla ilgili bilmek gereken ne varsa öğrenmişler.

Yatalak hala sonunda huzura kavuşmuş: sefalet ve sığınacak bir dam altı olmayışı yüzünden hayatını kaybetmiş; tıpkı bir baldırı çıplak serseri gibi, açık arazide gökler gümbür gümbür gümbürderken ve üstüne sicim gibi yağmur yağarken ölmüş. Bunun üstüne fazla bir zaman geçmeden babası silahlı bir güruh tarafından yakalanmış ve onu, çocuğun yalvarıp yakarmalarına aldırış etmeyip gözünün önünde ipe çekmişler. [Bu noktada gencin gözlerinde nefret dolu bir ışıma oldu ve sanki kendi kendine söylüyormuş gibi, “Eğer kaydolamazsam, zararı yok... bir yol bulurum... bir yol bulurum” dedi.] Babasının ölmüş olduğu belirtilir belirtilmez, çocuğa eğer yirmi dört saat içinde o bölgeyi terk etmezse başının belaya gireceği söylenmiş. O gece sessizce hareket ederek nehir kıyısına gitmiş ve bir plantasyon rıhtımının yanında bir yere saklanmış. Bir süre sonra *Duncan F. Kenner* oraya yanaşmış ve çocuk da yüzerek gidip geminin arkasında çektiği filikaya çıkıp saklanmış. Gemi gün ışımasına yakın Stock Landing’e gelmiş ve o da kimseye sezdirmeden kıyıya çıkmış. Orayla New Orleans’daki Good Children Sokağı’nda oturan amcasının evi arasındaki üç mili yürümüş ve sıkıntıları bir süre için sona ermiş. Fakat bu amcası da Kuzey taraftarıymış ve amcası çok geçmeden en iyisinin Güneyi terk etmek olacağı kararına varmış. Bunun üzerine genç Wicklow ile birlikte kimsenin dikkatini çekmeden bir yelkenli tekneyle ülkeden ayrılmışlar ve vaktinde New York’a ulaşmışlar. Astor House oteline yerleşmişler. Genç Wicklow Broadway’de bir aşağı bir yukarı yürüyerek, Kuzeyin hiç görmemiş olduğu gezilecek yerlerini gezerek bir süre iyi vakit geçirmiş; fakat sonunda durum değişmiş ve ne yazık ki daha iyiye doğru değil. O amca başlarda neşeli biriymiş, ama şimdi bir derdi varmış da ümitsizliğe kapılmış gibi görünüyor-

muş; üstelik aksi ve sinirli de olmuş; ikide bir paranın tükendiğinden, biraz daha para bulmanın hiçbir yol olmadığından söz ediyor, “bırak iki kişiyi, bir kişiye yetecek kadar bile kalmadı,” diyormuş. Derken bir sabah ortadan kaybolmuş; kahvaltıya gelmemiş. Çocuk otel kâtipliğine gidip sorunca ona amcasının önceki gece faturasını ödeyip gittiğini söylemişler; kâtip Boston’a gittiğini sanıyormuş ama emin değilmiş.

Delikanlı yapayalnız ortada kalmış. Ne yapacağını bilemiyormuş, fakat en iyisinin peşinden gidip amcasını bulmak olacağı sonucuna varmış. Buharlı gemi rıhtımına gidince cebindeki azıcık paranın onu Boston’a götüremeyeceğini öğrenmiş; ancak New London’a kadar gidebilirmiş; o da yolun geri kalanında Tanrı’nın kendisine bir çare lütfedeceği inancı ve kararlılığıyla o limana kadar bilet almış. Şimdi meğer üç gün üç gecedir New London sokaklarını arşınıyor, orada burada acıyan birilerinin yardımıyla bir iki lokma yiyip, bir yerlerde uyuyormuş. Fakat nihayet canına tak etmiş ve cesareti de umudu da uçup gitmiş. Eğer askere alınabilseymiş, kimse ondan daha minnettar olamazmış; madem askere alınamıyor, hiç değilse trampetçi de olamaz mıymış? Ah, memnun kalmamız için çok ama çok çalışmış ve çok da minnettar kalırmış!

İşte, ayrıntılar dışında, genç Wicklow’un hayat hikâyesi, tam olarak bana anlattığı şekliyle böyleydi. Ona dedim ki:

“Evladım, şimdi artık dostlar arasındasın; daha fazla canını sıkma.” Görseniz nasıl parladı gözleri! Çavuş John Rayburn’ü çağırıp –Çavuş Hartford’ludur ve halen de orada yaşar; belki tanırırsınız– dedim ki, “Rayburn bu çocuğu bandocuların koğuşuna yerleştir. Onu trampetçi olarak askere alacağım; senin ona göz kulak olmanı ve iyi davranılmasını sağlamanı istiyorum.”

Böylelikle, elbette, kalenin kumandanıyla trampetçi çocuk arasındaki bağlantı sona erdi; fakat yine de o küçük kimsesiz delikanlı bütün ağırlığıyla yüreğimde kaldı. Canlanıp neşelenmeye başladığını görmek için onu kollamayı sürdürdüm; fakat hayır, günler gelip geçti, hiçbir değişiklik olmadı. Hiç kimseyle arkadaşlık kurmadı; daima dalgındı, daima düşünüyordu; yüzü her zaman hüznüldü. Bir sabah Rayburn benimle özel konuşmak için izin isteyip şöyle dedi:

“Umarım saygısızlık etmiyorumdur, efendim; fakat gerçek şu ki bandocular öyle gergin ve endişeli ki galiba birinin bunu söylemesi gerekiyor.”

“Niye, sorun ne?”

“Wicklów adlı çocuk, efendim. Bandocular ona tahmin bile edemeyeceğiniz kadar çok kafayı takmış durumdalar.”

“Deme, devam et, devam et. Ne yapıyormuş?”

“Dua ediyormuş, efendim.”

“Dua mı ediyormuş!”

“Evet, efendim; o çocuğun duaları yüzünden bandocularda huzur filan kalmamış. Sabah ilk iş duaya başlıyormuş; öğlen olunca hakeza ve geceleri, özellikle geceleri kendini büsbütün çıldırmışçasına dua etmeye kaptınıyormuş. Uyku? Üstünöze iyilik sağlık, hiçbiri uyuyamıyormuş: Dediklerine göre, ortamı ele geçiriyormuş ve yalvarıp yakarma değirmenini döndürmeye başladı mı tek kelimeyle dur durak bilmiyormuş. Bando şefiyle başlıyor, onun için dua ediyormuş; sonra borazancıbaşını ele alıyor, onun için dua ediyormuş; ardından bas davulcuya geçip çekiştirerek duaya katılmaya zorluyormuş ve böyle böyle bandonun bir ucundan başlayıp ta sonuna kadar, her birine bir gösteri yapıyor ve bu yaptıklarına öylesine çok kendini kaptınıyormuş ki, size onun sanki bu dünyaya daha dün gelmiş biri

değilmiş gibi düşündüğünü ve ahrette yanında bir bando olmazsa mutlu olamayacağından kendisi için onları seçmek istediğini, böylece milli ezgilerin oraya uygun bir tarzda güzel bir şekilde icra edilmesi için onlara bel bağlayabileceğine inandığını düşündürebilirmiş. İşte, efendim, ona çizme filan fırlatmak da kâr etmiyormuş; orası karanlık; ayrıca zaten bu dua işinde pek namuslu davranmıyor, büyük davulun arkasına diz çöküyormuş; böylece üstüne çizme yağdırsalar bile onun için fark etmiyor, aldırış bile etmiyormuş; sanki alkış yağıyormuş gibi sesini titrete titrete şakımaya devam ediyormuş. Ona, 'Öf, dilin damağın kurusun!' 'Sus artık!' 'Biri şunu vursun!' 'Öf, defol git başımızdan!' ve işte bunun gibi daha bir sürü şey söyleyip, bağırıp çağırıyorlarmış. Fakat ne fayda? Bu onu hiç korkutmuyormuş. Umursamıyormuş hiç." Biraz durakladıktan sonra şöyle devam etti: "O küçük budala fena da bir çocuk değil hani; sabah kalkıp bütün o atılan çizmeleri topluyor, birbirleriyle eşleştiriyor ve herkesin çizmelerini yerli yerine yerleştiriyormuş. Ve şimdiye kadar ona o kadar çok çizme fırlatılmış ki gözleri kapalı bile hangisinin kimin olduğunu bilip eşleştirebilirmiş."

Çavuş bir daha duraklayınca araya girmek için kendimi zor tuttum:

"Fakat bunun daha beteri o duayla işini bitirince geliyor tabii eğer olur da bitirirse yüksek sesle şarkı söylemeye başlıyor. Eh, konuştuğu zaman nasıl baldan tatlı bir sesi olduğunu siz de biliyorsunuz; o sesin kapı önündeki dökme demirden yapılmış bir köpek heykelini birkaç basamak aşağı inip onun elini yalamaya ikna edebilecek bir ses olduğunu biliyorsunuz. Şimdi eğer benim sözüme güvenirseniz, efendim, orası onun şarkı söylemesine uygun bir ortam değil. Flüt müziği o çocuğun şarkı söylemesinin yanında kulak tırmalar.

Ah, orada karanlığın içinde, alçak sesle öyle yumuşak ve tatlı bir şekilde çağılıyor ki, cennette olduğunuzu sanırsınız.”

“Bunun neresi ‘beter’?”

“Ah, maalesef en uygun kelime o, efendim. Onun

‘Tam benim gibi – yoksul, acınası ve kör’

diye bir şarkı tutturup da söylediğini bir duysanız, sadece bir defacık olsun duysanız ve baştan aşağı eriyip erimediğinizi, gözlerinizden yaşlar boşanıp boşanmadığını bir görseniz! Ne söylediğine dikkat bile etmiyorum, ne söylerse söylesin dosdoğru can evinize gidiyor; ruhunuzun en derinlerine dokunuyor ve her seferinde sizi sizden alıp götürüyor! Sadece şunu,

‘Günahın ve pişmanlığın çocuğu;

yüreği umutsuzlukla dolu,

Bekleme yarına kadar; bugün teslim et kendini;

Hüznüyle yaşama o semavi aşkın’

bir dinleseniz yeter. İnsana kendini yaşayan en günahkâr, en hain bir hayvanmış gibi hissettiriyor desem yeridir. Ve bir de eviyle, annesiyle, babasıyla, çocukluğuyla, eski anılarıyla ve kaybolup gitmiş olan şeylerle ilgili o şarkılarını söylemeye başladı mı, hayatınız boyunca sevdiğiniz ve kaybettiğiniz ne varsa gözlerinizin önüne getiriveriyor; dinlemesi çok güzel, tam anlamıyla ilahi şeyler, efendim, fakat Tanrım, Tanrım, öyle bir gönül yarası açıyor ki sormayın! Bandoya gelince, nasıl desem, hepsi ağlıyor, o köftehorların tek tek hepsi hüngür hüngür ağlıyor ve saklamaya da çalışmıyorlar. Ve sonra ilk gördüğünüz, çocuğa çizmelerini fırlatan o çetenin hepsinin birdenbire ranzalarından fırlayıp karanlıkta hızla

koşturarak ona sarılmaları oluyor. Evet, aynen öyle yapıyorlar, üstüne başına salyalarını akıtıyorlar, ona sevecen isimler takıyorlar ve kendilerini bağışlaması için yalvarıyorlar. Ve işte tam o anda, şayet bir alay asker o eniğin saçının bir teline zarar vermeye yeltenecek olsa onlar sanki koca bir kolorduymuşlar da o alayın üstüne saldırabilirlermiş gibi bir havaya giriyorlar!

Bir başka duraklama.

“Hepsi bu mu?” dedim.

“Evet, efendim.”

“İyi de, ben anlamadım, şikâyet ne?” Ne yapılsın istiyorlar?”

“Ne yapılsın mı? Tanrı iyiliğinizi versin, anlaşılmayacak ne var, efendim, sizin onun şarkı söylemesine bir son vermenizi istiyorlar.”

“Ne tuhaf! Çocuğun müziğinin güzel, ilahi filan olduğunu sen söyledin.”

“Tam da bu sebepten işte. Çok aşırı ilahi maalesef. Bir faninin dayanması mümkün değil. İnsanı fena heyecanlandırıyor; içini dışına çıkarıyor; tüm duygularını işkence sehпасına yatırıp lime lime ediyor; kendini kötü ve günahkâr hissettiriyor; cehennemden başka hiçbir yer için uygun bir müzik değil desem yeridir. İnsanı öyle bitip tükenmez bir pişmanlık duygusu içinde tutuyor ki artık yaşamamanın tadı tuzu kalmıyor. Ve bir de o ağlayıp sızlanmalar yok mu, işte, tam o zaman dananın kuyruğu kopuyor, sabahları utançtan kimse kimsenin yüzüne bakamıyor.”

“Anlaşıldı, bu garip bir durum ve olağandışı bir rahatsızlık. Demek şarkı söylemesinin engellenmesini gerçekten istiyorlar.”

“Evet, efendim, aynen öyle. Daha fazlasını istemek gibi bir düşünceleri yok; şu dua işinin de bitirilmesini ya da en azından sağından solundan biraz kırılmasını

canı gönülden isteyeceklerdir elbette, ama esas konu şu şarkı söyleme. Hiç değilse şarkı söyleme işine engel olunabilirse, hep o dediğim biçimde bastırılmaya çalışılması rahatsız edici bir şey olsa da, dualara katlanabileceklerini düşünüyorlar.”

Çavuşa meseleyi ele alacağımı söyledim. O gece gizlice bandocuların koğuşuna süzöldüm. Çavuş hiç de abartmamıştı. Karanlığın içinde duaları, yalvarıp yakarmaları duydum; bizar olmuş adamların nefret dolu küfürlerini duydum; çizme yağmurunun havadaki vızıltılarını ve büyük davulla çevresindeki şeylere çarpma seslerini duydum. Bu biraz içimi sızlattı, ama eğlenceli de geldi. Derken, etkileyici bir sessizlikten sonra, şarkı başladı. Tanrım, o ne dokunaklı, ne büyüleyici bir şeydi öyle! Dünyadaki hiçbir şey asla o kadar tatlı, o kadar cana yakın, o kadar şefkat dolu, o kadar tapılası, o kadar duygulandırıcı olmamıştır. Orada daha fazla kalamadım; bir kale kumandanına uygun düşmeyecek türden duygulara kapılmaya başlamıştım zira.

Ertesi gün duayı ve şarkı söylemeyi yasaklayan emirler yayınladım. Bunu bir sürü firar hadisesinin sebep olduğu heyecan ve rahatsızlıklarla dolu üç dört gün izledi; bu arada bizim trampetçi çocuk bir kez bile aklıma gelmedi. Ancak bir sabah Çavuş Rayburn gelip ne dese beğenirsiniz:

“Bu yeni çocuk acayip tuhaf davranıyor, efendim.”

“Nasıl?”

“Şey, efendim, devamlı yazıyor.”

“Yazıyor mu? Ne yazıyor, mektup mu?”

“Bilmiyorum, efendim; fakat görevi biter bitmez sürekli kalenin içinde dolanıp her yere burnunu sokuyor; girip çıkmadığı bir delik ya da köşe kalıp kaldığını düşünüyorsam ne olayım; hep tek başına ve bulduğu her fırsatta bir kâğıt kalem çıkarıp bir şeyler yazıyor.”

Bu bende alabildiğine tatsız bir his uyandırdı. Gülüp geçmek istedim, fakat içinde en ufak şüphe kırıntısı olan hiçbir şeye *gülünüp* geçilecek bir zaman değildi. O zamanlar Kuzeyde bütün her yerde bir sürü şey oluyordu ve bu da bizi sürekli teyakkuza tutuyor, sürekli şüpheli olmaya zorluyordu. Oğlanın Güneyden, hem de en güneyden, Louisiana'dan olduğu ister istemez aklıma geldi ve bu düşünce, o koşullar altında, hiç de insanı rahatlatacak nitelikte değildi. Bununla birlikte, bu kez Rayburn'e verdiğim emirler yüreğime saplanan bir sancıya mal oldu. Kendi öz oğlunu utanca ve zarara sokmak için komplo kuran bir baba gibi hissettim kendimi. Rayburn'e ses çıkarmamasını, zamanını kollamasını ve fırsatını bulur bulmaz o yazıların birazını oğlana hissettirmeden alıp bana getirmesini söyledim. Ve oğlanın izlendiğini anlamasına yol açabilecek hiçbir şey yapmamasını emrettim. Ayrıca oğlanın her zamanki özgürlüklerini kullanmasına izin vermesini, ama kasabaya gittiği zaman uzaktan izlenmesini de emrettim.

Sonraki iki gün içinde Rayburn bana birkaç kez rapor verdi. Sonuç sıfır. Oğlan hâlâ yazıyormuş, ama her ne zaman Rayburn yakınında belirse hiç sektirmeksizin kayıtsız bir tavırla kâğıdı cebine koyuyormuş. İki kez kasabadaki terk edilmiş eski bir ahıra gitmiş, içinde bir iki dakika kalıp çıkmış. Kimse bunları hesaba katmamazlık edemezdi; akla kötü şeyler getiriyordu. Kaygılanmaya başladığımı kendi kendime itiraf etmek zorundaydım. Özel karargâhıma geçtim ve kumandan yardımcısını çağırttım; General James Watson Webb'in oğlu olan yardımcım akıllı ve sağduyulu bir subaydı. Anlattıklarımı duyunca şaşırdı ve rahatsız oldu. Meselemin üzerinde uzunca bir süre konuştuktan sonra gizli bir arama tezgâhılamaya degeceği sonucuna vardık. O işi kendim üstlenmeye karar verdim. Böylece emrim

üzerine sabahın ikisinde bana haber verdiler; harekete geçtim ve çok geçmeden kendimi bandocuların koğuşunda, horultuların arasında döşemede karnımın üstünde sürünürken buldum. Kimseyi rahatsız etmeden nihayet benim uyuklayan kimsesiz çocuğumun ranzasına ulaştım, giysilerini ve donanım çantasını ele geçirip yine çaktırmadan sürünerek dışarı çıktım. Karargâhıma döndüğümde Webb'i orada, sonucu öğrenmek için hevesle beklerken buldum. Hemen aramaya giriştik. Giysiler düş kırıklıydı. Ceplerinde boş kâğıt ve kalem bulduk; bir çakıyla ufak tefek tuhaf şeylerden ve çocukların biriktirip değer verdikleri işe yaramaz ıvır zıvır dışında başka hiçbir şey yoktu. Bir umut, teçhizat çantasına döndük. Onda da bizim için bir zılgıttan başka bir şey yoktu! Ara kapağında bir yazı olan bir İncil vardı ve yazıda şöyle diyordu: "Yabancı, annesinin hatırına, oğluma iyi davran."

Webb'e baktım, gözlerini kaçırdı; o bana baktı, ben yere baktım. İkimiz de tek kelime etmedik. Kitabı saygıyla yerine koydum. Az sonra Webb, hiçbir şey söylemeden kalktı ve gitti. Biraz daha geçtikten sonra kendimi tatsız işimi bitirmek için cesaretlendirdim ve yağmaladıklarımı yine karnımın üstünde sürünerek ait oldukları yere geri götürdüm. Bu, bulaşmış olduğum bu iş bağlamında yapılacak en doğru şeymiş gibi gelmişti bana.

Bu işin öyle bittiğine ve yapılacak bir şey kalmadığına içtenlikle çok sevinmişim.

Ertesi gün öğlene doğru Rayburn, her zamanki gibi rapor vermeye geldi. Onu susturup şöyle dedim:

"Artık bu saçmalığı bırakalım. Bir ilahi kitabından daha zararlı hiçbir şeyi olmayan zavallı küçük bir enikten bir umacı yaratıyoruz."

Çavuş şaşkın şaşkın bakarak şöyle dedi:

“Tamam, ama bildiğiniz gibi bunu siz emretmişsiniz, efendim. Ve ben de o yazıların birazını ele geçirdim.”

“Peki, ne diyor? Nasıl ele geçirdin?”

“Anahtar deliğinden gözetledim ve yazdığını gördüm. Bu yüzden, yazmayı bitirmek üzere olduğunu anladığımda sanki boğazımı temizliyormuş gibi azıcık öksürdüm ve onun kâğıdı buruşturup ateşe attığını sonra da kimse geliyor mu diye her tarafa bakındığını gördüm. Sonra da alabildiğine rahat ve kaygısız bir şekilde arkasına yaslandı. O zaman içeri girdim, oturup onunla bir süre gayet güzel hoşbeş ettim ve ardından onu bir işe gönderdim. Dosdoğru gitti ve hiçbir huzursuzluk belirtisi göstermedi. Ateş daha yeni yakılmıştı ve kömürler daha doğru dürüst yanmamıştı bile; yazı iri bir kömür topağının arkasına düşmüş, görünmüyordu, ama onu bulup aldım; işte; gördüğünüz gibi pek fazla kavrulmamış.”

Kâğıda şöyle bir bakınca bir iki cümle hemen gözüm çarptı. Çavuşa gidebileceğini ve Webb'i bana göndermesini söyledim. Kâğıtta aynen şöyle yazıyordu:

TRUMBULL KALESİ, 8. gün.

ALBAY. Listemin sonuna yazmış olduğum topların kalibresi hakkında yanılmışım. Onlar 18 librelik; geri kalan silahlar ve cephane belirtmiş olduğum gibi. Garnizon'un durumunda, şimdilik burada kalan ve cepheye gitmek için ayrılacak olan iki hafif piyade bölüğü dışında daha önce bildirilenle bir fark yok; şimdilik piyadelerin ne kadar kalacağını bilmiyorum, ama yakında öğreneceğim. Şu kanaatteyiz ki, her şey dikkate alındığında, en iyisi işlerin ertelenmesi, tarih belirtmek gerekirse biz en azından...

Burada kesiliyordu; burası Rayburn'ün öksürüp yazının yanda kalmasına sebep olduğu yerdi. Oğlana karşı hissettiğim bütün sevgi, bütün saygı ve kimsesizliğine karşı duyarlılığım, bu soğukkanlı alçaklığın ortaya çıkmasının kavurucu ateşi altında yitip gitmişti.

Fakat şimdi bunu boş verin. İşimiz vardı; üstelik adamakıllı ve acil ilgi gerektiren bir iş. Webb'le birlikte meseleyi defalarca evire çevire her yönüyle inceledik. Webb şöyle dedi:

“Yanda kesilmesi yazık olmuş! Bir şey bir zamana kadar ertelenecek de, ne zamana kadar? Ve o ertelenecek olan şey ne? Muhtemelen onu da yazacaktı, o dini bütün küçük sürüngen!”

“Evet,” dedim, “bir fırsatı kaçırmışız. Ve bir de “biz” diyor mektupta; o “biz” kim ola ki? Kalenin içindeki işbirlikçileri mi, dışındakiler mi?”

O “biz” rahatsız edici şeyler getiriyordu insanın aklına. Ancak o konuda tahminler yapmakla uğraşmanın yararı olmadığından daha nesnel konulara geçtik. İlk iş, nöbetçileri iki misline çıkarmaya ve oğlanı gözetleme işinin mümkün olduğunca sıkı tutularak sürdürülmesine karar verdik. Sonra, Wicklow'u çağırıp, her şeyi açıklamaya zorlamayı düşündük; fakat bu diğer yöntemlerle bir sonuca varılıp varılamayacağını anlayana kadar yapılacak en akıllıca iş değilmiş gibi göründü gözümüze. O yazılardan birazını daha elde etmeliydik; bu yüzden o yönde plan yapmaya başladık. Ve o anda bir fikir geldi aklımıza: Wicklow hiçbir zaman postaneye gitmemişti; belki de onun postanesi o terk edilmiş ahırdı. Güvenilir bir asker olan benim yazıcıyı –Sterne adında doğuştan dedektif genç bir Alman– çağırttık ve ona her şeyi anlattıktan sonra gidip üzerinde çalışmasını emrettim. Bir saat geçmemişti ki Wicklow'un yine yazmakta olduğu haberi geldi. Ondandır kısa bir süre son-

ra da kasabaya gitmek için izin istediği haberi geldi. Onu bir süre oyaladılar ve bu arada Sterne acele çıkıp giderek ahırın içinde bir yere gizlendi. Çok geçmeden Wicklow'un aylak aylak geziniyormuş gibi içeri girdiğini, etrafına bakındığını ve köşedeki bir süprüntünün altına bir şey gizledikten sonra sakın bir şekilde ayrıldığını görmüş. O gider gitmez Sterne sakladığı o şeyi –bir mektup– alıp bize getirdi. Üzerinde bir başlık ya da imza filan yoktu. Daha önce okumuş olduğumuzu tekrarlıyor ve şu mealde devam ediyordu:

İki bölük gidene kadar ertelenmesinin en iyisi olacağını düşünüyoruz. Demek istediğim içerideki dördümüz öyle düşünüyoruz; diğerleriyle görüşmedim; dikkat çekmekten korkuyorum. Dördümüz dedim çünkü iki kişiyi kaybettik; cepheye gönderildiklerinde daha yeni askere alınmış ve içeri girmişlerdi. Onların yerine iki kişi daha olması kesinlikle gerekli olacak. Giden o ikisi Otuz mil Burnundan iki kardeşti. Bilmenizi istediğim çok önemli bir şey var, fakat bunun için bu haberleşme yöntemine güvenmemeliyim; diğerini deneyeceğim.

“Şu küçük hergelenin yaptığına bak!” dedi Webb; “onun bir casus olduğu kimin aklına gelirdi ki? Fakat şimdi onu boş verin; biz pek fazla değerleri olmasa da elimizdeki ayrıntıları üst üste koyup bugüne kadar neler olmuş bir anlayalım. İlk olarak, isyancıların içimizde bir casusu var ve onu biliyoruz; ikincisi, içimizde kim olduklarını bilmediğimiz üç casus daha var; üçüncüsü, bu casuslar içimize o basit ve doğal askere alma süreci yoluyla kaydolarak sızmış bulunmaktalar... ve belli ki ikisinin hesapları tutmamış, cepheye gönderilmişler; dördüncüsü, ‘dışanda’ yardımcı casuslar var... sayıların belirsiz; beşinci olarak, Wicklow ‘şimdiki yöntemle’

iletmek istemediği çok önemli bir şey biliyor ve 'diğer yöntemi' deneyecek... Şu anki durumuyla elimizdeki-lerin hepsi bundan ibaret... Wicklow'un yakasına yapışıp itiraf etmeye zorlayacak mıyız? Yoksa ahırdan mektupları alan kişiyi mi yakalayıp konuşturacağız? Veya harekete geçmeyip daha fazlasını mı öğrenmeye çalışacağız?"

Bu sonuncu yolu tutmakta karar kıldık. İşbirlikçilerin muhtemelen iki hafif piyade bölüğü yollarından çekilene bekleyecekleri aşikâr olduğundan, şimdilik acil önlemlere başvurmamız gerekmediğine hükmettik. Sterne'i hayli geniş yetkilerle donattık ve ona Wicklow'un 'diğer iletişim yöntemini' bulmak için elinden gelen bütün çabayı göstermesini söyledik. Cesur bir oyun oynamak niyetindeydik ve bu amaçla casusları mümkün olduğunca hiçbir şeyden şüphelendirmeye karar verdik: Bu nedenle Sterne'e hemen ahıra dönüp, ortalık sakinse, Wicklow'un mektubunu, işbirlikçileri alsın diye daha önce bulduğu yere bırakmasını emrettik.

O gece başka bir olay olmaksızın geçti. Rüzgârlı, sulusepken yağmur yağan soğuk ve karanlık bir geceydi; yine de gece boyunca sıcak yatağımdan kalktım, her şeyin yolunda olup olmadığını ve bütün nöbetçilerin uyanık olup olmadığını görmek için birkaç defa şahsen devriyeye çıktım. Her seferinde onları tamamen uyanık ve tetikte buldum; belli ki bunda ortalıkta dolaşan esrarengiz tehlike söylentileri ve nöbetçilerin iki misline çıkarılması etken olmuştu. Bir defasında, sabaha doğru, şiddetli rüzgârı yara yara yürümeye çalışan Webb'le karşılaştım ve onun da her şeyin yolunda gidip gitmediğini görmek için birkaç kez devriyeye çıktığını öğrendim.

Ertesi gün olanlar işleri bir nebze acil hale getirdi. Wicklow bir mektup daha yazdı; Sterne ondan önce

ahıra gidip, onun mektubu bıraktığını gördü; Wicklow ahırdan çıkar çıkmaz mektubu aldı ve dikkat çekmeden dışarıya çıkıp, bağımsız çalışan sivil giysili bir dedektif-le birlikte küçük casusu takip etti. Dedektif tuttuk, zira gerektiği takdirde kanun desteğinin elimizin altında olmasının akıllıca olacağını düşündük. Wicklow tren istasyonuna gitmiş, New York'tan gelen tren istasyona girinceye kadar oralarda beklemiş ve ardından vagon-lardan boşalan kalabalıktaki yüzleri taramaya koyulmuş. Derken yeşil gözlüklü, bastonlu, yaşlı bir adam aksak adımlarla gelip Wicklow'un yakınında durmuş ve sabırsızlıkla sağına soluna bakınmaya başlamış. Wicklow göz açıp kapayıncaya kadar ona doğru fırlamış, eline bir zarf tutuşturup uzaklaşmış ve kalabalığın içinde kaybolmuş. Sterne de aynı anda oradaki hengâmeden istifade ederek el çabukluğuyla mektubu aşırması ve dedektifin yanından hızla geçerken, "Yaşlı adamı takip et, sakın gözden kaçırma," deyip kalabalıkla birlikte hızla istasyondan çıkarak dosdoğru kaleye gelmiş.

Biz dışarıdaki nöbetçiye kimseyi içeriye almaması talimatını verdikten sonra kapımızı kapatıp mektubun başına oturduk. İlk olarak ahırdan alınan mektubu açtık. Şöyle yazıyordu:

KUTSAL İTTİFAK. Her zamanki topun içinde, oraya dün gece bırakılmış olan ve Amir'in bugüne kadar ast makamdan aldığımız bütün talimatları geçersiz kılan emirlerini buldum. Topun içine emirlerin doğru ele geçtiğini belirten her zamanki işareti bıraktım—

Webb müdahale etti: "Oğlan sürekli izlenmiyor mu artık?"

İlk mektubun ele geçirilmesinden beri sürekli olarak çok dikkatli bir şekilde izlendiğini söyledim.

“O zaman nasıl oluyor da topun içine bir şey koyuyor veya içinden bir şey alıyor ve kimse farkına varmıyor?”

“Haklısın,” dedim, “ben bu görüntüyü pek sevmedim.”

“Ben de,” dedi Webb. “Bu tek kelimeyle nöbetçilerin arasında bile komplocular var anlamına geliyor. Onların şu veya bu şekilde suç ortaklığı olmaksızın bu iş yapamazdı.”

Rayburn’ü çağırttım ve gidip topları yoklamasını ve bir şey bulup bulamayacağına bakmasını emrettim. Ondan sonra mektubu okumaya devam ettik:

Yeni emirler kesin ve MMMM’nin yarın sabah saat 3’te FFFFF olmasını emrediyor. İki yüz kişi muhtelif yönlerden trenle ve başka yollarla küçük partiler halinde gelecek ve doğru zamanda belirlenmiş yerde olacaklar. Ben bugün işaretleri dağıtacağım. Gerçi bir şey açığa çıkmış olabilir, zira nöbetçiler iki misline çıkartıldı ve en üst rütbeliler dün gece birkaç kez devriye gezdiler ama başarı kesin görünüyor. W.W. bugün güneyden gelecek ve gizli emirleri alacak; diğer yöntemle. Altınız birden yarın öğleden sonra tam 2’de 166’da olmalısınız. Orada size ayrıntılı talimatlar verecek olan B.B.’yi bulacaksınız. Parola sonuncusuyla aynı, sadece ters çevrildi; ilk heceyi sona, son heceyi başa koyun. XXXX’i AKLINIZDA TUTUN. Sakın unutmayın. Yüreğinizi ferah tutun; bir sonraki güneş doğmadan hepiniz kahraman olacaksınız; adınız ebediyen yaşayacak; tarihe asla silinemeyecek bir sayfa eklemiş olacaksınız. ÂMİN.

“Durum ciddi,” dedi Webb, “anladığım kadıyla meğer muazzam hararetli mecralara doğru yol alıyormuşuz!”

İşlerin çok ciddi bir görünümüne büründüğünün tartışılacak hiçbir yanının olmadığını belirtip, şöyle dedim:

“Çok tehlikeli bir girişim kapıda, bu yeterince açık. Bu gece yapacaklar, bu da açık. Girişimin tam mahiyeti, yani nasıl yapılacağı, o ne oldukları belirsiz M ve F destelerinin altında gizli, fakat niyet ve hedef, bence, sürpriz bir baskınla garnizonu ele geçirmek. Şimdi hızlı ve dikkatli hareket etmeliyiz. Sanırım Wicklow hakkındaki gizlilik politikamızı sürdürmekle hiçbir şey kazanamayız. Ve üstelik ‘166’nın neresi olduğunu mümkün olduğunca erken öğrenmeliyiz ki öğleden sonra 2’de o çetenin tepesine çökebilelim; kuşkusuz o bilgiyi edinmenin en kestirme yolu o çocuğu zorla konuşturmak olacaktır. Fakat ilk olarak ve herhangi bir önemli hamle yapmamızdan önce, gerçekleri Savaş Bakanlığı’na bildirmeli ve tam yetki istemeliyim.”

Gönderi telgrafla gönderilmek üzere şifreli olarak hazırlandı; okudum, onayladım ve gönderttim.

Az sonra değerlendirmekte olduğumuz mektup üzerine konuşmayı bitirip, topallayan adamdan aşırılan mektubu açtık. İçinde tamamen boş birkaç mektup kâğıdından başka bir şey yoktu! Hevesimizin ve beklentilerimizin üstüne soğuk bir duş gibi indi bu. Bir an için o kâğıtlar kadar bembeyaz olduk ve bir o kadar da sersemledik. Fakat sadece bir an için; zira elbette, anında “görünmez mürekkep” geldi aklımıza. Kâğıdı ateşe yaklaştırp, sıcaklığın etkisiyle yazıların belirmesini bekledik, ama hiçbir anlam çıkaramadığımız belli belirsiz bazı izler dışında hiçbir şey belirmedi. Bunun üzerine doktoru çağırdık ve doğrusunu bulana kadar bildiği her testi uygulamasını ve mektubun içeriğini yüzeye çıkarır çıkarmaz derhal bana bildirmesini emrederek gönderdik. Bu engel kahrolası bir can sıkıntısına sebep oldu ve gecikme yüzünden doğal olarak asabımız bo-

zuldu; zira o mektuptan kumpasın önemli sırlarını ortaya çıkarabileceğimizi umuyorduk.

O anda Çavuş Rayburn geldi ve cebinden bir ayak uzunluğunda, üzerinde üç düğüm bulunan bir ip çıkarıp havaya kaldırdı.

“Bunu kıyı cephesindeki topun içinden çıkardım,” dedi. Bütün topların namlu ağzı tapalarını çıkardım ve derinlemesine inceledim; bütün toplardan çıkan tek şey bu ip oldu.”

Demek Wicklow’un “Amir’in” emirlerinin yanlış ellere geçmemiş olduğunu belirtme “işareti” bu ip parçasıydı. Hemen son yirmi dört saat içinde o topun yanında nöbet tutmuş bütün nöbetçilerin tutuklanmalarını ve birbirlerinden ayrı hapsedilip, benim iştirakim ve iznim olmadan kimseyle görüşmelerine izin verilmesini emrettim.

O sırada Savaş Bakanı’ndan bir telgraf geldi. Şöyle yazıyordu:

Haksız tutuklamayı yasaklayan kanunu askıya al. Her şeyi sıkıyönetim kanunu çerçevesinde denetim altına al. Gerekli tutuklamaları yap. Gayretli ve hızlı hareket et. Bakanlığa sürekli bilgi ver.

Şimdi artık harekete geçebilecek durumdaydık. Adam gönderip o topal yaşlı beyefendiyi gizlice tutuklatıp, yine gizlice kaleye getirttim; başına nöbetçi diktim ve onunla konuşulmasını da onun konuşmasını da yasakladım. Adam başta tehditler savurma eğilimindeydi ama çok geçmeden bundan vazgeçti.

Derken Wicklow’un yeni askere aldıklarımızdan birkaçına bir şey verirken görüldüğü ve o arkasını döner dönmez o askerlerin enselerine yapışılıp hapishaneye kapatıldıkları haberi geldi. Hepsinin üstünde, üzerinde

kurşunkalemle yazılmış şu kelimeler ve rumuzlar bulunan küçük bir kâğıt parçası bulundu:

KARTAL'IN ÜÇÜNCÜ UÇUŞU
XXXX'i HATIRLA
166

Talimatlara uygun olarak, gelişmeleri ve yukarıdaki kâğıtta yazanları şifreli telgrafla Bakanlığa bildirdim. Şimdi Wicklow'un maskesini indirmeyi göze almak için yeterince sağlam konumdaymışız gibi görünüyordu; buna dayanarak Wicklow'u çağırttım. Ayrıca görünmez mürekkeple yazılmış o mektubu da adam gönderip getirttim; beraberinde doktor da geldi ve şimdiye kadar yaptığı testlerin sonuç vermediğini, ama mektubu yeniden kendisine verdiğimde uygulayabileceği başka testler de olduğunu söyledi.

O sırada Wicklow içeri girdi. Bir nebze yorgun ve meraklı bir görüntüsü vardı, ama sakin ve rahattı ve eğer bir şeyden şüpheleniyorduydu da bu yüzünden ve tavrından belli olmuyordu. Onu bir iki dakika orada ayakta beklemeye bıraktıktan sonra, hoş bir edayla şöyle dedim:

“Evlat, o eski ahıra niye o kadar çok gidiyorsun?”

Yapmacıksız bir tavırla ve hiçbir mahcubiyet belirtisi göstermeksizin cevap verdi:

“Nasıl desem, neredeyse hiç bilmiyorum, efendim; hiçbir özel sebebi yok, sadece yalnız olmayı seviyorum ve orada oyalanıyorum.”

“Orada oyalanıyorsun demek, gerçekten mi?”

“Evet, efendim;” diye karşılık verdi, önceki kadar masum ve yalın bir şekilde.

“Bütün yaptığın bu mu orada?”

“Evet, efendim,” dedi o büyük ve yumuşak bakışlı gözlerinde çocuksu bir şaşkınlıkla bakarak.

“Emin misin?”

“Evet, efendim, eminim.”

Biraz durup bekledim ve ardından şöyle dedim:

“Wicklów, niçin o kadar çok yazı yazıyorsun?”

“Ben mi?” Ben çok yazı yazmam, efendim.”

“Yazmaz mısın?”

“Yazmam, efendim. Ah, eğer bir şeyler karalamayı kastediyorsanız, bazen bir şeyler karalarım, sırf oylanmak için.”

“Karalamalarını ne yapıyorsun?”

“Hiçbir şey, efendim, fırlatıp atıyorum.”

“Hiç kimseye göndermiyor musun?”

“Hayır, efendim.”

Birden “Albay” a yazmış olduğu mektubu önüne ittim. Azıcık irkildi ama hemen kendini toparladı. Yanığına hafif bir renk yayıldı.

“O zaman ne akla hizmet bu karalama parçasını gönderdin?”

“Hiçbir zarar verme niyetim yoktu, efendim!”

“Hiçbir zarar verme niyetin yoktu demek! Garnizonun silah ve cephane bilgilerini ve durumunu düşmana bildiriyorsun ve bununla hiçbir zarar vermeyi amaçlamadığını mı söylüyorsun?”

Başını öne eğdi ve sessizliğe gömüldü.

“Hadi, konuş, yalan söylemeyi de bırak. Bu mektup kime yazıldı?”

Şimdi endişe belirtileri gösteriyordu ama çabucak kendini topladı ve derin bir içtenlik ifadesiyle karşılık verdi:

“Size gerçeği anlatacağım, efendim; bütün gerçeği. O mektup hiç kimseye gönderilme amacıyla yazılmadı.

Onu sadece oyalanmak için yazdım. Şimdi bunun yanlışlığını ve aptalca bir şey olduğunu anlıyorum, ama şerefim üzerine yemin ederim ki tek suçum bu.”

“Ah, bunu duyduğuma sevindim. Bu tür mektuplar yazmak tehlikelidir. Umarım bunun yazdığın tek mektup olduğundan eminsindir, öyle değil mi?”

“Evet, efendim, tamamen doğru.”

Oğlanın cüret ve dayanıklılığı akıl alır gibi değildi. O yalanı herhangi bir yaratığın ömrü boyunca bürünmediği bir içtenlikli yüz ifadesiyle söylemişti. Taşmakta olan öfkemi yatıştırmak için biraz bekledim ve ardından şöyle dedim:

“Wicklów, şimdi belleğini bir yokla ve bak bakalım hakkında bilgi edinmek istediğim iki üç küçük mevzu da bana yardımcı olabilir misin?”

“Elimden geleni yaparım, efendim.”

“O zaman, öncelikle... Amir kim?”

Bu onu aniden ürkmüş bir ifadeyle yüzümüze bir bakış atmaya sevk etti, ama hepsi o kadar. Anında rahatladı ve sakın bir şekilde cevapladı:

“Bilmiyorum, efendim.”

“Bilmiyor musun?”

“Bilmiyorum.”

“Bilmediğinden emin misin?”

İkınıp sıkınıyor, gözlerini benimkilerden kaçırmamak için uğraşıyordu, ama çok ağır bir baskı altındaydı; çenesi yavaş yavaş göğsünün üstüne düştü ve çıtı çıkmaz oldu; alçakça davranışlarına rağmen kendine acındırmak gayesiyle orada bir düğmesiyle oynayarak gergin bir şekilde öylece dikilip kalakalmıştı. Az sonra bir soruyla sessizliği bozdum:

“Şu ‘Kutsal İttifak’ dediğin kimlerdir?”

Bedeni görünür şekilde titredi ve elleriyle bana ümidini yitirmiş bir mahlûkun merhamet dilenmesi

gibi gelen belli belirsiz bir hareket yaptı. Fakat hiç ses çıkarmadı. Başı öne eğik vaziyette dikilmeye devam etti. Biz oturduğumuz yerden ona dik dik bakıp konuşmasını beklerken yanaklarından aşağı kocaman gözyaşı damlalarının süzülmemekte olduğunu gördük. Fakat yine de sesini çıkarmıyordu. Biraz sonra şöyle dedim:

“Bana cevap vermek zorundasın, evladım, hem de gerçeği anlatmak zorundasın. O Kutsal İttifak kimdir, nedir?”

Sessizce ağlamayı sürdürdü. Birden oldukça sert bir tavırla şöyle dedim:

“Soruma cevap ver!”

Sesine hâkim olmak için biraz çırpındı; ardından yalvarırcasına bakarak, hıçkırıklar arasında zar zor konuştu:

“Ah, ne olur bana acıyın, efendim! Buna cevap veremem, zira bilmiyorum.”

“Ne!”

“Gerçekten, efendim, doğruyu söylüyorum. Bu ana kadar Kutsal İttifak diye bir şey duymamıştım hiç. Şerefim üzerine, efendim, gerçekten öyle.”

“Üstüme iyilik sağlık! Şu senin ikinci mektuba bir bak; işte, şu ‘Kutsal İttifak’ kelimelerini görüyor musun? Şimdi ne diyeceksin?”

Yüzüme, kendisine karşı büyük bir yanlışlık yapılmış birinin gücenik bakışlarıyla dik dik baktı, sonra dokunaklı bir ifadeyle şöyle dedi:

“Bu insafsız bir oyun olsa gerek, efendim; böyle bir oyunu bana, doğru olanı yapmak için elinden gelen her şeyi yapan ve asla hiç kimseye karşı zarar verecek bir şey yapmamış birine karşı nasıl oynarlar? Birisi benim yazımı taklit etmiş; ben asla böyle bir satır yazmadım; bu mektubu da daha önce hiç görmedim!”

“Seni pis yalancı! İşte, şuna ne diyeceksin bakalım?”

deyip, görünmez mürekkeple yazılmış mektubu cebimden çıkardım ve gözünün önüne dürttüm.

Yüzü soldu, bir ölününki kadar bembeyaz oldu. Aniden olduğu yerde biraz sallandı ve sallanmasını durdurmak için bir elini duvara dayadı. Az sonra zar zor duyulan hafif bir sesle sordu:

“Onu... onu okudunuz mu?”

Ağzımdan yalandan bir “evet” çıkmasına kalmadan yüzlerimiz gerçeği söylemiş olmalı, zira o oğlanın yüzüne tekrar cesaret geldiğini açıkça gördüm. Bir şey söyleyecek diye bekledim ama sesini çıkarmadı. Bunun üzerine nihayet dayanamayıp şöyle dedim:

“Peki, bu mektuptaki ifşaatlar hakkında söyleyecek bir sözün var mı?”

Kusursuz bir soğukkanlılıkla cevap verdi:

“Onların tamamen zararsız ve masum oldukları dışında hiçbir şey; onlar kimseye bir zararı dokunamaz.”

İddiasını çürütemeyeceğim için o anda sanki bir köşeye sıkışmış gibi oldum. Tam olarak nasıl devam etmem gerektiğini bilemiyorum. Her nasılsa bir fikir imdadıma yetişti ve şöyle dedim:

“Amir ve Kutsal İttifak hakkında hiçbir şey bilmediğinden eminsin ve sahte olduğunu söylediğin mektubu da sen yazmadın, değil mi?”

“Evet, efendim, kesinlikle.”

Yavaşça üzerinde düğümler olan o ip parçasını çıkardım ve hiçbir şey demeden havaya kaldırdım. Gözünü dikip, ipe kayıtsızca bir bakış attıktan sonra soran bakışlarla bana bakmaya başladı. Sabrım fena halde zorlanmaya başlamıştı. Ancak sinirlerime hâkim oldum ve olağan sesimle şöyle dedim:

“Wicklów, bunu görüyor musun?”

“Evet, efendim.”

“Nedir bu?”

“Bir ip parçasına benziyor.”

“Benziyor mu? Benzemek ne kelime, düpedüz bir ip parçası bu... Tanıyor musun bunu?”

“Hayır, efendim,” diye karşılık verdi son derece sakin bir şekilde.

Oğlanın soğukkanlılığı bütünüyle parmak ısırtıcıydı! O anda susmanın söylemek üzere olduğum söze etkileyicilik katabileceğini umarak birkaç saniyeliğine duraksadım; sonra ayağa kalkıp elimi omzuna koydum ve ciddi bir tavırla şöyle dedim:

“Bunun sana bir faydası olmayacak, sefil çocuk, zırnık kadar bile... ‘Amir’ için bırakılan bu işaret, yani su kıyısındaki toplardan birinin içinde bulunmuş olan bu düğümlü ip...”

Birden, “Topun içinde! Yoo, hayır, hayır, olamaz! Topun içinde demeyin, namlu tapasının içindeki bir yarıktaki olacaktı o! Yarıktaki olması gerekiyordu!” diye inleyerek dizlerinin üstüne çöktü ve ellerini kavuşturup, görseniz acıyaacağınız, kül rengi ve korkudan çıldırmış gibi bir yüz ifadesiyle yukarıya doğru baktı.

“Hayır, topun içindeydi.”

“Ah, bir terslik olmuş! Tanrım, bittim ben!” diyerek birden ayağa fırladı ve onu tutmaya çalışan elleri atlatarak ve kaçmak için elinden gelen her şeyi yaparak hızla bir o yana bir bu yana seğirtmeye başladı. Fakat elbette kaçması olanaksızdı. Ondan sonra yine dizlerinin üstüne çöktü ve avaz avaz ağlayarak bacaklarına sarıldı; ardından öyle bana sarılmış bir halde, “Ah, ne olur acıyın bana! Ne olur merhamet edin! Beni açığa çıkarmayın, canıma kıymak için bir an bile düşünmezler! Koruyun beni, hayatımı kurtarın. Her şeyi itiraf edeceğim,” filan diye yalvarıp yakardı.

Onu susturup korkusunu yatıştırmak ve aklını başına getirmek biraz zamanımızı aldı. Ardından onu sorgulamaya başladım; o da süklüm püklüm, gözleri yere

bakarak ve arada bir sürekli akmakta olan gözyaşlarını silerek cevapladı:

“Demek aslında bir isyancısın?”

“Evet, efendim.”

“Ve bir casussun, değil mi?”

“Evet, efendim.”

“Ve dışarıdan gelen belli emirlere göre hareket ediyordun, değil mi?”

“Evet, efendim.”

“İsteyerek mi?”

“Evet, efendim.”

“Memnuniyetle, belki de, ha?”

“Evet, efendim; bunu inkâr etmenin faydası yok. Güney benim memleketim; yüreğim Güney için atıyor ve bütün yaptıklarım onun uğruna.”

“O halde bana başına gelen kötü şeyler ve ailene yapılan zulümlerle ilgili anlattığın masal bu iş için uydu-
rulmuş bir şeydi, öyle mi?”

“Onlar... onlar bana böyle dememi söylediler, efendim.”

“Ve sen de sana acıyıp kol kanat germiş olanlara ihanet edip yıkıma uğratacaktın. Ne kadar aşağılık biri olduğunu idrak ediyor musun, ha, seni yanlış yola sap-tırılmış sefil şey?”

Sadece hıçkırıklarla karşılık verdi.

“Neyse, bunu geçelim. İşimize bakalım. “Albay” kim ve nerede?”

Acı acı ağlamaya başladı ve cevap vermekten kurtulmak için çırpındı. Eğer konuşursa öldürülebileceğini söyledi. Ben de onu, istediğim bilgiyi vermezsen seni karanlık hücreye kapatır, orada hakkından gelirim diye tehdit ederken, bir yandan da her şeyi itiraf ederse onu her türlü fenalıktan koruyacağım yolunda sözler verdim. Cevap olarak bütün yaptığı ağzını sım-

sıkı kapamak ve onu bir türlü içinden çekip alamadığım inatçı bir havaya bürünmek oldu. Nihayet anlaşıldı, deyip bunu ele aldım; fakat karanlık hücrenin içine tek bakışı onu dönüştürdü. Ansızın ağlamaya ve her şeyi itiraf edeceğim diyerek yalvarıp yakarmaya başladı.

Bunun üzerine onu geri getirdim ve “Albay”ın adını verdiği gibi, onunla ilgili bildiği bütün ayrıntıları anlattı. Kasabadaki büyük otelde bulunabileceğini ve sivil giyindiğini söyledi. “Amir”in adını ve hakkında bildiklerini söylemesi için yeniden tehdit etmem gerekti. Amirin New York’taki Bond Sokağı 15 numarada bulunabileceğini ve R. F. Gaylord adıyla bilindiğini söyledi. İsmi ve diğer ayrıntıları telgrafla anakentin polis şefine bildirerek Gaylord’un tutuklanmasını ve ben birilerini gönderene kadar tutulmasını rica ettim.

“Şimdi,” dedim, “anlaşıldığı kadarıyla komplocuların bazıları ‘dışanda,’ büyük ihtimalle New London’da- lar. İsimlerini ve diğer ayrıntıları ver.”

Üç erkekle iki kadının isimlerini ve yerlerini söyledi; hepsi de büyük otelde kalıyorlardı. Kimseye sezdirmeden adam gönderdim ve onları da “Albay”ı da tutuklatıp kalede üstlerine kilit vurdurdum.

“Gelelim kaledakilere,” dedim, “kalenin içindeki üç yordakçın hakkındaki her şeyi bilmek istiyorum.”

Bundan bir yalanla kurtulmaya çalışacakmış gibi geldi bana; fakat onlardan ikisinin üstünde bulunmuş olan o esrarengiz kâğıt parçalarını gösterince bu onun üstünde faydalı bir etki yarattı. Adamlardan ikisini yakalamış olduğumuzu, üçüncüsünü ise kendisinin göstermek zorunda olduğunu söyledim. Bu onu fena halde korkuttu ve birden feryat etmeye başladı:

“Ah, ne olur beni zorlamayın; beni hemen oracıkta öldürür yoksa!”

Bunun bütününüyle saçma olduğunu, onu koruması için yakınında bir adam bulunduracağımı ve ayrıca zaten adamların da silahsız olarak içtima edeceklerini söyledim. Askere yeni alınmış bütün erlerin toplanmasını emrettim ve ardından zavallı, tir tir titreyen alçak gidip olabildiğince umursamaz görünmeye çalışarak asker sırasının önü boyunca yürümeye başladı. Nihayet adamlardan birinin önünde durup ona tek kelime söyledi ve kendisi daha beş adım atmadan o adam tutuklandı.

Wicklow tekrar yanımıza getirilir getirilmez, o üç adamı da getirttim. İlk olarak birini içeri aldım ve şöyle dedim:

“Şimdi, Wicklow, dikkatli ol, doğruluktan azıcık olsun sapmayacaksın. Bu adam kim ve hakkında ne biliyorsun?”

Kendisi de zaten “batacağı kadar batmış” olduğundan, doğacak sonuçları umursamayıp gözlerini adamın üstüne dikti ve hiç tereddüt etmeden konuşarak şu mealde dosdoğru anlattı:

“Onun asıl adı George Bristow. New Orleans’lıdır; iki yıl önce *Capitol* adlı posta vapurunun üçüncü kaptanıydı; tehlikeli bir tiptir ve iki kez kasıtsız cinayetten yatmışlığı vardır; biri Hyde adında bir güverte tayfasını ırgat manivelasıyla öldürmekten, diğeri de bir rıhtım işçisini, hiç de görevi olmadığı halde, iskandil atmadı diye öldürmekten. Kendisi bir casustur ve Albay tarafından o görevi yapmak üzere buraya gönderilmiştir. St. Nicholas, 58’de Memphis yakınlarında havaya uçtuğunda bu, geminin iki numaralı güverte zabitiydi ve ölümlerle yaralıları bir odun teknesi içinde kıyıya götürülürken onları soyması yüzünden linç edilmekten kıl payı kurtuldu.”

Vesaire vesaire, işte bunun gibi şeyler; adamın bütün hayat hikâyesini sayıp döktü. Bitirdiğinde, adama dönüp şöyle dedim:

“Bu anlatılanlara söyleyecek bir şeyin var mı?”

“Hâşâ huzurdan, efendim, bu şimdiye kadar uydu-
rulmuş en iğrenç yalandır!”

Onu tekrar hapishaneye gönderdikten sonra sırayla diğerlerini içeri aldım. Sonuç değişmedi. Oğlan, hiç tek-
lemeden her birinin ayrıntılı hayat hikâyesini anlattı;
fakat alçak heriflerin hepsi bunların tamamen yalan
olduğunu söyledi. Hiçbir şey itiraf etmiyorlardı. Onla-
rı hapishaneye gönderdim ve diğer bütün tutsakları-
mı tek tek getirttim. Wicklow onlar hakkında ne var-
sa anlattı; Güneyin hangi kasabasından olduklarını ve
komployla ilgilerinin tüm ayrıntılarını...

Fakat hepsi de onun anlattıklarını inkâr etti ve biri
bile bir şey itiraf etmedi. Erkekler hiddetlendi, kadınlar
ağladı; onların anlattıklarına göre hepsi Batıdan gelmiş
masum insanlardı ve Kuzey Birliğini bu dünyadaki her
şeyden çok seviyorlardı. Bıkkınlık getirip çeteyi yeni-
den kilit altına aldırđım ve Wicklow’u bir kez daha sor-
gulamaya giriştim.

“No. 166 nerede ve B. B. kim?”

Fakat anlaşılan, oğlan orada bir dur demeye karar-
lıydı. Ne tatlılıkla kandırma çabalarımın ne de tehditle-
rin hiçbir etkisi olmadı üzerinde. Zamanla yanştığımız
için daha sert uygulamalara geçmek gerekli görünüyordu.
Bu yüzden onu başparmaklarından bağlayıp ancak
ayak parmaklarının ucundan destek alabileceği şekilde
astım. Acısı arttıkça öyle çok feryat etti ki neredeyse
dayanamayacaktım. Fakat dayandım ve çok geçmeden
avazı çıktığı kadar bağırdı:

“Ne olur, ne olur indirin beni, anlatacağım!”

“Olmaz, indirmeden önce anlatacaksın.”

Artık her anı şiddetli acıya dolu olduğundan, daya-
namayıp dile geldi ve:

“No. 166 Eagle Oteli!” diye nehrin kıyısındaki, basit
işlerde çalışan işçilerin, dok işçilerinin ve fazla itibarlı

olmayan insanların kaldığı son derece sefil bir otelin adını verdi.

Bunun üzerine onu çözüp indirdim ve komplonun amacını söylemesini istedim.

Hıçkırıklar arasında, "Bu gece kaleyi ele geçirmek," dedi dik kafalı bir şekilde.

"Komplonun bütün elebaşlarının isimleri elimde mi şimdi?"

"Hayır, 166'da buluşacak olanların dışındaki hepsini biliyorsunuz."

"XXXX'i hatırlayın ne anlama geliyor?"

Cevap yok.

"166 için parola ne?"

Cevap yok.

"O 'FFFFFF' ve 'MMMM' şeklindeki harf grupları ne anlama geliyor? Cevap ver! Yoksa yine cezalandırılacaksınız."

"Asla söylemeyeceğim! Öldürseniz de söylemeyeceğim. Şimdi ne istiyorsanız onu yapın."

"Ne söylediğini bir düşün, Wicklow. Son sözün bu mu?"

Sesinde en ufak bir titreme olmaksızın hemen cevap verdi:

"Evet, son sözüm bu. Haksızlığa uğrayan ülkemi sevdiğimden ve bu Kuzey güneşinin aydınlattığı her şeyden nefret ettiğimden ne kadar eminsem, o şeyleri açıklamaktansa ölmeyi tercih edeceğimden de o kadar eminim."

Tekrar başparmaklarından bağlayıp astım. Acısı onu bütünüyle ele geçirdiğinde zavallı şeyin feryatlarını duymak yürek sızlatıyordu, fakat ondan başka hiçbir şey öğrenemedik. Her soruya haykırarak aynı cevabı verdi:

"İsterseniz öldürün, ölmeye hazırım; fakat asla söylemeyeceğim."

Elden başka ne gelir, ister istemez ondan umudu kestik. İtiraf etmektense ölmeyi tercih edeceğine ikna olmuştuk. Bunun üzerine onu indirdik ve sıkı gözetim altında tutulmak üzere hapse gönderdik.

Ardından birkaç saat boyunca Savaş Bakanlığı'na telgraflar göndermekle ve No. 166'ya yapacağımız baskın için hazırlık yapmakla meşgul olduk.

O kapkara ve ilikleri donduran soğuk gece acayip heyecanlı bir gece oldu. Bir şeyler dışarıya sızmıştı ve tüm garnizon teyakkuzdaydı. Nöbetçiler üç misline çıkmıştı ve dışarıda olsun, içeride olsun, hiç kimse kafasına bir tüfek doğrultulup durdurulmadan hareket edemiyordu. Her şeye rağmen, Webb ve ben şimdi elebaşlarından birçoğu elimizde olduğu için komplonun ister istemez oldukça beli bükülmüş bir durumda olacağı gerçeğinden ötürü eskisinde daha az kaygılıydık.

Tam zamanında No. 166'da olup, B. B'yi ele geçirerek ağzına bir tıkaç tıkmaya ve gelecek diğerleri için hazırda beklemeye karar verdim. Gece yarısından sonra yaklaşık saat biri çeyrek gece yarım düzine iri yapılı ve gözüpek muvazzaf askeri ve elleri arkadan bağlı Wicklow'u yanıma alıp, kimseye sezdirmeden kaleden dışarı süzüldüm. Ona No. 166'ya gittiğimizi ve eğer bize yalan söyleyip yanlış yönlendirdiğini anlarsam, ya bize doğru yeri göstereceğini ya da sonuçlarına katlanması gerekeceğini söyledim.

Otele gizlice yaklaştık ve keşif yaptık. Küçük bar kısmında bir ışık yanıyordu ama binanın geri kalanı karanlıktı. Ön kapıyı denedim; açıldı ve sessizce girdikten sonra arkamızdan kapıyı kapattık. Sonra ayakkabılarımızı çıkardık ve ben önde, diğerleri peşimde bar kısmına geçtik. Alman otelci sandalyesinde oturmuş, uyuyordu. Onu nazikçe uyandırdım ve çizmelerini çıkarıp bizi izlemesini söyledim ve çıt çıkarmaması için

uyardım. Hiç homurdanmadan itaat etti, fakat besbelli fena halde korkmuştu. Ona bizi No. 166'ya götürmesini emrettim. Kedi gibi yumuşacık adımlar atarak merdivenden iki veya üç kat yukarıya çıktık; ardından, uzun bir koridorun öteki ucuna varınca camlı kapı üstü penceresinden dışarıya hafif bir ışık sızdığını fark ettiğimiz bir kapının önüne geldik. Otelci karanlıkta el yordamıyla beni bulup, kulağıma 166'nın orası olduğunu fısıldadı. Kapıyı açmayı denedim, ama içeriden kilitliydi. En iri yapılı askerlerimden birine fısıldayarak emir verdim; bütün gücümüzle yüklenmek üzere omuzlarımızı kapıya dayadık ve daha yüklenir yüklenmez menteşelerinden söktük. Yataktaki birini görür gibi oldum, ama anında başını muma doğru uzatmasıyla ışık söndü ve zifiri karanlıkta kaldık. Bir sıçrayışta o yatağın üstüne atladım ve oradaki kişiyi dizlerimi bastırarak kıpırdamaz hale getirdim. Tutsağım bütün gücüyle debeleliyordu, ama sol elimle gırtlığını sıkıca kavramıştım ve bu onu dizlerimle bastırmama gayet güzel destek oluyordu. Derken hemen revolverimi çektim, horozunu kaldırdım ve soğuk namluyu uyarıcı bir şekilde adamın yanağına dayadım.

"Hadi biriniz bir ışık yaksın!" dedim. "Yakaladım adamı, sorun yok."

Emrim hemen yerine getirildi. Kibritin alevi odayı aydınlattı. Tutsağıma bakınca, bir de ne göreyim, aman tanrım, bu genç bir kadındı!"

Onu bırakıp oldukça mahcup bir şekilde yataktan kalktım. Herkes aptallaşmış bir halde yanındakilerle bakışıyordu. Sürpriz öylesine ani ve kahredici olmuştu ki kimsede akıl fikir kalmamıştı. Genç kadın ağlamaya başlayıp, yüzünü çarşafla kapattı. Otelci uysal bir tavırla şöyle dedi:

“Bu benim kızım, yanlış bir şey yaptı, *nicht wahr*¹?

“Kızınız mı? Bu sizin kızınız mı?”

“Ah, evet, benim kızım. Cincinnati’den daha bu gece geldi eve, biraz hasta.”

“Kahretsin, o oğlan yine yalan söyledi. Gerçek 166 bu değil; gerçek B. B. de bu değil. Şimdi, Wicklow bize gerçek 166’yı göstereceksin, yoksa... hey! O oğlan nereden yahu!”

Kayıptı, bu gün gibi ortadaydı! Ve üstelik en ufak bir izini bile bulmayı başaramadık. Berbat bir çıkma-za girmiştik. Onu adamlarımdan birine bağlamadığım için aptallığıma küfrediyordum; fakat o anda buna kafa-yı takmanın bir faydası yoktu. Mevcut koşullarda ne yapmalıyım? En önemli soru buydu. Neticede kız da B. B. olabilirdi pekâlâ. Buna inanmıyordum, ama yine de inanmamayı kanıt olarak almak aklıma yatmıyordu. Bu yüzden nihayet karar verip adamlarımı 166’nın karşı tarafındaki boş odalardan birine yerleştirip, otelciyi de sıkı gözetim altında yanlarında tutmalarını ve kızın odasına gelen kim olursa olsun yakalayıp yeni bir emre kadar tutsak etmelerini söyledim. Ardından her şeyin hâlâ yolunda gidip gitmediğini görmek için süratle kaleye döndüm.

Evet, her şey yolundaydı. Ve öyle de kaldı. Emin olmak için sabaha kadar ayakta kaldım. Hiçbir şey olmadı. Yeniden şafak söktüğünü görüp de Bakanlığa telgraf çekip Birleşik Amerika bayrağının Trumbull Kalesi üzerinde hâlâ dalgalanmakta olduğunu bildirirken duyduğum sevinç kelimelerle anlatılamaz.

Muazzam bir yük kalkmıştı göğsümün üstünden. Yine de, elbette teyakkuz durumunu gevşetmediğim gibi, meseleyle uğraşmayı da bırakmadım. Tutsakla-

¹ Alm. Değil mi?

rımı, birer birer ve saat başı sorguya çekerek itiraf ettirmek için eziyet ettim, ama başarısızlıkla sonuçlandı. Sadece dişlerini gıcırdatıp sinirden saç baş yoldular, fakat hiçbir şey açıklamadılar.

Öğleye doğru benim kayıp oğlanla ilgili haberler geldi. Sabahın altısında, sekiz mil kadar uzakta yolda batıya doğru yürürken görülmüş. Bir süvari teğmeniyle bir eri hemen onun peşine saldı. Yirmi mil uzakta onu görmüşler. Oğlan bir çiti aşmış, çamurlu bir tarlanın içinden bir köyün kıyındaki büyük ve eski tarz bir konağa doğru güçlkle ilerliyormuş. Bizimkiler küçük bir ağaçlığın içinden geçip dolambaçlı bir yol izleyerek konağın öteki tarafına dolanıp atlarından inmişler ve süratle mutfağa dalmışlar. Orada kimse yokmuş. Sonra sessizce bir sonraki odaya geçmişler ve orası da boşmuş; o odadan ön odaya veya oturma odasına açılan kapı açılmış. Tam kapıdan geçeceklerken kısık bir ses duymuşlar; birisi dua ediyormuş. Bu yüzden saygı gösterip durmuşlar ve teğmen başını içeri uzatınca yaşlı bir adamla yaşlı bir kadının o oturma odasının bir köşesinde diz çökmüş olduklarını görmüş. Dua eden yaşlı adammış ve tam duasını bitirirken Wicklow ön kapıyı açıp, içeri girmiş. Yaşlıların ikisi de birden yay gibi fırlayıp onun üstüne atlamışlar, sarılıp sarmalayarak boğulacak hale getirmişler; bir yandan da şöyle bağırıyorlarmış:

“Canım oğlumuz! Gözümüzün nuru, bir tanecik yavrumuz. Tannya şükürler olsun. Kaybolan bulundu. Ölmüş olan yine yaşama döndü¹!”

İşe bakın! O küçük iblis meğer o çiftlik evinde doğup büyümüş ve iki hafta önce başıboş bir halde oda-

¹ İncil, Luka 15:24 – ‘Çünkü benim bu oğlum ölmüştü, yaşama döndü; kaybolmuştu, bulundu.’ Böylece eğlenmeye başladılar.

ma gelip de insanı ağlatacak kadar duygusal masalıyla beni kafesleyene dek asla oranın beş mil ötesinde bile bulunmamış! İnanın, asıl gerçek buydu. O yaşlı adam onun babasıymış ve emekli olmuş eski bir mektepli din adamıymış; o yaşlı hanımefendi de annesiymiş.

Bu oğlanla ve marifetleriyle ilgili birkaç açıklama da yapayım. Oğlanın aç bir kurt gibi saldırıp bir solukta okuduğu heyecanlı ucuz romanların ve sansasyonel gazetelerin müptelası olduğu ortaya çıktı; haliyle de gizli kapaklı işlere ve şatafatlı kahramanlık mevzularına merak salmış. Bu, o sıralarda gazetelerdeki isyancı casuslarının gizlice içimize girip çıkmalarını, onların dehşet verici amaçlarını ve iki üç şaşırtıcı başarısını yazan haberleri okuya okuya kendini öyle kaptırmış ki bu konulardan başka bir şey düşünemez olmuş. Son zamanlarda birkaç aydır sürekli birlikte takıldığı, çok çenebaz ve deli dolu fantezileri olan genç bir Yankiyle¹ arkadaşlık ediyormuş. Meğer o genç, New Orleans ile Mississippi'nin iki üç yüz mil yukarılarına kadar olan uğrak yerleri arasında gidip gelen bazı posta vapurlarında birkaç yıl muhasebeci çömezi olarak çalışmışmış; anlayacağınız oğlanın o bölgedeki isimleri ve diğer ayrıntıları ha deyince biliyor olması oradan geliyormuş. Ben de savaştan önce ülkenin o taraflarında iki üç ay kalmıştım ve oralar hakkında oğlanın beni kafaya almasına yetecek kadar bilgim vardı, ama herhalde doğuştan Louisiana'lı biri daha on beş dakika konuşmasına kalmadan onun attığını anlardı. Niçin bazı vatana ihanet türünden bilmecelerini açıklamaktansa ölmeyi tercih ederim dediğini biliyor musunuz? Sadece açıklayamadığı için! Meğer hiçbir anlamları yokmuş; önünü arkasını düşünmeden uydurduğu şeylermiş hepsi de;

¹ Kuzey Amerikalı.

bu yüzden, aniden sorulunca bir açıklama uydurmayı becerememiş. Mesela, o “görünmez mürekkep”le gizlenen yazıda ne yazdığını açıklayamadı, zira yazan hiçbir şey yoktu; sadece boş kâğıtlardı onlar. Bir topun içine herhangi bir şey koymamış ve hiçbir zaman da böyle bir niyeti olmamış, zira mektuplarının hepsi hayali kişilere yazılmıştı ve ahıra bir mektup bıraktığında da hep önceki gün bıraktığını geri alıyormuş; dolayısıyla o düğümlü iple ilgili olarak da, ben gösterdiğimde ilk kez gördüğü için, bir bilgisi yoktu; fakat ben daha onun nerede bulunduğunu söyler söylemez bunu hemen benimseyip kendi düşsel öyküsüne katıp bazı parlak anlamlar çıkarmış kendince. Bay “Gaylord”u uydurmuş; Tam o zamanlar Bond Sokağı 15 numara diye bir yer de yokmuş; üç ay kadar önce yıkılmış bina. “Albay”ı uydurmuş; ele geçirip onun karşısına çıkardığım o talihsizler hakkındaki kolayca anlatıverdiği hayat hikâyelerini uydurmuş; “B. B.”yi uydurmuş; hatta denilebilir ki No. 166’yı da uydurmuş, zira biz oraya gide ne kadar Eagle Oteli’nde öyle bir numara olduğunu bilmiyordu. Ne zaman istense herhangi bir isim ya da şey uydurmaya hazırды köftehor. Eğer “dışandaki” casusları sorduysam, hemen otelde gördüğü ve bir şekilde isimlerini duymuş olduğu yabancıları anlatıyordu. Anlayacağınız, oğlan o heyecan dolu birkaç gün içinde acayip debdebeli, gizemli ve romantik bir dünyada yaşıyordu ve sanırım bütün bunlar onun için hem gerçikti hem de sanırım bundan yüreğinin en derinlerine varan bir haz duydu.

Fakat doğrusu bizim için de haddinden fazla sorun yarattı ve sayesinde yaşadığımız utançların haddi hesabı olmadı. Bildiğiniz gibi, onun ifadesine dayanarak on beş yirmi kişiyi tutuklayıp kalede kilit altına almış ve kapılarına nöbetçi dikmiştik. O tutsaklardan çoğu

askerdi ve onlardan af dilemek zorunda kalmadım; fakat geri kalanı, ülkenin her tarafından itibarlı vatandaşlardı ve hiçbir özür onları yatıştırmaya yeterli olmadı. Sadece burunlarından soludular, verdiler veriştirdiler ve bizim için biteviye sorun yaratmaktan hiç geri kalmadılar! Ve o iki hanımefendi –biri Ohio’lu bir Kongre üyesinin eşi, diğeri Batılı bir piskoposun kız kardeşiydi– işte, onların aşağılamaları, alayları ve döktükleri öfkeli gözyaşları yok mu, bunlar çok uzun zaman aklımdan çıkmayacak –ve çıkmaması gereken– anılar olacaktır. O ayağı aksayan yeşil gözlüklü yaşlı beyefendi, Philadelphia’dan buraya yeğeninin cenazesi için gelmiş bir üniversite rektörüymüş. Genç Wicklow’u daha önce hiç görmemiş, elbette. Adamın cenazeyi kaçırmaması bir yana, bir de casus diye hapse atıldı, fakat elden ne gelir, Wicklow benim odamda göğsünü gere gere ve soğukkanlılıkla onu Galveston’un en kötü şöhretli serseri yuvasından gelen bir sahtekâr, zenci taciri, at hırsızı ve kundakçı olarak tanımlamıştı. Ve işte bu, o zavallı yaşlı beyefendinin hiçbir şekilde kendine yediremediği bir şey gibi geldi bana.

Gelelim Savaş Bakanlığına! Fakat ah, ah, vay benim kara bahtım, ama o bölümün üstüne bir örtü çeksek daha iyi olacak!

NOT: Müsveddemi Binbaşı’ya gösterdim, okudu ve şöyle dedi: “Askeri konulara yabancılığınız bazı küçük yanlışlar yapmanıza sebep olmuş. Bunlar yine de ilginç şeyler olmuş ve öyle kalabilir; askerler okuyunca bunlara gülümseyebilir, gerisi farkına bile varmaz. Olan bitenlerin ana hususlarını doğru kavramış ve neredeyse tam olarak hakikate uygun biçimde yazmışsınız.” M. T.

ENGELLİ BİR ADAMIN ÖYKÜSÜ

Altmışında, evli biriymişim gibi görünüyorum, fakat bunlar sağlık durumumdan ve sıkıntılarımdan kaynaklanıyor, zira bekârım ve sadece kırk bir yaşındayım. Şimdi bir hayalet gibi oluşuma bakıp da benim çok değil daha iki yıl öncesine kadar demir gibi sağlam ve çok atletik bir adam olduğuma inanmakta güçlük çekeceksiniz. Fakat bundan da tuhaf olanı benim sağlığımlı kaybediş şeklimdir. Onu bir kış gecesi bir sandık dolusu tüfeğin iki yüz millik bir tren yolculuğuyla taşınması sırasındaki gözetimine yardım ederken kaybettim. Asıl gerçek bu ve bunun nasıl olup bittiğini size anlatacağım.

Ben Ohio'nun Cleveland kentinde otururum. İki yıl önce, bir kış gecesi, şiddetli bir kar fırtınası altında, karanlık çöktükten hemen sonra evime ulaştım ve eve girdiğimde duyduğum ilk şey benim en sevgili çocukluk ve okul arkadaşım John B. Hackett'in önceki gün ölmüş olduğu oldu. Son sözleri benim cenazesini Wisconsin'de oturan yaşlı ve düşkün babasıyla annesinin evine götürmemi istemek olmuş. Müthiş sarsılmış ve

kahrolmuştum, fakat duygularla kaybedilecek zaman yoktu; hemen işe koyulmalıydım. Üzerinde “Deacon Levi Hackett, Bethlehem, Wisconsin” yazan kartı aldım ve hızla çıkıp ısıklar çalan fırtınanın içinde tren istasyonuna gittim. Oraya varınca bana tarif edilmiş olan akçamdan yapılmış uzun kutuyu buldum; kartı üzerine birkaç raptiye ile tutturdum ve sağ salım yük vagonuna yüklendiğini gördükten sonra kendime bir sandviç ve birkaç puro almak için yemek salonuna koşturdum. Az sonra döndüğümde, görünüşe göre, benim tabut tekrar indirilmişti ve genç bir adam elinde bir kart, bir çekiç ve birkaç raptiyeyle çevresinde dolanarak onu inceliyordu! Şaşırıp kalmıştım ve kafam karışmıştı. O kendi kartını çakmaya başlayınca, bir açıklama istemeyi akıl edemeyecek kadar aklım başımdan gitmiş bir halde fırlayıp yük vagonuna baktım. Fakat hayır – benim kutu orada, sapasağlam duruyordu; kimse elini bile sürmemişti. [Gerçek şu ki, çok büyük bir yanlışlık yapılmıştı ve ben hiç şüphelenmemiştim. Ben o genç adamın istasyona Illinois, Peoria’daki tüfek şirketine sevk etmek için getirdiği bir tüfek sandığını taşıyordum ve o da benim cenazeyi almıştı.] Tam o sırada kondüktör “Herkes binsin,” diye şakıdı ve ben de yük vagonuna atlayıp, kendime bir balyanın üstünde rahatça oturabileceğim bir yer yaptım. Nakliyat görevlisi de oradaydı ve kendini bütünüyle işe vermiş, çalışıyordu. Bu, ellilerinde, kendi halinde, güven uyandıran ve babacan bir yüz ifadesine sahip ve genel tavrı itibarıyla şen şakrak ve sıcak kalpli biri olduğu izlenimini uyandıran bir adamdı. Tren tam harekete geçtiği sırada aniden bir yabancı vagona atladı ve acayip olgun ve burun sızlatan kokulu bir Limburger peyniri paketini benim tabutun –yani benim tüfek sandığının– bir ucuna koyuverdi. Demek istediğim, onun Limburger peyniri olduğunu şimdi bili-

yorum, ama o zamana kadar ömrümde o şey hakkında ne bir şey duymuştum ne de ne mene bir şey olduğunu biliyordum. Neyse, biz gecenin karanlığında hızla yol alırken ve dışarıda fırtına bütün şiddetiyle esip gürlerken birden içime acayip iç karartıcı bir sıkıntı düştü ve yüreğim daraldıkça daraldı! Yaşlı nakliyat görevlisi fırtına ve kutup havası ile ilgili bir iki neşelendirici laf ettikten sonra sürme kapıları çarparak kapatıp sürgüledi, penceresini indirip sıkıca kapadı ve canla başla faaliyete geçip vagonun orasındaki burasındaki eşyaları düzenlemeye koyuldu. Bir yandan da mutlu bir edayla, kısık bir tonla ve sesini bir hayli kalınlaştırarak "In the Sweet By and By"¹ şarkısını mırıldanıyordu. Biraz sonra içerideki buz gibi havaya alabildiğine kötü ve keskin bir kokunun süzülmemekte olduğunu hissettim. Bu içimi daha da kararttı, çünkü ister istemez bunu zavallı ölü arkadaşşıma atfettim. Onun böyle sessiz ve dokunaklı bir biçimde belleğimde canlanmasında öyle sürgit kederlendirici bir şey vardı ki gözyaşlarımı zapt etmekte zorlanıyordum. Bu yetmezmiş gibi yaşlı nakliyat görevlisi farkına varacak diye de korkup dertleniyordum. Ancak o sakin bir şekilde mırıldanarak işini yapmayı sürdürdü ve fark ettiğine dair bir belirti göstermedi; buna memnun oldum. Evet, memnun oldum, fakat hâlâ tedirgindim; çok geçmeden de giderek her dakika daha da tedirgin olmaya başladım, zira geçen her dakika o koku daha da kesifleşip azdı ve dayanılmaz hale geldi. Derken nakliyat görevlisi işlerini istediği şekilde hale yola koyup bitirdi ve biraz odun getirip sobasında muazzam bir ateş yaktı. Bu anlatabileceğimden daha fazla canımı sıktı, zira elimde olmadan bunun bir hata olduğunu dü-

¹ "Ölümden Sonraki Tatlı Hayatta." Sözleri, "Ölümden sonraki tatlı hayatta/Seninle o güzel sahilde buluşacağız" diye giden bir kilise şarkısı.

şünmeden edemedim. Bunun benim zavallı ölü arkadaşımın üzerindeki etkisinin fena olacağından emindim. Thompson –gecenin ilerleyen saatlerinde öğrendiğime göre nakliyat görevlisinin adı Thompson’du– şimdi de dışarıda nasıl bir gece olduğunun önemi olmadığını, ne olursa olsun bizi rahat ettirmeyi düşündüğünü söyleyerek vagonun orasını burasını kurcalamaya ve rasgele bulduğu her türlü yarı tıkamaya girişmişti. Bir şey söylemedim, ama doğru olanı yapmadığına inanıyordum. Bu arada o aynen önceki gibi kendi kendine mırıldanmayı sürdürüyordu ve yine bu arada soba kızıştıkça kızışıyor, içerisi giderek daha bunaltıcı oluyordu. Kendimi betim benzim atmış ve midem bulanıyormuş gibi hissediyordum, ama sessizce matemime gömüldüm ve bir şey demedim. Çok geçmeden Thompson’un şarkısının yavaş yavaş zayıfladığını, sonra tamamen sustuğunu fark ettim ve netameli bir sessizlik oldu. Birkaç dakika sonra Thompson şöyle dedi:

“Pöfff! Şu sobaya doldurduklarım tarçın değildi herhalde!”

Bir iki kez nefesini tutup bekledi ve ardından benim tabuta, yani işte tüfek sandığına doğru yürüyüp, kısa bir an o Limburger peynirinin başında dikildikten sonra hayli etkilenmiş görünerek gelip yanıma oturdu. Düşünceli bir duraksamadan sonra, başıyla sandığı işaret ederek şöyle dedi:

“Tanıdığın mı?”

“Evet,” dedim iç geçirerek.

“Hayli bekletilmiş, öyle değil mi?”

İkimiz de kendi düşüncelerimize daldığımız için herhalde birkaç dakika başka bir şey konuşulmadı; derken, Thompson alçak bir sesle şöyle dedi:

“Bazen gerçekten ölmüş olup olmadıkları belli olmuyor – ölmüş gibi görünüyorlar, sonra vücut ısınıyor,

uzuvlar oynaklaşıyor... ölmüş olduklarını düşünüyorsun, ama bilmiyorsun aslında. Benim vagonda öyle şeyler oldu. Bütünüyle korkutucu bir şey, çünkü ne zaman doğrulup sana bakacaklarını bilmiyorsun.” Sonra biraz durakladı ve dirseğini hafifçe sandığa doğru kaldırarak, “Fakat bu seninki sadece trans halinde değil! Ona kefil olurum!” dedi.

Bir süre düşünceli bir sessizlik içinde, rüzgârın uğultusuna ve trenin gürültüsüne kulak vererek oturduk; derken Thompson hayli duygulu bir şekilde konuşmaya başladı:

“Elden ne gelir, günü gelip hepimiz gideceğiz, atlatmanın hiçbir yolu yok. Kutsal Kitabın yazdığı gibi bir kadından doğanın kısa bir zaman sonra gitmediğine seyrek rastlanır. Evet, buna nasıl bakarsan bak, son derece ciddi ve akıl sır ermeyen bir şeydir bu: onu atlatabilecek kimse yoktur; günü geldiğinde herkesin gitmesi gerekiyor; bildiğin gibi, istisnasız herkesin... Bir gün sağlıklı ve güçlüsündür...” Sözüünün burasında birden ayağa kalkıp bir pencereyi biraz aralayarak –ikimizin de ondan sonra sık sık tekrarlayacağı üzere– burnunu bir süre dışarıya uzattı ve ben de zar zor yerimden kalkıp aynı yerden burnumu dışarıya uzatırken yeniden oturup kaldığı yeden devam etti. “...ve ertesi gün bir de bakmışsın ki Kutsal Kitabın dediği gibi kesilen otlar misali devrilivermişsin¹ ve senden haberi olanlar bir daha senden ebediyen haber alamaz olmuş. Evet, gerçekten çok ciddi ve akıl sır ermeyen bir şeydir bu; gelgelelim, şu veya bu zamanda hepimiz gitmek zorundayız; çevresinden dolanıp atlatmanın hiçbir yolu yok.”

Yine uzun bir sessizlik oldu; ardından...

“Neden öldü?”

¹ Mezmurlar 37:2. Çünkü onlar ot gibi hemen solacak; yeşil bitki gibi kuruyup gidecek.

Bilmediğimi söyledim.

“Öleli ne kadar oldu?”

Olasılıklara uygun düşmesi için gerçekleri biraz genişletmek daha akla yakın gibi görünüyordu; bu yüzden şöyle dedim:

“İki veya üç gün.”

Fakat bu işe yaramadı. Thompson bunu açıkça, “İki veya üç yıl, demek istiyorsun herhalde,” anlamına gelen kırılgan bir bakışla karşıladı. Sonra benim sözümü sakince kulak ardı edip kendini kaptırdı ve ölümlerin gömülmesinin çok ileriye bırakılmasının basiretsizliği üzerine hayli uzun bir söylev çekip görüşlerini sıraladı. Ardından aylak adımlarla sandığa doğru gitti, biraz durdu ve aniden dönüp aralık pencerenin yanına gelirken şöyle dedi:

“Geçen yaz gönderselermiş daha iyi olurmuş valla.”

Thompson oturup yüzünü kırmızı ipek mendiline gömdü ve katlanılması zor bir şeye katlanabilmek için elinden gelenin en iyisini yapan biri gibi sağa sola sallanmaya başladı. Bu arada koku –ona koku diyebilirsiniz tabii– artık neredeyse boğucu bir hale gelmişti. Thompson’un benzi soluyordu; bense benimkinde renk filan kalmadığını biliyordum. Az sonra Thompson sol dirseğini dizine koyup alnını avucunun içine dayadı ve diğer eliyle kırmızı mendilini sandığa doğru sallarken şöyle dedi:

“Böyle bir sürüsünü taşıdım –bazıları hatırı sayılır ölçüde geciktirilmişti üstelik– fakat bu, Tanrım, hepsinden beter! Kaptan, onlar bunun yanında siğil otu!”

Koşulların üzücü olmasına karşın, zavallı arkadaşım ile ilgili bu teşhis beni memnun etti, çünkü her nasılsa bir iltifatmış gibi geldi bana.

Çok geçmeden, bir şey yapılması gerektiği açıkça anlaşıldı. Puro içmeyi önerdim. Thompson bunun iyi bir fikir olduğunu söyledi:

“Herhalde biraz faydası olacaktır.”

Bir değişiklik olup olmadığını anlamak için dikkat kesilerek bir süre ortalığı dumana boğduk ve tüm gücümüzle ortamın iyileştiğini hayal etmeye çalıştık. Fakat bir faydası olmadı. Çok geçmeden, birbirimize hiçbir şey söylemeden ikimizin de sinirleri gerilmiş parmaklarımızın arasındaki purolar aynı anda usulcacık yere düşüverdi. Thompson bir of çekerken şöyle dedi:

“Olmuyor, Kaptan, üç kuruşluk faydası olmadı bence. Aslında daha da beter ediyor, çünkü sanki onu galeyana getiriyor gibi. Şimdi ne yapsak daha iyi olur sence?”

Bir şey önerecek durumda değildim; doğrusu istenirse, sürekli yutkunup duruyordum ve ağzımı açıp konuşmak için kendime güvenmem olası değildi. Thompson yaşamakta olduğumuz gecenin acınası durumu hakkında gelişigüzel ve keyifsiz bir şekilde tutarsız ve anlaşılmaz laflar etmeye koyuldu; bu arada benim zavallı arkadaşımın muhtelif, bazen askeri, bazen sivil unvanlarla bahsetmekten de geri kalmadı. O arada fark ettim ki zavallı arkadaşımın etkileyiciliği arttıkça Thompson onu o doğrultuda terfi ettiriyor ve daha yüksek bir unvan veriyordu. Nihayet şöyle dedi:

“Bir fikrim var. Diyorum ki şuna bir dört elle sarılsak ve Albayı vagonun öteki ucuna doğru biraz itsek nasıl olur? De ki on ayak kadar. O zaman bu kadar etkisi olmayabilir, ne dersin?”

Bunun iyi bir fikir olduğunu söyledim. Bunun üzerine aralık pencereden, işi bitirene kadar tutmayı hesaplayarak temiz bir derin nefes aldık; ardından gidip o amansız peynirin üstüne eğilerek sandığı kavradık. Thompson başıyla “Hazır” işaretini verince kendimizi bütün gücümüzle ileriye attık; fakat Thompson kaydı ve burnu peynire yapışık bir halde yere yığılmasıyla birlikte nefesi kesildi. Güç bela soluk alarak, öğüre öğü-

re, debelene debelene kalkıp havayı pençeleyerek ve boğuk bir sesle “Önüme çıkma! Çekil yolumdan! Ölüyorum ben! Çekil yolumdan!” diye böğüre böğüre fırlayıp kayar kapıyı araladı. Dışarıda buz gibi sahanlıkta oturup bir süre başını ellerimin arasına aldım da biraz toparlandı. Az sonra şöyle dedi:

“Sence Generali biraz öteye götürebildik mi?”

Hayır, yerinden kıpırdatamadık bile dedim

“Öyleyse, o fikir hava cıva oldu. Başka bir şey düşünmek zorundayız. Merhum yerinden memnun, galiba; eğer bu konuda hissettiği buysa ve rahatsız edilmeyi kafasına koyduysa, bu işte onun dediği olacaktır eminim. Evet, istediği sürece durduğu yerde bıraksak daha iyi, çünkü sen ne dersen de bütün kozlar onun elinde ve onun planlarını değiştirmeye kalkanın bundan cayacağı akla yakın görünüyor.”

Fakat o kuduruk fırtınada daha faza dışarıda kalamazdık; donarak ölürdük. Bu yüzden tekrar içeri girip kapıyı kapadık ve yine ıstırap çekmeye ve sırayla aralık pencereye gidip gelmeye başladık. Bir süre sonra, tam kısa bir mola verdiğimiz bir istasyondan ayrıldığımız sırada Thompson neşeli bir şekilde bağırarak atlaya zıplaya vagona daldı:

“Şimdi yırttık! Bu defa Amiralın hakkından geldik galiba. Sanırım kokusunu bastıracak bir şey buldum.”

Getirdiği karbolik asitti. Bir damacana dolusu almıştı ve her yere serpiştirdi; aslında tüfek sandığı ve peynir dâhil ortalıkta daha ne varsa onunla sınıslıklam etti. Sonra oldukça umutlu bir şekilde oturduk. Fakat bu uzun sürmedi. Anlayacağınız iki koku birbirine karışmaya başladı ve sonra... sonra ne olacak, tabii çok geçmeden ikimiz de fırlayıp kapıya koştuk. Thompson orada bandanasıyla yüzünü silerken sanki ümidini kaybetmiş gibi bir ifadeyle şöyle dedi:

“Faydası yok. Ona karşı koyamıyoruz. Onu değiştirmek için kullandığımız her şeyden yararlanıyor ve ona kendi çeşnisini katarak tekrar üstümüze salıyor. Niye dersen, Kaptan, sen de biliyorsun ya, o şimdi oraya konduğu zamankinden yüz misli kötü durumda. Şimdiye dek bir tanesinin bile işine bu kadar dört elle sarıldığını ve buna böylesi lanet bir heves duyduğunu asla görmedim. Hayır, bayım, şu yollarda gidip gelmeye başladığımdan beri hiç görmedim; üstelik daha önce de dediğim gibi onlardan epeycesini taşıdım.”

Dışarıda soğuktan kaskatı kesildikten sonra içeri girdik; fakat aman tanrım, içerisi artık hiç durulamaz hale gelmişti. Bu yüzden, sırasıyla donup, çözülüp, boğularak habire kapıya gidip gelmeye başladık. Bir saat kadar sonra başka bir istasyonda durduk ve tam oradan ayrılırken Thompson elinde bir torbayla gelip şöyle dedi:

“Kaptan, onunla şansımı bir kez daha deneyeceğim... bu son; bu kez de onu yola getiremezsek bize kalan tek şey havlu atıp çare aramaktan vazgeçmek olacak. Benim kanaatim böyle.”

Bir torba dolusu tavuk tüyü, elma kurusu, yaprak tütün, paçavra, eski ayakkabı, kükürt ve çadırışağı otu mu derler şeytan dışkısı mı derler işte ondan ve biraz şundan biraz bundan daha bir sürü şey getirmişti. Hepsi döşemenin ortasında geniş bir demir levhanın üzerine yığıldı ve ateşe verdi.

Hepsi tutuştuğunda ben kendim dayanamıyordum ki ölü buna nasıl dayanacaktı, anlayamadım. Öncekilerin hepsi bunun yanında tek kelimeyle şiirsel kokulardı desem yeri ydi; fakat ne var ki, en baştaki koku heybetinden hiçbir şey kaybetmeden o kokunun üstüne çıkıverdi... doğrusunu söylemek gerekirse diğer bütün kokular sadece onun ortalığı daha iyi zapt etmesine

ortam vermiş gibi oldu. Ve aman tanrım, nasıl da yoğun bir kokuydu o öyle! Tabii bunları orada düşünmedim... vakit yoktu... sahanlığa çıkınca düşündüm. Ve sahanlığa koştururken Thompson nefessiz kalıp yere düşünce, onu yakasından tutup dışarıya sürükleyene kadar neredeyse ben de yığılıp kalacaktım. Kendimize geldiğimizde, Thompson keyifsiz bir şekilde şöyle dedi:

“Burada, dışarıda kalmalıyız, Kaptan. Buna mecburuz. Yapılabilecek başka bir şey yok. Vali yalnız başına yolculuk etmek istiyor ve bunda kararlı olduğundan bizim oylanımızı geçersiz kılabiliyor.”

Az sonra şöyle devam etti:

“Farkında değil misin, biz zehirlendik. Bu bizim son yolculuğumuz, buna emin olabilirsiniz. Bunun ardından gelecek olan tifodur. Gelmekte olduğunu daha şimdiden hissediyorum. Evet, bayım, biz seçildik, doğduğundan ne kadar eminsen bundan da o kadar emin olabilirsiniz.”

Bir saat sonra, varılan istasyonda donmuş ve baygın bir halde sahanlıktan alındık ve ben göz açıp kapayana kadar şiddetli bir şekilde ateşlenip, üç hafta boyunca olup bitenleri bilmeksizin yattım. O korkunç geceyi zararsız bir tüfek sandığıyla ve büyük bir miktar masum peynirle geçirmiş olduğumu ondan sonra öğrendim, ama bu bilgi beni kurtarmak için çok geç kalmıştı; hayal gücümüz yapacağını yapmıştı ve sağlığım kalıcı olarak mahvolmuştu; ne Bermuda ne de bir başka ülke onu bana geri getirebilir artık. Bu benim son yolculuğum; ölmek üzere evime dönüyorum.

MCWILLIAMS'LAR VE HIRSIZ ALARMI

Sohbet hava durumundan mahsullere, mahsullerden edebiyata, edebiyattan skandala, skandaldan dine geçerek hoş bir şekilde sürmekteydi; derken ani bir sıçramayla hırsız alarmları konusuna odaklanıverdi. Ve o anda Bay McWilliams ilk kez bir duygu belirtisi gösterdi. Her ne zaman onun yüzünde o ifadeyi görecektim, hemen anlayıp susar ve içindikileri dökmesi için ona fırsat veririm. Ben susar susmaz, pek de iyi kontrol edemediği bir duygusallıkla anlatmaya koyuldu:

Ben hırsız alarmlarına tek metelik harcamam, Bay Twin, tek metelik isteseler vermem ve sebebini size anlatacağım. Evimizin yapımını bitirmek üzere olduğumuz sıralarda, sıhhi tesisatçının bilmiyor olması sayesinde elimizde küçük bir miktar daha nakit kalmış olduğunu anladık. Ben o parayı o kâfiri imana getirmek için kullanmak arzusundaydım, zira her nedense o vicdansıza anlatılamaz bir biçimde kancayı takmış durumdaydım; fakat Bayan Williams, olmaz, hırsız alarmı taktıralım dedi. Mecburen razı oldum. Niye derseniz, ben ne zaman bir şey istesem, Bayan McWilliams başka bir şey ister ve

her zaman yaptığımız gibi Bayan McWilliams'ın istediği şey üzerinde karar kılarız; o buna uzlaşma diyor. Neyse, işte New York'tan bir adam geldi, alarmı takıp bize üç yüz yirmi beş dolarlık bir hesap çıkardı ve artık hiç huzursuzluk duymadan uyuyabileceğimizi söyledi. Biz de bir süre öyle yaptık, deyin ki bir ay. Derken bir gece burnumuza duman kokusu geldi ve ne olup bittiğine gidip bir bakmam gerektiği öğüdünü alıp yataktan çıktım. Bir mum yaktım ve merdivene doğru yürüdüğüm sırada, elinde karanlıkta som gümüş sanıp aldığı tenekeden eşyalarla dolu bir sepetle odalardan birinden çıkan bir hırsızla karşılaştım. Pipo içiyordu. "Arkadaşım, biz bu odada tütün içilmesine izin vermiyoruz," dedim. Kendisinin yabancı olduğunu ve evin kurallarını bilmesinin beklenemeyeceğini söyledi: bunun kadar güzel birçok eve girdim ve şimdiye kadar buna hiç itiraz edilmedi, dedi. Ve tecrübeleriyle bildiği kadıyla bu tür kuralların hırsızlar için de geçerli olmasının hiçbir zaman düşünülmemiş olduğunu eklemekten de geri kalmadı.

Ben de, "Gerçi," dedim, "bir piskoposa verilmeyen bir ayrıcalığın bir hırsıza verilmesinin ne hallere kaldığımızın bariz bir işareti olduğunu düşünüyorum, ama madem adet böyle, içmeye devam edin. Fakat bütün bunlar bir yana, ne işiniz var ki böyle şüphe uyandıran ve gizli kapaklı bir biçimde, üstelik hırsız alarmını çaldırmadan giriyorsunuz bu eve?"

Hırsızın kafası karışmış ve utanmış gibiydi; ıkına sıkına şöyle dedi:

"Binlerce af dilerim. Bir alarm sisteminiz olduğunu bilmiyordum, bilseydim çaldırırdım. Bundan ebeveynlerimin kulağına gidebileceği bir yerde bahsetmemenizi rica ediyorum, zira yaşlı ve dermansızlar ve bizim Hristiyan medeniyetimizin kutsal geleneklerinin görünüşe göre böyle düşüncesizce çiğnenmesi sönük ve

gelip geçici şimdiki zamanla sonsuzlukların heybetli derinlikleri arasındaki karanlıkta asılı dayanıksız köprüyü büsbütün kaba bir biçimde kopartabilir. Zahmet olmazsa bir kibrit verebilir misiniz?"

"Duygusallığınız, size onur katıyor," dedim, "fakat eğer izniniz olursa, eğretilenimin en iyi tutamağınız olmadığını söylemeliyim. Paçanızı kurtarmaya bakın; bu tür laflar anca tabutun dışını aydınlatır ve eğer benim tecrübeme güvenirseniz orayı da çok seyrek aydınlatır. Fakat işimize dönecek olursak: buraya nasıl girdiniz?"

"İkinci kattaki bir pencereden."

Aynen öyle yapmış. Kap kacağı rehinci fiyatları üzerinden, reklâm maliyetini düşerek ödeyip geri aldım, hırsıza iyi geceler diledim, arkasından pencereyi kapattım ve rapor vermek üzere karargâha döndüm. Ertesi gün hırsız alarmını takan adamı çağırttık ve adam gelip alarmın çalmamasının nedeninin evin ilk katı dışındaki hiçbir yerine bağlı olmaması olduğunu açıkladı. Bu tek kelimeyle aptalcaydı; öyleyse biri savaşta sadece bacaklarına zırh takacaksa hiç takmayıverseydi de olurdu yani. Uzman şimdi bütün ikinci katı alarma bağladı, üç yüz dolar giydirdi ve çıkıp gitti. Daha sonra bir gece üçüncü katta bir yığın muhtelif eşyayı yüklenmiş, dışarıya dayadığı merdivenden inmek üzere olan bir hırsız buldum. İlkim içimden bir bilardo istekasıyla adamın kafasını patlatmak geçti; fakat hemen sonra bu nezaketten kaçınmam gerektiğini düşündüm, çünkü adam benimle isteka rafı arasındaydı. İkinci düşüncem daha mantıklı geldiği için kendimi frenledim ve adamla anlaşma yapmaya giriştim. Eşyaları önceki fiyatları üzerinden, merdiven kullanımı için yüzde on düşüktükten sonra, zira merdiven benimdi, bedelini ödeyip geri aldım ve ertesi gün uzmanı bir daha çağırıp, üç yüz dolar ödeyerek üçüncü katı da alarma bağlattık.

Bu süre zarfında alarm cihazı büyüyüp müthiş boyutlara erişmişti. Üzerinde muhtelif odaların ve bacakların adı yazan kırk yedi etiket vardı ve olağan bir elbise dolabı kadar yer işgal ediyordu. Çanı bir el yüz yıka-ma çanağı büyüklüğündeydi ve yatağımızın başucuna yerleştirilmişti. Evden arabacımızın ahırdaki köşesine uzanan bir kablo ve ucunda da adamın yastığının yanı-başında duran kocaman bir çan vardı.

Şimdi artık rahat olmalıydık, ama ah o arıza olma-saydı. Her sabah saat beşte aşçımız alışverişe gitmek için mutfağın kapısını açtığı anda o çan yırtına yırtına çalmaya başlıyordu! Bu ilk kez olduğunda kıyamet günü geldi, kesin diye düşündüm. Bunu yataktayken düşün-medim; yok, kalkınca, zira o korkunç çanın ilk etkisi sizi evin içinde oraya buraya fırlatmak, duvarlara çarpmak ve ondan sonra tortop edip tıpkı soba kapağının üstün-deki bir örümcek gibi kıvrandırmak oluyordu, ta ki biri-sinin akıl edip de mutfağın kapısını kapatmasına kadar. Gerçek şu ki, o çanın kopardığı yaygarayla uzaktan bile kıyaslanabilecek bir yaygara daha yoktu. İşte, bu felaket düzenli olarak her sabah beşte tekrarlanıyor ve bizi üç saatlik uykudan mahrum bırakıyordu; zira doğrusunu isterseniz, o şey sizi uyandırdığında, öyle baştan savma bir şekilde uyandırmıyor; tepenizden tırnağınıza, vicda-nınızı ve daha neyiniz var neyiniz yoksa uyandırıyor ve akabinde on sekiz saat boyunca tamamen uyanık olu-yorsunuz; ömrünüz boyunca hiç olmadığınız kadar, ak-lınıza hayalinize sığdıramayacağınız bir on sekiz saatlik uyanıklıktı bu. Bir defasında bir yabancı kollarımızda ölmüş ve o gece odamızı boşaltıp onu orada bırakmış-tık. O yabancı ahrette yargılanmayı bekledi mi dersiniz? Hayır, bayım; ertesi sabah saat beşte tam manasıyla da-kik ve daha dün gece ölmüş olduğuna dair hiçbir belirti göstermeksizin kalktı. Kalkacağını biliyordum; gayet iyi

biliyordum. Adam, dört dörtlük ölü olduğuna dair bolca kanıt olduğundan, hayat sigortasını tahsil etti ve ondan sonra hep mutlu bir şekilde yaşadı.

Neyse, işte günlük uykumuzu alamadığımızdan, yavaş yavaş solup öte dünyaya doğru yol alıyorduk. Bu yüzden uzmanı yine çağırdık. Adam kapının dışına bir kablo çekip, uşağımız Thomas'ın onunla sürekli olarak küçük bir hata yaptığı bir de şalter koydu. Thomas gece yatağına giderken alarmı kapatıyor, tam gün ağarıken, yani tam aşçının mutfak kapısını açtığı sırada yeniden açarak o çana bizi evin içinde oraya buraya çarpma, bazen de birimizden biriyle bir pencereyi kırma fırsatını veriyordu. Bir haftanın sonunda bu şalter işinin bir aldatmaca, bir tuzak olduğunu anladık. Aynı zamanda bir hırsız çetesinin de bütün bu süre boyunca eve yerleşmiş olduğunu fark ettik. Fakat hırsızlık amacıyla değil, zira artık fazla bir şey kalmamıştı, polisten saklanmak için, çünkü polis üzerlerindeki baskıyı artırmıştı ve onlar da kurnazca düşünüp dedektiflerin Amerika'nın en gösterişli ve ayrıntılı hırsız alarmıyla korunduğu için alay konusu olan bir eve sığınacaklarını asla akıl edemeyeceklerine hükmetmişlerdi.

Uzmanı yine çağırdık ve adam bu kez müthiş göz kamaştırmacı bir fikir üretti; aleti mutfak kapısı açılınca alarmın devre dışı kalacağı şekilde ayarladı. Bu büyük bir fikirdi ve buna göre de bir kazık attı. Fakat sonucu şimdiden tahmin edebilirsiniz. Thomas'ın zayıf belleğine artık güvenemediğimden, alarmı her gece yatma zamanında kendim devreye almaya başladım ve hırsızlar da daha ışıklar söner sönmez, o işi sabahleyin aşçının yapmasını beklemeden mutfak kapısından girip alarmı devre dışı bırakmaya başladılar. Nasıl asap bozucu bir durumda kaldığımızı anlayın işte. Dört ay boyunca hiç konuk kabul edemedik. Evde bir tanecik olsun boş yatak yoktu; hepsinde hırsızlar yatıyordu.

Nihayet, kendim bir çare buldum. Çağırınca uzman geldi ve ahıra kadar bir başka kablo daha döşedikten sonra arabacımızın alarmı açıp kapatabilmesi için bir de şalter taktı. Bu gayet güzel işe yaradı ve bunu yine konuk davet edip hayatın tadını çıkarabileceğimiz bir süre takip etti.

Fakat daha sonraları o zapturapt altına alınamaz alarm yeni bir kapris keşfetti. Bir kış gecesi o korkunç çanın aniden çalan müziğinin bizi yataktan fırlatmasının ardından güç bela cihaza ulaştıktan sonra havagazı lambasını yakıp da neresi diye baktığımızda “Çocuk odası” yazısını görünce Bayan McWilliams anında bayılıp yere yıkıldı ve az kalsın ben de aynı şeyi yapıyordum. Av tüfeğimi kaptım ve o dehşet verici çınlama sürüp giderken durup arabacının tepki verme süresini hesapladım. Kendi başucundaki çanın çınlamasının onu da yataktan fırlatacağını ve elbiselerinin içine atlar atlamaz tüfeğiyle birlikte yanımda olacağını biliyordum. Zamanın geldiğine kanaat getirince sessizce çocuk odasının bitişiğindeki odaya süzüldüm ve pencereden dışarıya şöyle bir bakınca arabacının aşağı avluda tüfek elde hazır bekleyen karaltısını gördüm. Ardından çocuk odasına dalıp ateş ettim ve arabacı da aynı anda benim tüfeğimden çıkan kırmızı ışıltıya ateş etti. İkimiz de başarılı olduk; ben çocuk bakıcılarından birini sakatladım ve arabacı kafamın arkasındaki bütün saçları uçurdu. Işığı yaktık ve telefon edip doktor çağırdık. Bir hırsızın girdiğine dair tek bir iz bile yoktu ve hiçbir pencere açılmamıştı. Bir bardak eksikti fakat o da zaten arabacının ateşiyle vurulmuştu. Alın size acayip bir muamma; dolayında bir hırsız yokken gecenin yarısında kendi kendine çalmaya başlayan bir hırsız alarmı!

Uzman olağan çağrımıza icabet etti ve o alarmın “sahte alarm” olduğunu açıkladı. Kolayca halledilece-

ğini söyledi. Çocuk odası penceresini elden geçirdi ve bunun için şişkin bir hesap çıkarıp gitti.

Sonraki üç yıl içinde sahte alarmlardan çektiklerimizi kelimelerle anlatmak mümkün değil. İlk üç ay boyunca sürekli olarak tüfek elde jet gibi cihazın belirttiği odaya gittim ve arabacımız bana destek olmak için silahıyla dışarıya fırladı. Fakat asla ateş edilecek bir şey olmadı; pencerelerin hepsi sıkı sıkıya kapalıydı. Her defasında ertesi gün uzmanı çağırdık ve her seferinde gelip, eh işte bir hafta filan sesleri solukları çıkmasın diye o belirli pencereleri elden geçirdi ve her seferinde de bize şöyle bir fatura göndermeyi hiç ihmal etmedi:

Kablo.....	\$ 2.15
Nipel.....	.75
İki saatlik çalışma.....	1.50
Balmumu.....	.47
Bant.....	.34
Vidalar.....	.15
Şarjlı pil.....	98
Üç saatlik çalışma.....	2.25
İp.....	.02
Domuz yağı.....	.66
Pond's Extract ¹	1.25
Tanesi 50'den yaylar.....	2.00
Trenle yolculuk ücretleri.....	7.25
	\$ 19.77

¹ Esasen bu 1800–1852 yılları arasında yaşamış olan Theron T. Pond adlı bir eczacının diğer yatırımcılarla birlikte 1849 yılında kurmuş olduğu bir şirketin adı olmakla beraber şirketin cadı fındığı denilen bir bitkiden ürettiği, aynı adı taşıyan, etiketinde boğaz tahrişi, zayıflık, grip, yaralar, hemoroit, kulak ağrısı, mayasıl, göz iltihabı, ses kısıklığı, soğuk ısırması, ağrı, soğuk algınlığı, yanıklar, berelenmeler, ayak ağrısı, yüz ağrısı ve kanamalara karşı birebir olduğunu yazan “her derde deva” bir ürünü vardır.

En nihayet tamamen doğal bir şey oldu; yani biz üç yüz dört yüz kadar sahte alarmla uğraştıktan sonra ipin ucunu koyuverdik. Evet, alarm tarafından evin içinde oradan oraya çarpılırken hiç istifimi bozmadan sakince toparlanıp, sakince cihazı inceleyip hangi odanın olduğunu anladıktan sonra sakince o odayı alarm sisteminden ayırdım ve sanki hiçbir şey olmamış gibi yatağıma döndüm. Hatta o odanın bağlantısını kalıcı olarak kestim ve uzmanı da çağırtmadım. Anlayacağınız, zaman içinde bütün odaların bağlantısının kesildiğini ve cihazın tamamının hizmet dışı kaldığını söylemememe gerek yoktur herhalde.

Yaşadığımız felaketlerin en ağır işe bu korunmasız zamanda meydana geldi. Hırsızlar bir gece ellerini kollarını sallayarak içeri girip hırsız alarmını götürdüler! Evet, bayım, derisi tüyü neyi varsa: dişini tırnağını söküp almışlar; yaylar, ziller, çanlar, pil ve daha ne varsa götürmüşler; yüz elli mil uzunluğunda bakır kablo götürdüler; takımıyla taklavatıyla tertemiz ettiler ve bize küfretmek için –demek istediğim yemin için– olsun esamisini bile bırakmadılar.

Onu geri almamıza kadar bir zaman geçti; fakat nihayet başardık, ama para karşılığında. Alarm şirketi şimdi yapılması gerekenin onu doğru şekilde kurmak olduğunu söyledi; pencerelere takılacak, sahte alarmları olanaksız kılan yeni patentli yaylarıyla ve gündüz ve gece insan yardımını olmadan alarmı açıp kapayacak olan yeni patentli saatleriyle öyle olacakmış. Bu iyi bir plan gibi göründü. Bütün kurulumu on gün içinde bitirmeye söz verdiler. Onlar çalışmaya başlayınca biz de yaz tatiline çıktık. Birkaç gün çalışmışlar, sonra onlar da yaz tatiline çıkmışlar. Onlar gider gitmez de hırsızlar bizim eve taşınıp kendi yaz tatillerine başlamışlar. Sonbaharda döndüğümüzde ev boyacıların çalışmış

olduğu bölümdeki bira dolabı kadar boştu. Evi yeni-
den döşedik ve bir an önce gelsin diye uzmanı çağır-
tık. Adam geldi ve işi bitirdikten sonra, “Şimdi bu saat
her gece saat onda alarmı devreye almaya ve sabahları
saat 5.45’de kapamaya ayarlandı. Sizin bütün yapma-
nız gereken saati haftada bir kurmak ve kendi haline
bırakmak; alarmın icabına kendisi bakacaktır,” dedi.

Ondan sonraki üç ay boyunca alabildiğine huzurlu
bir dönem geçirdik. Elbette çok büyük bir fatura çıkar-
mışlardı ve ben de onlara yeni cihazın defosuz oldu-
ğunu kanıtlamasına kadar ödeme yapmayacağımı söy-
lemiştim. Şart koşulan süre üç aydı. Üç ay sorunsuz
şekilde geçince faturayı ödedim ve daha ertesi günün
sabahı saat onda alarm sanki on bin tane an oğul ve-
riyormuşçasına ötmeye başladı. Kullanma talimatına
uygun olarak saatin akrep ve yelkovanını döndürerek
saati on iki saat ileriye aldım ve bu alarmı susturdu;
fakat gece bizi bir başka aksilik bekliyordu ve saati bir
kez daha on iki saat ileriye almak zorunda kaldım. Bu
saçmalıklar bir iki hafta sürdükten sonra uzman gelip
yeni bir saat taktı. Sonraki üç yıl boyunca da her üç
ayda bir gelip yeni bir saat taktı. Fakat hiçbirisi sorunu
çözmedi. Getirdiği saatlerin hepsinde aynı sapkın ku-
sur vardı: alarmı gündüz devreye alıyor ve gece devre-
ye almamakta direniyorlardı; eğer kendiniz dayatmaya
kalkarsanız da, daha arkanızı döner dönmez yine ken-
di bildiklerini okuyup alarmı devre dışı bırakıyorlardı.

İşte o hırsız alarmıyla ilgili hikâyemiz böyle; her şeyi
tam olarak olduğu şekliyle anlattım; içinde hafife alın-
mış ya da sırf kötüleme amacıyla söylenmiş hiçbir şey
yok. Evet, bayım, dokuz yıl hırsızlarla birlikte uyudum
ve bütün bu süre boyunca evde pahalı bir alarm siste-
mi vardı ama bu onların korunmasına yaradı, benim
değil. Üstelik onların beş paralık katkı yapmasını sağ-

layamadığım için de bütün maliyeti kendim üstlendim. Ve nihayet dayanamayıp Bayan McWilliams'a bu işin artık kabak tadı verdiğini söyledim. Böylece onun tam onayını aldıktan sonra bütün tertibatı söküp bir köpek-le değiş tokuş ettim ve köpeği vurdum. Sizin bu konuda ne düşündüğünüzü bilmiyorum Bay Twain, ama ben o şeylerin hırsızların yararlanması için yapıldığını düşünüyorum. Evet, bayım, bir hırsız alarmı bir yangın-la, ayaklanmayla ve haremle ilgili mahzurlu ne varsa hepsini şahsında birleştirir ve aynı zamanda alışıldığı üzere bu birleşime ait telafi edici şu veya bu çeşit avantajlardan hiçbirini sunmaz. Hoşça kalın: Sohbetin bu-rasında oradan ayrıldım.

ÇALINAN BEYAZ FİL¹

Aşağıdaki ilginç hikâye bana trende tesadüfen ahbap olduğum biri tarafından anlatıldı. Bu yetmiş yaşını aşkın beyefendinin alabildiğine sevimli ve yumuşak yüz ifadesiyle ağırbaşlı ve içtenlikli tavrı, ağzından dökülen her söze mutlak bir hakikat damgası vuruyordu. Şöyle anlattı:

Siyam'da² kralın beyaz filinin o ülkenin halkı tarafından nasıl yüceltildiğini bilirsiniz. Yine bildiğiniz gibi o fil kralların kutsalıdır, sadece krallar ona sahip olabilir ve doğrusunu söylemek gerekirse, sadece yüceltilmekle kalmayıp bir de tapınıldığı için bir bakıma krallardan bile üstün tutulur. Buraya kadar iyi hoş; beş yıl önce, Büyük Britanya ile Siyam arasında sınır çizgisi ile ilgili sorunlar baş gösterdiğinde, çok geçmeden Siyam'ın haksız olduğu ortaya çıkmıştı. Bunun üzerine Siyam,

¹ Bazı ayrıntıların abartılmış ve bazı ayrıntıların da doğru olmadığı kuşkusuyla A Tramp Abroad'ın dışında bırakılmıştır. Kitap kuşkuların yersiz olduğunun ortaya çıkmasından önce baskıya girmişti –yazarın notu.

² Tayland Krallığı'nın eski adı.

ilişkilerin onarılması için yapılması gereken her şeyi çabucak yapınca Britanya temsilcisi de tatmin olduğunu ve geçmişin unutulması gerektiğini belirtti. Bu Siyam Kralı'nı fazlasıyla rahatlattı, ancak kısmen minnetinin ifadesi olarak, fakat kısmen de, muhtemelen İngiltere'nin kendisine karşı duyabileceği bir nebze dahi hoşnutsuzluk kalmışsa onu silip atmak gayesiyle Kraliçe'ye bir armağan göndermek istedi; doğu düşüncesine göre bir düşmanın gönlünü almanın yegâne emin yolu budur. Bu armağan sadece krallara layık bir armağan olmamalı, hatta onu da aşan bir ihtişama sahip olmalıydı. Bu tanımı, bir beyaz filden daha iyi ne karşılayabilirdi ki? Ben Hindistan'ın yönetiminde öyle bir konumdaydım ki armağanı Majestelerine götürmek onuruna erişmeye özellikle ben layık görüldüm. Beni, uşaklarımı, fille ilgili görevlilerle bakıcıları taşımak üzere bir gemi hazırlandı; zamanında New York limanına vardık ve yücelik timsali yükümü Jersey City'de çok güzel bir konaklama yerine yerleştirdim. Yolculuğumuza devam etmeden önce hayvanın sağlığını iyileştirebilmek için bir süre kalmamız gerekiyordu.

Her şey iki hafta boyunca iyi gitti; ondan sonra felaketler ardı ardına gelmeye başladı. Beyaz fil çalındı! Gecenin köründe arayıp bildirmişlerdi bu dehşet verici talihsizliği. Duyduğum korku ve endişeden birkaç dakika kendimden geçtim; yardıma muhtaçtım. Derken yavaş yavaş sakinleşip kendime geldim. Çok geçmeden nasıl bir yol izlemem gerektiğine karar verdim; çünkü aslında, akıllı bir adamın izleyebileceği tek yol vardı. Geç bir saat olmasına karşın uçar gibi New York'a gittim ve bana dedektiflerin yönetim merkezine kadar kılavuzluk edecek bir polis buldum. Bereket versin zamanında, tam merkezin şefi ünlü Müfettiş Blunt evine gitmek üzere ayrılırken vardım merkeze. Müfettiş, orta

boylu, tıknaz yapılı bir adamdı ve derin düşündüğünde öyle bir kaşlarını çatıp, dalgın bir şekilde parmağıyla alnına hafifçe vuruyordu ki, anında pek sıradan olmayan bir adamın huzurunda olduğunuz kanısına varıyordunuz. Onun bu hali bana güven verdi ve umutlandırdı. Ona görevimi ve olanları anlattım. Bu onu biraz olsun heyecanlandırmadı; sanki biri köpeğimi çaldı demişim gibi, onun o demirden sükûneti üzerinde bunun görünür bir etkisi olmadı. Oturmam için yer gösterdi ve sakince şöyle dedi:

“Biraz düşünmeme izin verin, lütfen.”

Bunu dedikten sonra masasına geçip oturdu ve alnını eline dayadı. Odanın diğer ucunda çalışmakta olan birkaç memur vardı; sonraki altı yedi dakika boyunca duyduğum tek ses onların kalemlerinin cızırtısı oldu. Bu esnada Müfettiş orada oturmuş, düşüncelere dalmıştı. Nihayet başını kaldırdı; yüzündeki derin çizgilerde bana beyninin görevini bitirdiğini ve planını yapmış olduğunu gösteren bir ifade vardı. Alçak ve etkileyici bir sesle şöyle dedi:

“Bu hiç de sıradan bir vaka değil. Her adım dikkatle atılmalı; bir sonrakine girişilmeden önce atılan her adımın sağlamlığından emin olunmalı. Ve gizliliğe riayet edilmeli, mutlak gizlilik şart. Bu konuda kimseye, gazetecilere bile bir şey söylemeyin. Onların icabına ben bakarım; bilmelerinin işime yarayacağı ne varsa onu öğrenmelerini sağlarım.” Sonra bir zile bastı ve genç biri gelince ona, “Alaric, gazetecilere şimdilik beklemelerini söyle,” dedi. Genç gitti. “Şimdi işimize bakalım; sistemli çalışmalıyız. Bizim bu işte dikkatli ve kılı kırk yaran bir yöntem izlenmezse hiçbir şey başılamaz.”

Bir dolmakalem ve birkaç kâğıt aldı. “Şimdi, filin adı ne?”

“Hasan Bin Ali Bin Selim Abdullah Muhammed Moiz El Hamal Jamsetjejbhoy Dulip Sultan Ebu Budpur.”

“Peki, ne adla çağırılıyor?”

“Jumbo.”

“Gayet güzel. Doğum yeri?”

“Siyam’ın başkenti.”

“Yaşayan ebeveynleri?”

“Yok, ölmüşler.”

“Bunun dışında başka çocukları var mıydı?”

“Yok. Bu tek çocuklarıydı.”

“Gayet güzel.”

“Bu başlık altında bu bilgiler yeterli. Şimdi lütfen fili tarif edin ve ne kadar önemsiz olursa olsun, yani sizin bakış açınızdan ne kadar önemsiz olursa olsun, hiçbir ayrıntıyı atlamayın. Bizim meslektekiler için önemsiz ayrıntı diye bir şey olmaz; önemsiz ayrıntı yoktur.”

Ben tarif ettim, o yazdı. Bitirdiğimde şöyle dedi:

“Şimdi dinleyin. Eğer hata yaptıysam düzeltin beni.”

Şöyle okudu:

“Boy 19 ayak; alnının tepesinden kuyruk sokumuna uzunluk 26 ayak; hortum uzunluğu 16 ayak; hortum ve kuyruk dâhil toplam uzunluk 48 ayak; dişlerin uzunluğu 9 buçuk ayak; bu boyutlarla uyumlu kulaklar; ayak izi baş aşağı çevrilmiş bir fıcının karda bıraktığı izi andırıyor. Rengi, soluk beyaz; iki kulağında da mücevher takmak için tabak büyüklüğünde delikler bulunuyor. Kendisini seyredenlerin üzerine su püskürtmek, hortumuyla sadece tanıdığı kişileri değil, yabancıları da hırpalamak gibi son derece dikkate değer bir huyu var; sağ ön bacağı hafifçe topallıyor ve sol koltuk altında eski bir çibandan kalan küçük bir yara izi var. Çalındığında sırtında içinde on beş kişilik oturma yeri olan bir tahtirevan ve sıradan bir halı büyüklüğünde altın sırmalı bir eyer örtüsü vardı.”

Hiç hata yoktu. Müfettiş zile bastı, yazdığı kâğıdı Alaric'e verirken, "Bundan hemen elli bin kopya basılıp kıta üzerindeki bütün dedektiflik merkezlerine ve rehin dükkânlarına gönderilmesini sağla," dedi. Alaric gidince bana dönüp, "Tamamdır, buraya kadar sorun yok. Şimdi malın bir fotoğrafı gerekli bana."

Bir fotoğraf verdim. Ciddiyetle inceledikten sonra şöyle dedi:

"Daha iyisi yoksa bu da idare edecektir; fakat burada hortumunu yukarı kıvrıp ağzına sokmuş. Bu kötü, yanıltıcı olabilir, çünkü herhalde hortumunu genellikle o konumda tutmuyordur.

"Sabah ilk iş bu fotoğraftan elli bin kopya çıkarılsın ve tanıtıcı bilgilerle birlikte bunlar da gönderilsin."

Alaric emirleri yerine getirmek üzere ayrıldıktan sonra Müfettiş şöyle dedi:

"Bir ödül konulması gerekli olacak, elbette. Miktarına ne diyelim?"

"Siz ne önerirsiniz?"

"İlk elde, hım, yirmi beş bin dolar uygun olur sanırım. Dallı budaklı ve müşkül bir iş bu; binlerce kaçış yolu ve gizlenme olanağı var. Bu hırsızların her yerde arkadaşları ve yandaşları var..."

"Aa, kim olduklarını biliyor musunuz yoksa?"

Müfettişin düşünce ve duyguları saklamakta deneyimli yüzünden de verdiği cevaptan da o yönde bir anlam çıkaramadım:

"Onu boş verin. Biliyor da olabilirim, bilmiyor da. Biz genellikle adamımızın kim olabileceğine dair ipuçlarına adamın çalışma şeklini ve çevirdiği dolabın büyüklüğünü ince eleyip sık dokuyarak varırız. Şu anda bir yankesiciyle veya evleri soyan bir hırsızla uğraşmıyoruz, bunu aklınıza yazın. Bu mal acemi biri tarafından çalınmadı. Fakat söylediğim gibi, yapılması gereken

yolculuklar ve hırsızların yer değiştirdikçe izlerini silmekte ne kadar mahir davranacakları dikkate alınır, yirmi beş bin dolar ödül az bile olabilir, ama sanırım başlangıç için uygundur.”

Böylece başlangıç için o rakam üzerinde karar kıldık. Ardından, bir ipucu olarak işe yarayabilecek hiçbir şeyi gözden kaçırmayan bu adam şöyle dedi:

“Dedektifliğin tarihinde suçluların yiyip içme alışkanlıklarındaki gariplikler yüzünden yakayı ele verdikleri vakalar vardır. Şimdi, bu fil ne yer ve ne kadar yer?”

“Hım, ne yediğine gelirsek... her şeyi yer. Bir adamı yiyebilir, İncil'i yiyebilir, bir adamdan tutun da İncil'e kadar arada ne varsa yiyebilir.”

“Güzel... çok güzel gerçekten, fakat çok genel oldu bu. Ayrıntılar gerekli; ayrıntılar bizim işimizdeki tek değerli şeydir. Adam yiyor olması gayet güzel. Bir öğünde...ya da bir günde diyelim... kaç adam yiyebilir ve bu adamların körpeliğine göre değişebilir mi?”

“Körpe olup olmadıklarına aldırmaz; bir oturuşta beş sıradan adamı yiyebilir.”

“Gayet güzel; beş adam; bunu kayda geçireceğiz. Hangi milliyetleri tercih eder?”

“Milliyetlere aldırmaz. Tanıdıklarını tercih eder, ama yabancılara da hayır demez.”

“Gayet güzel; şimdi gelelim İncil'e. Bir öğünde kaç İncil yiyebilir?”

“Bir basımda basılan kaç tane varsa hepsini yiyebilir.”

“Bunun yeterince açıklayıcı olduğunu söylemek zor. Kastettiğiniz sıradan octavo¹ İnciller mi, aileler için basılan resimli olanlardan mı?”

¹ Dosya kâğıdı ölçülerinde bir kâğıdın üçe katlanmasıyla elde edilen sekiz yapraklı formalara ve bu ölçülerdeki kitaplara verilen ad.

“Kanımca resimleri umursamayacaktır; demek istediğim, resimlere tipo baskıdan fazla değer biçeceğini sanmıyorum.”

“Yok, demek istediğimi anlamadınız. Ben hacimden bahsediyorum. Alelaide octavo İncil yaklaşık iki buçuk paund çeker, oysa büyük quarto¹ resimlerle birlikte on, on iki paund ağırlığındadır. Bir öğünde kaç tane Doré² İncili yiyebilir dersiniz?”

“Bu fili tanısaydınız, bunu sormazdınız. O önüne ne koysanız onu götürür.”

“Hım, bunu bir de dolar cinsinden hesaplayalım o halde. Öyle veya böyle bir sonuca varmak zorundayız. Rus meşini ciltli Doré İncilinin adedi yüz dolar eder.”

“Söz gelimi beş yüz adetlik bir baskı dersek, ona bir öğün için elli bin dolar gerekecektir.

“Şimdi daha gerçekçi oldu. Bunu not edeceğim. Gayet güzel; adam ve İncil yemeyi seviyor; buraya kadar gayet iyi. Daha başka ne yer? Ayrıntıları bilmek istiyorum.”

“İncilleri bırakıp tuğla yer, tuğlaları bırakıp şişe yer, şişeleri bırakıp giysi yer, giysileri bırakıp kedi yer, kedileri bırakıp istiridye yer, istiridyeleri bırakıp jambon yer, jambonları bırakıp şeker yer, şekerleri bırakıp pasta yer, pastaları bırakıp patates yer, patatesleri bırakıp kepek yer, kepekleri bırakıp saman yer, samanları bırakıp yulaf yer, yulafları bırakıp pirinç yer, zira esasen pirincin içinde büyütülmüştür. Avrupa tereyağı dışında yemeyeceği hiçbir şey yoktur, ama tat alabilse onu da yerdi.”

¹ Dört yapraklı formaya ve aynı büyüklükteki kitaba verilen ad.

² Paul Gustave Doré; 1832 – 1883. İncili, Dante’nin İlahi Komediya’sını, Cervantes’in Don Kişot’unu, Rabelais’in eserlerini ve çok sayıda daha başka kitabı resimleyen Fransız ressam.

“Çok güzel. Bir öğünde yediklerinin genel toplamı... yaklaşık söyleseniz de olur”

“Şey, çeyrek tonla yarım ton arası.”

“Ya içtikleri?”

“Her türlü sıvı. Süt, su, viski, pekmez çeşitleri, hintyağı, neftyağı, karbolik asit... ayrıntılara girmenin hiçbir faydası olmaz; aklınıza hangi sıvı gelirse gelsin onu yazın. Avrupa kahvesi dışında sıvı olan ne varsa içecektir.

“Çok güzel. Peki miktar?”

“Beş ile on fıçı arası diye yazın... diğer şeyler için iştahı değişmez ama susuzluğunun derecesi değişebiliyor.”

“Alışılmış şeyler değil bunlar. Herhalde onun izini sürmede çok işe yarayacaktır bu ipuçları.”

Zile bastı.

“Alaric, bana Başkomiser Burns’ü çağır.”

Burns geldi. Müfettiş Blunt konuyu ona en ufak ayrıntısına varana kadar anlattı. Sonra kafasındaki plan açıkça belirlenmiş ve emir vermeye alışık birine has açık seçik ve kararlı bir ses tonuyla şöyle dedi:

“Başkomiser Burns, Detektif Jones, Davis, Halsey, Bates ve Hackett’i filin peşine düşmeleri için görevlendir.”

“Emredersiniz, efendim.”

“Dedektif Moses, Dakin, Murphy, Rogers, Tupper, Higgins ve Bartholomew’yu hırsızların peşine düşmeleri için görevlendir.”

“Emredersiniz, efendim.”

“Filin çalındığı yeri sıkı koruma altına al... seçme adamlardan otuz nöbetçi koy, otuz kişiyi de nöbet değişimi için hazırda tut, gece gündüz dikkatle gözcülük etsinler ve benden alınmış bir yazılı izin olmaksızın gazeteciler hariç kimseyi yaklaştırmassınlar.”

“Emredersiniz, efendim.”

“Demiryollarına, buharlı gemi ve feribot depolarına ve Jersey City’den çıkan bütün yollara sivil polisler yerleştir, şüpheli gördükleri herkesi soruşturmalarını emret.”

“Emredersiniz, efendim.”

“Bu adamların hepsine filin fotoğrafını ve hakkındaki diğer bilgileri dağıt ve Jersey City’den kalkan bütün trenleri, feribotları ve diğer deniz araçlarını aramaları talimatını ver.

“Emredersiniz, efendim.”

“Eğer fil bulunacak olursa, yakalansın ve bana telgrafla bilgi verilsin.”

“Emredersiniz, efendim.”

“Eğer bir ipucu... hayvanın ayak izi ya da onun gibi bir şey bulunacak olursa hemen bana haber verilsin.”

“Emredersiniz, efendim.”

“Liman polisine emir çıkar, kıyılarda dikkatli bir şekilde devriye gezsinler.”

“Emredersiniz, efendim.”

“Kuzeyde ta Kanada’ya kadar, batıda Ohio’ya ve güneyde Washington’a kadar giden bütün trenlerde sivil polisler görevlendir.”

“Emredersiniz, efendim.”

Bütün telgraf merkezlerine tüm haberleşmeleri dinlemeleri için uzmanlar yerleştir, tüm şifreli gönderilerin kendilerine açıklanmasını istesinler.”

“Emredersiniz, efendim.”

“Bütün bu işler son derece gizlilik içinde yapılsın; dikkat, tam bir gizlilik içinde.”

“Emredersiniz, efendim.”

“Her zamanki saatte bana rapor ver.”

“Emredersiniz, efendim.”

“Git şimdi.”

“Emredersiniz, efendim.”

Alaric çıktı.

Müfettiş Blunt, gözlerindeki ateş soğuyup kaybolurken bir süre sustu ve düşüncelere daldı. Sonra bana döndü ve yumuşak bir sesle:

“Övünmeye meraklı değilim, huyum değildir; fakat... fili bulacağız.”

Sıcak bir şekilde elini sıkıp teşekkür ettim; duygu yüklü bir şekilde teşekkür ettiğimi de söylemem gerek. Bu adamı gözledikçe ondan daha fazla hoşlanıp hayranlık duydum ve mesleğinin gizemli yönlerini merak ettim. Sonra ayrıldık ve ben eve oraya gelirkenkinden çok daha mutlu bir yürekle gittim.

2

Ertesi sabah ne var ne yoksa hepsi en ince ayrıntılarına kadar gazetelerdeydi. Üstelik yok şu dedektifin, yok bu dedektifin, yok bir diğer dedektifin, soygunun nasıl yapıldığı, soyguncuların kimler olduğu ve ganimetleriyle birlikte nereye kaçtıkları yolunda “teorilerinden” oluşan eklemeler bile vardı. Böyle on bir tane teori vardı ve bunlar bütün olasılıkları kapsıyordu ve bu tek durum bile dedektiflerin ne denli bağımsız düşünen kişiler olduklarını göstermekteydi. Hiçbir teori bir diğeriyle aynı olmadığı gibi, çarpıcı bir ayrıntı dışında hiçbirinin birbiriyle pek fazla benzerliği yoktu, ama on bir teori de o tek ayrıntı üzerinde kesinlikle aynı fikirdeydiler. O ayrıntı, her ne kadar filin kaldığı binanın arka tarafı yıkılmış ve tek kapı kilitli kalmış ise de, filin o gedikten değil, bir başka (bilinmeyen) çıkıştan çıkarıldığıydı. Hepsi soyguncuların o gediği sırf dedektifleri yanlış yönlendirmek için yaptıkla-

rında hemfikirdi. Bu herhalde benim veya meslekten olmayan herhangi bir kimsenin aklına gelmezdi, fakat dedektifleri bir anlığına bile kandıramamıştı. Bu yüzden, sır olmayan tek şey olduğunu varsaydığım şey benim için son derece içinden çıkılamaz bir hal aldı. On bir teorinin hepsi varsaydıkları soyguncuların kimliğini belirtiyordu, ama hiçbirinin verdiği isimler birbirini tutmuyordu; şüpheli kişilerin toplam sayısı otuz yediydi. Muhtelif gazetelerdeki açıklamaların tamamı, görüşlerin içindeki en önemlisini, Baş Müfettiş Blunt'inkini yansıtarak bitiyordu. Ona istinaden yazılanların bir kısmı şöyleydi:

Şef baş şüphelilerin “Tuğla” Duffy ve “Kızıl” McFadden olduklarından emin. Kendisi daha soygunun gerçekleşmesinden on gün önce böyle bir girişimde bulunulacağından haberdardı ve bu iki ünlü sabıkalıyı gölge gibi takibe almıştı; fakat aksi gibi tam o gece izleri kaybedişmiş ve yeniden bulununcaya kadar kuş, yani fil uçmuştu.

Duffy ve McFadden meslekteki en cüretkâr alçaklardır; şefin geçen kış iliklere işleyen soğuk bir gece dedektif merkezindeki sobayı çalanların onlar olduğuna inanmak için sebepleri vardı, ki bunun sonucunda şef ve orada bulunan bütün dedektifler daha sabah olmadan kimi ayakları, kimi el parmakları, kulakları, ya da diğer uzuvları filan donduğu için doktorluk olmuşlardı.

Bunun daha yarısını okuduğumda bu acayip adamın hayranlık verici bilgeliği karşısında daha da şaşırdım. Yalnız şimdi olanları açık seçik görmekle kalmadığı gibi gelecekte olacaklar bile ondan gizlenemiyordu. Hemen ofisine gittim, “Keşke bu adamlar önceden tutuk-

lansaydı da bu sıkıntı ve kayıp önlenmiş olsaydı diye düşünmekten kendimi alamıyorum,” dedim; fakat cevabı yalın ve itiraz edilemez cinstendi:

“Bizim yetki alanımız suçu önlemek değil, cezalandırmaktır. Suçu işlenmeden cezalandıramayız.”

İşe başladığımızdaki gizliliğin gazeteler tarafından ihlal edilmiş olduğunu, yalnızca bütün bulgularımızın değil, planlarımızın ve amaçlarımızın dahi açığa çıkmış olduğunu, hatta şüphelilerin adlarının bile afişe edildiğini ve bunların şimdi kılık değiştirebileceklerini ya da kayıplara karışacaklarını söyleyecek oldum.

“Bırak ne istiyorlarsa onu yapsınlar,” dedi. “Zamanı geldiğinde benim elim onların tepesine gizlendikleri yerde kaderin şaşmaz sillesi gibi inecektir. Gazetelere gelince, onlarla iletişim içinde olmak zorundayız. Şöhret, itibar ve halkın sürekli sözünü ettiği biri olmak; bunlar bir dedektifin ekmek teknesidir. Bir dedektif bulgularını yayımlatmak zorundadır, aksi halde elinde hiçbir bulgu olmadığı sanılacaktır. Teorisini yayımlatmalıdır, zira hiçbir şey bir dedektifin teorisi kadar tuhaf veya çarpıcı değildir ya da ona o kadar fazla şaşılabilir bir saygınlık getirmez. Planlarımızı açıklamalıyız, zira bütün gazeteler bunları öğrenmek için ısrarcı olurlar ve onları kırmadan reddetmek mümkün olmaz. Ne yapmakta olduğumuzu halka sürekli olarak göstermeliyiz, yoksa hiçbir şey yapmadığımıza inanacaklardır. Bir gazetenin ‘Müfettiş Blunt’ın usta işi ve olağanüstü teorisi şöyledir’ demesi, sert bir şey veya daha da kötüsü, alaycı bir şey söylemesinden çok daha güzeldir.”

“Belirttiğiniz hususların zorlayıcılığını anlıyorum. Fakat bu sabahki gazetelerde çıkan demecinizin bir bölümünde küçük bir nokta üzerinde açıklama yapmayı reddetmiş olduğunuz dikkatimi çekti.”

“Evet, biz bunu hep yapınız; iyi bir etkisi olur. Ayrıca, zaten o nokta üzerinde herhangi bir görüş oluşturmamıştım henüz.”

Şefin önüne acil masrafları karşılamak üzere hatırı sayılır miktarda bir para bıraktım ve gelecek haberler için oturup beklemeye koyuldum. Artık telgrafların gelmeye başlayacağını umuyorduk. Bu arada gazeteleri ve bizim işle ilgili genelgeyi yeniden okurken koyduğumuz yirmi beş bin dolarlık ödülün sanki sadece dedektiflere verilecekmiş gibi görüldüğünü fark ettim. Fili yakalayacak herhangi birine verilmesi gerekir diye düşündüğümü söyleyecek oldum ve şu cevabı aldım Müfettiş’ten:

“Fili bulacak olan dedektifler, dolayısıyla ödül doğru yere gidecek. Eğer fili başkaları bulacak olursa, bunu ancak dedektifleri izleyip onlardan çalınan ipuçları ve bulgulardan yararlanarak yapabileceklerdir ve dolayısıyla ödül yine dedektiflerin hakkı olacaktır. Ödül vermekten kasıt, zamanlarını, eğitim ve deneyimle elde edilmiş sağgörülerini bu işlere hasreden adamları teşvik etmektir, bir yakalama işine kendi liyakatleri ve emekleri olmaksızın tesadüfen bulaşan fırsatçılara yarar sağlamak değildir.”

Bu yeterince akla yakındı, şüphesiz. O sırada köşedeki telgraf makinesi tıkırdamaya başladı ve aşağıdaki ileti alındı:

Flower İstasyonu, N. Y. saat 7.30

Bir ipucu elde ettim. Buraya yakın bir çiftliğin içinden geçen art arda derin ayak izleri buldum. İzleri doğruya doğru iki mil izlememden sonuç alamadım; filin batıya gittiğini düşünüyorum. Şimdi o yöne doğru peşine düşeceğim.....

Dedektif Darley

“Darley ekibimizdeki en iyi adamlardan biridir,” dedi Müfettiş. “Ondan yine haber almamız fazla sürmez.”

2 No.lu telgraf geldi:

Barker's, N.J. saat 7.40

Şimdi geldim. Gece burada kapısı kırılarak cam fabrikasına girilmiş ve sekiz yüz şişe alınmış. Buraya yakın tek büyük miktardaki su kaynağı beş mil uzakta. Oraya gideceğim. Fil susamış olmalı. Şişeler boştu.

Dedektif Baker

“Bu da umut verici,” dedi Müfettiş. “Hayvanın yiyip içtiklerinin kötü ipuçları olmayacağını söylemiştim size.”

3 No.lu telgraf:

Taylorville, L.L. saat 8.15

Buraya yakın bir yerdeki büyük bir ot yığını dün gece ortadan kaybolmuş. Muhtemelen yenmiş. Bir ipucu buldum, peşinden gidiyorum.

Dedektif Hubbard

“Nasıl da hareketli!” dedi Müfettiş. “Elimizde zor bir iş olduğunu biliyordum, ama yine de yakalayacağız onu.”

Flower İstasyonu, N.Y. saat 9.00

İzleri batıya doğru üç mil takip ettim. Büyük, derin ve düzensiz izler. Karşılaştığım bir çiftçi o izlerin fil izleri olmadığını, geçen kış toprak donduğunda gölgelik ağaç dikmek için kazıp köklediği fidanlardan kalan çukurlar olduğunu söylüyor. Nasıl ilerleyeceğime dair emirlerinizi bekliyorum.

Dedektif Darley

“Aha! Hırsızların bir suç ortağı. İşler kızışıyor,” dedi Müfettiş.

Dikte ederek Darley’e şu telgrafı gönderdi:

Adamı tutukla ve arkadaşlarının adını vermesi için zorla. İzleri takip etmeye devam et; gerekirse, Pasifik’e kadar.

Şef Blunt

Sonraki telgraf:

Coney Point, PA. saat 8.45

Burada gece kapısı zorla açılarak gaz istasyonuna girilip üç aylık ödenmemiş gaz faturaları götürülmüş. Bir ipucu var, gidiyorum.

Dedektif Murphy

“Vay be!” dedi Müfettiş; “gaz faturalarını da mı yiyecek?”

“Cehalet dolayısıyla, evet; fakat bunlar ona gereken besin desteğini vermez. En azından yanında başka şeyler de olmazsa.”

O sırada şu heyecan verici telgraf geldi:

Ironville, N.Y. saat 9.30

Henüz geldim. Bu köy şaşkın durumda. Fil bu sabah saat beşte buradan geçmiş. Bazıları doğuya, bazıları batıya, bazıları kuzeye, bazıları güneye gittiğini söylüyor; fakat hepsi de tam olarak anlamak için beklemediklerini söylüyor. Bir atı öldürmüştü; ipucu olur amacıyla atın bir parçasını aldım. Hortumuyla öldürmüştü; darbe tarzına bakarak sol taraftan vurmuş olduğunu düşünüyorum. Atın yatış biçiminden filin

Berkley Demiryolu boyunca kuzeye doğru gittiği anlaşıyor. Benden dört buçuk saat önde, fakat ben hemen izlerin peşine düşüyorum.

Dedektif Hawes

Ben sevinç nidaları çıkardım. Müfettiş ise bir put kadar suskundu. Sakince zile bastı.

“Alaric, Başkomiser Burns’ü buraya gönder.”

Burns geldi.

“Acil emirler için kaç adam var hazırda?”

“Doksan altı, efendim.”

“Onları kuzeye gönder hemen. Ironville’in kuzeyindeki Berkley yoluna odaklansınlar.”

“Emredersiniz, efendim.”

“Çalışmalarını son derece gizlilik içinde yürütsünler. Diğerleri serbest kalır kalmaz, onları emre hazır tut.”

“Emredersiniz, efendim.”

“Fırla!”

“Emredersiniz, efendim.”

Az sonra bir telgraf daha geldi.

Sage Corners, N.Y. 10.30

Şimdi geldim. Fil 8.15’de buradan geçmiş. Bir polis dışında herkes kasabadan kaçmış. Görünüşe göre fil polise dokunmayıp elektrik direğine vurmuş ama ikisini de yere sermiş. İpucu olarak polisin bir parçasını aldım.

Dedektif Stumm

“Anlaşılan fil batıya yönelmiş,” dedi müfettiş. “Ancak kaçamayacak, zira adamlarım o bölgenin her yanına dağılmış durumdalar.”

Bir sonraki telgraf şöyle diyordu:

Glover's, 11.15

Şimdi geldim. Hasta ve yaşlılar dışındaki herkes köyü terk etmiş. Fil buradan üç çeyrek saat önce geçmiş. O sırada alkol sevenler derneği toplantısı yapılmaktaymış; fil bir pencereden içeri hortumunu uzatıp sarnıçtan aldığı suyu fışkırtmış. Bazıları su yutarak ölmüş. Birçoğu boğulmuş. Dedektif Cross ve Dedektif O'Shaughnessy kasabadan geçmişler, fakat güneye gittikleri için fili kaçırmışlar. Miller boyunca tüm bölge dehşet içinde; insanlar evlerinden kaçıyorlar. Ne tarafa dönseler fille karşılaşılıyorlar ve birçok ölü var.

Dedektif Brant

Bu yıkım beni o kadar üzdü ki, ağlayabilirdim. Fakat bizim müfettiş sadece şöyle dedi:

“Görüyorsunuz ya, onu kuşatmış durumdayız. Varlığımızı hissediyor; yine doğuya yönelmiş.”

Gelgelelim başka sıkıntı verici haberler de alacakmısınız. Gelen telgraf şöyle diyordu:

Hogansport, 12.19

Şimdi geldim. Fil yarım saat önce, büyük korku ve heyecan yaratarak geçmiş. Sokakların altını üstüne getirmiş. Sokaktan iki su tesisatçısı geçiyormuş, birini öldürmüş, diğeri kaçmış. Üzüntü büyük.

Dedektif O'Flaherty

“Şimdi adamlarımın tam ortasında,” dedi müfettiş. “Onu hiçbir şey kurtaramaz.”

New Jersey ile Pennsylvania arasına yayılmış dedektiflerden bir dizi telgraf geldi. Hepsi de büyük umutlarla, hem de gerçekten inanarak besledikleri umutlarla, yağmalanmış çiftlik ambarlarından, fab-

rikalardan ve Pazar okulu kütüphanelerinden oluşan ipuçlarının peşinde olduklarını söylüyorlardı. Müfettiş şöyle dedi:

“Keşke onlarla iletişim kurabilsem de kuzeye yönelmelerini emredebilsem, lakin bu imkânsız. Dedektifler yalnızca kendi raporlarını göndermek için gidiyorlar telgrafhaneye; sonra hemen vınlıyorlar ve bir daha onları nerede yakalayacağını bilemiyorsun.”

O anda şu ileti geldi

Bridgeport, CT. 12.15

Barnum, şu andan dedektiflerin onu bulacağı zamana kadar fili yürüyen reklâm aracı olarak kullanma ayrıcalığı için yılda 4000 dolar teklif ediyor. Üzerine sirk afişleri yapıştıracakmış. Hemen cevap almak istiyor.

Dedektif Boggs

“Saçmalık! Saçmalığın dik âlâsı bu!” diye haykırdım.

“Elbette saçmalık,” dedi müfettiş. “Belli ki kendini çok kurnaz zanneden Bay Barnum beni tanımıyor, ama ben onun ne mal olduğunu biliyorum.”

Ardından şu cevabı yazdırdı:

Bay Barnum’un teklifi kabul edilmemiştir. Ya yedi bin dolar ödesin ya da avucunu yalasın.

Şef Blunt

“Oldu. Cevabı fazla beklemeyiz. Bay Barnum evinde değil, telgrafhanedir şimdi; işi oldu mu hep öyle yapar. Üçe kadar sayı...”

Kabul. – P.T. Barnum

Telgraf alıcısının tıkırtıları Müfettiş daha saymaya başlayamadan lafını ağzına tıkmıştı. Ben daha bu acayip olay üzerine bir laf etmeye kalmadan şu aşağıdaki ileti düşüncelerimi bir başka ve çok tedirgin edici bir yöne taşıdı.

Bolivia, N.Y. 12.50

Fil saat 11.50'de güneyden buraya gelip ormana doğru giderken bir cenaze alayını dağıtmış ve ağıtçıları iki kişi azaltmış. Bazı kişiler ona av tüfekleriyle ateş edince kaçmış. Dedektif Burke ve ben bundan on dakika sonra kuzeyden geldik fakat bazı çukurları ayak izleriyle karıştırdığımız için epeyce zaman kaybettik; fakat sonunda doğru izi bulduk ve onu ormana doğru takip ettik. Sonra izleri daha iyi görebilelim diye emekleyerek ilerlemeye başladık ve öylece onu fundalıkların içine kadar gölgesi gibi izledik. Burke öndeydi. Meğer hayvan dinlenmek için durmuş, maalesef; haliyle Burke de öyle başı aşağıda tüm dikkatini izlere vermiş emeklerken daha nerede olduğunu anlamasına kalmadan filin arka bacaklarına toslamış. Birden ayağa fırlayınca gördüm, filin kuyruğunu yakalamış, sevinçle, "ödülü ben ala..." diye haykırıyordu ama gerisini getiremedi, zira o devasa hortumun tek darbesi cesur arkadaşımın her parçasını bir yana savurdu. Ben geriye doğru kaçtım ve fil de dönüp müthiş bir hızla koşarak beni ormanın bitimine kadar kovaladı ve çaresiz benim de işim bitmiş olacaktı, fakat tam o sırada şans eseri cenaze alayından arta kalanlar yine arada kalıp onun dikkatini çektiler. Artık o cenaze alayından geriye hiçbir şey kalmamış olduğunu şimdi öğrendim; fakat bu kayıp sayılmaz, zira yeni bir ce-

naze alayı için bol malzeme var. Bu esnada fil yine ortadan kayboldu.

Dedektif Mulrooney

New Jersey, Pennsylvania, Delaware ve Virginia havasine yayılmış, tamamı taze ve umut verici ipuçların peşinde koşan işine düşkün ve atak dedektiflerden öğleden sonra saat ikiyi biraz geçe gelen telgrafa kadar hiç haber alamadık:

Baxter Center, 14.15

Fil her yanı sirk afişleriyle kaplı olarak buraya gelip bir inanç pekiştirme toplantısını dağıtmış, daha iyi bir hayata başlamak üzere olan birçok kişiyi yerden yere vurarak darmadağın etmiş. İnsanlar onu bir yere kapatmışlar ve dışarıya nöbetçi dikmişler. Bir süre sonra Dedektif Brown ve ben geldiğimizde filin kapatıldığı yere girdik ve fotoğraf ile tarife uyup uymadığını teşhise giriştik. Görme imkânı bulamadığımız koltuk altındaki çıban izi dışında bütün bilgiler uyuyordu. Emin olalım diye, Brown bakmak için filin altına süründü ama anında beyninden oldu; yani, kafası ezildi ve kafasından geriye bir şey kalmadı. Herkes kaçtı; sağa sola darbeler vura vura fil de kaçtı. Kaçtı ama mermi yaraları yüzünden belirgin kan izleri bıraktı. Tekrar bulunacağı kesin. Sık bir ormanın içinden güneye doğru kaçtı.

Dedektif Brent

Bu son telgraftı. Akşamüstü öyle yoğun bir sis çöktü ki üç ayak ötedeki nesneler bile ayırt edilemez oldu. Bu bütün gece sürdü. Feribotlar, hatta otobüsler bile seferlerini durdurmak zorunda kaldılar.

3

Ertesi sabah gazeteler tıpkı önceki gibi dedektif teorileriyle doluydu; aynı zamanda bildiğimiz bütün o trajik olayların yanı sıra kendi muhabirlerinin telgrafla bildirdiği haberler ayrıntılı olarak veriliyordu. Göze batan manşetlerle yan yana dizili ve sayfanın üçte birini kaplayan sütunlarda yazılanları okudukça yüreğim üzüntüyle doldu. Manşetler genel olarak şu mahiyetteydi:

Beyaz fil kayıplara karıştı! Filin ölüm yürüyüşü sürüyor! Korku yüzünden bütün köyler bomboş! Korku önden gidiyor, ölüm ve yıkım ardından geliyor! Onların ardından da dedektifler! Tarifi imkânsız katliamların beraberinde ambarlar yıkılıyor, fabrikalar yağmalanıyor, mahsuller silinip süpürülüyor, halk toplantıları darmadağın ediliyor! Polis teşkilatının en seçkin otuz dört dedektifinin teorileri! Şef Blunt'ın teorisi!

“İşte,” dedi Müfettiş Blunt, büyük bir heyecanla, “bu muhteşem oldu! Herhangi bir dedektiflik organizasyonun başına konabilecek en büyük devlet kuşu bu. Bunun şanı yeryüzünün dört bir yanına yayılacak ve ebediyete kadar sürecek ve benim şanım da onunla birlikte yürüyecek.

Fakat benim için sevinilecek bir durum yoktu. San ki o kanlı cinayetleri ben işlemişim ve fil de benim hiçbir sorumluluk taşımayan yardımcımış gibi bir his vardı içimde. Ve liste nasıl da uzayıp gitmişti böyle! Bir yerde “seçimlere müdahale etmiş ve mükerrer oy veren beş kişiyi öldürmüştü. Bu eylemi “daha önceki gün bütün ülkelerin ezilmişlerinin sığındığı yu-

vada yer edinmiş ve Amerikan vatandaşlarının yüce hakkını bu seçimde ilk kez kullanmakta olan O'Donahue ve McFlannigan adında iki zavallı adamın Siyamlı Musibetin aman vermez elinin altında felakete uğramaları" izlemişti. Bir başka yerde "gelecek sezon dans, tiyatro ve misillemede bulunamayacak başka kurumlara yapacağı kahramanca saldırıları hazırlamakta olan kaçık bir sansasyon yaratma meraklısını bulup, üstüne basmış"tı. Ve daha başka bir yerde "bir paratoner çubuğu satıcısını öldürmüş"tü. Liste böyle böyle uzayıp giderken gitgide daha fazla kana bulanıyor ve kalbime dolan hüznün arttıkça artıyordu. Altmış kişi öldürülmüş, iki yüz kırk kişi yaralanmıştı. Yazılanların tümü dedektiflerin faaliyetlerine ve özverilerine tamı tamına tanıklık ediyor ve hepsi de "korkunç yarattığı üç yüz bin yurttaş ve dört dedektifin gördüğü ve o dedektiflerden ikisinin onun tarafından öldürüldüğü" ifadesiyle bitiyordu.

Telgraf alıcısının yeniden tıkırdamasını korkuyla bekliyordum. Çok geçmeden iletiler akın akın gelmeye başladı, fakat yazılanları okuyunca mutlu bir düş kırıklığına uğradım. Çok geçmeden filin bütünüyle sırra kadem bastığı belli oldu. Sis kimseye görünmeden iyi bir saklanma yeri aramasına olanak vermiş. En saçmasapan uzaklıktaki yerlerden gelen telgraflar orada falan filan saatte siste muazzam bir kütlenin görünüp kaybolduğu ve bunun "hiç kuşkusuz fil olduğunu" rapor ediyordu. Bu muazzam kütle karaltısı New Haven'da, New Jersey'de, Pennsylvania'da, New York Eyaleti'nin iç kesimlerinde, Brooklyn'de ve New York şehrinin içinde bile görülür gibi olmuştu! Fakat her seferinde o muazzam kütle karaltısı hemen kaybolmuş ve hiçbir iz bırakmamıştı. Bu devasa genişlikteki alana yayılmış dedektif ordusundaki her dedektif

saat başı rapor gönderiyordu ve her biri elindeki bir ipucuyla bir şeyi gölge gibi izlediğini, tam ensesinde olduğunu bildiriyordu.

Ancak gün başka bir sonuç alınamadan geçti.

Ertesi gün de öyle.

Daha ertesi gün de değişen bir şey olmadı.

Gazete haberleri hiçbir anlamı olmayan bulgularla, hiçbir sonuca vardırmayan ipuçlarıyla, şaşırtıcı, sevindirici ve göz kamaştırıcı unsurlarını yitirmesine ramak kalmış teorilerle gitgide tekdüzeleşmeye başlamıştı.

Müfettişin öğüdüyle ödülü ikiye katladım.

Dört sıkıcı gün daha geçti. Derken, o canını dişine takarak çalışan zavallı dedektiflere üzücü bir darbe geldi; gazeteciler teorilerini basmayı reddettiler ve soğuk bir ifadeyle, "Bizi rahat bırakın," dediler.

Filin kaybolmasından üç hafta sonra, müfettişin öğüdü üzerine ödülü yetmiş beş bin dolara çıkardım. Bu büyük bir miktardı, fakat hükümetimin nezdindeki itibarımı kaybetmektense kendi kişisel servetimin tümünü gözden çıkartırım daha iyi diye düşünüyordum. Dedektifler şimdi sıkıntılı bir sürece girmiş olduklarından, gazeteler onlara saldırmaya ve onlarla en incitici sözlerle alay ederek eğlenmeye başlamışlardı. Bu minstrel¹ gruplarına bir fikir verdi ve bunlar dedektif kılığına bürünüp sahnede alabildiğine abartılı bir şekilde fil avlamaya koyuldular. Karikatüristler, dedektifler ellerinde büyüteçle araziye tararken fil de hemen ar-

¹ Kelime anlamı itibarıyla ortaçağ halk ozanı demektir. Ancak 19. yüzyılda oluşan bir eğlence türüne de aynı ad verilmiştir. Bir minstrel gösterisi komik skeçler, çeşitli taklitler, dans ve müzikten oluşuyordu ve gösteriler yüzlerini siyaha boyayarak siyahî kisvesine bürünmüş beyazlar tarafından yapılıyordu.

kalarında durmuş ceplerinden elma aşınıyor şeklinde karikatürler çizdiler. Ve dedektif rozetinin binbir türlü gülünç resimlerini yaptılar; kuşkusuz o rozeti dedektif romanlarının arka kapağında altın yaldızlı basılmış olarak görmüşsünüzdür; kocaman açılmış bir göz ve yanında “BİZ ASLA UYUMAYIZ” yazısı vardır. Dedektifler barda bir içki istediğinde, şaka yapmaya özenen barmenler modası geçmiş bir söylemi diriltip, “Göz açıcı bir şey mi olsun?” diyorlardı. Onlarla alay etmeyen kimse yok gibiydi.

Fakat bütün bunların arasında sükûnetle, hiç etkilanmeden, hiç değişmeden hareket eden tek bir adam vardı. Ulu bir meşe ağacı gibi dimdik duran başmüfettişti bu. O cesur bakışlı gözleri hiç öne eğilmedi, serinkanlılığı ve güveni asla eksilmedi. Hep şöyle diyordu:

“Bırakalım istediklerini söylesinler, son gülen iyi güler.”

Bu adama duyduğum hayranlık giderek bir tür tapınmaya dönüşmüştü. Hep ondan yanaydım. Odası benim için en başından beri sıkıcı bir yer olmuştu ve şimdi geçen her gün daha da sıkıcı oluyordu. Yine de eğer o buna katlanıyorsa ben de katlanmalıyım diyordum; en azından başarabildiğim sürece. Bu nedenle düzenli olarak geliyor ve kalıyordum; görünüşe göre meslek dışındakilerden bunu yapabilen tek kişiydim. Herkes bunu nasıl yapabildiğimi merak ediyordu. Bana da sık sık kalkıp gitmem gerekirmiş gibi geliyordu, ama böyle zamanlarda o dingin ve görünüşe göre varlığımın farkında bile olmayan yüze bakıyor ve yerimden kıpırdamıyordum.

Filin ortadan kaybolmasından yaklaşık üç hafta sonra bir sabah tam artık bayrağımı indirip geri çekilsem

iyi olacak demeye hazırlanıyordum ki büyük dedektif bir tane daha harikulade ve usta işi hamle önererek düşüncemin önüne set çekiverdi.

Önerisi soyguncularla anlaşma yapmaktı. Dünyanın en seçkin kafalarıyla kapsamlı temaslarım olmuştu, ama bu adamın yaratıcılığındaki verimlilik ömrümce görmüş olduğum her şeyi aşıyordu. Yüz bin dolara anlaşıp fili geri alabileceğine emin olduğunu söyledi. Ben de varımı yoğumu ortaya döküp o parayı toparlayabilirim, ama ya o canla başla çalışan dedektiflere ne olacak dedim. Şöyle karşılık verdi:

“Anlaşmalarda onlar her zaman ödülün yarısını alır.”

Bu benim tek itirazımı giderdi. Bunun üzerine müfettiş şu şekilde iki pusula yazdı:

Sayın Bayan,— kocanız acilen benimle temas kurarsa büyük bir miktar para kazanabileceği gibi yasal işlemlerden de tamamen muaf olacaktır.

Şef Blunt

Bu pusulalardan birini kendi özel ulaşı vasıtasıyla Tuğla Duffy’nin, diğerini Kızıl McFadden’in “saygın” eşlerine gönderdi.

Aynı saat içinde şu hakaret içeren cevaplar geldi:

Seni ihtiyar sersem: Tuğla Duffy öleli 2 yıl oldu.

Bridget Mahoney

Şef Tokmak Kafa – Kızıl Mcfadden 18 ay önce asıldı. Dedektiflerden başka her eşek biliyor bunu.

Mary O’Hooligan

Müfettiş, “Epeydir kuşkulanıyordum bunun böyle olduğundan, bu beyan sezgilerimin şaşmaz kesinliğini kanıtlıyor,” dedi.

Müfettişte çareler tükenmiyordu; biri boşa çıktığı anda diğeri hazırandaydı. Hemen sabah gazeteleri için bir ilan yazdı ve ben de bir suretini aldım:

A. – xwblv. 242 N. Tjnd – fz328wmlg. Ozpo, – ; 2 m! ogw. Mum.

Hırsız eğer hayattaysa bunun onu her zamanki buluşma yerine getireceğini söyledi. Sonra da her zamanki buluşma yerinin dedektiflerle suçlular arasındaki işle ilgili bütün meselelerin görüşüldüğü bir yer olduğunu açıkladı. Bu buluşma ertesi gece saat on iki de gerçekleşecekti.

O zamana kadar yapabileceğimiz başka bir şey olmadığından hiç vakit kaybetmeden oradan ayrıldım; biraz soluk alabileceğim için gerçekten memnun olmuşum.

Ertesi gece saat on birde banknot olarak yüz bin dolar getirip şefin eline saydım ve az sonra şef gözlerindeki o hiç sönmeyen güvenle gitti. Katlanmanın neredeyse imkânsız olduğu bir saat geçmişti ki onun hoş geldiniz sesleri arasındaki ayak seslerini duydum ve karşılamak üzere soluk soluğa ve sarsak adımlarla ona doğru yürüdüm. Gözleri nasıl da ıslıl ıslıldı zaferle! Şöyle dedi:

“Anlaşmayı yaptık! Soytarılar yarın başka bir makamdan söyleyecekler şarkılarını! Beni izle!”

Eline yanan bir mum aldı ve uzun adımlarla aşağıdaki her zaman altmış dedektifin uyuduğu ve şimdi bir grubun zaman öldürmek için kâğıt oynadığı alabildiği-

ne geniş ve tonozlu bodrum kata doğru yürüdü. Ben de hemen arkasından onu izledim. Bodruma iner inmez süratle uzak ve loş bir köşeye doğru ilerledi ve tam ben boğuluyormuşum gibi spazmlar geçirip bayılmak üzereydim ki şef tökezleyip, yerdeki büyük bir nesnenin dışa uzanmış bir taraflarının üstüne kapaklandı ve kapaklanırken kopardığı bağırtıyı duydum:

“Soylu mesleğimiz aklandı. İşte filiniz!”

Beni yukarıya taşıyıp karbolik asitle kendime getirmişler. Bütün dedektifler içeriye üşüşmüşlerdi ve öyle coşkulu bir zafer kutlaması yapmaktaydılar ki böylesine daha önce hiç tanık olmamıştım. Gazeteciler çağrıldı, kasalar dolusu şampanya patlatıldı, sarhoş kadehleri tokuşturuldu ve coşkulu tokalaşmaların, kutlamaların ardı arkası gelmedi. Şef doğal olarak günün kahramanıydı ve mutluluğuna diyecek yoktu; bu mutluluğun öylesine büyük bir sabırla, öylesine hak edilerek ve öylesine büyük bir cesaretle kazanılmış olduğunu bildiğim için onu öyle görmek beni de mutlu etti. Oysa ben kendim evsiz bir dilenciye dönmüştüm paha biçilmez emanetim ölmüştü ve daima büyük bir güveni ölüme sebebiyet verecek derecede dikkatsizce davranarak boşa çıkardığım şeklinde görülebilecek bu şey yüzünden ülkemin hizmetindeki görevimden olmuştum. Herkes şefe hayranlık dolu gözlerle bakıyor, birçok dedektiften, “Bir bakın şu adama... mesleğin kralı demek bile az gelir; sadece bir ipucu verin, başka bir şey istemez, gizli saklı hiçbir şey kurtulamaz onun elinden,” gibi laflar mırıldanıyorlardı. Elli bin doların bölüşülmesi büyük memnuniyet yarattı; bölüşme işi bitince şef kendi payını cebine koyarken, “Güle güle harcayın çocuklar, bunu hak ettiniz, ondan da fazlası, dedektiflik mesleğine

ölümsüz bir ün kazandırdınız,” diye küçük bir söylev verdi.

Derken bir telgraf geldi; şöyle diyordu:

Monroe, Mich, 22.00

Üç haftadır ilk kez bir telgrafhaneye rastladım. O ayak izlerini at sırtında ormanların içinden geçerek buraya kadar bin mil takip ettim ve izler her gün biraz daha belirgin, daha büyük ve daha taze oluyorlar. Kaygılanmayın; fil bir hafta içinde elimde olacak. Adım kadar eminim.

Dedektif Darley

Şef, “teşkilatın en parlak zekâlı adamlarından biri olan Darley” için üç kere kadeh kaldırttı ve ardından geri dönüp ödülünden payını almasını için ona telgraf çekilmesini emretti

İşte çalınan filin acayip hikâyesi böylece sona erdi. Ertesi gün gazeteler alçaklık eden biri dışında hoş övgülerle doluydu. O gazete ise şöyle yazıyordu: “Büyük dedektif! Kaybedilmiş bir fil gibi küçük bir şeyi bulmakta yavaş kalabilir... üç hafta boyunca sabahtan akşama onu arayıp gece onun çürüyen cesediyle uyuyabilir, fakat sonunda bulacaktır... tabii eğer filin yerini göstermesi için fili kaybeden adamı bulabilirse!”

Zavallı Hasan artık ebediyen yoktu benim için. Atılan mermilerle ölümcül derecede yaralanınca siste görünmeden o nahoş yere sığınmış ve düşmanların kuşatması altında her an bulunabileceği tehlikesiyle karşı karşıya kalınca ölüm ona huzur verene kadar aç biilaç can çekişmişti.

Anlaşma bana yüz bin dolara mal oldu; buna ek olarak dedektif masraflarım da kırk iki bin dolar tuttu; bir

daha asla resmi bir görev için hükümetime başvurmadım; ben artık yeryüzünde avarelik eden mahvolmuş biriyim... fakat o adama, bu dünyadaki gelmiş geçmiş en büyük dedektif olduğuna inandığım o adama duyduğum hayranlık yüreğimde bugün bile hiç azalmadan duruyor ve ölene kadar öyle kalacak.

1882

BİR HAYALET HİKÂYESİ

Broadway'in yukarı taraflarında, üst katları ben gelene kadar yıllardır tamamen boş kalmış çok büyük ve eski bir binada büyük bir oda tuttum. Oda çok uzun zaman önce toza ve örümcek ağlarına, tek başınalığa ve sessizliğe teslim olmuştu. O ilk gece odama çıkarken sanki mezarların arasında el yordamıyla yürüyor ve ölülerin mahremiyetine tecavüz ediyormuşum gibi geldi bana. Ömrümde ilk kez üstüme batıl bir ürküntü geldi ve merdivende karanlık bir köşeyi dönerken görünmez bir örümcek ağı yüzüme gözüme dolanınca hayalet görmüşçesine zangır zangır titredim.

Odama ulaşp da kapımı kilitleyerek küfü ve karanlığı dışarıda bırakınca ancak keyfim yerine geldi. Şöminede harlı bir ateş yanmaktaydı ve bir rahatlatma duygusuyla onun önüne oturdum. Geçmiş günleri düşünerek, mazide kalmış görüntüleri gözümün önüne getirip, kısmen unutulmuş yüzleri geçmişin sisleri arasından bulup çağırarak, uzun zaman önce ebediyen susmuş sesleri ve artık kimselerin söylemediği, bir zamanların bildik şarkılarını hayalimde dinleyerek

iki saat boyunca orada öylece oturdum. Ve hayallerim içimdeki hüznü yoğurup gitgide daha ağırlaştırırken dışarıdaki rüzgârın feryatları yumuşayıp inlemeye, yağmurun pencere camlarına vurduğu öfkeli darbeler azalıp sakin bir tıkırtıya dönüştü ve sokaktan gelen sesler son gecikmiş avarenin ayak sesleri uzaklarda bir yerde kaybolup da geride tek ses kalmayınca kadar birbiri peşi sıra dindi.

Şöminedeki ateş sönmeye yüz tutmuştu. Üstüme bir yalnızlık duygusu çöktü. Kalktım ve sanki çevremde uyuyan düşmanlar varmış da uykularını bölmek ölümcül olabilirmiş gibi odanın içinde parmaklarımın ucunda yürüyerek, yapmam gerekenleri sinsice yaparak soyundum. Yatağa girdim ve battaniyeleri başıma çekip yağmuru, rüzgârı ve uzaklardaki kepenklerin belli belirsiz duyulan gıcırtilarını dinlerken uyumuşum.

Çok derin bir uyku çektim, fakat ne kadar uyudum, hiç bilmiyorum. Birden kendimi uyanmış ve ürpertici bir bekleyiş içinde buldum. Her şey sakindi. Kalbimin dışında her şey; atışını duyabiliyordum. Az sonra üstümdeki battaniyeler sanki birisi tarafından çekiliyor-muş gibi yavaşça yatağın ayakucuna doğru kaymaya başladı! Kıpırdayamıyor, konuşamıyordum. Battaniyeler göğsüm açıkta kalıncaya kadar kararlı bir şekilde kaymaya devam etti. O anda büyük bir çabayla onları kavrayıp başımın üstüne kadar çektim. Bekledim, kulak kabartıp bekledim. Derken battaniyeler yine düzenli bir şekilde çekilmeye başladı ve ben yine göğsüm açıkta kalıncaya kadar bana bir asır gibi gelen saniyeler boyunca uyuşup kaldım. Sonunda gücümü toplayıp örtülerimi eski yerine çektim ve sımsıkı kavrayarak tuttum. Yine beklemeye koyuldum. Az sonra hafif bir çekme hissedince bir hamle yapıp daha da sıkı tuttum. Ancak çekmenin giderek güçlenmesiyle battaniyeler

iyice gerginleşti, daha da artan bir güçle çekilmeye başlayınca tuttuğum yerler elimden kaçtı ve üçüncü kez battaniyeler kayıp gitti. Bunun üzerine inledim. Cevap olarak bir inleme de yatağın ayakucundan geldi! Alnımda boncuk gibi ter damlaları birikti. Diriden çok ölü gibiydim. O anda odamın içinde ağır ayak sesleri duydum; sanki bir filin ayak sesiymiş gibi geldi bana; hiçbir surette bir insanın ayak sesine benzemiyordu. Fakat ses benden uzaklaşıyordu; rahatlatıcı bir yanı vardı bunun. Ayak sesinin kapıya yaklaştığını, sürgü, kilit filan açmadan dışarıya çıktığını, kasvetli koridorlarda bastığı yerleri gıcırdata gıcırdata uzaklaştığını duydum. Ardından yine sessizlik çöktü etrafa.

Heyecanım yatıştığında kendi kendime, “Bu bir rüya, sadece korkunç bir rüya,” dedim. Böylece yattığım yerde bunun bir rüya olduğuna kendimi inandırınca kadar tekrar tekrar düşündükten sonra rahatlatıcı bir gülme gelip kenetlenmiş dişlerimi gevşetti ve keyfim yerine geldi. Kalkıp bir ışık yaktım; kapıdaki kilitlerle sürgülerin aynen bıraktığım gibi durduklarını görünce içimden yeni bir yatıştırıcı gülme dalgası koptu ve kakır kakır güldüm. Pipomu alıp yaktım ve tam ateşin önüne oturuyordum ki pipo birden sinirleri boşalan parmaklarımdan arasından kayıp düştü, yanaklarıma kan hücum etti ve soluğum kesildi! Şöminedeki küllerin içinde, benimkiyle yan yana bir başka ayak izi daha vardı ve öylesine büyüktü ki benimki onun yanında küçük bir çocuğun ayak izi gibi duruyordu! Demek ki bir ziyaretçim olmuştu; filin ayak sesi de böyle açıklanmış oluyordu.

Işığı söndürüp, korkudan eli ayağı tutmaz bir halde yatağa döndüm. Gözlerimi karanlığın içine dikip, kulak kabartarak uzun süre yattım. Derken yukandan, ağır bir cismin döşemenin üstünde sürüklenmesine benze-

yen kulak tırmalayıcı bir ses, ardından o cismin yere atılışını ve meydana gelen sarsıntı yüzünden pencerelerimin titrediğini duydum. Binanın uzak kısımlarından boğuk kapı çarpma sesleri geliyordu. Ara sıra koridorlara girip çıkan, merdiven basamaklarında bir aşağı bir yukarı gidip gelen sinsî ayak sesleri duyuyordum. Bazen bu sesler kapıma yaklaşıyor, duraksıyor ve tekrar uzaklaşıyordu. Uzaktaki bir yerlerden zincir çangırtıları geldiğini duyunca tüm dikkatimi ona yönelttim; bir gulyabaninin halsiz adımlarla merdivenden çıkarak yaklaşmakta olduğunu, taşıdığı zincirlerin fazlalıklarının basamaklara çarpınca çıkardığı farklı çangırtılardan anlayabiliyordum. Fısıltılı konuşmalar, sanki şiddetle bastırılmış gibi yarıda kesilen çığlıklar, görünmeyen giysilerin giyilirken veya çıkarılırken çıkardıkları hışırtılar, görünmeyen kanatların telaşlı çırpma sesleri çalınıyordu kulağıma. O zaman odamın istila edilmiş olduğunu anladım; yalnız değildim. Yatağımın çevresindeki iç çekmeleri, soluk alıp vermeleri ve gizemli fısıltıları duyuyordum. Ansızın tam kafamın üstündeki tavanda küçücük, yumuşacık ışıltılar yayan üç küre belirdi, oraya tutunup kısa bir süre ışıdılar, sonra düştüler; ikisi yüzüme, biri yastığımın üstüne. Sıvımsı, ılık bir şey saçıldı yüzüme gözüme. Sezgilerim onların düşerken kan damlalarına dönüştüklerini söyledi; bundan emin olmam için ışığa ihtiyacım yoktu. O sırada loş ışıltılı yüzlerin ve yukarıya kaldırılmış beyaz ellerin bedensiz olarak havada süzölmekte olduklarını gördüm; kısa bir süre süzüldükten sonra kayboluveriyorlardı. Fısıltıların kesilmesi ve başkaca hiçbir sesin sedanın gelmiyor olmasıyla odama kasvetli bir sessizlik hâkim oldu. Beklentiyle kulak kabarttım. Bir ışık yakmazsam ölecekmişim gibi geliyordu. Korkudan elim ayağım çözülmüştü. Oturur konuma geçmek için kendimi yavaş-

ça doğrultmaya çalışırken yüzüm nemli ve soğuk bir ele değdi! Galiba kalan gücüm de boşalıvermiş olmalı ki çarpılmış gibi sırt üstü devrildim. Ardından bir giysi hışırtısı duydum; sanki kapıya doğru gitti ve dışarı çıktı.

Her şey yine sessizliğe gömülünce, hasta ve dermansız bir halde sürüne sürüne yataktan çıktım ve yüz yıl yaşlanmış gibi titreyen bir elle gaz lambasını yak-tım. Işık beni biraz olsun kendime getirdi. Oturdum ve küllerin üstündeki devasa ayak iziyle ilgili hulyalı düşüncelere daldım. Bir ara kafamı kaldırıncaya yayvan gaz alevinin yavaş yavaş boynunu bükmekte olduğunu gördüm. Aynı anda filinkine benzeyen o ayak seslerini yine duydum. Küflü koridorlardan gitgide yaklaştığını ve o yaklaştıkça lambanın alevinin kanat çırpır gibi devindiğini fark ettim. Ayak sesi kapımın tam önüne geldi ve durdu; lambanın ışığı iyice küçülüp cılız bir maviye dönüştü ve çevremdeki her şey içinde hortlak oynaşıyormuş gibi görünen bir alacakaranlığa büründü. Kapı açılmadı ama hafif bir esinti yanağımdı yalayınca yanımda devasa, bulutumsu bir varlığın olduğunun farkına vardım. Ağzım açık kalmış, büyülenmiş gibi bakıyordum ona. O Şey soluk bir ışıltıyla sarılıp sarmalanmıştı; bulutumsu hatları yavaş yavaş biçimlendi; bir kol belirdi, ardından bacaklar, sonra bir beden ve nihayet bugünün içinden bakan kocaman, mahzun bir yüz. Böylece şeffaf muhafazasından sıyrılan çıplak, kaslı ve yakışıklı Cardiff Devi tüm heybetiyle tepemde beliriverdi!

Birden bütün ıstırabım silinip gitti, zira onunki gibi sevecen çehreli birinden hiçbir zarar gelmeyeceğini bir çocuk bile bilebilir herhalde. Onu görünce keyfim, neşem iyice yerine geldi ve buna nazire yaparcasına gaz lambasının alevi de coşup, yine ışıltılar saçmaya başladı. Hiçbir kimsesiz garip, benim bu cana yakın devi se-

lamlayacakken duyduğum mutluluk benzeri bir mutluluk yaşamamıştır konuk karşılarken. Şöyle dedim ona:

“Niye başkası değil de sen? Son iki üç saattir nasıl ölesiye korktuğumu biliyor musun? Seni görmekten sahiden son derece memnun oldum. Keşke oturman için bir sandalyem olsaydı... buraya bak, buraya, sakın ona oturmaya kalkma!”

Çok geçti. Daha oturma dememe kalmadan oturduğu gibi yıkılıp kaldı; öyle parçalanmış bir sandalyeyi daha ömrümde görmemiştim.

“Dur, dur, her şeyi mahvede...”

Yine çok geçti. Yine bir çatırtı oldu ve bir sandalye daha ayrışıp orijinal unsurlarına dönüştü.

“Yeter yahu, hiç akıl fikir yok mu sende? Buradaki bütün eşyaları mahvetmek mi istiyorsun? Bana bak, bana, seni taşlaşmış budala...”

Fakat ettiğim lafın bir faydası olmadı. Onu durdur-mama kalmadan yatağın üstüne oturuverdi ve beni hüzne boğan bir yıkım daha gerçekleşti.

“Bu yaptığın iş mi şimdi?” dedim. “Önce yanına bir alay başıboş gulyabaniyi takarak geliyor ve buralarda gümbür gümbür dolanarak beni ölesiye korkutuyorsun. Ardından ben kültürlü insanların saygın bir tiyatro dışında –ki senin cinsiyetinde çıplaklık orada bile hoş görülmez– uygunsuz kılığını görmezden geldiğim halde sen oturmak için eline geçirdiğin bütün eşyalarımı kırıp dökerek karşılık veriyorsun. Hem niye yapıyorsun ki bunu? Kendine de bana verdiği kadar zarar veriyorsun. Belkemiğinin ucunu kırdın ve yerleri kalçalarından kopan parçacıklarla kirleterek mermer çıkarılan sahalara benzettin. Kendinden utanmalısın; eğriyi doğruyu bilecek kadar büyüksün.”

“Tamam, daha fazla eşya kırmayacağım. Ama ne yapayım? Yıllardır oturmak için tek fırsatım olmadı,”

diye karşılık verirken birden gözleri yaşardı Cardiff Devi'nin.

“Zavalıcık,” dedim, “Sana bu kadar sert davranmamalıydım. Üstelik sen kimsesiz birisin, hiç kuşkusuz. Fakat gel şuraya, yere otur –başka hiçbir şey senin ağırlığını taşımaz– hem ben burada oturup sen öyle tepemde dikilirken sohbet edip kaynaşamayız. Sen şuraya otur ben de şu yüksek tabureye tüneyeyim de seninle yüz yüze gevezelik edelim.”

Bunun üzerine yere oturdu, verdiğim pipoyu yaktı, benim kırmızı battaniyelerden birini omuzlarına attı, oturma banyosu teknemi miğfer gibi başına geçirdi ve biraz kaykılarak resmedilmeye değer, rahat bir havaya girdi. Sonra ben ateşi harlandırırken bacaklarını ateşe doğru uzatıp bir ayağını diğerinin üstüne attı ve muazam büyüklükteki ayaklarının düz ve petek petek olmuş tabanlarını ısıtmaya koyuldu.

“Ayak tabanlarının ve bacaklarının arka tarafının nesi var, niye öyle oyuk oyuk olmuşlar?”

“Soğuktan oldu o berbat şişlikler; Newell’in çiftliğinin altında konaklarken ta başımın arkasına kadar çıktı o musibet şeyler. Fakat orayı severim; kendi baba ocağını seversin ya, işte onun gibi severim. Oradayken duyduğum huzuru bulabileceğim başka hiçbir yer yok.”

Yarım saat kadar konuştuktan sonra onun biraz halsiz görüldüğünü fark edince yorgun olup olmadığını sordum,

“Yorgun mu? dedi. “Ne diyeyim, galiba öyleyim. Ve şimdi siz bana karşı çok iyi davrandınız ya, sana her şeyi anlatacağım. Ben sokağın öte tarafındaki müzede duran Taşlaşmış Adam’ın ruhuyum. Ben Cardiff Devi’nin hayaletiyim. Oradaki o zavallı bedeni yeniden gömmelerine kadar dinlenmem, zerre kadar huzur bulmam mümkün değil. İşte o adamların bu dileği ye-

rine getirmesi için yapmam gereken en doğal şey ne olabilirdi? Onları korkutmak! O bedeninin durduğu yere musallat olmak! Bu yüzden o müzeye her gece gider oldum. Bana yardım edecek ruhlar bile buldum. Fakat bir faydası olmadı çünkü gece yarısı kimsecikler gelmiyordu müzeye. Sonraları yolun karşısına geçip buraya da biraz uğramak geldi aklıma. Eğer kendimi duyurmanın bir yolunu bulabilirsem mutlaka başarılı olurum diye düşündüm zira lanetlenmişlerin içinde bulunabilecek en becerikli arkadaşlara sahibim. Ne zamandır her gece, her gece şu küflü koridorlarda zincirler sürükleyerek, inildeverek, fısıldaşarak, merdiven basamaklarını bir aşağı bir yukarı arşınlayarak titreşip durduk soğuktan ve size doğrusunu söylemem gerekirse ben artık neredeyse tükenmek üzereydim. Fakat bu gece sizin odanızdaki ışığı görünce yeniden gücümü topladım ve eski zindeliğimle işe koyuldum. Fakat artık yoruldum, tamamen bitap düştüm. Ne olur bana bir umut verin, size yalvarıyorum, ne olur bana bir umut verin!”

Tünediğim tabureden heyecanla zıpladım ve çığlık çığlığa şöyle dedim:

“Bu her şeyin ötesine geçiyor! Şimdiye dek olmuş bitmiş her şeyin! Ah, seni beceriksiz yaşlı fosil, başına bu kadar derdi bir hiç uğruna almışsın; alçıdan dökmüş bir suretine musallat oluyormuşsun bunca zamandır; gerçek Cardiff Devi burada değil, Albany’de! Tanrı senin cezanı vermesin, kendi cesedinin nerede olduğunu bilmiyor musun?”

* Bir gerçek: İlk sahtekârlık ustaca ve daha da sahtekârca kopya edilmişti ve gerçek heykelin Albany’deki bir müzede kalabalıkları çektiği aynı dönemde, New York’ta “tek hakiki” Cardiff Devi olarak sergilenmekteydi. Gerçek heykelin sahipleri kızgınlıklarını ağza alınmaz sözlerle ifade ediyorlardı –yazarın notu.

Böylesi dokunaklı bir mahcubiyetin ve acınası bir utancın bir çehreye yayılışını daha önce hiç görmemiştim.

Taşlaşmış Adam yavaşça doğrulup ayağa kalktı ve şöyle dedi:

“Sahiden mi? Doğru mu bu?”

“Burada oturmakta olduğum ne kadar doğruysa o da o kadar doğru.”

Ağızındaki pipoyu çıkarıp şöminenin rafına koydu, sonra (eski alışkanlıktan olacak, farkında olmadan ellerini güya pantolon ceplerinin olması gereken yerlere sokarak ve başını düşünüyormuş gibi öne eğerek) kısa bir süre duraladı ve nihayet şöyle dedi:

“Ne diyebilirim ki, daha önce hiç bu kadar ipe sapa gelmez bir duyguya kapılmamıştım. Taşlaşmış Adam herkesi ikna etti ve şimdi de kendi hayaletini ikna ederek bu aşağılık sahtekârlığa son vermiş oluyor. Evlat, eğer yüreğinde benim gibi kimsesiz bir hayalet için biraz acıma duygusu kaldıysa, bunu kimseye söyleme. Sen kendini böyle bir duruma düşürmüş olsaydın ne hissederdin, onu düşün yeter.”

Zavallının heybetli ayak seslerinin merdiven basamaklarını tek tek inip sokağa çıkarak kayboluşunu duydum ve gittiğine üzülmekten kendimi alamadım, ama kırmızı battaniyemle oturma banyosu küvetimi de götürdüğü için üzüntüm daha da arttı.

KISMET

Londra'da bu kuşağın fevkalade şan kazanmış iki üç İngiliz askeri isminden birinin onuruna verilen bir ziyafet-
teydim. Birazdan ortaya çıkacak sebeplerle bu kişinin
gerçek adını ve unvanlarını saklayıp, ondan Korgeneral
Lord Arthur Scoresby, Y.C., K.C.B., vs, vs, vs diye bah-
sedeceğim. Anlı şanlı isimler nasıl da büyüleyici oluyor
böyle! İsmi Kırım'daki bir muharebe alanından bir-
denbire sonsuza kadar kalacağı zirveye çıktığı otuz yıl
önceki o günden beri hakkında binlerce şey duyduğum
o adam işte orada, kanlı canlı olarak oturmaktaydı. O
yanı tanıya gözden geçirerek, araştırarak, not ederek
bakmak, bakmak, bakmak benim için yiyip içmekten
daha önemli hale geldi birden. Adamın dinginliği, ka-
yıtsızlığı, çehresinden yansıyan büyük ciddiyeti, her
türlü halinden belli olan katışıksız alçakgönüllülüğü,
kendi yüceliğinin farkında olmayışının sevimliliği ya-
nında bir de üstüne odaklanmış olan yüzlerce hayran
bakışın ve o insanların bağırlarından fışkınp kendisine

* Bu öykü hayal ürünü değildir. Bunu kırk yıl önce Woolwich'de
öğretmenlik yapmış olan ve bu anlatılanların gerçekliğine ye-
min ededim din adamından dinledim -yazarın notu.

doğru akan derin, sevgi dolu, içtenlikli tapınmanın farkında olmayışı... İlk bakıştan itibaren dikkatimi çeken bunlar oldu.

Sol tarafımda oturan din adamı eski bir ahababımdı; şimdi din adamı ama hayatının ilk yarısını Woolwich'deki bir askeri okulda öğretmen olarak kamplarda ve arazide geçirmişti. Ben tam o adam hakkında konuşurken gözlerinde imalı ve olağandışı bir ışık parıldadı ve bana doğru eğilip ziyafetin kahramanını işaret ederek kimsenin duyamayacağı bir sesle kulağıma şöyle dedi:

"Aramızda kalsın, tam bir budaladır."

Bu hüküm benim için büyük bir sürpriz oldu. Öznesi Napolyon, Sokrat veya Süleyman olsaydı daha fazla şaşıramazdım. İki şeyi, din adamı ahababımın su götürmez doğruculuğunu ve insanları değerlendirmekte iyi olduğunu gayet iyi biliyordum. Böylece dünyanın bu kahraman hakkında yanılmış olduğunu kuşkuya veya tartışmaya yer olmaksızın öğrenmiş oldum: o adam artık benim için de bir budalaydı. Bu yüzden uygun bir zamanda, ikimiz tamamen başbaşa kaldığımızda, din adamı ahababımın bu sırrı nasıl keşfettiğini öğrenmeyi çok istedim.

O fırsat birkaç gün sonra doğdu ve din adamı ahababım bana şunları anlattı:

Kırk yıl kadar önce Woolwich'deki askeri akademi-
de öğretemdim. Genç Scoresby giriş sınavından geçerken ben de oradaydım. O gün can evime işleyen bir acıma hissi duydum, zira sınıfın geri kalanı ateş gibi gayet güzel cevaplar verirken bu... niyeysen, olur şey değil, ama adeta hiçbir şey bilmiyordu. Kuşku götürmez bir şekilde iyiydi, sevimliydi, sempatikti ve dürüsttü ama işte hiçbir şey bilmiyordu; bu yüzden onun orada bir put kadar sakın bir şekilde dikilip aptallık ve cehalet bakımından hakikaten mucizevî cevaplarla kendini

ifade etmesi son derece acı vericiydi. İçimdeki bütün şefkat duygusu onun adına harekete geçti. Kendi kendime, bu yeniden sınava geldiğinde hiç kuşku yok ki tepetaklak gidecek; o takdirde düşüşünü elimden geldiğince hafifletmek tamamen zararsız bir yardım olur dedim. Onu bir kenara çekip de biraz konuşunca Sezar'ın tarihinden biraz bir şeyler bildiğini anladım. Ve başkaca hiçbir şey bilmediğinden, işe koyuldum ve onu Sezar'la ilgili kullanılacağını bildiğim stok sorularının belli bir dönemi kapsayanları üzerinde kürek mahkûmu gibi çalıştırdım. Bana inanmayacaksın, ama sınav gününde büyük başarı göstererek geçti! Ondan bin kat daha fazla bilgisi olanlar sınıfta bırakılırken, bu, yaptığımız o bütünyle yüzeysel çalışmayla geçti ve üstüne üstlük övgüler de aldı. Tuhaf bir şekilde kismetli bir tesadüf sonucu –ki öyle bir tesadüfün bir yüzyılda iki kez olması ihtimal dışıdır– çalıştığı yerin dar kapsamı dışından tek soru sorulmadı.

Doğrusu çok şaşırtıcı bir şeydi bu. Neyse, ben bunun bütün sınavlar boyunca bir annenin sakat çocuğuna karşı hissettiği duyarlılığı andıran bir duyguyla hep yanında oldum ve o, anladığım kadarıyla tam anlamıyla mucize eseri olarak hep bir şekilde paçasını kurtardı.

Nihayet onun ne mal olduğunu ortaya çıkarıp sonunu getirebilecek tek şey kalmıştı; matematik elbette. Yıkımını elimden geldiğince hafifletmeye ahdettim; bu nedenle onu ele alıp, sadece sınav yapanların sorma olasılığı en yüksek sorular üzerinde durup durmaksızın çalıştırıp, alıştırma yapttırdıktan sonra kaderinin ellerine teslim ettim. Sonucu gel de anla: hayretten donup kaldım, çünkü birincilik ödülünü kazandı sersem! Alkış yağmuru altında aldığı öyküler de cabası...

Bunun üzerine bir hafta boyunca gözüme uyku girmedi. Vicdanım gece gündüz beni rahatsız ediyordu.

Yaptığım şeyi tamamen iyilik olsun diye yapmıştım ve tek amacı zavallı gencin düşüşünü hafifletmekti. Böylesine akla sığmaz bir sonucun ortaya çıkabileceği hiç aklıma gelmemişti. Kendimi Frankenstein kadar suçlu ve mutsuz hissediyordum. Karşımda benim kendi ellerimle şaşaalı rütbelerin ve müthiş sorumlulukların yoluna yerleştirdiğim bir odun kafa duruyordu ve bunun sonucu olsa olsa tek bir şeye varacaktı: kendi de sorumlulukları da daha ilk fırsatta beraberce mahva uğrayacaklardı.

Tam o sıralarda Kırım Savaşı patlak vermişti. Elbette bir de savaş olmalıydı dedim kendi kendime. Barışta olsak bu eşeğe foyası ortaya çıkmadan ölme fırsatı vermezdik. Yer sarsıntısı olmasını dört gözle bekliyordum. Oldu. Lakin olduğunda sarsa sarsa bir beni sarstı. Yüzbaşı rütbesiyle savaşa gidecek alaylardan birine atandığı resmi gazetede yayımlanmıştı! Daha iyi adamlar öyle bir yüceliğe tırmanana kadar yaşlanıp saçlarını ağartırlar. Hem kalkıp böyle acemi ve liyakatsiz omuzların üstüne böylesi bir sorumluluk yükleyecekleri kimin aklına gelir ki? Onu kornet¹ yapsaydılar bile, eh işte, anca katlanabilirdim; ama yüzbaşı; bir düşün! Saçlarım beyazlayacak diye korktum.

Bak ne yaptım? Hem de sükûnet ve rahatı o kadar çok seven ben! Kendi kendime, bunun için ülkeme karşı ben sorumluyum ve ben de onunla gidip ülkemi ona karşı elimden geldiğince korumak zorundayım dedim. Bu yüzden o ezici ekonomik koşullarda yıllarca çalışıp zar zor biriktirdiğim küçük bir miktar parayı aldım ve ah ede ede gidip rüşvet vererek onun alayında bir kornetlik kaptım; sonra da ver elini savaş alanı.

¹ Cornet: Eskiden İngiliz süvari birliklerinde teğmenin altında bir rütbe. Şimdi böyle bir rütbe olmadığı gibi Türkçe bir karşılığı da yoktur.

Ve orada... ah, yüce tanrım, korkunçtu, korkunç. Gaf mı istiyorsun? Bini bir para, gaftan başka bir şey yapmadı ki. Gelgelelim, bakar mısın, kimseler onun sırrını çözemiyordu. Herkes ona yanlış bir yerden bakıyor ve ister istemez her seferinde onun performansını yanlış yorumluyordu. Bunun sonucu olarak onun budalaca gaflarını dehasından gelen esinler olarak görmeye başladılar. Hem de gerçekten! En hafif gafları akli başında bir adamı ağlatmaya yeterdi; beni de ağlattı, yalnızken, öfkeliendirdi, küplere bindirdi. Ve bana endişe yüzünden ter döktüren şey, yaptığı her yeni gafın onun ününün parlaltısını artırdığı gerçeğiydi! Kendi kendime, öyle yükseğe çıkacak ki nihayet ne mal olduğu anlaşıldığında arş-ı âlâdan düşmüş gibi olacak deyip duruyordum.

Bu üstlerinin cesetlerinin üstünde yükselerek rütbe üstüne rütbe alıp dosdoğru yukarıya tırmanmaya başladı ve nihayet günün birinde bizim albay da “...” muharebesinin en kızışmış anında alaşağı olunca yüreğim ağzıma geldi, zira rütbe sıralamasında ondan sonra Scoresby geliyordu! Olacak şey miydi bu şimdi dedim; hepimiz o dakika içinde cehennemi boylarız, kesin.

Son derece şiddetli bir muharebe oluyordu; muharebe alanının her yanında müttefikler boyuna çözülüyorlardı. Bizim alayımız hayati öneme sahip bir konumu tutuyordu; şimdi yapacağı bir gaf mahvımız demektir. Bu can alıcı anda, bu ölümsüz budala alayı bulunduğu yerden kaldırıp orada düşman olduğuna dair en ufak bir iz bile olmayan bir komşu tepeye saldırmasını emretmekten başka ne yapar! “Al işte!” dedim kendi kendime, “nihayet bitiyor.”

Orayı terk edip harekete geçtik ve bu delice hareketimizin farkına varılıp da durdurulmasına kalmadan tepenin yamacını tırmandık. Orada ne bulduk dersin? Kimsenin orada olabileceğinden kuşkulandığı koca-

man bir Rus yedek ordusu! Ve ne oldu dersin? Yenilip yutulduk mu? Yüz vakadan doksan dokuzunda mutlaka öyle olurdu. Fakat hayır; herhalde o Ruslar aralarında böyle bir zamanda tek başına bir alayın oralara bakmaya gelip gelemeyeceğini tartışmış ve kurnaz planlarının farkına varıldığına, önlemek için de bütün İngiliz ordusunun oraya yüklendiğine hükmetmiş olacaklar ki allak bullak olup tabanları yağladılar. Onlar önde biz arkalarında, tepeden aşağıya ve dosdoğru muharebe alanının içine doğru çılgın bir kargaşalık içinde kaçtılar. Muharebe alanındaki müstahkem Rus mevzilerinin tam göbeğine dalarak yırtıp geçtiler ve kaşla göz arasında ömründe gördüğün göreceğin en müthiş bozgunun başlamasıyla birlikte müttefiklerin yenilgisi ezici ve parlak bir zafere dönüştü! Mareşal Canrobert bunu şaşkınlıktan başı dönmüş bir şekilde, hayranlık ve sevinçle karşıladı ve hemen Scoresby'yi çağırttı, kucakladı ve muharebe alanındaki bütün orduların huzurunda ona madalya taktı!

Peki, Scoresby'nin o zaman yaptığı gaf neydi? Sadece sağ eliyle sol elinin yerini karıştırmıştı; hepsi o. Ona geriye çekilip sağ cenahımızı desteklemesi emri gelmişti; o ise sola ve ileriye giderek tepenin üstüne çıkmıştı. Fakat işte o gün kazandığı olağanüstü askeri deha unvanı onun ününü bütün dünyaya duyurdu ve o ün tarih kitapları var oldukça asla unutulup gitmeyecektir.

O bir adamın en çok olabileceği kadar iyi, sevimli, cana yakın ve mütevazı biridir, fakat yağmur yağdığında içeri girilmesi gerektiği kadar bile bir şey bilmez. İnan bana, bu kesinlikle doğru. O bu evrendeki en yüksek rütbeli ahmaktır. Ve yarım saat öncesine kadar bunu ondan ve benden başka kimse bilmiyordu. O şu ana kadar her gün, her yıl en olağanüstü ve en akla zi-

yan bir kısmetlilik tarafından takip edildi. Bir nesil boyunca yaptığımız bütün savaşlarda ılık saçan bir asker oldu; bütün askeri hayatını gaflarla doldurup taşırmış olmasına karşın ona şövalye, baronet,¹ lord veya onun gibi bir unvan kazandırmayan tek gaf yapmadı. Göğsüne baksana; akıl alır bir şey değil, ama gördüğün gibi yerli ve yabancı madalyalardan göğsünde yer kalmamış. Evet, bayım, o madalyalardan her biri şu veya bu budalalığın kaydıdır ve hepsi birlikte bu dünyada bir adamın başına gelebilecek en iyi şeyin kısmetli doğmak olduğunun kanıtıdır. Ziyafette söylemiştim, ama yine söylüyorum, Scoresby katışıksız bir budaladır.

1891

¹ Barondan bir düşük asalet unvanı.

REHBERLİK OYUNU

Zamanı gelince Aix-les-Bains'den Cenevre'ye ve oradan da gün boyu süren ve karmaşık bir dizi yolcululuk daha yaparak Bavyera'daki Bayreuth'a gitmemiz gerekiyordu. Benimki gibi hatırı sayılır öneme sahip bir grubun sorumluluğunu üstlenmek üzere bir de rehber bulmam gerekiyordu elbette.

Fakat o işi biraz savsakladım. Zaman da geçip gitti ve bir sabah uyandığımda gitmeye hazır olduğumuz ve fakat bir rehberimizin olmadığı gerçeğiyle başbaşa kaldım. Bunun üzerine çılgınlık olacağını hissettiğim bir şeye kalkıştım. Ben ilk merhaleyi yardım almadan hallederim dedim ve hallettim de.

Dört kişilik grubu Aix'den Cenevre'ye kendi başıma getirdim. Yolculuk iki saatten biraz fazla sürdü ve bir kez vagon değiştirdik. Bir valizin ve başka bazı şeylerin peronda unutulması dışında herhangi türden bir aksilik yaşamadık; o da aksilik sayılmaz zaten, çünkü öyle şeyler çok sık olur. Bundan dolayı gruba ta Bayreuth'a kadar benim rehberlik etmemi teklif ettim.

Gerçi o zaman öyle görünmemişti ama bu bir hayatmış. Olabileceğini düşündüğümünden daha fazla ay-

rıntı varmış meğer: 1, birkaç hafta önce Cenevre'de bir pansiyona bıraktığımız iki kişinin alınıp otelimize getirilmesi gerekiyordu; 2, Grand Quay'deki bagajların depolanmasıyla ilgili insanlara depodaki yedi bagajımızı getirtmelerini ve lobide yığılı bulacakları yedi bagajımızı depoya göndermelerini bildirmeliydim; 3, Bayreuth'un Avrupa'nın neresinde olduğunu öğrenmeli ve oraya giden tren için yedi bilet almalıydim; 4, Hollanda'daki bir arkadaşla telgraf göndermeliydim; 5, şimdi saat öğleden sonra ikiyi gösteriyordu ve canlanıp ilk gece treni için hazırlanmalıydık ve yataklı vagon bileti aldığımızdan emin olmalıydık; 6, bankadan para çekmeliydim.

Bunların arasında en önemlisi yataklı biletleriymiş gibi görüldüğünden, emin olmak için istasyona kendim gittim; otel çalışanları her zaman kıvrak olmuyorlar. Sıcak bir gündü ve bir taşıta binsem daha iyi olurmuş, ama yürümek daha ekonomik olurmuş gibi geldi bana. Öyle olmadı, çünkü yolumu kaybettim ve mesafeyi üç misli uzattım. Nihayet gişeye varıp da biletleri istediğimde bana hangi güzergâhtan gitmek istediğimi sordular; etrafımda dikilen birçok insan vardı ve ben, güzergâhlar hakkında hiçbir şey bilmemek bir yana, iki farklı güzergâh olabileceğini aklıma bile getirmemiş olduğum için fena halde utandım ve kafam karıştı; bu yüzden geri dönüp yolu planladıktan sonra tekrar gelmenin en iyisi olacağına karar verdim.

Bu kez bir faytona bindim, fakat otelde merdivenden çıkarken purolarımın bitmiş olduğunu ve hazır aklımdayken gidip bir miktar almanın iyi olacağını düşündüm. Dükkân hemen köşeyi dönünce olduğu için faytona da ihtiyacım yoktu. Faytoncuya durduğu yerde beklemesini söyledim. Bu arada çekeceğim telgraf aklıma gelip de zihnimde yazacaklarımı tasarlarken puroyu da faytonda unuttum ve ikisini de süresiz olarak

yüzüstü bırakarak yürüyüp gittim. Telgrafı otel çalışanları vasıtasıyla gönderecektim, ama buraya kadar gelmişken herhalde postanenin fazla uzağında değilimdir diye düşündüm ve kendim halledivereyim dedim. Keşke demez olaydım; meğer zannettiğimden daha uzakmış. Nihayet buldum ve telgrafı yazıp memura verdim. Memur haşin bakışlı, kıpır kıpır bir adamdı ve bana kelimelerin arasındaki bağlantıları bile fark edemediğim öyle sular seller gibi akıcı biçimde Fransızca sorular yağdırdı ki, yine kafam karmakarışık oldu. Fakat bir İngiliz imdadıma yetişti ve memurun telgrafın nereye gönderileceğini sorduğunu söyledi. Buna cevap veremiyordum, çünkü telgraf bana ait değildi ve bunu birlikte olduğum gruptan biri için gönderdiğimi açıkladım. Fakat alıcı adresinin dışında hiçbir şey memuru yatıştıramıyordu. Bu yüzden, madem o kadar çok önemli geri dönüp alayım dedim.

Ancak, önce gidip o eksik olan iki kişiyi alayım bari dedim, zira her şeyi sistematik ve düzenli bir şekilde yapmanın, her seferinde bir ayrıntıyı aradan çıkarmanın en iyisi olacağına hükmettim. O sırada faytonun otelin orada benim cebimden yemekte olduğunu hatırladım; bunun üzerine bir başka fayton çağırdım ve faytoncuya oraya gidip o faytonu postaneye göndermesini ve kendisinin de ben gelinceye kadar orada beklemesini söyledim.

O iki kişiyi almak için o sıcakta uzun bir yürüyüş yaptım ve oraya vardığımda benimle gelemeyeceklerini, çantaları ağır olduğu için fayton tutmak zorunda olduklarını söylediler. Bir fayton bulmak için oradan ayrıldım, fakat henüz bir tanesine rastlayamamışken Grand Quay'in civarına ulaşmış olduğumu fark ettim—en azından öyle zannettim—bu yüzden oraya gidip bagaj işini ayarlarsam zaman kazanacağıma inandım.

Döne dolana bir mil kadar yürüdüm ve gerçi Grand Quay'i bulamadım, ama bir puro dükkânı bulunca puro almam gerektiğini hatırladım. Dükkâna girip Bayreuth'a gideceğimi ve yolda yetecek kadar puro almak istediğimi söyledim. Adam bana hangi güzergâhtan gideceğimi sordu. Bilmediğimi söyledim. O da bunun üzerine Zürih ve adını söylediği muhtelif başka yerlerinden gitmemi tavsiye edebileceğini söyledi ve beheri yirmi iki dolardan yedi tane ikinci sınıf bilet satmayı teklif etti; demiryolu idaresinin kendisine tanıdığı iskontoğu çöpe atmak demek oluyormuş. Zaten birinci sınıf biletleriyle ikinci sınıf yolculuk etmekten bıkmış olduğum için teklifini kabul ettim.

Bir süre sonra Natural & Co. Depoculuk şirketinin ofisini buldum ve onlara yedi bagajımızı otele gönderip lobiye yığmalarını söyledim. Söylemem gerekenin hepsini söylememişim gibi geldi, ama kafamın içinde bulabildiklerimin hepsi o kadardı.

Sonra bankayı buldum ve bir miktar para istedim, fakat kredi mektubumu bir yerlerde unutmuş olduğum için para çekemedim. Sonra onu telgrafımı yazdığım masanın üstünde unutmuş olabileceğim aklıma gelince bir fayton tuttum ve postaneye gittim, üst kata çıktım ve bana masanın üzerinde bir kredi mektubu unutulmuş olduğunu, ama mektubun şimdi polis yetkililerinin elinde olduğunu ve oraya gidip onun bana ait olduğunu kanıtlamam gerektiğini söylediler. Yanıma bir genç verdiler ve onunla birlikte birkaç mil gerisin geriye yürüdükten sonra oraya vardık; o sırada faytonlarımı hatırladım ve gence postaneye dönünce onları bana göndermesini rica ettim. Artık akşamüstüydü ve Belediye Başkanı¹ yemeğe çıkmıştı. Ben de yemeğe gi-

¹ Mektubun poliste olduğu söylenmişti. Kafa karışıklığına meydan vermemesi bakımından, yerel idareleri güçlü ülkelerde

deyim bari diye düşündüm, ama nöbetçi memur farklı düşündüğü için kaldım. Belediye başkanı on buçukta geldi, fakat o gece iş yapmak için çok geç olduğunu ve ertesi sabah 9.30'da gelmemi söyledi. Memur beni bütün gece orada tutmak istedi ve benim şüpheli biri gibi göründüğümü, muhtemelen mektubun bana ait olmadığını ve bir kredi mektubunun ne olduğunu bilmediğimi, sadece gerçek sahibinin onu orada bıraktığını gördüğüm için onu almak istediğimi çünkü benim muhtemelen değerli olsun ya da olmasın her şeyi kapıp kaçmak isteyen biri olduğumu söyledi. Neyse ki Belediye Başkanı bende şüphelenilecek hiçbir şey görmediğini, zararsız biri gibi göründüğümü ve çok da değil ama biraz dalgınlıktan başkaca bir sorunum olmadığını söyleyip beni azat etti. Bunun üzerine ona teşekkür ettim ve emrimdeki üç faytona binip otele döndüm.

Köpek gibi yorgun olduğum ve hem sorulacak sorulara makul cevap verecek durumda olmadığımından hem de koridorun diğer ucunda boş bir oda olduğunu bildiğimden, şimdi gecenin bu saatinde Gezi Heyetini rahatsız etmeyeyim dedim; fakat Heyet beni merak edip nöbete durmuş, odaya gitmek şöyle dursun, daha otelden içeri adım atar atmaz yakalandım. Gurur kırıcı bir duruma düşmüştüm. Heyet yan yana dizilmiş dört sandalyede atkıları ve diğer her şeyleri üstlerinde, çantalarıyla rehber kitapları kucaklarında oturmuş sert ve ekşi yüzlerle bana bakıyordu. Dört saattir öyle oturuyor ve sürekli içki içiyorlarmış. Ve evet, beni beklemekten başka da bir şey yapmamışlar. Bana sanki bu demirden cepheyi yarıp durumu lehime çevirmenin, ani ve neşeli bir şekilde uygulanacak parlak bir şaklabanlık gösteri-

polis gücünün belediye kurumu içinde bir birim olduğu dik-kate alınmalıdır. Hatta öykünün gidişatından anlaşıldığı kadarıyla mahkeme ve hapishane de aynı çatı altındadır.

sinden başka bir yolu yokmuş gibi geldi; bunun üzerine şapkamı arenaya fırlattım ve atlayıp zıplayarak peşine düşerken pürneşe bağırdım:

“Ha, ha, işte hepimiz buradayız, güler yüzlü beyler!”

Alkış filan olmadığı gibi, bundan daha derin, daha beter bir sessizlik olamazdı. Fakat ben devam ettim; gerçi zaten yeterince zayıf olan güvenimi bu öldürücü darbe tamamen silip süpürdü ama devam etmekten başka bir yol yokmuş gibi görünüyordu.

İkına sıkına neşeli olmaya çalıştım, canlı ve şen şakrak bir şaklabanlık gösterisiyle içinde olduğumuz o berbat durumu bütününüle komik bir şeymiş gibi göstererek oradakilerin yüreklerine dokunmaya ve yüzlerindeki insanın içine işleyen güceniklik ifadesini yumuşatmaya çalıştım, ama bu fikir iyi karşılanmadı. Ortam buna uygun değildi. Kimse gülümsemedi; o gücenik yüzlerdeki tek bir çizgi bile gevşemedi; O donuk bakışlardaki buzulların zerresini bile eritemedim. Güya umursamayıp, düşük dozlu da olsa bir kez daha şaklabanlığa yeltendim ama Heyet’in başkanı tam ortasında müdahale edip şöyle dedi:

“Nerede kaldın?”

Bunun söyleniş şeklinden artık işin sıkıcı kısmına inmemiz gerektiğini anladım. Bunun üzerine gidip geldiğim yerleri anlatmaya başlayacak oldum, ama yine susturuldu.

“Diğer iki kişi nerede? Onlar için fena halde endişelendik.”

“Ah, onlar iyiler. Onlara bir fayton götürecektim. Şimdi hemen gidip...”

“Otur yerine! Saatin on bir olduğunu bilmiyor musun? Onları nerede bıraktın?”

“Pansiyonda.”

“Niye getirmedi?”

“Çünkü çantaları taşıyamazdık. Dolayısıyla düşündüm ki...”

“Düşündün ha! Sen düşünmeye çalışmamalısın. Uygun mekanizman var mı ki düşünesin. O pansiyon iki mil uzakta. Oraya gitmek için fayton tutmadın mı?”

“Ben... şey, niyetim öyle değildi ama öyle oluverdi.”

“Nasıl öyle oluverdi?”

“Çünkü postanedeydim ve birden aklıma burada beklettiğim bir fayton geldi ve bunun üzerine daha fazla masraf yazmasın diye, bir başka faytonu buraya gönderip şey etsin diye...”

Ne etsin diye?”

“Eee, şimdi hatırlamıyorum ama galiba yeni fayton otele eski faytonun parasını ödeyip göndermesini söyleyecekti.”

“Bunun ne faydası olacaktı?”

“Ne faydası mı olacaktı? O faytonun bekleme ücreti yazmasını durduracaktı, değil mi ama?”

“Yazmaya devam etmesi için yeni faytonu onun yerine koymakla mı?”

Bir şey demedim.

“Niye yeni faytona sana geri dönmesini söylemedin?”

“Ah, onu öyle şey ettim. Hatırladım şimdi. Evet, söyledim elbette. Hatırlıyorum, çünkü ben...”

“Peki, öyleyse niye sana geri dönmedi?”

“Postaneye mi? Niye ki, geldi.”

“Gayet güzel öyleyse, ne oldu da pansiyona kadar yürüdün?”

“Şey... ben... onun nasıl olduğunu pek hatırlamıyorum. Ah, tabii ya, şimdi hatırladım. Hollanda’ya gönderilecek telgrafı yazdım ve...”

“Oh, çok şükür, bir şeyi becermişsin! Onu becerememiş olmanı kabul edemezdim – niye öyle bakıyorsun!”

Gözlerime bakmaktan kaçınmaya çalışıyorsun. O telgrafın çekilmesinden daha önemli bir şey yoktu, zira... sen, sen o telgrafi çekmedin!"

"Çekmedim demedim."

"Demen gerekmiyor. Ah, tanrım, hiçbir şeyin o telgrafın gönderilmesini engellemesine izin veremezdim. Niye göndermedin?"

"Şey, bildiğiniz gibi, yapılacak ve düşünülecek çok şey vardı ya, ben... işte onların hepsi kafamda bir bir sıralıydı ve ben telgrafi yazdıktan sonra..."

"Ah, tamam, tamam, boş ver, açıklamaların bir faydası olmaz artık; adam bizim hakkımızda ne düşünecek?"

"Ah, o sorun değil, sorun değil, ne düşünecek, bizim telgrafi göndermeleri için otel çalışanlarına verdiğimizizi ve onların..."

"Tabii ya, elbette! Niye öyle yapmadın? Bunun başka bir mantıklı yolu yoktu."

"Evet, biliyorum, fakat o sırada kafamda unutmayıp bankaya gitmek ve biraz para çekmek..."

"Hım, bütün bu olup bitenlerden sonra, bunun için biraz övgüyü hak ediyorsun ve benim de zaten sana karşı çok sert davranmak gibi bir arzum yok; lakin senin de bize bir kısmı gereksiz epeyce sorun çıkartmış olduğunu kabul etmen gerekiyor. Ne kadar çektin?"

"Şey, ben... ben düşündüm ki eğer o... o..."

"O ne?"

"O... şey, bana öyle geliyor ki o koşullarda... çoğumuz, bilirsiniz... işte... yani..."

"Ne dertli dertli söylenip duruyorsun öyle? Yüzünü bu yana çevir de – aha, sen para çekmedin!"

"Şey, o banker dedi ki..."

"Bankerin ne dediğini boş ver. Kendinden kaynaklanan bir sebebin vardı mutlaka."

Tam olarak bir sebep de değil, ama işte...”

“Tamam, o zaman, tek sebep kredi mektubumun yanımda olmayışydı.”

“Kredi mektubun yanında değil miydi?”

“Kredi mektubum yanımda değildi.”

“Benim söylediğimi tekrarlama. Peki, neredeydi?”

“Postanede.”

“Orada ne işi vardı?”

“Şey, orada unutmuşum.”

“Tanrı aşkına, pek çok rehber gördüm, ama şimdiye kadar gördüğüm tüm rehberlerin içinde...”

“Ben elimden gelenin en iyisini yaptım.”

“Ya, evet, yapmışsın, zavallı şey, sen ölesiye çalışırken biz burada oturmuş senin bizim için yaptıklarına minnettar olmak yerine kendi başımıza gelen aksiliklere kafa yoruyoruz ve ben sana kötü davranmakla yanlış yapıyorum. Her şey rayına girecek. Sabah 7.30 trenine binsek de olur. Biletleri aldın mı?”

“Aldım... ucuza da aldım üstelik. İkinci sınıf.”

“Buna sevindim. Bizim dışımızda herkes ikinci sınıf seyahat ediyor ve biz de pekâlâ öyle yapıp aradaki fahiş farkı tasarruf etmiş oluruz. Ne kadar ödedin?”

“Beheri yirmi iki dolara... Bayreuth’a kadar aktarmasız.”

“Nasıl, ben Londra ve Paris’ten başka herhangi bir yerde aktarmasız bilet alınabileceğini bilmiyordum.”

“Bazı insanlar alamıyordur, belki; fakat bazı insanlar alabiliyor işte... görünüşe göre bunlardan biri de benim.”

“Oldukça pahalı gibi geldi bana.”

“Aksine, bayi kendi komisyonunu almayarak indirim yaptı.”

“Bayi mi?”

“Evet, biletleri puro dükkânından satın aldım.”

“İyi hatırlattın. Oldukça erken kalkmamız gerekecek ve bu nedenle valiz yapmayla filan uğraşmamalıyız. Şemsiyen, lastik ayakkabıların¹, puroların... derdin ne senin?”

“Lanet olsun, puroları bankada unuttum.”

“Unutmasaydın şaşardım! Peki, şemsiyen?”

“Onu halledeceğim. Acelesi yok.”

“Bu ne demek oluyor?”

“Şey, onda sorun yok; ben icabına baka...”

“Şemsiye nerede?”

“Üç beş adımcık bir yerde... gidip gelmem fazla zaman al...”

“Nerede?”

“Şey, galiba puro dükkânında kaldı; fakat nasıl olsa...”

“Ayaklarını o şeyin altından çıkar. İşte, tamı tamına beklediğim gibi! Lastik ayakkabıların nerede?”

“Onları... şey...”

“Havalar kupkuru artık... hem herkes de diyor ki artık tek damla...”

“Lastik ayakkabıların ne-re-de?”

“Şey, bildiğiniz gibi, şey, o iş şöyle oldu. İlk önce memur dedi ki...”

“Ne memuru?”

“Polis memuru; fakat Belediye Başkanı...”

“Ne Belediye Başkanı?”

“Cenevre’nin Belediye Başkanı; fakat ben dedim ki...”

“Dur, dur biraz. Senin derdin ne yahu?”

“Kimin, benim mi? Hiçbir şey. İkisi de kalmam için beni ikna etmeye çalıştılar, ama...”

“Nerede kalmaya?”

“Şey, gerçek şu ki...”

¹ Ayakkabıları sudan ve kardan korumak için ayakkabının üstüne giyilen lastik ayakkabı.

“Önce şunu bir söyle hele, sen nerede kaldın.” Gece-
cenin on buçuğuna kadar dışarıda kalmaya sebep olan
şey ne?”

“Ah, işte, kredi mektubumu kaybettikten sonra,
ben...”

“Bin dereden su getiriyorsun yahu. Şimdi şu soruya
tek kelimelik dosdoğru bir cevap ver. O lastik ayakka-
bılar nerede?”

“Onlar... şey, hapishanede.”

Yatıştırıcı bir gülümseme deneyecek oldum ama
donakaldım. İklim müsait değildi. Hapishanede üç dört
saat geçirmiş olmam Heyet’e komik gelmedi. Aslında
bana da...

Bütün olan bitenleri açıklamak zorunda kaldım ve
elbette, kredi mektubum hâlâ rehinde olduğundan sa-
bahki ilk trene binemeyeceğimiz de ortaya çıktı. Görü-
nüşe göre hepimiz küs ve mutsuz bir halde yataklar-
mıza çekilecektik, ama şansın yardımıyla bu önlendi.
Her nasılsa bagajlarımızın da lafı geçti ve ben o konuy-
la ilgilendim diyebilirdim.

“İşte, istedin mi pekâlâ olabileceğin kadar iyi, dü-
şünceli, itinalı ve akıllı olabiliyorsun ve sende böylesi-
ne çok kusur bulunması talihsizlik, ama başka da bir
kelime yok bunun için. Bak işte ne güzel, hayranlık
uyandırıcı bir şey yapmışsın ve eğer ben sana tatsız
herhangi bir laf ettiysem özür dilerim.”

Bu diğer bazı şeylerden daha derine vurdu ve beni
rahatsız etti, çünkü o bagaj işinden istediğim kadar
emin olamıyordum. O işin bir yerinde her nasılsa ol-
muş bir hata varmış gibi geliyordu bana, ama parma-
ğımı üstüne basamıyordum ve geç olduğu için ve bel-
ki olanla yetinmek yeterince iyi olacağından meseleyi
şimdi kurcalamak hoşuma gitmiyordu.

Sabahleyin erken trenle gidemeyeceğimiz ortaya çı-

kınca müzik de oldu haliyle. Fakat bekleyecek zamanım yoktu. Uvertürün sadece ilk birkaç notasını dinledikten sonra kredi mektubumu almak için yola koyuldum.

Bu, bagaj işine de bir bakmak ve bir yanlışlık varsa ki olduğundan kuşkulanıyordum, onu düzeltmek için de iyi bir zaman gibi görünüyordu. Çok geç kalmışım. Otelin kapı görevlisi bagajları dün akşam Zürih'e gönderdiğini söyledi. Yolcu biletlerini göstermeden bunu nasıl yapabildiğini sordum.

"İsviçre'de gerekli değil. Bagajlarınız için ödemeyi yapar, istediğiniz yere gönderirsiniz. El bagajınız dışında hiçbir şey bedava gitmez."

"Kaç para ödedin?"

"Yüz kırk frank."

"Yirmi sekiz dolar. Bu bagaj işinde bir terslik var, eminim."

Sonra valiz taşıyıcısıyla karşılaştım. Şöyle dedi:

"Galiba iyi uyuyamadınız, değil mi? Yorgun görünüyorsunuz. Eğer bir rehber isterseniz, Ludi adında iyi biri dün gece geldi ve önümüzdeki beş gün için işi yok. Biz onu tavsiye ediyoruz; *das heisst*¹, Grand Hôtel Beau Rivage onu tavsiye ediyor."

Soğuk bir şekilde geri çevirdim. Moralim henüz bozulmamıştı. Ve durumumun bu şekilde farkına varılmasından hoşlanmamıştım. Olur da Belediye başkanı erken gelir diye saat dokuza gelirken hapisanede oldum, ama gelmedi. Orası çok sıkıcıydı. Her ne zaman herhangi bir şeye dokunmak, bakmak, herhangi bir şey yapmak ya da yapmamak istediysem, Polis memuru "*défendu*²," dedi. Onunla biraz Fransızca pratiği yapabileceğimi zannettim ama buna da yanaşmadı. Sanki kendi dilini duy-mak onu bilhassa üzecekmiş gibi geldi bana.

¹ Alm. Yani.

² Fr. Yasak.

Belediye Başkanı nihayet teşrif etti ve ondan sonra sorun kalmadı; zira gelir gelmez Yüce Divanı topladı –dava konusu olan değerli bir eşya ise hep öyle yaparlar– ve her şeyi derleyip toparladı, nöbetçileri görevlendirdi, din görevlisinin duasını aldı filan derken benim mührü kırılmış garanti mektubum getirilip açıldı ve içinden çıka çıka bazı fotoğraflardan başka hiçbir şey çıkmadı. Çünkü şimdi hatırladığım kadarıyla, fotoğraflara yer açılıns diye mektubu çıkarıp diğer cebime koymuştum ve bunu mektubu cebimden çıkarıp büyük bir iftiharla göstererek herkesi tatmin edecek şekilde kanıtladım. Bunun üzerine mahkeme üyeleri birbirlerine boş boş baktılar, sonra bana döndüler, sonra bir daha birbirlerine baktılar ve beni serbest bıraktılar, fakat bununla birlikte benim ortalıkta dolaşmamın tedbirsizlik olacağını söyleyip mesleğimi sordular. Rehberlik yaptığımı söyledim. Gözlerini hürmetkâr bir biçimde yukarı kaldırıp, “Du lieber Gott!” dediler. Gösterdikleri bu apaçık takdirleri için kendilerine nazikçe teşekkür edip acele bankaya koşturdum.

Ancak rehberlik beni şimdiden düzen, sistem, işleri sıraya koyma ve her işi birer birer ve sırasıyla yapma bakımından titiz biri haline getiriyordu; bu yüzden bankanın yanından geçip saptım ve Heyet’in iki eksik üyesini almak üzere yola koyuldum. Bir fayton yanımdan geçerken yavaşlayınca ikna olup bindim. Bununla bir hız kazanmış olmadım ama bu dinlendirici oldu ve ben dinlenmeyi severim. İsviçre’nin özgür bir ülke olmasını sağlayan Antlaşmanın İmzalanmasının altı yüzüncü yılı dolayısıyla bir haftadır yapılmakta olan kutlamalar doruk noktasına erişmişti ve bütün sokaklar dalgalanan bayraklarla donatılmıştı.

¹ Alm. Yüce tanrım.

At ve faytoncu üç gün üç gecedir içiyorlarmış ve bu süre zarfında ne ahır ne de yatak yüzü görmüşler. Benim kendimi hissettiğim gibi bir görüntüleri vardı; rüyada gibi ve pejmürde. Fakat oraya zamanında vardık. İçeri girip zili çaldım ve bir orta hizmetçisine acele gidip bizim eksik üyelere haber vermesini söyledim. Kız bana anlamadığım bir şeyler söyledi ve faytona döndüm. Kız muhtemelen onların kendi katında olmadığını ve yukarılara çıkıp onları bulana kadar her katta zili çalmamın mantıklı olacağını söylemiş olabilir; zira o İsviçre apartmanlarında görünüşe göre doğru aileyi bulmanın sabırlı olup ya şunda ya bunda diye diye yukarılara tırmanmaktan başka herhangi bir yolu yok. Bu tür durumların ayrılmaz üç ayrıntısına dayanarak on beş dakika bekleyeceğimi hesap ettim: 1, şapkaları kafaya geçirip aşağı inmek ve faytona binmek; 2, birinin “öbür eldivenim” diyerek geri dönmesi; 3, az sonra diğerinin “*Bir Bakışta Fransızca Fiiller* kitabım” diyerek geri dönmesi. Bu nedenle bari ben de acele etmeyeyim, fırsattan istifade biraz düşüneyim dedim.

Bunu çok sessiz ve boş bir süre izledi ve ardından omzumun üstünde bir el hissedip irkildim. Omzuma dokunan bir polis memuruydu. Kafamı kaldırıncı çevrede yepyeni bir manzara oluşmuş olduğunu gördüm. Büyük bir kalabalık vardı ve hepsinin de yüzünde birisi talihsiz bir duruma düştüğünde beliren o memnun ve meraklı ifade vardı. At da, sürücü de uyuyordu ve bazı keratalar onların ve benim üstüme bayrak direklerinden yürütülmüş bir sürü süslü püslü dekorasyon malzemesi ilıştirmişlerdi. Kepaze bir görüntüydü bu. Memur şöyle dedi:

“Kusura bakmayın, ama bütün gün burada uyuyamazsınız.”

İncinmiştim, ağırbaşlı bir şekilde cevap verdim:

“Pardon, ben uyumuyordum; düşünüyordum.”

“Pekâlâ, isterseniz düşünebilirsiniz, ama kendi kendinize düşünmelisiniz; bütün mahalleyi rahatsız ediyorsunuz.”

Bu berbat bir espriydi, ama kalabalığı güldürdü. Ben geceleri bazen horlarım, fakat güpegündüz böyle bir yerde böyle bir şey yapmam olacak şey değil. Memur üstümüzdeki süsleri temizlerken bizim arkadaşsızlığımıza üzülmüş görünüyor ve içtenlikle müşfik davranıyordu, ama orada daha fazla durmamamızı, aksi takdirde işgaliye ücreti uygulamak zorunda kalacağını belirtmekten de geri kalmadı. Kanunun bunu gerektirdiğini söyledikten sonra nazik bir şekilde de olsa daha ileri gidip benim oldukça pejmürde görüldüğümü ve sebebini bilmek istediğini belirtti.

Fakat hayli sert bir tavırla lafını ağzına tıktım ve bugünlerde herkesin, özellikle de bu kutlamayla kişisel bir bağlantısı olanların birazcık kutlama yapmaya hakkı olduğunu zannettiğimi söyledim.

“Kişisel bağlantı mı?” diye sordu. “Nasıl yani?”

“Çünkü o antlaşmayı altı yüz yıl önce benim atalarım imzaladı.”

Biraz düşündükten sonra beni biraz süzdü ve şöyle dedi:

“Atalar! Bence siz onu kendiniz imzaladınız. Zira eski zamandan kalma bütün kalıntılar içinde benim gördüğüm... neyse, boş verin. Sizin bu kadar uzun süredir burada beklemenizin sebebi nedir?”

Şöyle cevap verdim:

“Burada hiç de uzun süredir beklemiyorum. Unutulan bir eldivenle bir kitabı almak için geri gittiler diye on beş dakikadır bekliyorum.” Sonra ona kimleri almak için geldiğimi söyledim.

Memur belli ki pek yardımsever biriydi ve her katta ki pencerelerden sarkmış, bizi seyreden kafalara sesle-

nerek sorgu sual etmeye başladı. Derken yukarılardaki bir kadın bağırdı:

“Ha, onlar mı? İyi de, ben onlara bir fayton çağırdım ve çoktan ayrıldılar buradan; sekiz buçuk filandı, galiba.”

Bu sinir bozucuydu. Saatime bir göz attım, ama bir şey söylemedim. Memur şöyle dedi:

“Gördüğünüz gibi saat on biri çeyrek geçiyor. Daha iyi soruşturmalıydınız. Kırk beş dakika¹ uyumuşsunuz, hem de böyle bir güneşin altında. Pişmişsiniz... pişip kapkara olmuştunuz. Şahane olmuş. Siz şimdi treninizi de kaçırsınız, belki. Bayağı bir merakımı uyandırdınız doğrusu. Mesleğiniz nedir?”

Rehber olduğumu söyledim. Bu sanki onu biraz afallattı ve o daha kendine gelemeden biz basıp gittik.

Otelin üçüncü katına geldiğimde bizim odaların boş olduğunu gördüm. Şaşırmadım. Bir rehber gözünü kabilesinin üstünden çekmeye görsün, anında hepsi alışverişe gider. Hele tren saati ne kadar yakınsa gitmeleri de o kadar kesin olur. Oturup, şimdi ne yapmalıyım diye düşünürken oda hizmetçisi beni görünce Heyet’in yarım saat önce istasyona gittiğini söyledi. Bildiğim kadarıyla ilk kez mantıklı bir şey yapmışlardı ve bu çok şaşırtıcıydı. Bir rehberin hayatını fena halde zorlaştıran ve onu ne edeceğini bilmez bir hale getiren şeylerden biridir bu. Tam işler rayına girmiş, yağ gibi kayıp giderken, rehberlik ettiği insanlar araya bir şey sokuştururlar ve onun yaptığı bütün ayarlamalar yerle bir olur.

Tren öğlen tam on ikide kalkacaktı. Şimdi saat on ikiyi on geçiyor. İstasyona on dakikada ulaşmayı başardım. Çok da fazla gecikmemiş olduğumu gördüm,

¹ 8.30’dan 11.15’e 2 saat 45 dakika eder. Ancak orijinal metinde 45 dakika yazmaktadır. Polisin de saçmaladığı düşünülebilir, belki.

zira bu şimşek ekspres dedikleri bir trendi ve bu Kıta-da şimşek ekspresler ilan edilmiş günün herhangi bir zamanında hareket etme konusunda oldukça nazlıdır. Yolcu salonunda bekleyen son kişiler benimkilerdi; diğer herkes biletlerini gösterip o bölgelerin deyimiyile “trene çıkmışlardı.” Benimkiler sinirden ve kendi kendilerini yemekten bitap düşmüşlerdi, ama ben onları rahatlattım, keyiflerini yerine getirdim ve telaşla perona yöneldik.

Fakat olamaz; talihimiz yine tersine dönüverdi. Kapı görevlisi biletlerimizi beğenmedi. Onları dikkatlice, inceden inceye ve kuşkuyla inceledi; sonra biraz bana dik dik baktı ve ardından başka bir görevliyi çağırdı. Biletleri birlikte incelediler ve başka bir görevliyi çağırdılar. Bunlar da başkalarını çağırdılar ve kurultay, ben zamanın nasıl uçup gittiğini de dikkate alarak birkaç karar çıkarıverin de bizi bırakın gidelim diye rica edene kadar hummalı el kol hareketleriyle tartıştı babam tartıştı. Ondan sonra çok kibar bir şekilde biletlerimizde bir sorun olduğunu söylediler ve bana onları nereden aldığımı sordular.

Sorunun ne olduğunu anladığıma hükmettim. Bildiğiniz gibi, ben biletleri puro dükkânından almıştım ve elbette üzerlerinde tütün kokusu vardı; hiç kuşkusuz, yapmak istedikleri şey biletleri Gümrük Dairesinde işlemekten geçirmek ve o koku üzerinden gümrük vergisi tahsil etmektir. Bu yüzden tamamen dürüst olmayı seçtim; bazen en iyi yol budur. Şöyle dedim:

“Beyler, size yalan söylemeyeceğim. Bu tren biletleri...”

“Ah, pardon mösyö! Bunlar tren bileti değil.”

“Aa,” dedim, “sorun o mu?”

“Ah, sahiden öyle, mösyö. Evet, bunlar piyango biletleri; hem de iki yıl önceki bir çekilişin biletleri.”

Yalancılıktan çok eğleniyormuş gibi yapmaya çalıştım; böyle koşullarda bütün yapabileceğiniz bu; evet, bütün yapabileceğiniz bu, ama hal böyleyken bir kıymeti de yok; hiç kimseyi kandırmayacağı gibi, çevrenizdeki herkesin size acıdığını ve sizden utandığını görebilirsiniz. Hayattaki en zor durumlardan biri, sanıyorum, kahırla ve yenilmişlik duygusuyla dolu olmanın yanında bir de öyle pejmürde bir kılıkta olup, o süre boyunca sizin kendi Heyetinizin, yürekten değer verdiğiniz ve uygarlığımızın töresi gereğince onların da size sevgi ve saygı göstermesini beklediğiniz o insanların sizin yabancıların önünde kendinize acındırmaya çalışmanız yüzünden rezil olduk diye kendi kendilerini yiyip bitirdiklerini bildiğiniz halde dıştan bir cilvelilik ve neşelilik hali takınmak zorunda olmaktır. Lakin utanç verici bir şeydir bu; bir ayıptır; sizin insan saygısını mahvedici ne var ne yoksa o olduğunuzu tescilleyen bir ayıptır.

Neşeli bir şekilde, sorun olmadığını, bunun herkesin başına gelebilecek küçük bir kaza olduğunu, hemen iki dakikada gidip biletleri alvereceğimi, trene binmek için henüz yeterince vaktimiz olduğunu ve dahası yol boyunca gülecek bir şeyimiz olacağını söyledim. Biletleri hepsi damgalanmış ve eksiksiz olarak zamanında aldım, ama meğer alamıyormuşum, zira o iki eksik üye için bir sürü zahmete katlandığım sırada bankayı atmıştım ve yeterli param yoktu. Böylece tren gitti ve bizim de otele dönmekten başka yapacak bir şeyimiz yokmuş gibi görüldüğünden öyle yaptık, fakat ortama bir tür kasvet çökmüştü ve kimsenin ağzını bıçak açmıyordu. Ben manzara, bir maddenin başka bir maddeye dönüşmesi ve bu türden bazı konular açmayı denedim, ama bunlar ortamın havasına pek uygun değilmiş gibiydi.

Güzel odalarımızı kaybetmiştik ve birbirinden hayli uzakta başka odalar verilmişti, ama bunlar da işimizi görürdü. Ben ortamın artık neşeleneceğini düşünüyordum, ama Heyet başkanı, “Bagajları yukarı gönder,” dedi. Birden buz kestim. O bagaj işinde karanlık bir şey vardı. Bundan hemen hemen emindim.

Tam bir şey diyecektim ki bir el hareketi beni susturmaya yetti ve bana üç gün burada konaklayacağımız söylendi; bakalım yorgunluğumuzu atmak için bu yetecek miydi?

Tamam, telefon etmekle filan uğraşmayın, ben gidip bagajlarla bizzat ilgilenirim dedim. Bir fayton tutup dosdoğru Bay Charles Natural’ın yerine gittim ve kendisine daha önce nasıl bir talimat vermiş olduğumu sordum.

“Yedi parça bagajın otele gönderilmesi talimatını verdiniz.”

“Peki, geriye getirilecekler hakkında herhangi bir şey?”

“Hayır.”

“Lobide istiflenmiş olarak bulacağınız yedi tanesini geri götürmenizi söylemediğime emin misiniz?”

“Kesinlikle eminim.”

“O halde on dört parça bagajın tamamı Zürih’e, Jericho’ya veya herhangi bir yere gitti ve Heyet bunu öğrenince...”

Lafımı tamamlayamadım, çünkü kafamın içi fırl fırl dönen düşünceler yüzünden çorbaya döndü ve öyle olduğunuzda bitirmediğiniz bir cümlenizi bitirdiğinizi zanneder, rüyadaymışsınız gibi dalgın dalgın dolanmaya başlarsınız ve aklınız başınıza ancak bir yük arabasının, bir ineğin ya da başka bir şeyin altında kaldığınızda gelir.

Faytonu orada bıraktım, daha doğrusu unuttum ve geri dönerken olup biten her şeyi düşünüp istifa et-

mem gerektiği sonucuna vardım, çünkü aksi halde nasıl olsa kovulacağım hemen hemen kesindi. Ne var ki gidip şahsen istifa etmenin iyi bir fikir olacağı aklıma yatmadı; Bunu bir mesaj göndererek de halledebilirdim pekâlâ. Bu nedenle Bay Ludi'yi çağırıp ona uyumsuzluk, yorgunluk ya da başka bir sebepten istifa edecek bir rehber olduğunu ve kendisinin dört veya beş boş günü olduğundan, eğer yapabilirim derse onu o boşalacak göreve yerleştirebileceğimi söyledim. Her şey tamam olunca ona yukarı çıkıp Heyet'e Bay Natural'ın elemanlarının hatası nedeniyle burada hiç bagajımız kalmadığını, ama Zürih'de bol miktarda bagajımız olacağını ve en iyisinin ilk trenle ya da her ne bulursak onunla yola çıkmamız olacağını söylemesini söyledim.

Bay Ludi söylediklerimi yaptı ve aşağıya inince benim yukarıya davet edildiğimi söyledi; evet, kesinlikle... Ve ikimiz birlikte yürüyerek para çekmek ve purolarımla tütünümü almak için bankaya, piyango biletlerini geri verip parasını ve şemsiyemi almak için puro dükkânına, faytonun parasını ödeyip göndermek için Bay Natural'ın yerine, lastik ayakkabılarımı almak ve Belediye Başkanı ile Yüce Divan üyelerine hoşça kalın kartları bırakmak üzere hapis haneye giderken bana yukarı katlarda Heyet'e hâkim olan havayı anlattı ve anladım ki oraya gitmemekle gayet iyi etmişim.

Havanın yumuşaması için öğleden sonra saat 4'e kadar ağaçlık yerlerde gezindim ve sonra şimdi o karmaşık işleri fazla çaba harcamadan yapıveren Ludi'nin ellerinde olan Heyet'le birlikte saat üçte Zürih'e gidecek olan ekspres trene binmek üzere tam vaktinde istasyonda oldum.

İşte, o görevdeyken köle gibi çalışmış ve bildiğim kadarıyla elimden gelenin en iyisini yapmıştım, lakin bu insanların tek üstünde durdukları veya akılda tutmaya

önem verdikleri benim idaremin övgüye değer nitelikleri değil, kusurlarıydı. Ben artık, oh, nihayet bıktılar diyene kadar binlerce övgüye değer niteliği es geçip sadece bir gerçeği tekrar tekrar dile getirerek mesele yaptılar. Söyledikleri de gerçek olsaydı bari; neymiş Cenevre’de ben kendimi rehber tayin etmişim, bir sirki Kudüs’e taşımaya yetecek kadar çalıştığım halde grubumu kentin dışına bile çıkaramamışım. Nihayet artık bu konuda tek laf duymak istemiyorum, gına geldi dedim. Ve yüzlerine karşı bir daha asla kimsenin hayatını kurtaracağım diye rehberlik filan etmeyeceğim dedim. Ve eğer yeterince uzun yaşarsam bunu kanıtlayacağımı da ekledim. Bence o iş hem zor, hem de kafa patlatmayı ve fazla çalışmayı gerektiren baştan aşağı nankör bir iş ve karşılığında tüm alacağınız küskün bir kalple yaralanıp berelenmiş bir ruhtan başka bir şey değil.

1891

CALİFORNİA'LININ HİKÂYESİ

Otuz beş yıl önce Stanislaus yöresinde elde kazma, tava ve boynuzla bütün gün taban tepiyor, asla gerçekleşmeyecek bir zengin damara rastlama umuduyla orada burada çok büyük miktarda toprak yıkayarak altın arıyordum. Orası ağaçlıklı, ılık, tadına doyumaz güzellikte bir yerdi ve bir zamanlar, yani uzun yıllar önce kalabalık bir nüfusu vardı, ama artık insanlar gitmişlerdi ve o güzelim cennet gibi yer alabildiğine ıssız bir yer haline gelmişti. O insanlar yüzey kazılarından artık bir şey çıkmaz olduğunda oraları terk edip gittiler. Bir zamanlar bankalarıyla, gazeteleriyle, itfaiyesiyle, belediye başkanı ve belediye meclisi üyeleriyle hareketli küçük bir kentin olduğu bir yerde, şimdi bir zamanlar insanların yaşadığını gösteren en ufak bir iz bile olmadığı göz alabildiğine uzanan zümrüt yeşili çayırlıklardan başka bir şey yoktu. Bu dediğim yer Tuttletown'a doğru inen yamaçlarda. Oralarda tozlu yollar boyunca zaman zaman şirin mi şirin küçük ve konforlu ve fakat sarmaşık gülleri tarafından örümcek ağı gibi sarılmış oldukları için kapılarını pencereleri-

ni göremediğiniz sayfiye evlerine rastlardınız. O evlerin yıllar önce yenilip düş kırıklığına uğramış ailelerin ne satabilmiş ne de kimseye verebilmiş oldukları için vazgeçip terk ettiği evler olduğunun bir göstergesidir o sarmaşıklar. Arada bir de, yarım saatlik aralıklarla, madenciliğin en eski günlerinden kalma, o sayfiye evlerini yapanların ataları olan ilk madenciler tarafından yapılmış kasvetli ahşap kulübeler görürdünüz. Tek tük de olsa bu kulübelerden bazılarında birilerinin yaşadığı da olurdu ve eğer öyle idiyse orada yaşayanın onu inşa etmiş olan öncü madencinin ta kendisi olduğundan emin olabilirdiniz. Ve bir şeyden daha emin olabilirdiniz; o hâlâ oradadır çünkü bir zamanlar eline zengin bir adam olarak eve dönme fırsatı geçmiştir, ama gitmemiştir; gitmediği gibi servetini de oralarda çarçur etmiş ve sonra da utandığı için eviyle, akrabalarıyla ve dostlarıyla tüm iletişimini kesip onların nezdinde bir ölü olarak kalmayı seçmiştir. O günlerde California'nın her yanı ziyan ettikleri hayatları için pişmanlık duyan, çalışıp çabalamaktan vazgeçmeyi, ununu eleyip eleğini asmayı arzulayan bir sürü yaşayan ölüyle –yürekleri pişmanlık ve özlemle dolu, kırkında saçlarına kır düşüp ihtiyarlamış, gururu kırılmış zavallılarla– doluydu.

İpissiz bir yerdı orası! O çayırlardan ve ağaçlıklardan başka bir şeyin olmadığı huzurlu enginliklerde böceklerin insanın uykusunu getiren vızıltılarından başka ses duyulmazdı; bir anlığına bile olsa ne bir insan ne de bir hayvan görürdünüz; maneviyatınızı yüksek tutmaya ve yaşadığınız için sevinmeye yarayacak hiçbir şey yoktu. Bu yüzden, nihayet bir gün öğleye doğru bir insan görünce acayip sevindim ve moralim yükseldi. O kişi kırk beş yaşlarında bir adamdı ve daha önce bahsi geçen o güllerle kaplı küçük ve konforlu sayfiye evlerinden birin kapısında dikiliyordu. Her nasılsa, bu ki-

şide kimsesizmiş gibi bir görüntü yoktu; daha çok aile ortamında yaşamış, el üstünde tutulup ihtimam gösterilmiş ve sahip çıkılmış biri gibi görünüyordu; evinin rengârenk çiçeklerle dolup taşan ön bahçesi de öyle. Elbette beni içeri davet etti ve kendimi evimdeymişim gibi hissetmemi istedi; o diyarın töresi öyleydi o zamanlar.

Sayısız haftalar boyunca gece gündüz madenci kulübelerinde yatıp kalktıktan sonra böyle bir yerde olmak çok hoştu. Zira madenci kulübesi deyince toprak zemin, asla yapılmayan yataklar, teneke tabaklarla bardaklar, domuz pastırmasıyla kuru fasulye, sade kahve ve süs olarak da Doğudaki resimli dergilerden koparıp kütükten duvarlara çakılmış savaş resimlerinden başka bir şey gelmez akla. Oralarda olmak bütünüyle zahmetli, keyifsiz ve elle tutulacak kadar katı bir yalnızlık demektir. Ama işte burada yorgun gözleri dinlendirmek ve insanın doğasındaki, uzun bir oruçtan sonra, her ne kadar ucuz ve mütevazı olursa olsun sanata dair bir şeylerle karşılaşınca meğer farkında olmadan açlık çekiyormuş da şimdi doymuş olduğunu fark ettiren bir şeye hayat veren özellikleri olan bir yuva vardı. Bir döşeme halısından o kadar zevk alabileceğimi, bir halının beni o kadar mutlu edeceğini söylemiş olsalardı inanamazdım. Ya da duvar kâğıdında ve çerçeveli taş baskılarda, parlak renkli ıvır zıvırlarda ve lamba altlıklarında, Windsor sandalyelerinde ve üzerlerinde deniz kabukları, kitaplar ve çini vazolar olan cilalı etajerlerde, bir kadın elinin evin orasına burasına serpiştirdiği, gördüğünüz halde fark etmediğiniz ama kaldırıldıkları takdirde anında fark ettiğiniz, sınıflandırılması mümkün olmayan ufak tefek şeylerde insanın ruhuna böylesi ferahlık veren bir şeyler olduğunu söylemiş olsalardı inanamazdım herhalde. Ne kadar keyif aldığım

yüzüme de yansımış olmalı ki adam bunu gördü ve memnun oldu; hem de çok açık bir şekilde görmüş olmalı ki sanki sözle ifade etmişim gibi karşılık verdi.

“Hepsi onun marifetidir,” dedi sevecen bir şekilde; “hepsini, en ufak ayrıntısına kadar o yaptı,” diye de ekledi sevgi ve hayranlıkla dolu gözlerini odanın içinde gezdirirken. Kadınların bir resim çerçevesinin üst kısmına kasıtlı bir özensizlikle sardıkları o narin Japon kumaşlarından biri biçimsiz duruyordu. Adam bunu fark etti, tatmin olana kadar olmuş mu olmamış mı diye birkaç kere geri çekilip bakarak özenle düzeltti. Ardından eliyle birkaç küçük tamamlayıcı dokunuş daha yaptı ve şöyle dedi: “O bunu hep yapıyor. Neyin eksik olduğunu bilemiyorsun, fakat sen onu yapana kadar bir eksiği oluyor işte; yapıldıktan sonra onu görebilirsiniz, ama bütün bildiğiniz odur; kuralını anlayamazsınız. Galiba bir annenin çocuğunun saçını tarayıp fırçaladıktan sonra yaptığı son dokunuşlar gibi bir şey bu. Gerçi nasıl yapıldığını hiç bilmiyorum, ama onun bu şeyleri düzeltişini o kadar çok gördüm ki ben de tıpkı onun yaptığı gibi yapabiliyorum. O hem niyesini hem de nasılını biliyor; fakat ben niyesini bilmiyorum; sadece nasılını biliyorum.

Adam, ellerimi yıkayabilmem için beni yatak odasına götürdü; öyle bir yatak odasını yıllardan beri görmemiştim: beyaz yatak örtüsü, beyaz yastıklar, halı kaplı döşeme, kâğıt kaplı duvarlar, tablolar, üzerinde bir ayna, iğne yastığı ve zarif makyaj malzemeleri olan tuvalet masası; köşede gerçek porselenden çanağı, ibriği ve yine porselen bir kabın içindeki sabunuyla eksiksiz bir lavabo ve bir rafta bir düzineden fazla havlu; işten gelen birinin belli belirsiz bir saygısızlık ediyormuş gibi bir duyguya kapılmaksızın kullanamayacağı kadar temiz ve beyaz havlular. Bundan dolayı yüzüm

yine konuştu ve adam da hoşnutluk ifade eden kelimelerle cevap verdi:

“Hepsi onun işi; ne var ne yoksa hepsini o yaptı; en ufak ayrıntısına kadar. Burada onun elinin değmediği hiçbir şey yok. Şimdi diyeceksiniz ki... Fakat o kadar fazla konuşmamalıyım.”

Artık ellerimi kurulamaya başlamıştım ve insanın gördüğü her şeyin gözüne hoş geldiği ve içini ferahlattığı yeni bir yere girdiğinde ister istemez yaptığı gibi odanın içindeki tek tek tüm ayrıntılara göz gezdiriyordum. Ve birden o bildiğiniz fakat açıklanması olanaksız bir biçimde farkına vardım ki orada bir yerde adamın benim kendi kendime bulmamı istediği bir şey vardı. Bundan tamamen emindim ve adamın gözüyle yaptığı kaçamak işaretlerle bana yardım etmeye çalıştığını da fark ettiğim için onu sevindirme hevesiyle o şeyi bulmaya gayret ediyordum. Adam bir şey söylemediği halde gözümün ucuyla görebildiğim kadarıyla birkaç kez yanıldım; fakat nihayet, adamdan yayılan görünmez dalgaların neşrettiği mutluluğu hissedip tam olarak o şeye doğru bakmakta olduğumu anladım. Adam neşeli bir kahkaha patlattı ve ellerini ovuşturarak haykırdı:

“İşte bu kadar! Buldunuz onu. Biliyordum bulacağınızı. Bu onun fotoğrafı.”

Ötedeki duvarın üstündeki karacevizden küçük rafa gittim ve orada henüz fark etmemiş olduğum bir şey buldum; çerçevelenmiş bir dagerotip¹ fotoğraf mahfazasıydı bu. İçinde tatlı mı tatlı, olağanüstü güzellikte bir kızın yüzü vardı ve galiba ben o kadar güzelini öm-

¹ Eski bir fotoğraf tekniği. Aynı cümle içinde geçen “mahfaza” kitap şeklinde ince bir kutudur ve internetteki bilgilerden anlaşıldığı kadarıyla o dönemde söz konusu teknikte çekilen fotoğraflar müşteriye böyle standart bir mahfaza içinde verilmektedir.

rümde görmemiştim. Adam benim yüzümden yansıyan hayranlığı hissedip pek mutlu oldu.

“Son doğum gününde on dokuzuna bastı,” dedi, resmi yerine koyarken. “Evlendiğimiz gün de o gündü. Onu gördüğünüz zaman... ah, anlatmakla olmaz, bekleyin de kendi gözlerinizle görün!”

“Nerede şimdi?” Ne zaman gelecek?”

“Şu anda burada değil. Ailesini görmeye gitti. Onlar buradan kırk elli mil uzakta yaşıyorlar. Gideli iki hafta oldu bugün.”

“Ne zaman dönecek?”

“Bugün Çarşamba. Cumartesi dönecek, akşam... dokuz sularında, muhtemelen.”

Ani bir düş kırıklığı hissettim.

“Üzüldüm, çünkü o güne kadar gitmiş olurum,” dedim, esefle.

“Gitmek mi?” Olmaz, niçin gideceksiniz ki? Gitmeyin ne olur. Giderseniz o çok büyük düş kırıklığına uğrayacaktır.”

O güzel yaratık düş kırıklığına uğrayacakmış! Bunu kendisi söylemiş olsaydı bile daha mutlu olamazdım. Onu görmek için derin, güçlü bir iştiaak duyuyordum. Öylesine ısrarlı, öylesine dayatmacı bir iştiaaktı ki bu, beni korkuttu. Kendi kendime, “İç huzurumu korumak adına, hemen gideceğim buradan,” dedim.

“Anlayacağınız, o insanların, özellikle de sizin gibi bilgili ve sohbet etmeyi seven insanların gelip bizimle vakit geçirmesini sever. Çok hoşlanır bundan; zira o çok bilgilidir – ah, o hemen hemen her şeyi bilir ve konuşur da, ah bir görseniz tıpkı kuşlar gibi şakır hem de... ve bir de okuduğu kitapları görseniz, şaşar kalırsınız. Gitmeyin; sadece kısacık bir zaman kaldı gelmesine, yani, giderseniz o çok büyük bir düş kırıklığına uğrayacak.”

Bu sözleri duydum, ama kafamda çarpışan düşüncelerle uğraştığımdan zar zor dikkatimi verebildim. O sırada ben fark etmeden yanımdan gitmiş. Az sonra elinde o fotoğraf mahfazasıyla geldi, kapağını açıp içindeki resmi göstererek şöyle dedi:

“İşte, onu görmek için kalabileceğiniz halde kalmayacağınızı onun yüzüne söyleyin.”

O ikinci bakış gitme kararımı yerle bir etti. Kalacak ve riski göze alacaktım. O gece pipo içip geç vakte kadar muhtelif konular hakkında, ama daha çok da kız hakkında konuştuk. Ve kesinlikle diyebilirim ki uzun zamandır öyle hoş ve rahatlatıcı zaman geçirmemiştim. Ertesi gün perşembeydi ve hoş bir şekilde geçip gitti. Şafağın sökmesine yakın, üç mil öteden iriyan bir madenci çıkageldi. Saçları ağarana kadar orada çakılıp kalmış ilk madencilerden biriydi bu. Ağırbaşlı ve süssüz bir dille bizi selamladıktan sonra şöyle dedi:

“Sadece küçük hanımefendiyi merak ettim de ne zaman döneceğini sormak için uğradım. Hiç haber var mı ondan?”

“Ah, evet, bir mektup geldi. Sana okumamı ister misin Tom?”

“Hiç istemez miyim, tabii eğer senin için bir mahzuru yoksa Henry!”

Henry mektubu cüzdanından çıkardı ve müsadememizle bazı özel cümleleri atlayacağını söyledi; ardından esas kısmını okumaya koyuldu; bu, Tom, Joe, Charley ve diğer yakın arkadaşlarla komşulara sevgi dolu selamlar ve mesajlar dolu bir dipnotu olan aşk dolu, vakarlı ve bütünüyle büyüleyici ve insanın içine işleyen bir eserdi.

Henry okumayı bitirince Tom’a baktı ve haykırdı:

“Ohoo, yine başladın! Çek ellerini de gözlerini göreyim. Ben ne zaman ondan gelen bir mektubu oku-

sam hep bunu yapıyorsun. Ona yazıp anlatacağım bunu.”

“Ah, hayır, bunu yapmamalısın, Henry. Biliyorsun, ben artık yaşılanıyorum ve küçücük bir hayal kırıklığı bile bende ağlama isteği doğuruyor. Ben o şimdi buradadır diye düşünmüştüm, ama sadece mektubu gelmiş.”

“İyi de, niye öyle düşündün ki? Ben onun cumartesiye kadar gelmeyeceğini herkes biliyor sanıyordum.”

“Cumartesi! Düşündüm de, ben bilmiyormuşum herhalde. Son zamanlarda bana bir şeyler mi oluyor acaba? Tabii ya, elbette biliyordum. Hepimiz onun için hazırlanmıyor muyduk zaten? Neyse, şimdi gitmeliyim. Fakat o geldiğinde burada olacağım.”

Cuma akşamına doğru birkaç mil ötede oturan bir başka kır saçlı eski toprak ağır adımlarla yürüyerek geldi ve arkadaşların, eğer Henry yolculuktan sonra o fazla ayakta kalamayacak kadar yorgun olur demiyorsa, cumartesi gecesi küçük bir şenlik yapıp eğlenelim dediklerini söyledi.

“Yorgun mu?” O... yorgun! Adamın ağzından çıkan lafa bak! Joe, onun sizlerden herhangi birinin hatırını hoş etmek için altı hafta sabahlayabileceğini en iyi sen biliyorsun!

Joe bir mektup olduğunu duyunca okunmasını rica etti ve mektubun içindeki kendisine yönelik sevgi dolu sözler yaşlı adamı permeperişan etti; fakat kendisinin artık yaşlanıp böyle sulu göz bir adam olduğunu, kız onun sadece adını yazmış olsaydı bile bu hale düşeceğini söylemeden edemedi. “Tanrım, onu ne çok özledik!” dedi.

Cumartesi öğleden sonra sık sık cep saatimi çıkarıp baktığımı fark ettim. Bu Henry’nin dikkatini çekmiş olmalı ki şaşırılmış gibi bir yüz ifadesiyle şöyle dedi:

“Onun bu kadar erken gelebileceğini sanmıyorsunuz, değil mi?”

Suçüstü yakalanmışım gibi hissedip biraz utandım; fakat güldüm ve bunun beklenti içinde olduğum zaman vazgeçemediğim bir alışkanlık olduğunu söyledim. Ancak sanki bu onu tatmin etmemiştir ve o andan itibaren sabırsızlık göstermeye başladı. Beni tam dört kez yolun üstündeki, uzak bir mesafeyi görebileceğimiz bir yere götürdü ve orada durduğumuz sürece habire elini gözlerine siper ederek uzaklara baktı. Birkaç kez de şöyle dedi:

“Endişeleniyorum, gerçekten fena halde endişeleniyorum. Saat dokuza kadar gelmeyeceğini biliyorum ama sanki içimden bir ses onun başına bir şey geldi diye beni uyarmaya çalışıyor. Siz de belki bir şey olmuştur diye düşünmüyorsunuz, değil mi?”

Bu çocuksuluğu yüzünden ondan iyiden iyiye rahatsızlanmaya başladım ve nihayet, o yakarış cümlesini bir kez daha tekrarladığında, bir an için sabrımı kaybettim ve ona hayli zalimce bir laf ettim. Bu galiba onu püstürdü ve korkuttu, çünkü ondan sonra öyle incinmiş, öyle gururu kırılmış bir hale büründü ki, o zalimce ve hiç gereği olmayan lafı ettiğim için kendimden nefret ettim. Bu yüzden akşama doğru eski topraklardan bir diğeri olan Charley’in gelip de Henry’nin yanına sokularak mektubu okutmasına ve karşılama hazırlıkları üzerine konular açmasına çok sevindim. Charley birbiri ardına yürekten söylevler çekti ve arkadaşının kehanetlerini ve kaygılarını def etmek için elinden geleni yaptı.

“Onun başına bir şey gelmiş midir? Sorduğun soruya bak Henry, bundan daha saçma bir şey olamaz; onun başına bir şey geleceği filan yok; o konuda içini ferah tut. Ne diyordu mektupta? İyiyim diyordu, öyle değil mi? Sen hiç onun söylediğinin tersi olduğuna ta-

nık oldun mu? Tabii ya, biliyorsun işte, asla olmadın. Öyleyse kendini yiyip bitirmeyi bırak artık; o gelecek ve bunun şüphe kaldırır hiçbir yanı yok; senin doğmuş olduğun, aha şurada duruyor olduğun kadar kesin bir şey bu. Hadi gel şimdi şu süslemeleri yapalım; fazla zaman kalmadı.”

Çok geçmeden Tom ve Joe geldiler ve ardından herkes evi çiçeklerle donatmaya girişti. Dokuza doğru üç madenci getirmiş oldukları çalgı aletlerini bir an önce akort edip havaya girseler iyi olacağını, zira eski tarz güzel bir eğlenceye susamış kadın erkek diğer bütün arkadaşların doluşmasına az kaldı deyip aletlerini aldılar. Bir keman, bir banço ve bir klarnet... Aletler bunlardı. Üç kafadar yan yana oturup hareketli bir dans müziği çalmaya, bir yandan da çizmelerinin topuklarıyla ritim tutmaya başladılar.

Saat artık neredeyse dokuz olmak üzereydi. Henry gözleri yolda kapının ağzında dikilmiş, endişeden yerinde duramıyordu. Birkaç kez karısının sağlığı ve güvenliği için kadeh kaldırıltılıp içirilmişti ve şimdi Tom yine bağırıyordu:

“Herkes hazır olsun! Bir içki daha ve o geliyor!”

Joe kadehleri bir tepsi üstünde getirip herkese ikram etti. Kalan iki bardaktan birini almak için uzandım, ama Joe alçak sesle homurdandı:

“Onu bırak! Öbürünü al.”

Öyle yaptım. Son kadeh Henry’ye verildi.

Duvar saati dokuzu vurmaya başladığında Henry içkisini zar zor yuttu. Benzi gitgide daha çok atarken sonuna kadar dinledi; sonra şöyle dedi:

“Arkadaşlar, korkudan midem bulanıyor. Yardım edin bana... uzanmak istiyorum!”

Onu kanepeye götürdüler. Gömülüp uyuklamaya başladı, fakat birazdan uykuda konuşur gibi konuşma

ya başladı ve şöyle dedi: “Atların ayak sesi miydi duyduğum? Geldiler mi?”

Eski topraklardan biri kulağına yanaşıp cevap verdi: “Jimmy Parrish geldi, grubun biraz gecikeceğini söylemek için önden gelmiş, ama çoktan yola çıkmışlar, geliyorlarmış. Atı topallıyormuş, ama yarım saate kalmaz burada olurmuş.”

“Oh, bir şey olmadığına çok sevindim, şükürler olsun!”

Neredeyse daha bu sözler ağzından dökülmeden uykuya dalmıştı. Hemen sonra bu becerikli adamlar onun giysilerini çıkardılar ve ellerimi yıkadığım odadaki yatağına tıktırdılar. Kapısını kapatıp geri döndüler. Sonra gitmeye hazırlanıyorlarmış gibi oldular; fakat ben, “Beyler, lütfen gitmeyin,” dedim, “o beni hiç tanımıyor; ben bir yabancıyım.”

Birbirlerine baktılar. Ardından Joe şöyle dedi:

“O? O zavallı on dokuz yıl önce öldü!”

“Öldü mü?”

“Ya öyle ya da daha kötüsü... Evlendikten altı ay sonra ailesini görmeye gitmişti ve geri dönerken, bir cumartesi akşamı, buranın en çok beş mil uzağında Kızılderililer onu esir aldı ve bir daha onu ne gören ne de işiten oldu.”

“Ve Henry de bunun üzerine aklını mı kaçırdı?”

“O zamandan beri bir saatliğine bile olsa akli başında olmadı. Fakat sadece yılın o zamanı gelince kötüleşiyor. O zaman biz de onun beklendiği günün üç gün öncesinden Henry’nin moralini yükseltmek ve ondan haber almış mı diye sormak için buraya damlamaya başlıyoruz. Cumartesi olunca da hepimiz gelip evi çiçeklerle donatıyor ve dans etmek için her şeyi hazırlıyoruz. On dokuz yıldır bunu her yıl yaptık. İlk cumartesi, kızları saymazsak, tam yirmi yedi kişiydik burada;

şimdi sadece üçümüz kaldık ve kızların da hepsi gitti. Henry uyusun diye içkisine ilaç katıyoruz, yoksa çılgına döner; uyuyup uyandıktan sonra bir yıl boyunca iyi olur; o son üç dört gün gelene kadar o hep yanımdaymış gibi gelir ona; derken onu aramaya başlar, o eski mektubu çıkarır ortaya ve biz de gelip mektubu okumasını isteriz. Tanrım, o ne can bir kızdı, bilemezsiniz!”

1893

ESKİMO KIZININ AŞKI

Kız uysal ve içtenlikli bakışlarını yüzüme dikerken “Evet, hayatım hakkında bilmek isteyeceğiniz her şeyi size anlatacağım, Bay Twain,” dedi yumuşak bir sesle, “zira bana sevgi göstermeniz ve hayatımla ilgilenmeniz büyük incelik.

Kız bir süredir bir yandan dalgın bir biçimde küçük bir kemik bıçakla yanaklarındaki balık yağını kazıyıp kürk giysisinin koluna aktarıyor, bir yandan da huşu içinde Aurora Borealis’in¹ yalazlı ışık huzmeleriyle göz alabildiğine karla kaplı ıssız ovayı ve kutsal sayılan buz dağlarını prizmanın zengin renk tonlarıyla yıkayarak yarattığı neredeyse dayanılmaz bir ihtişam ve güzelliğe sahip gösteriyi izliyordu. Fakat şimdi düşlerinden silkinmişti ve bana anlatmasını rica etmiş olduğum mütevazı hayat hikâyesini anlatmaya hazırlanıyordu.

O kanepede oturarak kullanmakta olduğumuz buz bloğunun üstüne rahatça yerleşirken ben de dinleme konumuna geçtim.

Güzel bir yaratıktı. Eskimo bakış açısıyla söylüyorum tabii. Başkaları onu biraz fazla tombul bulabilir. Sade-

¹ Kuzey ışıkları.

ce yirmi yaşındaydı ve kabilesinde açık ara en çekici kız olarak görülüyordu. Şimdi bile, açık havada, üzerindeki hantal ve biçimsiz kürk ceket, pantolon, çizmeler ve çok büyük kapüşonla en azından yüzünün güzelliği ortadaydı; fakat yüzü bu kadar güzelse bedeni de güzeldir deyip dememek size kalmış. Konuksever babasının verdiği davetlere gelip gitmiş olan tüm konuklar arasında ona emsal tutulabilecek bir kız daha görmedim. Buna rağmen hiç de şımarık değildi. Şirin, doğal ve içtendi ve eğer bir dilber olduğunun bilincindeyse de, davranışlarında bunu bildiğini gösteren hiçbir şey yoktu.

Şimdi bir haftadır her gün bana yoldaşlık etmekteydi ve onu tanıdıkça daha çok sever olmuştum. Kutup bölgelerinde garip bir biçimde nadir görülen bir zarafet ortamında yumuşak ve kibar bir şekilde ve ihtimamla yetiştirilmişti, zira babası kabilesinin en önemli adamı olmanın yanı sıra Eskimo kültürünü en üst düzeyde yaşatan biriydi. Lasca ile –kızın adı buydu– suda yüzen muazzam buz kütleleri üzerinde köpek kızaklarıyla uzun geziler yaptık ve yol arkadaşlığı da, sohbeti de hoşuma gitti. Onunla balık tutmaya da gittim, ama onun o korku verici teknesinde değil: Ben sadece buzun üstünde onu izledim ve onun her defasında avının hiçbir şekilde ölümden kaçamayacağı kesinlikle savurduğu mızrağıyla avlanışını seyrettim. Onunla birlikte fok avlamaya gittik; birkaç kez o ve ailesi karaya vurmuş bir balinanın yağlarını kazarak çıkarırken yanlarında durdum ve bir kez de o ayı avlamaya gittiğinde ben de yanı yola kadar gittim, ama neme lazım deyip geri döndüm, çünkü aslında aylardan korkarım.

Her neyse, Lasca şimdi hikâyesini anlatmaya hazırdı ve anlattıkları şöyleydi:

“Kabilemiz, eskiden tıpkı diğer kabileler gibi donmuş denizlerin üstünde oradan oraya giderek tam bir

göçebe hayatı yaşırdı, fakat babam iki yıl önce bundan bıktı ve donmuş kar bloklarını kullanarak bu koca konağı inşa etti; şuna bir bakın; yedi ayak yüksekliğinde ve diğerlerinden üç dört misli daha uzun ve o zamandan beri burada yaşıyoruz. Babam eviyle çok gururlanıyordu ve hak vermemek de elde değildi; zira eğer dikkatli baktıysanız bu evin diğer evlerin çoğundan ne kadar daha zarif ve mükemmel olduğunun farkına varmışsınızdır. Fakat eğer dikkatli bakmadıysanız, bakmalısınız, zira alışılmış eşyalardan hayli farklı lüks eşyaları olduğunu göreceksiniz. Örneğin, o uç taraftaki sizin 'salon' dediğiniz yerdeki konukların ve ailenin yemek yerken rahat etmesini sağlayan yükseltilmiş platform herhangi bir evde gördüklerinizin en büyüğüdür; öyle değil mi?"

"Evet, son derece haklısın, Lasca; sizinki en büyüğü; onun bir benzeri Birleşik Devletler'in en güzel evlerinde bile yok." Bu kabul onun gözlerinin gurur ve kıvançla ışıldamasına yol açtı. Bunu fark edip, ipucu olarak zihnime yazdım.

"Bu sizi şaşırtır zannediyordum," dedi. "Ve bir şey daha: içi alışılmıştan çok daha fazla kürkle kaplıdır; hem de her türlü kürk; fok, deniz samuru, gümüşü tilki, ayı, ağaç sansarı... ne isterseniz, hepsinden bolca var. Duvarlar boyunca uzanan sizin 'yatak' dediğiniz o buz bloklarından yapılmış uyuma peykeleri de öyle. Sizin evlerinizdeki platformlar ve uyuma peykeleri daha iyi mi donanımlıdır?"

"Doğrusu, pek değil, Lasca; sizinkilerin yanına bile yaklaşamazlar." Bu onu yine memnun etti. Bütün düşündüğü, güzelliğe düşkün babasının elinde tutma zahmetine katlandığı kürklerin sayısıydı, kıymeti değil. Ona o yığın yığın değerli kürklerin zenginlik demek olduğunu -ya da en azından benim ülkemde öyle ol-

duğunu- söyleyebilirdim, ama o herhalde bunu anlayamazdı; onun halkı için o türden şeyler zenginlikten sayılmıyordu. Ona üzerindeki giysilerin veya çevresindeki en sıradan insanın giysilerinin bin iki yüz ila bin beş yüz dolar edeceğini ve benim ülkemde balık avlamaya giderken bin iki yüz dolarlık tuvalet giyen hiç kimseyi tanımadığımı söyleyebilirdim; fakat o herhalde bunu da anlayamaz diye düşündüğüm için bir şey söylemedim. Anlatmaya devam etti;

“Bir de lazımlıklar var. Bizim evin hem salonunda iki tane hem de evin geri kalanında iki tane var. Salonunda iki tane olan ev çok seyrek görülür. Sizin evin salonunda iki tane var mı?”

O lazımlıklar gözümün önüne gelince nefesim daraldı, ama o farkına varmadan kendimi toparladım ve duygusal bir tavırla cevap verdim:

“Yapma ama Lasca, ülkemin eksiklerini açığa vurmaktan utanıyorum zaten; hem sen de bunları başka kimseye söylememelisin, zira ben sana güvendiğim için bunları söylüyorum; fakat şerefim üzerine yemin ederim ki New York’taki en zengin adamın salonunda bile iki tane lazımlık yok.”

Kürkle kaplı ellerini masum bir hoşnutlukla çırparak haykırdı:

“Ah, herhalde ciddi değilsiniz, ciddi olamazsınız!”

“Gerçekten, doğru söylüyorum, canım. Vanderbilt var mesela. O neredeyse bütün dünyanın en zengin adamıdır. Şimdi, eğer ölüm döşeginde olsaydım bile, sana onun salonunda dahi iki tane olmadığını söyleyebilirdim. Hatta bir tane bile yok; eğer bu doğru değilse şuracıkta düşüp öleyim.”

Bakmaya doyamayacağınız güzellikteki gözleri hayretten fal taşı gibi açılırken yavaşça ve şaşkınlığını yansıtan bir sesle şöyle dedi:

“Çok tuhaf... inanılmaz... insanın aklı almıyor. O cimri biri mi?

“Hayır, ondan değil. Masraf etmekten kaçındığından değil, fakat... şey... işte, senin anlayacağın, gösteriş yapıyormuş gibi görüneceği için. Evet, aynen öyle, o maksatla; o kendi halinde bir adamdır ve her türlü gösterişten kaçınır.”

“Eh, tevazu iyi bir şeydir,” dedi Lasca, “fazla abartılmazsa tabii... fakat o nasıl bir ev öyle?”

“Nasıl desem, ister istemez oldukça boş ve bitmemiş gibi görünüyor, ama...”

“Öyledir sanıyorum! Hiç böyle bir şey duymamıştım. Güzel bir ev mi bari... yani, bunun dışında?”

“Evet, oldukça güzel, gayet iyi tasarlanmış bir evdir.”

Kız bir süre sessiz kaldı ve bir mum artığını dişleyerek, sanki söylediklerimden bir anlam çıkarmaya çalışıyormuş gibi bir havada dalıp gitti. Derken başını hafifçe salladı ve kararlı bir ifadeyle konuştu:

“Benim düşünceme göre, bir tür tevazu da var ki, en derinine inildiğinde, aslında gösterişten başka bir şey değildir; dolayısıyla eğer bir adamın salonunda iki lazımlık bulundurmaya parası yettiği halde bunu yapmıyorsa, o adam gerçekten mütevazı biri olabilir, fakat onun milletin gözünü boyamaya çalışıyor olması yüz kat daha muhtemeldir. Bence, sizin Bay Vanderbilt kendisinin ne olup ne olmadığını biliyordur.”

Çift lazımlık standardı kendi coğrafyasında geçerli olsa da onu herkese uygulamanın adil olmadığını düşünerek bu hükmü hafifletmeye çalıştım; lakin kız fikrinde ısrarcıydı ve ikna etmek mümkün değildi. Az sonra şöyle dedi:

“Zengin insanların, sizin de, bizimkiler gibi iyi, geniş buz bloklarından uyuma peykeleri var mı?”

“Hım, bizimkiler iyidir; yeterince iyi, ama buz bloklarından yapılmazlar.”

“Bilmek istiyorum! Niçin buz bloklarından yapılmıyorlar?”

Önündeki zorlukları, gözün buzcunun üstünde olmazsa buz faturanın aldığı buzdan ağır çekeceği bir ülkede buzun pahalılığını filan anlatacak oldum; birden haykırdı:

“Olur şey değil, buz satın mı alıyorsunuz?”

“Kesinkes öyle, canım.”

İçten bir kahkaha fırtınası kopardı ve şöyle dedi:

“Ah, hiç bu kadar saçma bir şey duymadım! Vay be, buzdan çok ne var... ne değeri olacak! Baksanıza, şu anda bile yüzlerce mil öteye kadar buzdan başka bir şey görünmüyor. Bir balığın sidik torbasını değişmezdim onun tamamına.”

“Pekâlâ, çünkü onu nasıl değerlendireceğinizi bilmiyorsunuz, seni küçük görgüsüz şapşal. Onu yazın ortasında New York’a getirebilseydin, onunla piyasadaki bütün balinaları satın alabilirdin.”

Kuşkulu bakışlarını bana dikerek şöyle dedi:

“Doğru mu söylüyorsunuz?”

“Kesinlikle. Buna yemin ederim.”

Bu onu düşüncelere daldırdı. Biraz sonra azıcık içini çekerek şöyle dedi:

“Keşke orada yaşayabilseydim.”

Sadece ona anlayabileceği bir değerlendirme standardı vermek istemiştım, ama maksadım suya düşmüştü. Ona yalnızca balinaların New York’ta bol ve ucuz olduğu izlenimini vermiş, ağzının sulanmasına sebep olmuşum. Bana en iyisi yaptığım kötülüğü hafifletmeye çalışmak olurmuş gibi geldiği için şöyle dedim:

“Fakat eğer orada yaşasaydın balina etini umursamazdın. Kimse umursamaz.”

“Ne!”

“Gerçekten kimse umursamaz.”

“Niçin?”

“Şey-y-y, biliyorum diyemem. Önyargı, galiba. Evet, kesin öyle; sadece önyargı. Belki şu veya bu zamanda, yapacak daha iyi bir işi olmayan biri ona karşı bir önyargı başlatmıştır ve bilirsin, o tür bir kapris bir başlamaya görsün, bir daha sonu gelmez.”

“Doğru... tamamen doğru,” dedi kız, dalgın bir havada. “Aynı bizim burada sabuna karşı önyargımız gibi; biliyorsunuz bizim kabileler sabuna karşı önyargılıydılar ilkin.”

Ciddi mi diye anlamak için ona göz ucuyla bir baktım. Besbelli ciddiydi. Biraz duraksadım, sonra temkinli bir şekilde, “Fakat affedersin, sabuna karşı önyargılarını mı vardı? Vardı, öyle mi?” diye sordum sesimi alçaltarak.

“Evet, fakat sadece başlangıçta; hiç kimse yemezdi onu.”

“Ah, anlıyorum. Anlayamamıştım önce.”

Kız devam etti:

“Sadece önyargıydı bu. Sabun buraya yabancılar tarafından ilk getirildiğinde, hiç kimse onu sevmeydi; ama moda olur olmaz, herkes sevdi ve imkânı olan herkeste var. Siz sever misiniz onu?”

“Evet, gerçekten severim! Bulamıyordum ölürdüm... özellikle burada. Sen sever misin?”

“Bayılırım! Mumları seviyor musunuz?”

“Vazgeçilmez bir ihtiyaçtır benim için. Sen sever misin?”

Gözlerinde bir oynaşma olurken haykırdı:

“Ah, lafı bile olmaz! Mum... ve sabun!”

“Ve balıkların iç organları!”

“Ve balık yağı!”

“Ve kar suyu!”

“Ve balina yağı!

“Ve kokmuş et! Ve Alman usulü lahana turşusu! Ve balmumu! Ve zift! Ve terebentin! Ve pekmez! Ve...”

“Yapmayın... ah, ne olur yapmayın... zevkten öleceğim!”

“Ve hepsini bir kar suyu kovaşına doldurur, komşuları da davet edip hep birlikte ne biçim yumulursunuz!”

Fakat bu ideal ziyafet hayali ona çok fazla geldi ve zavallı kendinden geçti. Onu kendine getirmek için yüzünü karla ovuşturdu ve az sonra heyecanı yatıştı. Çok geçmeden lafı yine hikâyesine getirdi:

“Böylece bu güzel evde yaşamaya başladık. Fakat ben mutlu değildim. Sebebi şuydu: Ben aşk için doğmuşum; zira benim için onsuz gerçek bir mutluluk olamaz. Sadece ben olduğum için sevilmek istiyordum. Tapabileceğim birini ve tapındığım kişinin de bana tapınmasını istiyordum; karşılıklı tapınmadan daha az hiçbir şey benim ihtiraslı tabiatımı tatmin edemezdi. Pek çok talibim oldu –pek çok demek de yetmez, aslında– fakat her birinde can alıcı bir kusur vardı; o kusuru er ya da geç keşfediyordum... hiçbirini niyetini belli etmemeyi beceremedi; istedikleri ben değildim, servetimdi.”

“Servetin mi?”

“Evet, zira babam bu kabilenin, hatta bu bölgelerdeki diğer kabilelerin de en zengin adamıdır.”

Babasının zenginliğini oluşturan şeylerin ne olduğunu merak ettim. Ev olamazdı – herkes onun bir eşini yapabilirdi. Kürkler olamazdı; bir değer verilmiyordu. Kızak, köpekler, zıpkınlar, kayık, kemik balık oltaları ve benzeri şeyler de olamazdı... yok, bunlar zenginlik değildi. Öyleyse bu adamı kızının taliplerinin akın akın evine gelmesine sebep olacak kadar zengin eden şey neydi? Nihayet, öğrenmenin en iyi yolu sormakmış gibi geldi ve sordum. Sorunca kız memnuniyetini öyle açık-

ça gösterdi ki anladığım kadarıyla sorsa diye kıvranıyormuş. Benim bilmek istediğim kadar o da anlatmak için can atıyormuş meğer. Bir sır vermek istiyormuş gibi bana sokuldu ve şöyle dedi:

“Ne kadar serveti olduğunu tahmin edin... asla edemezsiniz!”

Ben tahmin etmek için derin derin düşünüyormuş gibi yaparken o da benim hevesli ve ıknıp sıkınan yüz ifademi büyük bir merak ve zevkle izlemeye koyuldu. Ve nihayet vazgeçip de bu kutup Vanderbilt’inin ne kadar serveti olduğunu kendisinin söyleyip de beni meraktan kurtarmasını rica ettiğimde, ağzını kulağıma yaklaştırıp üstüne basa basa fısıldadı:

“Yirmi iki balık oltası... kemik değil, dışarıdan gelme... gerçek demirden yapılmış!”

Sonra etkiyi görmek için epeyce geri çekildi. Onu düş kırıklığına uğratmamak için elimden geleni yaptım.

Donuk bir hal takınarak mırıldandım:

“Vay canına!”

“Sizin yaşıyor olduğunuz kadar doğru bu, Bay Twain!”

“Lasca, beni kandırıyorsun; bunu kastediyor olmazsın.”

Korkmuş ve tedirgin olmuş bir halde sesini yükseltti:

“Bay Twain, söylediklerimin her kelimesi doğru... her kelimesi. İnanın bana... şimdi inanıyorsunuz bana, değil mi? İnanışınızı söyleyin... hadi söyleyin bana inandığınızı!”

“Ben... şey, evet, inanıyorum... inanmaya çalışıyorum. Ama bu çok ani oldu. Hem çok ani hem de yere yıkacak kadar sersemletici oldu. Böyle şeyleri öyle aniden söylememelisin. Bu...”

“Ah, çok üzüldüm! Ben sadece düşündüm ki...”

“Tamam, sorun yok ve seni de fazla suçlamıyorum,

zira genç ve delidolusun ve elbette nasıl bir etki yapacağını öngör...”

“Fakat ah, canım, öyle söylememem gerektiğini bil-meliydim. Niçin...”

“Senin anlayacağın, Lasca, en başta beş ya da altı olta deseydin, sonra kademeli olarak...”

“Ah, anladım, anladım... sonra yavaş yavaş önce bir artıracaktım, sonra iki, sonra... ah, bunu niye düşünemedim ki!”

“Canın sağolsun, çocuğum, sorun yok... şimdi daha iyiyim... az sonra tamamen atlatırım. Fakat öyle yirmi ikisini birden, hem hazırlıksız hem de zaten fazla güçlü olmayan birine...”

“Ah, mantıksızca hareket ettim! Fakat affedin beni... affettiğinizi söyleyin. Hadi, ama lütfen!”

Bir hayli hoş, gönül alıcı ve ikna edici söz hasat ettikten sonra onu affetmemle birlikte tekrar neşelendi ve çok geçmeden yine hikâyesini anlatmaya koyuldu. O sırada ailenin hazinesinde bir başka şey daha olduğunu anladım; bu belli ki bir tür mücevherdi ve o ben yine çarpılmayayım diye bunu dosdoğru söylemek yerine çevresinden dolanıyordu. Fakat ben o şeyin ne olduğunu öğrenmeyi de istiyordum ve söylemesi için onu sıkıştırdım. Korkuyordu. Fakat ısrar ettim ve bu kez kendimi hazırlayıp şoktan etkilenmeyeceğimi söyledim. Kız alabildiğine vesveseli bir haldeydi, ancak o olağanüstü şeyi bana söyleyip benim şaşkınlığının ve hayranlığımın hazzına varmanın baştan çıkarıcılığı onun gücünü aştığından olacak, o şeyi üstünde taşıdığını itiraf etti ve ben hazır olduğumdan emin miyim falan filan diye bir sürü laf ettikten sonra gözlerini benimkilerden hiç ayırmaksızın elini göğsüne sokup kare şeklinde, pirinç alaşımı ezik bir parça çıkardı. Ben de daha o parçayı görür görmez gayet başarılı bir ba-

yılma numarası çekip ona doğru yıkıldım. Bu onu hem çok sevindirdi hem de çok korkuttu. Ben kendime gelip sakinleştikten sonra da mücevheri hakkında ne düşündüğümü öğrenmek için can atmaya başladı.

“Ben onun hakkında ne mi düşünüyorum? Sanırım o ömrümde gördüğüm en muhteşem şey.”

“Gerçekten mi? Bunu söylemeniz ne büyük incelik! Ama harika bir şey, değil mi?”

“Evet, sanırım öyle! Ekvatora sahip olmaktansa ona sahip olmayı tercih ederdim.”

“Hoşunuza gideceğini düşünmüştüm,” dedi. “Bence çok hoş bir şey bu. Ve bütün bu enlemlerde bir eşi yok. İnsanlar ta açık Kutup Denizinden geliyorlardı bunu görmek için. Daha önce bunun gibi bir şey gördünüz mü hiç?”

Görmediğimi, bunun ilk olduğunu söyledim. Bu büyük yalanı söylemek içimi sızlattı, zira onun bu basit mücevheri New York Merkez İstasyonu’nda emanete bırakılan bagajların karşılığında verilen bir fişten başka bir şey değildi, ezilip yıpranmış bir fişten; hayatım boyunca onlardan milyonlarcasını görmüştüm.

“Sakla onu!” dedim, “onu bu şekilde yalnız ve hiç korumasız, yanına bir köpek bile almadan üstünde taşııyorsun, değil mi?”

“Şşş! Sesinizi yükseltmeyin,” dedi. “Yanımda taşıdığımı kimse bilmiyor. Herkes onun babamın hazinesinde olduğunu sanıyor. Genellikle de orada duruyor zaten.”

“Hazine nerede?”

Bu patavatsız bir soru oldu ve kız bir an için şaşırmış ve biraz da kuşkulu gözlerle baktı. Kuşkularını gidermek için şöyle dedim:

“Ah, hadi ama, benden çekinme. Ülkemde yetmiş milyon insan var ve benim kendi kendime öyle olma-

ması gerekir dememe karşın, bu kadar çok balık oltasından söz ettiğimde bana güvenecek tek kişi çıkmaz aralarında.”

Bu onun kuşkularını gidermeye yetti ve oltaların evin neresinde saklandığını söyledi. Ondan sonra konudan uzaklaşarak konağın pencerelerini oluşturan şeffaf buz levhalarının büyüklüğü hakkında biraz böbürlenip bana ülkemde hiç öyle şey görmüş müyüm diye sorunca içtenlikle doğrusunu söyleyip görmemiş olduğumu itiraf ettim ve bu onu memnuniyetini ifade edecek kelime bulamayacak kadar mutlu etti. Onu mutlu etmek çok kolay olduğu ve ben de bundan büyük zevk aldığım için şöyle devam ettim:

“Ah, Lasca, sen çok talihli bir kızsın! Bu güzel ev, bu nefis mücevher, o zengin hazine, bütün bu zarif karlar ve görkemli buz dağları ve sınırsız verimsizlik, bu herkese ait aylar ve deniz aygırları, bu muhteşem özgürlük ve yücelik bir yana, herkesin hayran bakışları senin üstünde ve herkesin sadakati ve saygısı sen istemesen de emrine amade; gençsin, zengin ve güzelsin; beğenilen, kur yapılan, gıpta edilen bir kızsın; giderilemeyen tek bir ihtiyacın, giderilemeyen tek bir arzun, isteyip de elde edemeyeceğin hiçbir şey yok... ölçülemeyecek kadar büyük bir bahtiyarlık bu! Pek çok kız tanıdım fakat senin dışında hiçbiri için bu eşi benzeri olmayan şeyler samimiyetle söylenemez. Ve sen değerlisin... hepsinden daha değerli, Lasca... buna yürekten inanıyorum.”

Bunları söylemem onu sınırsız derecede mutlu etmiş olmalı ki son cümlem için tekrar tekrar teşekkür ederken sesi de gözleri de çok etkilenmiş olduğunu gösteriyordu. Az sonra şöyle dedi:

“Yine de, hayatım bütünüyle günlük güneşlik değil... bir de bulutlu tarafı var. Zenginlik ağır bir yük. Bazen fakir olmak ya da en azından aşırı zengin olmamak daha

mı iyi olurdu acaba diye düşündüğüm olmadı değil. Komşu kabileden adamların geçerken gözlerini dikip aralarında çok saygılı bir şekilde, 'İşte... bu o kız... milyonerin kızı!' diye konuşmalarına kulak misafiri olmak içimi sızlatıyor. Bazen de kederli bir şekilde, 'O kız balık oltaları içinde yüzerken ben... benim hiçbir şeyim yok,' demiyorlar mı, kalbim kırılıyor. Ben çocukken fakirdik ve istersek kapımız açık uyurduk, fakat şimdi... şimdi bir gece bekçimiz olmak zorunda. O günlerde babam herkese karşı hoşgörölü ve kibardı; fakat şimdi hem haşin ve kibirli hem de teklifsizliğe katlanamıyor. Bir zamanlar sadece ailesini düşünürdü, şimdi ise akli fikri sürekli olarak o balık oltalarında. Ve serveti yüzünden herkes ona dalkavukluk ediyor, aşırı saygılı davranıyor. Eskiden hiç kimse onun bayat, zorlama ve kötü olması bir yana, bir şakayı gerçekten şaka yapan o tek unsurdan, yani komiklikten yoksun şakalarına gülmezdi; fakat şimdi herkes o sıkıntı verici şeylere gülüyor ve kıkırdıyor ve eğer olur da biri öyle yapmazsa babam derinden kırıldığı gibi bunu gösteriyor da. Eskiden herhangi bir meselede kimse onun görüşünü sormazdı ve kendiliğinden söylerse de kimse değerli bulmazdı; o zafiyet hâlâ duruyor ama şimdi herkes onun görüşünü merak eder ve alkışlar oldu. Üstüne üstlük babam da tevazu namına bir şeyi kalmadığından ve bolca da nabzına göre şerbete ihtiyaç duyduğundan alkışı da kendi ister oldu. O bütün kabilenin üslubunu değiştirdi. Bir zamanlar açık yürekli ve yiğit bir ırktılar, şimdi ise adi ve ikiyüzlüler ve boğazlarına kadar gurursuzluğa gömüldüler. Kalbimin derinlerinde milyonerlerin her şeyinden nefret ediyorum! Kabilemiz bir zamanlar dürüst ve saf insanlardan oluşuyordu ve herkes babalarından kalan kemik oltalarla yetinirdi; şimdi ise servet tutkusuyla yanıp tutuşuyorlar ve yabancılardan o insanı alçaltan demir balık

oltalarına sahip olmak için onur ve namus adına ne varsa feda etmeye hazırlar. Her neyse, bu üzücü şeylerin üzerinde durmamalıyım. Daha önce söylediğim gibi sadece kendim olduğum için sevilmek benim hayalimdi.

“Nihayet bir gün, bu rüya gerçekleşmeye yüz tutar gibi oldu. Günün birinde bir yabancı geldi ve adının Kalula olduğunu söyledi. Ben ona adımı söyledim, o da bana beni sevdiğini söyledi. Kalbim şükran ve sevinçle yerinden çıkacakmış gibi zıpladı, zira ben de onu ilk görüşte sevmiştim ve bunu söyledim. Beni göğsüne bastırdı ve şimdi olduğundan daha mutlu olmayı dilemeyeceğini söyledi. Birlikte buz kütleleri üzerinde çok uzaklara kadar gezip dolaşırken birbirimize kendimizle ilgili her şeyi anlattık ve o eşsiz güzellikteki gelecek için plan yaptık. Nihayet yorulunca oturup karnımızı doyurduk, zira onda sabunla mum vardı ve ben de biraz balina yağı getirmiştim. Açtık ve daha önce yediğimiz hiçbir şey hiç bu kadar güzel olmamıştı.

“Kalula av için uğrak yerleri kuzeye doğru çok uzakta olan bir kabiledendi ve onun babam hakkından hiçbir şey duymamış olduğunu anladım. Bu beni son derece sevindirdi. Demek istediğim bir milyoner olduğunu duymuş, ama adını hiç duymamış... dolayısıyla, anlayacağınız gibi, benim onun mirasçısı olduğumu bilmesi olanaksızdı. Ona söylemediğime emin olabilirsiniz. Nihayet ben olduğum için seviliyordum ve bu bana yetiyordu. Çok mutluydum... ah, düşünebileceğinizden çok daha mutluydum!

“Derken akşam yemeği vakti yaklaştığı için bizim eve doğru yola çıktık. Tam eve yaklaştığımız sırada Kalula bir hayret çığlığı attı:

“Ne muhteşem bir ev bu! Babanın mı?”

O lafı duymak ve onun gözündeki o hayranlık ışığını görmek içime bir sızı sapladı ama bu çabuk geçti,

zira onu çok seviyordum ve o çok yakışıklı ve asil biri gibi görünüyordu. Bütün ailem, teyzelerim, amcalarım, dayılarım ve kuzenlerim ondan hoşlandılar ve konuklar da davet edildikten sonra ev sıkıca kapatıldı, fitilli lambalar yakıldı ve herkes ısınıp rahatladıktan sonra benim nişanımı kutlamak üzere neşeli bir ziyafete başladık.

“Ziyafet bittiğinde, babamın kendini beğenmişliği galip geldi ve Kalula’ya ne büyük bir iyi talihe rastlamış olduğunu göstermek... daha çok da, elbette o yoksul adamın hayranlığının tadını çıkarmak için servetiyle gösteriş yapmanın baştan çıkarıcılığına karşı koyamadı. Ağlayabilirdim... fakat babamı bundan vazgeçirmeye çalışmanın bir yararı olmayacağından hiçbir şey söylemedim ve orada öylece oturup ıstırabımla başbaşa kaldım.

“Babam herkesin gözü önünde dosdoğru saklama yerine gitti, balık oltalarını çıkardı ve getirip başımın üzerinden ortalığa saçarcasına atınca oltalar gözalcı bir karışıklık içinde platformun üstüne, tam sevgilimin dizinin dibine saçıldı.

Elbette, bu müthiş görüntü yoksul genç adamın nefesini kesti. Tek bir insanın böylesi inanılmaz bir servete nasıl sahip olabildiğinin merakı içinde aptallaşmış bir halde şaşkın şaşkın bakınıyordu. Az sonra gözleri ışıldayarak kafasını kaldırdı ve haykırdı:

“Ah, demek şu anlı şanlı milyoner sizsiniz!”

Babam ve diğer herkes bağıra çağıra mutlu kahkahalar patlattılar ve babam hazinesini sanki sadece çerçöpmüş, zerre kadar önemi yokmuşçasına kaygısızca toplayıp da tekrar yerine götürdüğüne zavallı Kalula’nın şaşkınlığı iyice artmıştı. Şöyle dedi:

“Herhalde bu tür şeyleri saymadan kaldırıyor olamazsınız değil mi?”

Babam aşırı gururlu bir kaba kahkaha patlattı ve şöyle dedi:

“Doğrusu, bir iki balık oltası gibi önemsiz bir şeyi öyle muazzam bir şeymiş gibi görürsen insan senin zenginlik nedir hiç bilmediğini hemen anlar.”

Kalula'nın akli karışmıştı; utanıp başını eğdi, ama şöyle karşılık verdi:

“Ah, haklısınız efendim, ben ömrüm boyunca bu değerli şeylerin birinin çengeline bile sahip olamadım ve şimdiye kadar tanımış olduğum en zengin adamın sadece üç tane oltası olduğundan, elindekileri saymaya gerek görmeyecek kadar zengin hiç kimseyle karşılaşmadım.”

“Benim aptal babam yine anlamsız bir kahkaha patlattı ve onu oltalarını saymaya ve sıkı gözetim altında tutmaya alışık olmadığı izlenimiyle başbaşa bıraktı. Sizin anlayacağınız, gösteriş yapıyordu. Saymak mı? Oysa her gün sayıyordu onları!”

“Sevgilimle tam şafak vakti karşılaşmış ve yakınlaşmıştık ve onu tam karanlık çökerken eve getirmiştik; yani üç saat sonra, zira o zaman günler altı ayın gece olacağı döneme doğru kısalıyordu. Saatlerce yiyip içip eğlendik; derken, nihayet konuklar gitti ve geri kalanlarımız duvarlar boyunca uzanan uyuma peykelerine dağıldık. Çok geçmeden benim dışımda herkes rüyalara daldı. Ben aşırı mutluluk ve aşırı heyecandan uyuyamıyordum. Yattıktan hayli uzun bir zaman geçtikten sonra yanımdan bir karaltı geçti ve evin öte başındaki zifiri karanlıkta kayboldu. Kim olduğunu da, kadın mı erkek mi olduğunu da çıkaramadım. Az sonra o karaltı ya da bir başkası yine yanımdan geçip diğer tarafa gitti. Bunun ne anlama geldiğini merak ettim, ama merakın bir faydası olmadı ve öyle merak içinde düşünürken uyuyakalmışım.

“Ne kadar uyudum bilmiyorum, ama nihayet aniden uyanıvermemle birlikte babamın berbat bir ses-

le, 'Kar Tanrısı aşkına, oltalardan biri gitmiş!' deyişini duydum. İçimden bir ses bunun benim için keder demek olduğunu söyledi ve damarlarımdaki kan buz kesti. Önsezim bir an sonra doğrulandı: Babam, 'Uyanın millet, hepiniz kalkın ve şu yabancının ensesine yapışın!' Bunun üstüne her taraftan gelen bir bağırış çığırış ve küfür fırtınası patlak verdi belirsizliğin içinde karaltıların çılgın koşuşturmaları başladı. Ben de uçarcasına sevgilimin yardımına koştum fakat beklemekten ve yumruklarımı sıkılmaktan başka ne yapabilirdim ki? Kalula'nın çevresi çoktan bir etten duvarla çevrilmiş, elleri ve ayakları bağlanmaktaydı. Onu sımsıkı bağlayana kadar beni ona yaklaştırmadılar. Nihayet alnına leke çalınmış o zavallının üstüne kapandım ve babamla birlikte bütün ailem bir yandan benimle alay edip bir yandan da ona tehditler ve yüz kızartıcı hakaretler yağdırırken onun göğsünde ağlayarak kederimi dışa vurdum. O ise kendisine yapılan bu kötü muameleye sakın bir vakarla dayanıyordu ve bu da bana onu öncekinden de çok sevdirdiği gibi onunla birlikte ve onun uğruna acı çektiğim için beni gururlandırdı ve mutlu etti. Babamın Kalula'nın yargılanması için kabilenin yaşlılarının toplantıya çağrılmasını emredişini duydum.

"Ne?" dedim, "kaybolan oltayı hiç aramadan mı?"

"Hepsi birden, küçümser gibi, 'Kaybolan olta!' diye bağırdılar ve babam alaycı bir tavırla, 'Hepiniz geri çekilin ve adamakıllı ciddi olun... kızım o kaybolan oltayı arayacak; ah, hiç kuşkunuz olmasın, bulacak elbette!' Buna da yine hep birlikte güldüler.

"Rahatsız olmadım... içimde korku da yoktu şüphe de. 'Şimdi gülün bakalım,' dedim, 'sizin sıranız. Ama bizim sıramız da gelecek; bekleyin ve görün.'

"Bir fitilli lamba aldım. O lanet olası şeyi şıp diye bulacağımı düşünüyordum ve işe öyle kendimden emin

bir şekilde giriştim ki insanlar giderek ciddileştiler ve belki çok acele etmiş olabileceklerinden şüphe etmeye başladılar. Fakat eyvah ki ne eyvah! Ah, o aramanın yüreğime sapladığı acılar! Parmaklarınızı on veya on iki kez sayabileceğiniz kadar bir süre derin bir sessizlik oldu, sonra gitgide üzüntüm artarken çevremdekiler de yeniden alay etmeye başladılar ve gittikçe daha gürültülü ve daha emin oldular. Nihayet ben umudumu kesince de ardı arkası gelmeyen zalimce kahkahalar patlattılar.

“Hiçbiri o gün ne çektiğimi asla bilemeyecek. Fakat aşkım beni ayakta tutup güç verdiği için adil olanı yapıp Kalula’nın yanındaki yerimi aldım, kolumu boynuna dolayıp kulağına, ‘Sen masumsun, canım... bunu biliyorum; fakat beni rahatlatmak istiyorsan bunu bana kendin söyle, o zaman başımıza gelecek ne varsa katlanabilirim,’ diye fısıldadım.

“O da, ‘Şu anda ölümün kıyısında durduğum kadar kesin, ben masumum. İçin rahat olsun, benim kalbi kırık sevgilim; huzurlu ol, içime çektiğim havam, hayatımın hayatı!’ dedi.

“Ben tam, ‘Peki öyleyse, yaşlılar gelsin!’ diyordum ki dışarıdan karın üstünde bir araya toplanan hatır hutur sesleri duyuldu ve ardından kapıda kamburu çıkmış birileri belirdi... yaşlılar gelmişti.

“Babam usulen sanığı suçladı ve gece olanları anlattı. Bekçinin kapının dışında olduğunu ve evin içinde aile ve yabancı dışında kimse olmadığını söyledi. ‘Aile kendi malını çalar mı?’ dedi ve sustu.

“Yaşlılar dakikalarca hiç ses çıkarmadan oturdular; nihayet her biri sırayla yanındakine eğilip, ‘Yabancı’nın durumu kötü görünüyor,’ dedi. Bunu duymak beni kahretti. Ondan sonra babam oturdu. Ah, lanet olsun, lanet olsun bana! Tam o anda sevgilimin masumiyetini kanıtlayabilirmişim, ama bunu bilmiyordum!

“Mahkemenin başkanı, ‘Sanığı savunacak kimse var mı burada?’ diye sorunca ben ayağa kalkıp, ‘O niye çalışsın ki o oltayı, onu veya hepsini? Bir başka gün tamamının mirasçısı olacaktı!’ dedim.

“Ayakta bekledim. Birçok kişinin nefesinin buharı çevremi bir sis gibi kaplarken uzun bir sessizlik oldu. Nihayet yaşlılar birbiri ardına başlarını birkaç kez salladılar ve ‘Çocuğun söylediklerinde geçerlilik var,’ diye mırıldandılar. Ah, o sözler ne kadar iç ferahlatıcıydı! Çabucak gelip geçti, ama ah, ne çok değerliydi bilemezsiniz! Sonra oturdum.

“Mahkemenin başkanı, ‘Söyleyecek sözü olan varsa, ya şimdi konuşsun ya da bir daha hiçbir şey söylemesin,’ dedi.

“Bunun üzerine babam ayağa kalkıp, “Karanlıkta yanımdan hazinenin bulunduğu yere doğru giden bir karanlık geçti ve biraz sonra geri döndü. Ben, şimdi, onun bu yabancı olduğunu düşünüyorum,’ dedi.

“Ah, neredeyse bayılacaktım! Bunun benim sırrım olduğunu sanıyordum; yüce Buz Tanrısı’nın kendisi bile o sırrı yüreğimden çekip çıkaramazdı.

“Mahkemenin başkanı Kalula’ya dönüp, ‘Konuş!’ dedi.

“Kalula biraz tereddüt etti, sonra, ‘O bendim. O güzel oltaları düşünmekten uyuyamıyordum. Oraya gittim, duygularımı yatıştırıp zararsız bir hazzın içinde boğmak gayesiyle onları öptüm ve sevip okşadım, sonra da yerine koydum. Bir tanesini düşürmüş olabilirim, ama hiçbirini çalmadım,’ dedi.

“Ah, bu böyle bir yerde yapmak için ne vahim bir itiraftı! Bunun üzerine berbat bir sessizlik oldu. Kalula’nın kendi hükmünü vermiş olduğunu ve her şeyin bittiğini biliyordum. Görebildiğiniz bütün yüzlerde sanki şu sözler yazılıydı: ‘Bu bir itiraf! Diğer söyledikleri önemsiz, sakat ve boş...’

“Zar zor soluk alarak beklemeye koyuldum. Biraz sonra söyleneceğini bildiğim çok ciddi sözleri duydum; her kelimesi, birer birer, kalbime bıçak gibi saplandı: ‘Mahkeme sanığın suyla sınamaya tabi tutulmasına hükmetmiştir.’

“Ah, ‘suyla sınaama’ denen o uğursuz şeyi ülkemi-ze getiren her kimse üzerine lanetler yağsın! Bu, kuşaklar önce kimsenin nerede olduğunu bilmediği uzak bir ülkeden gelmiş. Ondan önce atalarımız kehanet ve başka güvensiz sınaama yöntemlerini kullanırmış ve kuşkusuz bazı sefil, suçlu yaratıklar bazen hayatlarını kurtarırmış; fakat bizim gibi zavallı, cahil vahşilerden daha akıllı adamların icadı olan suyla sınamada öyle olmuyor. Bu yöntemle masumların masum olduğu, hiç kuşkuya veya belirsizliğe yer olmaksızın kanıtlanıyor, zira boğuluyorlar; suçlunun suçluluğu da aynı kuşkusuzlukla kanıtlanıyor, zira boğulmuyorlar. Bağrım yanıyor, kalbim paramparça oluyordu, zira ‘O masum olduğu için dalgaların dibini boylayacak ve bir daha onu hiç göremeyeceğim,’ diyordum.

“Ondan sonra onun yanından hiç ayrılmadım. O değerli saatler boyunca onun kollarında yas tuttum ve o da bana olan aşkının derin akarsuyunu üstüme boşalttı ve ah, öylesine perişan ve öylesine mutlu oldum ki sormayın! Nihayet, onu benden kopardılar ve hıçkırıklar içinde peşlerine takılıp da onu denize atışlarını gördüğümde bakamadım, ellerimle yüzümü kapadım. İstirap ne mi diyorsunuz? Ah, ben en derininin de derin anlamını biliyorum o kelimenin!

“Hemen sonra insanların kötücül bir sevinçle çığlıklar atmaya başlamasıyla birlikte ellerimi yüzümden çekince şaşkına döndüm. Ah, çok acı bir görüntüyü gördüğüm... o yüzüyordu!

“Kalbim anında taşa, buza dönüştü. ‘Suçluydu ve bana yalan söyledi,’ dedim.

“İğrenerek arkamı döndüm ve evimin yolunu tuttum.

“Onu denizin epeyce açıklarına götürüp büyük surlarda güneye doğru sürüklenmekte olan bir buz dağının üstüne koydular. Ondan sonra ailem eve geldi ve babam bana, ‘Senin hırsız sana ölmeden önceki son mesajını gönderdi; ona masum olduğumu ve açlıktan ölene kadar geçecek her gün, her saat, her dakika onu seveceğimi, onu düşüneceğimi ve onun tatlı yüzünü bana gösteren o güne şükredeceğimi söyleyin, dedi. Odukça güzel laflar yani ha, hatta şiirsel!’ dedi.

“Ben de, ‘O bir pislik... bir daha adını bile duymak istemiyorum,’ dedim. Ama ah, ah, düşündükçe kahroluyorum... başından sonuna masumdu o!

“Dokuz ay... dokuz sıkıcı ve hüznü ay gelip geçti ve nihayet kabilenin bütün kızlarının yüzlerini yıkayıp saçlarını taradığı Büyük Yıllık Fedakârlık günü geldi. Tarağımı saçlarıma daha ilk sürüşümle birlikte o lanet balık oltasının tüm o aylar boyunca gömülü kaldığı yerden çıkıverince bayılıp vicdan azabı çeken babamın kollarına yığılıverdim! Babam ahlayıp sızlanarak, ‘Onu öldürdük, bir daha asla gülümsemeyeceğim!’ dedi. Sözünü tuttu da. Şu dediğime kulak verin: o günden bu güne saçlarımı taramadığım bir ay bile geçmiyor. Fakat ah, bunun artık ne faydası var ki!”

Zavallı kızın basit ve küçük hikâyesi böyle sona erdi. Bu hikâye sayesinde öğreniyoruz ki New York’taki yüz milyon dolarla Kutup Dairesi’nin sınırındaki yirmi iki olta aynı iktisadi üstünlüğü sunduğundan, muhtaç durumdaki biri, tanesi on sentten balık oltaları alıp oralara göç etmek varken New York’ta kalıyorsa aptaldır.

ÖLÜ MÜ DİRİ Mİ?

1892 yılının Mart ayını Riviera'daki Mentone'da geçiriyordum. Bu gözden uzak yerde birkaç mil ötedeki Monte Carlo ve Nice'de ancak herkesin gözü önünde faydalanabileceğiniz şeylerle tamamen başbaşa kalabiliyorsunuz. Şöyle ki, insan kalabalığının, süsün püsün ve gösterişin rahatsız edici etkileri olmaksızın, pırl pırl güneşin, hoş kokulu havanın ve enfes denizin tadını çıkarabiliyorsunuz. Mentone sessiz, sade, huzur verici ve gösterişsiz bir yer; zengin ve süslü püslü insanlar oraya gelmiyorlar. Demek istediğim, zenginler genellikle gelmiyor. Arada sırada zengin birinin geldiği de oluyor ve bugünlerde bunlardan biriyle ahbaplık kurmuş bulunuyorum. Kimliğini kısmen gizlemek amacıyla ondan Smith diye söz edeceğim. Bir gün Hôtel des Anglais'de, ikinci kez birlikte kahvaltı ederken, Smith birden ünledi:

“Çabuk! Kapıdan çıkan şu adama bir bakın. Tüm ayrıntıları aklınıza yazın.”

“Niye?”

“Onun kim olduğunu biliyor musunuz?”

“Evet. Siz gelmeden önce birkaç gün geçirdi burada. Dediklerine göre o yaşlı, işten elini çekmiş ve çok zengin Lyons’lu bir ipek imalatçısıymış ve tahminimce bu dünyada yapayalnız, zira daima hüzünlü ve dalgın görünüyor, kimseyle de konuşmuyor. Adı Théophile Magnan.”

Smith’in şimdi Mösyö Magnan’a göstermiş olduğu büyük ilginin gerekçesini anlatmaya başlayacağını sanıyordum, fakat onun yerine derin düşüncelere daldı ve gördüğüm kadarıyla birkaç dakika boyunca benimle de, dünyanın geri kalanıyla da tüm ilgisini kesti. Düşünmesine yardım etmesi için olsa gerek, ara sıra parmaklarını ipeksi beyaz saçlarının arasından geçirdi ve kahvaltısının soğumasına aldırış etmedi. Nihayet şöyle dedi:

“Yok, uçup gitti; hatırlayamıyorum.”

“Neyi hatırlayamıyorsunuz?”

“Hans Andersen’in o güzel, küçük öykülerinden biri. Fakat unutmuşum. Bir kısmı şöyleydi: Bir çocuğun kafes içinde bir kuşu var, onu seviyor, ama düşüncesizce ihmal ediyor. Kuş duyulmayan ve önemsenmeyen ötüşüyle içini döker durur, fakat zaman içinde açlık ve susuzluk tesirini gösterir ve kuşun ötüşü giderek ağlamaklı hale gelir, zayıflar ve kesilir... kuş ölür. Çocuk gelip de bunu görünce kalbi pişmanlıkla dolar; sonra acı gözyaşları dökerek, feryatlar ederek arkadaşlarını çağırır ve kuşu alabildiğine sevecen bir elemle ve görkemli bir törenle gömerler. Lakin zavallı şeyler, şairleri ölene kadar aç bırakıp ondan sonra cenazelerine ve anıtlarına onları hayatta tutup rahat ettirmeye yetecek kadar masraf edenlerin yalnızca çocuklar olmadığını bilmezler. Şimdi...”

Fakat sohbetimiz tam burada kesildi. O akşam saat on sularında Smith ile yine karşılaştım ve benden oda-

sına çıkıp kendisine tütün ve sıcak İskoç viskisi içmekte eşlik etmemi rica etti. Rahat koltuklarıyla, ısı ısı lambalarıyla, menevişler saçarak yanan zeytin odunu ateşiyle sıcacık, hoş bir yerd i odası. Dışarıda kıyıya vuran dalgaların boğuk sesi de ortamı kusursuz hale getiriyordu. İkinci kadeh viskiden ve epeyce suya sabuna dokunmayan hoşbeşten sonra Smith şöyle dedi:

“Şimdi layıkıyla kafayı bulmuş olduğumuza göre, ben size ilginç bir öykü anlatayım, siz de dinleyin. Bu uzun yıllar boyunca benimle ve başka üç kişi arasında sır olarak kalmış bir öyküdür; fakat şimdi mührü kırıyorum. Rahat mısınız?”

“Tamamen. Devam edin.”

Anlattıkları işte şöyleydi:

Ben uzun zaman önce genç bir ressamdım –daha doğrusu çok genç bir ressamdım– ve Fransa’nın kırsal bölgelerinin orasında burasında bir şeyler çizerek dolandığım sıralarda benim yaptığımın aynısını yapmakta olan iki şirin Fransız genci katıldı bana. Yoksul olduğumuz ölçüde mutluyduk ya da mutlu olduğumuz ölçüde yoksulduk; siz nasıl dersiniz öyle deyin. Claude Frère ve Carl Boulanger –bunlar o çocukların adı– candan, çok candan arkadaşlardı ve herhalde yoksulluğa onlar kadar ı ıklı bakarak gülen, her koşulda alabildiğine güzel vakit geçiren kimseyi arasanız bulamazdınız.

Nihayet günün birinde bir Breton köyünde sert bir şekilde karaya oturduk ve bizim kadar yoksul bir ressam bizi evine alıp kelimenin tam manasıyla bizi açlıktan ölmekten kurtardı. François Millet...

“Ne! Ünlü François Millet mi?”

“Ünlü? O zamanlar bizim olduğumuzdan daha ünlü değildi. Kendi köyünde bile bir ünü yoktu. Ve öyle yoksuldu ki bizi doyurmak için şalgamdan başka bir şeyi

yoktu ve bazen o da olmuyordu. Dördümüz birbirinin üzerine titreyen, birbirine çok bağlı, sıkı arkadaşlar olduk. Hep birlikte bütün gücümüzle çalışıyor, yığınlarla tablo yapıyorduk, ama hiçbirini elden çıkaramıyorduk. Birlikte harika zamanlar geçiriyorduk; fakat Tanrım, züğürtlükten ara sıra ne hallere düşüyorduk bilemezsiniz!

İki yıldan biraz fazla bir süre bu böyle gitti. Nihayet, bir gün, Claude şöyle dedi:

“Arkadaşlar, artık bu işin sonuna geldik. Anlıyor musunuz bunu... kesinlikle sonuna geldik. Herkes hesap defterlerini çıkarmış... herkes bize karşı birlik olmuş. Köyün her yanını dolaştım ve durum tamamen söylediğim gibi. Ivır zıvır ne varsa ödenmeden tek kuruş bile kredi açmayı reddediyor hepsi.”

Hepimiz buz kestik. Umutsuzluktan herkesin yüzüne anlamsız bir ifade çökmüştü. Artık hiçbir çaremizin kalmamış olduğunu anladık. Uzun bir sessizlik oldu. Nihayet, Millet içini çekerek şöyle dedi:

“Benim aklıma hiçbir şey gelmiyor... hiçbir şey. Biriniz yapabileceğimiz bir şey önerdin, arkadaşlar.”

Hüzünlü bir suskunluğa karşılık vermek denmiyorsa, bu söze hiçbir karşılık verilmedi. Carl ayağa kalkıp sinirli bir şekilde bir o yana bir bu yana yürüdükten sonra şöyle dedi:

“Yazık yahu! Şu tuvallere bakın; kim olduğu umurumda değil, Avrupa’daki resim yapan herhangi birinin resimleri kadar iyi yığınla resim var burada. Evet, üstelik buralarda gezen birçok yabancı da aynı şeyi... ya da her neyse işte ona yakın bir şey dediler.”

“Fakat satın almadılar,” dedi Millet.

“Fark etmez, dediler ya sen ona bak; üstelik doğru da. Şu senin ‘Angelus’a bak mesela. Biriniz söyler misiniz bana...”

“Pöh, Carl... benim ‘Angelus’ a beş frank teklif ettiler.”

“Ne zaman?”

“Kim teklif etti?”

“Nerede o?”

“Niye kabul etmedin?”

“Durun yahu... hepiniz birden konuşmayın. Daha fazla verir zannettim –bundan emindim– ciddi ciddi baktı resme; bu yüzden ben de sekiz istedim.”

“Peki, sonra?”

“Sonra yine gelirim deyip gitti.”

“Canı cehenneme! Niçin. François...”

“Ah, biliyorum... biliyorum! Bu bir hataydı ve aptallık ettim. Ama arkadaşlar, hakkımı teslim etmelisiniz, zira ben bunu hepimizin iyiliğini düşünerek yaptım ve ben...”

“Ne diyorsun, elbette, bunu biliyoruz, canın sağolsun, ama bir daha aptallık etme.”

“Ben mi? Yahu şimdi biri gelip de o resim için bir lahana verse takla atacağım... atmazsam ne olayım!”

“Of, lahana! Ah, öyle şeyler söyleme... ağzımı sulandırıyor. Daha az zorlayan şeylerden söz et.”

“Çocuklar,” dedi Carl, “bu resimler hünerden yoksun, yabana atılacak resimler midir? Onu söyleyin bana.”

“Hayır.”

“Bunlar çok büyük, çok yüksek hüner taşıyan resimler değil mi? Bir de onu söyleyin bana.”

“Evet.”

“Evet, öylesine büyük ve üstün hüner taşıyan resimler ki bunlar, altlarında tanınmış birinin imzası olsa muhteşem fiyatlara satılabilirler. Öyle değil mi?”

“Elbette. Kimsenin şüphesi yok bundan.”

“Ancak –şaka yapmıyorum– öyle değil mi?”

“Elbette şaka yapmıyorsun; biz de şaka yapmıyoruz zaten. Fakat ne çıkar bundan? Ne olacak yani? Bizimle ilgisi ne?”

“İlgisi şu şekilde, dostlarım... onların altına tanınmış bir imza koyacağız!”

Bu canlı konuşma bu noktada şak diye kesiliverdi. Bütün yüzler soran bakışlarla Carl’a çevrildi. Ne tür bir bilmeceydi ki bu? Tanınmış bir imza nereden bulunup da ödünç alınacaktı? Bu imzayı kim ödünç alacaktı?

Carl oturdu ve şöyle dedi:

“Şimdi tamamen ciddi bir önerim var size. Bunun bizi düşkünler evinin dışında tutacak tek yol olduğunu düşünüyorum ve bütünyle emin bir yol olduğuna inanıyorum. Bu görüşüm insanlık tarihinde çok uzun zamandır yerleşik hale gelmiş birçok olguya dayanıyor. Projemin hepimizi zengin edeceğine inanıyorum.”

“Zengin! Yok, sen aklını kaçırdın.”

“Hayır, kaçırmadım.”

“Evet, lamı cimi yok, sen aklını kaçırdın. Zengin demekle ne kastediyorsun?”

“Adam başına yüz bin frank.”

“Yok, bu gerçekten aklını kaçırdı. Biliyordum zaten.”

“Evet, bu kesin. Carl belli ki yokluk çekmek sana çok fazla geldi ve...”

“Carl, bir ilaç alıp dosdoğru yatağına giriyorsun.”

“Önce sarıp sarmalayalım... başını saralım, sonra da...”

“Yok, topuklarını saralım; beyni haftalardır büzüşüyordu... fark etmiştim.”

“Susun!” dedi Millet göstermelik bir haşinlikle, “bırakın da çocuk ne diyecekse desin. Şimdi, o halde şu projeni bir açıkla bakalım, Carl. Nedir?”

“Tamam, öyleyse, başlangıç olarak insanlık tarihindeki birçok büyük ressamın değerinin hiçbir zaman

onun açlıktan ölmesine kadar kabul edilmemiş olduğu gerçeğini aklınızda tutmanızı rica ediyorum. Bu öyle sık olmuştur ki ben buna dayanarak bir yasa tesis etmeye cüret ediyorum. Bu yasa şöyledir: Tanınmamış ve görmezden gelinmiş her büyük ressamın değeri ölümünden sonra mutlaka anlaşılmak zorundadır ve anlaşılmakla kalmayıp resimlerinin fiyatları yüksek-
lere tırmanacaktır. Projem de şöyle: Kura çekeceğiz... içimizden biri ölecek.”

Bu laf onun ağzından öylesine sakın ve öylesine beklenmedik bir şekilde döküldü ki neredeyse zıplamayı bile unutacaktık. Bunun ardından çılgınca bir öğüt furyası başladı... Carl'ın beynine iyi gelecek tıbbi öğütler; fakat Carl şamatanın dinmesini sabırla bekledi ve ardından projesini anlatmaya devam etti:

“Evet, içimizden bir ölmek zorunda; diğerlerini kurtarmak için... tabii kendini de. Kura çekeceğiz. Seçilecek kişi ünlü olacak ve hepimiz zengin olacağız. Kıpırdanıp durmayın öyle, durun, sözümü de kesmeyin... inanın ne söylediğimi biliyorum. Fikir şu. Ölecek olan kişi nümüzdeki üç ay boyunca bütün gücüyle resim yapacak, istifini elinden geldiğince büyütecek ... resim değil, hayır! İskelet eskizleri, figür çalışmaları, figür çalışmalarından bölümler, kesitler, her birinin üzerine bir düzine fırça dokunuşu... anlamsız, elbette, fakat nihayetinde onun eseri ve üstünde imzası da var; günde elli tane çıkaracak ve her biri kolaylıkla ona ait olduğu tespit edilebilecek bir ilginçlik ya da üslup taşıyacak... bunlar para eden şeyler biliyorsunuz ve o büyük adam öldükten sonra dünya müzeleri bunları inanılmaz fiyatlarla toplar; bunlardan bir ton hazır edeceğiz... bir ton! Ve bütün o süre boyunca diğerlerimiz ölmek üzere olanımızı desteklemekle, yani Paris'teki çevreler ve resim alım satımı yapanlar üzerinde çalışmakla meş-

gul olacağız... anlayacağınız gelecek büyük hadiseye hazırlık yapacağız; her şey kıvamına gelip tamamdır dediğimizde de ölüm haberini yayacağız ve dillere düşecek cenaze törenini yapacağız. Anladınız mı?”

“Ha-yır; en azından tam...”

“Tam anlayamadınız mı? Anlamıyor musunuz? Adam gerçekten ölmüyor; adını değiştiriyor ve ortadan kayboluyor; biz bir kuklayı gömüp üzerine gözyaşı döküyoruz, bütün dünya da yardım için yanımızda oluyor. Ve ben...”

Sözünü bitirmesine fırsat verilmedi. Herkes sevinç çılgınları atarak büyük bir alkış fırtınası kopardı; hepimiz yerimizden sıçradık, odanın orasında burasında hoplayıp zıpladık, şükürler ederek ve sevinç birbirimizin boynuna sarıldık. Saatler boyunca hiç açlık hissetmeden büyük plan üzerinde konuştuk; nihayet, tüm ayrıntılar hepimizi memnun edecek şekilde belirlendikten sonra kura çektik ve Millet seçildi... ölmek için seçildi, bizim deyimimizle. Ve insanın gelecek servet için riske atana kadar asla ayrılmadığı neyimiz var neyimiz yoksa –yadigâr ıvır zıvır ve işte benzer şeyler– toparladık ve bunları bize basit bir veda amaçlı akşam yemeği ile kahvaltı sağlamaktan başka seyahatimiz için birkaç frank kalacak, Millet için de birkaç gün idare edebileceği bir miktar şalgam ve öteberi almaya yetecek kadar bir paraya rehne koyduk.

Ertesi sabah erkenden, kahvaltıdan hemen sonra üçümüz çıkıp gittik... yürüyerek, elbette. Her birimiz Millet’nin küçük resimlerinden birer düzinesini pazarlama amacıyla yanımıza almıştık. Carl, gelecek büyük günden önce Millet’nin ününü inşa etmek için çalışmaya başlayacağı Paris’in yolunu tuttu. Claude ve ben de Fransa’nın taşralarında dolanmak üzere ayrıldık.

Şimdi, işlerimizin ne kolay ve rahat bir şekilde git-

tiğin söyleyince şaşacaksınız. İşe başlamadan önce iki gün yürüdüm. Sonra büyük bir kasabanın dışındaki bir villayı resmetmeye giriştim... çünkü sahibinin üst verandada oturduğunu görmüştüm. Adam bakmak için aşağıya indi... inecektir diyordum zaten. Onu ilgisini sürdürmek için doludizgin çalışıyordum. Ara sıra ufak tefek takdir sözleri söyleyiveriyordu, ama bir süre sonra coşkulu bir şekilde konuşmaya başladı ve benim bir usta olduğumu söyledi!

Fırçamı bıraktım, çantamı aldım ve içinden bir Millet çıkarıp köşesindeki imzayı göstererek gururla şöyle dedim:

“Herhalde tanıyorsunuzdur bunu, değil mi? İşte, bana o öğretti! Sanırım yaptığım işi biliyor olmalıyım.”

Adam bir suç işlemiş gibi utandı ve sustu. Bunun üzerine ben üzgün bir ifadeyle şöyle dedim:

“Sanırım François Millet’nin imzasını tanımıyorum demek istemiyorsunuz!”

Adam elbette tanımıyordu o imzayı; fakat içine düştüğü rahatsız durumdan böyle kolay bir şekilde çıkarıldığı için birden gördüğünüz göreceğiniz en memnun adam oluverdi ve eski haline dönüştü. Şöyle karşılık verdi:

“Hayır, hiç olur mu, bu Millet’nin, elbette! Bilmiyorum kafam neyle meşguldü. Elbette tanıdım şimdi onu.”

Sonra, onu satın almak istedi; fakat ben zengin biri olmamama karşın o kadar da yoksul olmadığımı söyledim. Ancak, en sonunda, sekiz yüz frank karşılığında verdim resmi ona.

“Sekiz yüz!”

Evet. Millet herhalde onu bir domuz pirzolası karşılığında verirdi. Evet, o küçük şey için sekiz yüz frank aldım. Keşke onu seksen bine geri alabilseydim. Ama

geçti o günler. O adamın evinin çok güzel bir resmini yapıp kendisine on franka teklif etmek istedim, fakat bu öyle büyük bir ustanın öğrencisi olduğum tanımına uymayacağından yüz franka sattım. Sekiz yüz frankı hemen o kasabadan Millet'ye gönderdim ve ertesi gün yine yollara düştüm.

Fakat artık yürümüyordum. Arabaya bindim. O gün bugündür de hep arabayla geziyorum. Her gün bir resim satıyor, ikincisini satmayı denemiyordum bile. Müşterime hep şöyle diyordum:

“Zaten François Millet'nin bir resmini satmakla aptallık ediyorum, zira o adam üç ay daha ya yaşar ya yaşamaz ve öldüğünde de resimlerini her ne pahasına olursa olsun almak mümkün olmaz.”

O küçük gerçeği elimden geldiğince uzaklara yaymaya özen gösteriyor ve dünyayı büyük olaya hazırlıyordum.

Resimleri satma planımızın övüncünü kendime saklıyorum... benim düşüncemdi. O son gece kampanyamızı planlarlarken ben önerdim ve üçümüz bir satıştan umudu kesip de yeni birine yönelmeden önce makul derecede çaba göstermek üzerinde anlaştık. Bu hepimiz için de başarılı sonuçlar verdi. Ben iki gün yürüdüm, Claude iki gün yürüdü... ikimiz de Millet'i evimizin çok yakınında ünlü yapmaktan korkuyorduk... fakat Carl, o parlak zekâlı köftehor sadece yarım gün yürüdü ve ondan sonra hep bir dük gibi seyahat etti.

Ara sıra bir kasaba gazetesinin yazı işleri müdürünün arkadaşlığını kazanıyor ve basın yoluyla bir haber çıkartıyorduk; bu tabii yeni bir ressamın keşfedildiğine dair bir haber değil, François Millet'yi herkesin bildiğini varsayan bir haber oluyordu. Onu herhangi bir şekilde öven bir haber de olmuyordu bu; sadece “ustanın” o anki durumuyla ilgili birkaç söz... bazen umut veri-

ci, bazen umutsuz, fakat daima içinde daha kötünün korkusunu yansıtan haberler. Sürekli bu paragrafları işaretleyip gazeteleri bizden resim almış olan herkese gönderiyorduk.

Carl kısa sürede Paris'e varmış ve kafasına göre işe girişmişti. Gazete muhabirleriyle dostluklar kurmuş ve Millet'nin durumunun İngiltere'ye ve kıtanın her yanına bildirilmekle kalmayıp, Amerika'ya, hatta dünyanın her yanına bildirilmesini sağlamıştı.

Altı haftanın sonunda üçümüz Paris'te buluştuk ve artık duralım deyip Millet'den başka resim istememeyi kararlaştırdık. Yıldız öyle yükseklerde parlıyordu ve her şey öylesine olgunlaşıp kıvama gelmişti ki daha fazla beklemeyip hemen şimdi son hamlemizi yapmazsak hata olacaktı. Bu yüzden Millet'ye yazıp yatağa girmesini ve oldukça hızlı bir şekilde eriyip iğne ipliğe dönmesini, zira eğer hazır olabilirse on gün içinde ölmesini istediğimizi söyledik.

Sonra bir hesap yaptık ve üçümüzün toplam seksen beş küçük resim ve figür çalışması satmış olduğumuzu ve bunun karşılığında altmış dokuz bin frank almış olduğumuzu gördük. Son ve en parlak satışı Carl yapmıştı. "Angelus"u tam iki bin iki yüz franka satmıştı. Fransa'nın ona sahip olmak için mücadele edeceği bir gün geleceğini ve bir yabancının nakit beş yüz elli bin ödeyerek onu ele geçireceğini öngöremediğimizden o gün o satıştan dolayı Carl'ı nasıl da göklere çıkarmıştık!

O gece işi bitirmemizin şerefine şampanyalı bir akşam yemeği yedik ve ertesi gün Claude ile ben toplanıp hem son günlerinde Millet'ye bakıcılık yapmak hem de iş burnunu sokanları evden uzak tutmak ve merakla bekleyen dünyayı bilgilendirmek amacıyla muhtelif kıtalardaki gazetelerde yayımlansın diye Paris'teki Carl'a

günlük bültenler göndermek üzere eve döndük. Sonunda o hüzünlü gün geldi; Carl da nihai acıklı törenlere yardım etmek için tam zamanında geldi.

O büyük cenaze törenini, bunun yeryüzünün dört bir tarafından nasıl yankılar uyandırdığını ve iki dünyanın ünlülerinin katılıp üzüntülerini kanıtlamak için nasıl geldiklerini hatırlarsınız. Biz dördümüz –hâlâ etle tırnak gibiydik– tabutu taşıyorduk ve kimsenin yardım etmesine izin vermiyorduk. Ve böyle yapmakla doğru yapıyorduk, çünkü tabutun içinde balmumundan bir heykelden başka bir şey olmadığı için tabutu taşıyacak herhangi bir başka kişi ağırlığında bir sorun olduğunu düşünebilirdi. Evet, artık ebediyen geçip gitmiş o eski zor günlerin mahrumiyetini gönülden paylaşmış olan aynı dörtlü tabutu birlikte...”

“Hangi dörtlü?”

“Biz dördümüz... Millet de kendi tabutunu taşımamıza yardım etti. Anlayacağınız, kılık değiştirerek. Bir akraba, uzak bir akraba kisvesine bürünmüştü.

“Hayret doğrusu!”

“Fakat doğru, aynen öyle oldu. Neyse, resimlerin fiyatının nasıl fırladığını hatırlarsınız. Para? Onunla ne yapacağımızı bilmiyorduk. Bugün Paris’te yetmiş Millet tablosuna sahip olan bir adam var. Bize onlar için iki milyon frank ödedi. Ve bizim yollarda olduğumuz altı hafta boyunca Millet’nin kürekle yığıldığı öbek öbek eskizlere ve figür çalışmalarına gelince, işte, bugünlerde onları kaçta sattığımızı duysanız şaşarsınız... tabii eğer olur da birini satmaya razı olursak!”

“Harika bir öykü bu, bütünüyle olağanüstü!”

“Evet, öyle denebilir.”

“Millet’ye ne oldu peki?”

“Sır saklayabilir misiniz?”

“Elbette.”

“Bugün yemek salonundayken size gösterdiğim adamı hatırlıyor musunuz? İşte o *François Millet* idi.”

“Aman...”

“Tanrım! Evet. Bir defalığına da olsa bir dâhiyi açlıktan öldürüp onun kendisinin alması gereken ödülleri başka ceplere koymadılar. Bu ötücü kuşun içini döküşünü kimselerin duymayıp da öldükten sonra kendisine cafcaflı bir cenaze töreniyle ödeme yapılmasına olanak verilmemiş oldu. Bunu biz sağladık.

1893

BİR MİLYON STERLİNLİK BANKNOT

Yirmi yedi yaşındayken, San Francisco'daki bir maden komisyoncusunun kâtibiydim ve maden trafiğinin tüm ayrıntılarında uzmandım. Bu dünyada kimsem olmadığım gibi, zekâmla tertemiz adımdan başka sırtımı dayayabileceğim hiçbir şeyim de yoktu; fakat bunlar ayaklarımın er geç erişeceğim servete giden yola basmasını sağlıyordu ve bu ihtimalin varlığı beni mutlu ediyordu.

Cumartesi günleri öğleden sonraki alım satım işlemlerinden sonra serbest kalıyordum ve zamanımı körfezde küçücük bir yelkenlide geçirmeye alışmıştım. Bir gün cesaret edip çok uzağa gitmiş ve istemeden kendimi açık denizde bulmuştum. Tam akşam karanlığı çökerken ve umudum neredeyse tükenmekteyken Londra'ya gitmekte olan iki direkli küçük bir gemi beni aldı. Çok uzun, fırtınalı bir yolculuktu ve bedava yolculuk karşılığında beni sıradan bir denizci olarak çalıştırdılar. Londra'da karaya ayak bastığımda üstüm başım perişandı ve cebimde sadece bir dolar vardı. Bu para ancak yirmi dört saat için karnımı doyurmaya ve barınabileceğim bir yer bulmama yetti. Sonraki yirmi dört saati yiyeceğim de barınağım da olmadan geçirdim.

Sonraki sabah saat on sıralarında, pejmürde ve aç bir halde, Portland Place civarında aylak aylak dolaşırken bakıcısının sürdüğü bir çocuk arabasındaki bir çocuk –bir tek ısırik alınmış– çok lezzetli, kocaman bir armudu kaldırım kenarındaki oluğa attı. Elbette hemen durdum ve açlıktan dönmüş gözümü o çamurlu hazineye diktim. Ağzım sulanıyor, midem onun için can atıyor, bütün mevcudiyetim onun için yalvarıyordu. Fakat onu almak için her kıpırdanışım da oradan geçmekte olan bir göz niyetimi algılıyor ve ben de elbette hemen doğrulup aldırılsız bir havaya giriyor, o armutla ilgili düşündüğüm hiçbir şey yokmuş gibi yapıyordum. Bu hep böyle sürdü de gitti ve bir türlü o armudu alamadım. Tam utanca göğüs gerip armudu kapmama yetecek kadar umutsuzluğa düşmek üzereydim ki arka tarafımdaki bir pencere açıldı ve bir beyefendi oradan seslenerek şöyle dedi:

“İçeri gelin, lütfen.”

Göz kamaştıncı giysiler içindeki bir uşak beni içeri aldı ve iki yaşlı beyefendinin oturmakta olduğu çok şatafatlı bir odaya götürdü. Uşağı gönderdiler ve bana oturmamı söylediler. Kahvaltılarını yeni bitirmişlerdi ve artıkların görüntüsü neredeyse aklımı başımdan alıyordu. O yiyecekler oradayken sükûnetimi güç bela koruyordum, fakat bana şunların tadına bak demedikleri için sıkıntıma elimden geldiğince katlanmak zorunda kaldım.

Meğer az önce bu odada –ne olduğunu ancak günler sonra öğreneceğim– bir şey geçmiş; onu anlatacağım şimdi size. O iki yaşlı kardeş birkaç gün önce oldukça ateşli bir tartışma yapmışlar ve anlaşılmayınca İngilizlerin böyle meseleleri halletmek için daima yaptıkları gibi çözümünü bahse girmekte bulmuşlar.

İngiltere Merkez Bankası’nın, bir zamanlar devletin bir yabancı ülkeyle yapacağı bir alışverişle ilgili özel bir

amaçta kullanılmak üzere iki adet birer milyon sterlinlik banknot çıkardığını hatırlayacaksınız. Şu veya bu nedenle o banknotlardan sadece biri kullanıldıktan sonra iptal edilmişti; diğeri ise hâlâ Bankanın kasasında duruyordu. İşte, bu kardeşler, sohbet ederlerken, her nasılsa tamamen dürüst ve zeki bir yabancı bir rüzgâra kapılıp da tek dostunun bulunmadığı Londra'ya gelse, cebinde de o bir milyonluk banknottan başka hiç para olmadığı gibi onun sahibi olduğunu izah etmesinin hiçbir yolu olmasa ona ne olurdu diye merakla düşmüşler. Kardeşlerden A, açlıktan ölürdü demiş; B, ölmezdi demiş. A, bankada ya da başka bir yerde bozduramaz, çünkü oracıkta tutuklanır demiş. Tartışma böyle, ta ki B, adamın o milyonluk banknotla, herhangi bir şekilde bir ay idare edeceğine ve hapse düşmeyeceğine yirmi bin sterline bahse girerim diyene kadar sürmüş. Kardeş A bahsi kabul etmiş. Kardeş B bankaya gidip o banknotu satın almış. Anlayacağınız üzere tam İngiliz işi; yiğitliğe kara çalmak yok. Ardından emrindekilerden birinin çok güzel bir el yazısıyla nakşettiği bir mektup yazdırmış ve sonra da iki kardeş bütün gün pencerede oturup mektubu verecekleri doğru adamı bulmak için yolu gözlemeye koyulmuşlar.

Yoldan geçen birçok dürüst yüz görmüşler ama onları yeterince zeki bulmamışlar; birçokları zekiymiş ama yeterince dürüst değilmiş; her iki özelliğe de sahip birçok kişi de görmüşler, ama onlar da yeterince yoksul değilmiş ya da yeterince yoksul olsalar bile yabancı değilmiş. Ben oraya gelene kadar hepsinde bir kusur bulmuşlar, fakat beni görünce benim gereken özelliklerin tamamına uygun düştüğüm üzerinde fikir birliğine varmışlar; böylece oybirliğiyle beni seçmişler ve işte şimdi oturmuş beni niçin içeri çağırdıklarını anlamayı bekliyordum. Bana kendimle ilgili sorular sormaya baş-

ladılar ve çok geçmeden bütün hikâyemi öğrendiler. Sonunda benim amaçlarına uygun düştüğümü söylediler. İçtenlikle sevindiğimi söyleyip meselenin ne olduğunu sordum. O zaman içlerinden biri bana bir zarf uzattı ve açıklamayı onun içinde bulacağımı söyledi. Açmaya yeltendim, fakat beni engelleyip kaldığım yere götürmemi, dikkatlice incelememi ve telaşa filan kapılmamamı söyledi. Şaşırmıştım ve konuyu biraz deşmek istedim, ama onlar yanaşmadı; böylece anlaşıldığı kadarıyla bir tür eşek şakasının hedefi yapıldığım düşüncesiyle kendimi incinmiş ve aşağılanmış hissederek ve fakat zengin ve güçlü insanların kabalıklarına içerleyecek durumda olmadığımından bunu sineye çekmek zorunda kalarak oradan ayrıldım.

Şimdi o armudu alıp bütün dünyanın gözü önünde yiyebilirdim, ama gitmişti; yani onu bu talihsiz işten dolayı kaybetmiştim ve bunun düşüncesi o adamlara karşı duygularımın yumuşamasının önünü kesti. O evden görülemeyeceğim bir yere gelir gelmez zarfı açınca bir de ne göreyim, içinde para vardı! Anında o adamlara karşı duygularım değişti, inanın! Saniye sektirmeden mektubu ve parayı yeleğimin cebine tıktırdım ve dosdoğru en yakın lokantanın yolunu tuttum. Nasıl tıktırdım, bilemezsiniz! Nihayet bir lokma daha yiyemeyecek hale geldiğimde, paramı çıkardım, katlarını açıp düzledim ve şöyle bir bakınca az kaldı bayılıyordum. Dolara vurursan tam beş milyon! Yani, başım dönme-yip de ne etsindi...

Herhalde yeniden doğru dürüst kendime gelene kadar bir dakika boyunca orada afallamış ve banknota bakakalmış bir halde oturmuşumdur. Ondan sonra ilk dikkatimi çeken lokantanın sahibi oldu. Gözünü banknota dikmiş, taş kesilmişti. Bütün bedeniyle ve ruhuyla tapınç halindeydi, ama elini veya ayağını kıınılatamı-

yormuş gibi görünüyordu. Anında bundan yararlandım ve o anda yapılabilecek akla uygun tek şeyi yaptım. Banknotu ona doğru uzatıp umursamaz bir tavırla şöyle dedim:

“Üstünü getirin, lütfen.”

Ondan sonra adam normal haline döndü ve banknotu bozamadığı için binlerce özür sıraladığı gibi ona doğru uzatmış olmama rağmen elini bile dokundurmadım paraya. Bakmak istiyordu ve gözünü ayırmadan bakmaya devam etmekten kendini alamıyordu; sanki ne kadar baksa gözünün susuzluğunu giderecek kadar bakmış olmuyordu, ama sıradan insanların elini değdiremeyeceği kutsallıkta bir şeymiş gibi ona dokunmaktan da kaçınıyordu. Şöyle dedim:

“Şayet bu sizin için bir sıkıntı yaratıyorsa özür dilerim, ancak ısrar etmek zorundayım. Lütfen bunu bozun; başka param yok.”

Fakat adam bunun sorun olmadığını söyledi; bu önemsiz meseleyi başka zamana ertelemeye oldukça hevesli davrandı. Uzunca bir süre o çevreye tekrar gelemeyebileceğimi söyledim, ama o bunun bir önemi olmadığını, bekleyebileceğini, ayrıca, ne zaman istersem orada istediğim gibi yiyip içebileceğim gibi, istediğim sürece de hesaba yazabileceğini söyledi. Benim gibi zengin bir beyefendiye, sırf şakacı bir mizaca sahip olduğum ve kılık kıyafetimle millete muziplik yapma peşinde olduğum için güvenmekten korkmuş gibi görünmemiş olmayı umduğunu belirtmekten de geri kalmadı. O sırada içeriye başka bir müşteri girince lokantanın sahibi elimdeki canavarı kaldırmamı işaret etti; ardından yerlere kadar eğilerek beni kapıya kadar uğurladı ve ben de vuku bulan yanlış polis yakama yapışmadan düzeltmeme yardım etmeleri için dosdoğru o iki kardeşin evinin yolunu tuttum. Oldukça

gergindim; aslında, elbette hiçbir şekilde hatalı olmadığım halde fena halde korkmuştum; fakat insanları, bir serseriye bir sterlinlik zannıyla bir milyonluk banknot vermiş olduklarını anlayınca kendi miyopluklarına yanacaklarına ona karşı çılgınca bir öfkeye kapılacaklarını bilecek kadar iyi tanıyordum. Eve yaklaştığım sırada heyecanım dinmeye başladı, zira orada ortalık bütünüyle sessizdi ve buna dayanarak henüz yapılan hatanın farkına varılmamış olduğundan bir hayli emin oldum. Zili çaldım. Kapıyı aynı uşak açtı. O beyefendileri görmek istediğimi söyledim.

“Gittiler.” Uşak taifesine has, azametli ve soğuk bir şekilde söyledi bunu.

“Gittiler mi? Nereye?”

“Seyahate çıktılar.”

“Anladım da nereye?”

“Kıtaya, zannederim.”

“Kıtaya mı?”

“Evet, beyefendi.”

“Neyle... hangi güzergâhtan?”

“Bilmiyorum, beyefendi.”

“Ne zaman dönecekler?”

“Bir ay içinde, öyle dediler.”

“Bir ay! Ah, bu korkunç bir şey! Onlara nasıl haber ulaştırabileceğime dair bir fikir verin bana. Son derece önemli.”

“Yapamam, gerçekten. Nereye gittiklerine dair hiçbir fikrim yok, beyefendi.”

“O halde aile efradından birini görmeliyim.”

“Aile de burada değil; aylardır ülke dışındalar... Mısır’da ve Hindistan’da, zannederim.”

“Bakın, muazzam bir yanlışlık oldu. Öğrendiklerimde gece olmadan döneceklerdir. Onlara buraya gelmiş olduğumu, bu yanlışlık düzeltilene kadar da sürekli ge-

leceğimi ve korkmalarına gerek olmadığını söyler misiniz?”

“Gelirlerse söylerim, fakat gelmelerini beklemiyorum. Onlar bana sizin bir saat içinde gelip sorular soracağınızı, ama size hiçbir sorun olmadığını ve zamanında döndüklerinde sizi beklediklerini söylememi tembihlediler.”

Böylece vazgeçip oradan ayrılmak zorunda kaldım. Ne tür bir bilmeceydi bu böyle! Aklımı kaçırarak gibiydim. “Zamanında” burada olacaktıymış. O ne demek ola ki? Aa belki de mektupta bir açıklama vardır dedim. Mektubu unutmuşum. Çıkarıp okudum. Şöyle diyordu:

Yüzünüzden de anlaşılabilceği üzere siz zeki ve dürüst bir adamsınız. Sizin yoksul ve yabancı olduğunuzu düşünüyoruz. Zarfın içinde bir miktar para bulacaksınız. Bunu size otuz gün vadeyle faizsiz olarak ödünç veriyoruz. O sürenin sonunda bu eve gelip neler olup bittiğini anlatın. Sizin üzerinize bir bahse girdim. Eğer kazanırsam benim imkânlarım dâhilindeki istediğiniz herhangi bir görevi elde edebileceksiniz... herhangi bir görev derken, yani, aşına olduğunuzu ve liyakatle doldurabileceğinizi kanıtlayabileceğiniz bir mevki demek istiyorum.

İmza da yok, adres de, tarih de...

Hadi, gelin de çıkabilirseniz çıkın bu işin içinden. Sizin bu işin evveliyatından haberiniz var, ama benim yoktu. Benim için derin, karanlık bir muammaydı bu. Ne bu oyunun mahiyeti hakkında ne de bundan bana zarar mı iyilik mi geleceği hakkında en ufak fikrim yoktu. Bir parka gittim ve oturup mantık çerçevesinde düşünüp izlemem gereken en doğru yolu bulmaya çalıştım.

Bir saatin sonunda düşüncelerim belirginleşip beni şu yargıya götürdü:

O adamlar bana karşı iyi niyetli de olabilirler, kötü niyetli de; bilmenin bir yolu yok; kafaya takma. Bir oyun, dalavere ya da deney yapma peşindeler; ne olduğunu tespit etmenin bir yolu yok;- kafaya takma. Benim üstüme bir bahis oynanmış; ne olduğunu anlamının bir yolu yok; bunu da boş ver. Böylece belirlenmesi mümkün olmayan şeyler bertaraf edilmiş oluyor; meselenin geri kalanı ise somut, gerçek ve kesinlikle sınıflandırılıp etiketlenebilir. Şayet İngiltere Merkez Bankası'na gidip de bu banknotu ait olduğu adama alacak kaydetmelerini istesem yapacaklardır, zira benim tanımıyor olmama karşın onlar onu tanıyorlar; fakat bunu nasıl ele geçirdiğimi soracaklardır ve eğer gerçeği söylersem beni doğal olarak akıl hastanesine koyacaklardır, yalan söylersem de hapisaneyi boylarım. Eğer banknotu bankaya yatırmayı veya ona istinaden borç almayı deneyecek olursam da aynı kapıya çıkacaktır. İstesem de istemesem de bu muazzam yükü o adamlar geri dönene kadar taşımak zorundayım. Bana bir faydası yok, bir tutam kül kadar faydasız ve fakat hayatımı sürdürmek için dilenirken ona özen göstermeli ve korumalıyım. Uğraşacak olsam bile onu kimselere hediye de edemem, zira ne dürüst yurttaşlar ne de haydutlar kabul etmek bir yana, hiçbir surette böyle bir şeye burunlarını sokmak istemeyeceklerdir. O kardeşler güvende. Banknotu kaybetsem ya da yaksam yine güvende olurlar, çünkü ödemeyi durdurabilirler ve banka zararlarını telafi eder. Gelgelelim bu arada bir ay boyunca sıkıntıya katlanmak durumundayım ve bir ücretim veya kazancım da yok... tabii eğer her ne idiyse o bahsin kazanılmasına yardım etmez de bana vaat etmiş oldukları o görevi elde edemezsem. O görevi elde

etmek hoş olur; o türden adamların imkânları dâhilinde elde etmeye değer görevler olur.

O görev hakkında epeyce kafa yordum. Umutlanım yükselmeye başladı. Hiç kuşkusuz maaş yüksek olacaktır. Bir ay içinde başlayabilir; ondan sonra bir derdim kalmaz. Çok geçmeden kendimi alabildiğine iyi hisseder oldum. Bu arada yine sokakları arşınılıyordum. Bir terzi dükkânı görünce içimde üzerimdeki paçavralardan kurtulup yine düzgün bir şekilde giyinip kuşanmak için güçlü bir istek uyandırdı. Ödeyebilir miydim? Hayır; bu dünyada bir milyon sterlin dışında hiçbir şeyim yoktu ki. Bu yüzden kendimi geçip gitmeye zorladım. Fakat çok geçmeden gerisingeri sürüklendim. Düzgün giyinmenin baştan çıkarıcılığı zalimce eziyet ediyordu bana. O cesur mücadele sırasında dükkânın önünden gide gele altı kez geçmiş olmalıyım. Sonunda teslim oldum; olmak zorundaydım. Ellerinde uymadığı için bir kenara atılmış bir takım elbise var mı diye sordum. Konuştuğum kişi bana cevap vermeyip başıyla başka birini işaret etti. İşaret ettiği kişiye gittim, o da hiç ağzını açmadan başıyla başka birini işaret etti. Ona gittim ve şöyle dedi:

“Az sonra sizinle ilgileneceğim.”

Her ne yapıyorduyorsa onu bitirmesine kadar bekledim, sonra beni alıp arkadaki bir odaya götürdü ve bir yığın elde kalmış elbiseyi elden geçirip benim için en rüküş olanını seçti. Giydim. Uymadı ve hoş giden bir yanı da yoktu, ama yeniydi ve ona sahip olmak için can atıyordum; bu yüzden hiçbir kusur bulmadım ve biraz çekinerek şöyle dedim:

“Eğer para için birkaç gün bekleyebilirsiniz bana bir iyilik yapmış olursunuz. Üzerimde hiç küçük para yok.”

Adam suratına en alaycısından bir ifade kondurup şöyle dedi:

“Ah, küçük paranız mı yok? Ne diyebilirim ki, elbette, beklemiyordum doğrusu; sizin gibi beyefendilerin yanlarında sadece büyük meblağlar taşıyacağını düşünmem gerekirdi.”

Bu sinirime dokunmuştu; şöyle karşılık verdim:

“Arkadaşım, bir yabancıyı her zaman giydiklerine bakarak değerlendirmemelisiniz. Elbette bu elbisenin parasını ödeyecek param var; ben sadece sizi büyük bir banknotu bozma zahmetine sokmak istemiyordum.”

Bunun üzerine tutumunu bir nebze değiştirdi ve içinde yine azıcık bir çalım olsa da şöyle dedi:

“Sizi üzmem için herhangi bir kastım yoktu, fakat sitem ettiğiniz için, üzerinizde taşıyor olabileceğiniz herhangi bir banknotu bozamayacağımız sonucuna bahlıkla dalmanızın pek sizin üstünüze vazife olmayan bir şey olduğunu söylemek zorundayım. Aksine, bozabileceğimizden hiç kuşkunuz olmasın.”

Banknotu ona uzatıp şöyle dedim:

“Ah, gayet güzel o zaman; özür dilerim.”

Banknotu bir gülümsemeye, tepeden tırnağa her yanını kaplayan, içinde kat yerleri, kırışıklıklar ve helezonlar olan ve bir havuza attığınız bir tuğlanın düştüğü yere benzeyen o okkalı gülümsemelerden biriyle aldı; sonra banknota şöyle bir bakmasıyla gülümsemesi donup kaldı, sarardı ve Vezüv’ün etrafındaki küçük düzlüklerde göreceğiniz o dalgalı, solucan gibi kıvrıla kıvrıla yayılan sertleşmiş lav akıntıları gibi bir görüntü aldı. Daha önce bir gülümsemenin öyle donup kaldığını hiç görmemiştim. Adam elinde banknotla öyle dikilirken dükkân sahibi meselenin ne olduğunu anlamak için telaşla içeri girdi ve soruları peşpeşe sıraladı:

“Ne oldu? Sorun nedir? Eksik olan ne?”

“Hiçbir sorun yok, paramın üstünü bekliyorum,” dedim.

“Hadi, hadi, adamın parasının üstünü getir Tod; daha ne duruyorsun, adamın parasının üstünü getir.”

Tod sertçe karşılık verdi: “Parasının üstünü getir! Söylemesi kolay, efendim; ama paraya bir de kendiniz bakın.”

Dükkân sahibi şöyle bir bakınca alçaktan, anlamlı bir ıslık çaldı, ardından elde kalmış elbise yığınınca elini daldırıp elbiseleri bir o yana bir bu yana çekiştirmeye koyuldu; bir yandan da sanki kendi kendine konuşuyormuş gibi sürekli heyecanlı bir şekilde söyleniyordu:

“Eksantrik bir milyonere öyle çok kötü bir elbise satmayı gel de anla! Ahmak bu Tod; hem de doğuştan ahmak. Her zaman buna benzer bir şey yapıyor. Bütün milyonerleri kaçınıyor buradan, çünkü bir milyoneri bir serseriden ayırt edemiyor, hiçbir zaman edemedi. Lütfen, efendim, o şeyleri üstünüzden çıkarıp şu ateşe atın. Bana lütfedip şu gömleği ve takımını giyin; tam size göre, sizin için yapılmış gibi... sade, zengin, makul ve tam düklere yakışır bir fiyakası var; yabancı bir prensin siparişi üzerine yapılmıştı... belki onu tanıyorsanız, efendim, Yüce Majesteleri Halifax Voyvodası; bunu bırakıp bir matem elbisesi aldı, çünkü annesi ölmek üzereydi... ölmedi lakin. Fakat sorun değil, işler her zaman bizim istediğimiz gibi –yani onların istediği gibi– gitmez; işte bu! Pantolon tamamdır, size pek yakıştı, efendim; şimdi yelek; aha yine tam isabet! Şimdi bir de cekete bakalım... tanrım! Şuna bir bakın hele! Mükemmel... baştan aşağı mükemmel! Meslek hayatım boyunca hiç böylesine parlak bir başarı görmedim.”

Memnuniyetimi ifade ettim.

Dükkân sahibi de, “Oldukça güzel oldu, efendim, oldukça güzel; geçici olarak işinizi görecektir, bunu söylemek zorundayım. Fakat ölçülerinizi alıp da sizin için özel olarak yapacağımızı bekleyin de görün. Gel, Tod,

defteri kalemi al ve yazmaya başla. Bacak uzunluğu 32,” diyerek ölçülerimi almaya koyuldu. Ben daha ağzımı açıp da bir kelime etmeye kalmadan benim ölçülerimi almış ve fraklar için, resmi giysiler, gömlekler ve daha bilmem neler için emirler yağdırmaya başlamıştı. Fırsat bulunca şöyle dedim:

“Fakat beyefendi, iki gözüm, şayet belirsiz bir süre bekleyemeyecekseniz veya parayı bozma imkânınız yoksa ben bu siparişleri veremem.”

“Belirsiz bir süre! Bu kelime zayıf kaldı, efendim, zayıf kaldı. Ebediyen... *doğru* kelime bu, efendim. Tod, bunların yapılmasını sonuna kadar takip et ve vakit kaybetmeden beyefendinin adresine gönder. Küçük müşteriler bekleyebilir. Beyefendinin adresini yaz ve...”

“İkametgâhımı değiştirmek üzereyim. Ben uğrayıp yeni adresi bırakırım.”

“Son derece uygun, efendim, siz nasıl arzu ederseniz. Bir dakika... sizi kapıya kadar geçireyim, efendim. Buyurun... iyi günler, efendim, iyi günler.”

Ee, artık bundan sonra olacakları göremiyor olamazsınız, değil mi? Doğal olarak istediğim her şeyi almaya ve paramın üstünü istemeye kaptırdım kendimi. Bir hafta içinde rahatım için gereken her şeyi en şatafatlı cinsinden edinmiş ve Hannover Meydanı'ndaki pahalı bir otelde kalmaya başlamıştım. Akşam yemeklerimi orada yiyor, ama kahvaltı için milyonluk banknotumla ilk yemeğimi yediğim Harris'in mütevazı lokantasına gidiyordum. Harris'in kısmetini açmıştım. Yelek cebinde milyon sterlinlik banknotlar taşıyan kuş beyinli bir yabancıнын oranın koruyucu azizi olduğu söylentisi dört bir yana yayılmıştı. Bu o basit, zorlukla ayakta duran, kıt kanaat geçinen küçük işletmenin ünlü ve müşterilerle dolup taştan bir yer haline gelmesine yetmişti. Harris öylesine minnettardı ki bana zorla ödünç paralar

vermeye çalıştı, ben de geri çevirmedi; böylece, daha dün meteliksiz biriyken, harcayacak param da olmuştu ve zengin ve yüksek tabakadan biri gibi yaşamaya başlamıştım. Bir gün gelip paldır küldür düşeceğimi de düşünmüyor değildim, ama şimdi boğazıma kadar batmıştım; ya karşı kıyıya yüzecektim ya da boğulacaktım. Anlayacağınız işlerin –başka türlü olsaydı bütünüyle gülünç olabilecek– gidişatına tehlikeli bir yön, ciddi bir yön, evet trajik bir yön ekleyen eli kulağında bir felaket ögesi de vardı aklımda. Geceleri, karanlıkta işin trajedi kısmı hep öne çıkıyor, sürekli uyarıyor, sürekli tehdit ediyordu; bu yüzden yatağımda inildeverek dönüp duruyor, zar zor uyuyordum. Fakat neşe saçan gün ışıyınca bu trajedi ögesi solup siliniyor ve deyim yerindeyse hoppalık derecesinde bir mutluluktan sarhoş bir halde havada yürüyordum.

Ve bu doğaldı; zira dünyanın bu büyük şehrinde adı çıkmış bir adam olmuştum ve bu başımı döndürüyordu, hem öyle az biraz da değil, epeyce... Elinize, İngilizce, İskoçça ya da İrlandaca bir gazete alıp da içinde “yelek cebinde milyonluk banknot taşıyan adam”ın en son yaptıkları ve söyledikleriyle ilgili bir veya daha fazla haber bulmamanız mümkün değildi. Başta, bana değinen bu tür haberlerde yerim dedikodu sütununun en dibindeydi; sonra şövalyelerin üstüne çıkarıldım, ardından baronetlerin, baronların üstüne çıktım ve kötü ünüm yayıldıkça bu böyle istikrarlı bir şekilde yükselmemle sürüp gitti. Nihayet kraliyet ailesinden olmayan bütün soyluların ve York başpiskoposu dışındaki bütün din adamlarının önüne geçerek erişilebilecek en yüksek yere eriştim ve orada kaldım. Fakat unutmayın, bu şan şöhret değildi; şimdilik sadece kötü bir ün kazanmıştım. Derken o doruğa ulaştıran dokunuş... deyim yerindeyse ödül geldi; hem de kötü ünün kolay bozulur

posasını bir anda ebediyen kalıcı olacak som altından bir şana şöhrete dönüştürecek bir ödüldü bu: Dünya-
ca ünlü güldürü dergisi *Punch* karikatürümü yayımla-
dı! Evet, ben şimdi esas adamdım; yerim sabitlenmişti.
Hâlâ hakkımda şakalar yapabilirlerdi, ama saygılı bir
şekilde, öyle kafa bulmaya çalışarak veya edepsizce de-
ğil; bana gülümseyebilirlerdi, ama gülemezlerdi. O tür
şeylerin zamanı geride kalmıştı. *Punch* karikatürde beni
kule muhafızlarından biriyle Londra Kulesi için heyecanlı bir şekilde pazarlık ederken göstermişti. Eh, daha
önce kimsenin dikkate almadığı genç bir adamın, şimdi
apansızın, hemen alınıp her yerde tekrar edilmeyen
tek laf edemiyorsa, sürekli ağızdan ağza uçuşan, "İşte
şu giden o; bu o!" türünden laflar kulağına çalınmadan
gezip dolaşamıyorsa, bakıp duran bir kalabalık olma-
dan bir kahvaltı bile edemiyorsa ve bin küsur opera
dörebününü üstüne odaklandırmadan opera locasında
oturamıyorsa ne halde olacağını herhalde tahmin ede-
bilirsiniz. Uzun lafın kısıası, bütün gün şaşaa içinde yü-
züyordum... eğrisiyle doğrusuyla bundan başka bir şey
değildi durumum.

Söylememiştim ama şimdi söyleyeyim, paçavra-
ya dönmüş o eski kıyafetimi de atmayıp saklamıştım;
yine arada sırada ıvır zıvır bir şeyler satın alıp aşağı-
lanmak ve ardından aşağılayan kişiyi milyon sterlinlik
banknotumla cansız yere sermenin hazzını çıkarmak
için onları giyerek geziyordum sağda solda. Fakat bunu
sürdüremedim. Resimli gazeteler o kıyafeti insanların
gözüne öyle çok soktular ki onunla dışarıya çıktığımda
beni görür görmez tanıyan bir kalabalık peşime takılı-
yordu ve eğer bir şey satın almaya kalkarsam da adam
benim banknotu çıkarmama kalmadan bütün dükkânı
önüme seriyor, hepsini deftere yazabileceğini söylü-
yordu.

Şana şöhrete kavuşmamın onuncu gününe doğru Amerikan elçisine saygılarımı sunarak bayrağıma karşı görevimi yerine getirmeye gittim. Beni durumuma uygun düşen bir coşkuyla karşıladı ve görevimi yerine getirmekte geciktiğim için payladı, ama beni bağışlamanın tek yolunun akşamki ziyafete hastalandığı için gelemeyecek olan konuğunun yerini almam olduğunu söyledi. Gelirim dedim ve sohbet başladı. Onunla babamın çocukken sınıf arkadaşı oldukları, sonra Yale’de birlikte okudukları ve babamın ölümüne kadar daima yakın arkadaş kaldıkları ortaya çıktı. Bu nedenle ayırbileceğim bütün boş zamanlarda kendi evinde kalmamı istedi ve ben de bu fikre sevindim, pek tabii...

Aslında, sevinmek ne kelime; bayıldım. O bir şeye toslayıp da paldır küldür düşeceğim gün gelirse belki o beni tamamen mahvolmaktan kurtarmayı başarabilirdi; nasıl yapardı bilmem, ama bir yolunu bulurdu herhalde. Ona içimi dökmeyi, aradan onca zaman geçtiği için göze alamadım. Bunu benim Londra’daki bu berbat kariyerimin daha en başında yapmam gerekirdi. Yok, bunu şimdi göze alamazdım; çok derine batmıştım; yani, derin dediysem daha yeni tanıştığım bir arkadaşla ifşaatta bulunmanın tehlikesini göze alamayacağım kadar derin; yoksa düşünceme göre, boyumu aştığı da söylenemezdi. Çünkü sizin anlayacağınız, bütün borçlanmalarında olanaklarımı aşmamaya özen gösteriyordum... demek istediğim, maaşımı aşmamaya... Elbette maaşımın ne olacağını bilmeme imkân yoktu, ama bahsi kazandığım takdirde ne olacağını tahmin için elimde iyi bir dayanağım vardı. O yaşlı zengin beyefendinin olanakları dâhilindeki görevlerin arasından, liyakat göstermem kaydıyla, her hangi bir görevi seçme hakkım olacaktı... ve kesinlikle kanıtlayacaktım liyakatimi; bunda hiçbir kuşku yoktu. Ve bahis konu-

sunu gelirse, o konuda hiç kaygılanmıyordum; şansım hep yaver gitmişti. Şimdi maaşımın yıllık altı yüz ile bin arası bir şey olacağını tahmin ediyordum; deyin ki ilk yıl altı yüz olsun ve liyakatimi kanıtladıkça üst sınıra gelene kadar yıldan yıla artsın. Şu andaki borcum sadece ilk yılımdaki maaşım kadar. Herkes bana borç vermeye çalışıyordu, ama ben çoğunu şu veya bu bahaneyle savuşturdum; dolayısıyla bu borç yükü sadece ödünç alınmış 300 sterlin ve yeme içme ile diğer harcamalarımın karşılığı olan 300 sterlinden ibaretti. İkinci yılki maaşımın, tedbirli ve ekonomik yaşamayı sürdürdüğüm takdirde, bu ayın geri kalanını idare edeceğine inanıyordum ve buna özen göstermeye kesinkes niyetliydim. Ayın sonu gelip de işverenim seyahatten döndüğünde nasıl olsa kendimi yeniden sağlama alacaktım, zira hemen iki yıllık maaşı alacaklılarım arasında temlik ederek bölüştürecek ve kendimi bütünüyle işime verecektim.

On dört kişinin katıldığı güzel bir ziyafetti. Shore-ditch Dükü ve Düşesi, kızları Leydi Anne-Grace-Eleanor-Celeste-vesaire-vesaire-de Bohun, Newgate Kontu ve Kontesi, Cheapside Vikontu, Lord ve Leydi Blatherskite, her iki cinsten bazı insanlar, elçi ile karısı ve kızı ve kızının bir süredir onlarda kalan arkadaşı, iki dakikada âşık oluverdiğim ve gözlüksüz görebildiğim kadarıyla o da bana âşık olan Portia Langham adında yirmi iki yaşında bir İngiliz kızı... Bir konuk daha vardı, bir Amerikalı... fakat onu biraz geriden alarak anlatayım. Herkes hâlâ kabul salonunda oturmuş bir yandan yemek öncesi iştah açıp bir yandan da sonradan gelenleri soğuk bakışlarla incelerken uşak anons etti:

“Bay Lloyd Hastings.”

Alışılmış nezaket alışverişleri biter bitmez, Hastings beni gördü ve kibarca elini uzatarak dosdoğru yanı-

ma geldi; sonra tam elimi sıkacakken aniden durdu ve mahcup bir tavırla şöyle dedi:

“Affedersiniz, beyefendi, sizi tanıdığımı zannettim.”

“Yapma, elbette tanıyorsun beni, eski dostum.”

“Olamaz. Siz o... o...”

“Yelek cebi canavarı mı demek istedin? Evet, ta kendisiyim. Beni lakabımla çağırmaktan da çekinme; alıştım artık.”

“Vay, vay, vay, bu ne sürpriz böyle. Bir ya da iki kez senin gerçek adınla lakabının eşleştirildiğini görmüştüm ama o Henry Adams’ın sen olabileceğin aklımın kenarından bile geçmedi. Yahu, daha altı ay önce San Francisco’da Blake Hopkins’in maaşlı memuruydun ve biraz daha fazla para alabilmek için geceleri kalıp Gould and Curry madeninin belgelerini ve rakamlarını tanzim edip incelememe yardım ediyordun. Gel de inan şimdi, sen Londra’da olacaksın, büyük bir milyoner olacaksın ve muazzam bir şöhretin olacak, gel de inan! Sanki Binbir Gece Masalları gibi, yahu! Aklım, havsalam almıyor; anlayamıyorum; hele bir dur da başımın dönmesi geçsin.”

“Gerçek şu ki Lloyd, sen benden daha yoksul değilsin. Ben kendim zenginliğimi fark edemiyorum.”

“Olur şey değil valla, dudak uçuklatıyor değil mi? Yahu, seninle birlikte Madenciler Lokantasına gideli daha sadece üç ay oldu...”

“Hayır; What Cheer’e gitmiştik.”

“Doğru, What Cheer idi; o madenin belgeleri üzerinde altı saat kafa patlattıktan sonra sabahın ikisinde oraya gidip kahve içmiş, pırzola yemiştik ve seni benimle birlikte Londra’ya gelmeye ikna etmeye çalışmış, hatta senin için izin alayım, masraflarını ödeyeyim ve satışı başarırsam sana da bir pay vereyim bile demiştim. Sen de beni dinlememiş ve eğer ben satışı başara-

mayacak olursam, bu süre zarfında ipin ucunu kaçırıp da dönüşte işleri yeniden hale yola koymak için biteviye çalışmayı göze alamayacağını söylemiştin. Ama işte buradasın. Neresinden bakarsan bak öyle tuhaf bir şey ki bu! Nasıl oldu da geldin buraya ve sana bu inanılmaz yolu açan ne?”

“Ah, sadece bir kaza. Uzun bir hikâye... bir macera da denebilir. Sana hepsini anlatacağım, ama şimdi değil.”

“Ne zaman?”

“Bu ayın sonunda.”

“Daha on beş gün var. İnsanı meraktan çatlatacak kadar uzun bir zaman bu. Sen şunu bir hafta yap.”

“Yapamam. Sebebini daha sonra anlayacaksın. Fakat senin iş nasıl gidiyor, sen onu söyle.”

Neşesi bir anda kayboluverdi ve içini çekerek şöyle dedi:

“Meğer sen gerçek bir kâhinmişsin Hal, gerçek bir kâhin. Keşke gelmeseydim. Bu konuda konuşmak istemiyorum.”

“Konuşmalısın ama. Buradan ayrıldıktan sonra gelip gece bende kal ve her şeyi anlat bana.”

“Ah, gerçekten mi? Ciddi misin?” derken gözleri yaşardı.

“Evet; bütün hikâyeyi dinlemek istiyorum, kelimesi kelimesine.”

“Çok minnettarım! Burada yaşadığım bütün o şeylerden sonra bir insanın gözünde ve sesinde bana ve başımdan geçenlere gösterilen bir ilgiyle karşılaşmak, ne diyeceğimi bilemiyorum... Tanrım! Dizlerimin üstüne çöküp yalvarabilirdim bunun için!”

Ellerimi sımsıkı kavrayıp raptetti ve ondan sonra kendini toparlayıp canlandı ve yemeğe hazır hale geldi ama yemek de gelemedi bir türlü. Evet, gelemedi; alı-

şılmış olan, o bozuk ve çileden çıkarıcı İngiliz sistemi altında daima olagelen şey oldu... öncelik meselesi karara bağlanamadı ve bu yüzden yemek yenmedi. İngilizler akşam yemeğine giderken daima önceden yemek yerler, çünkü karşılaşacakları riskleri bilirler; fakat yabancıları kimse uyarmadığından, onlar kuzu kuzu giderler tuzağa. Elbette, bu kez kimse bundan zarar görmedi, çünkü Hastings'ın dışında hiçbirimiz acemi değildik ve onu da elçi davet ederken İngiliz geleneğine hürmeten akşam yemeği hazırlatmamış olduğunu söyleyerek bilgilendirmişti.

Yine de herkes bir leydiye eşlik ederek yemek salonuna doğru ilerledi, çünkü yapmadığın bir şeyi yapıyor-muş gibi yapmak adettendi; fakat orada da anlaşmazlık baş gösterdi. Shoreditch Dükü kendisinin bir kralı değil de bir milleti temsil eden bir elçiden rütbece üstün olduğunu ileri sürerek öncelik sırasının kendisinde olduğu cihetiyle önceliği almak ve masanın başına oturmak istedi; fakat ben haklarım için diklendim ve boyun eğmeyi reddettim. Dedikodu sütunlarında kraliyet soyundan olmayan bütün düklerden yukarıdaydım, bunu söyledim ve bu kez önceliğin bende olduğunu iddia ettim. Didişebildiğimiz kadar didiştikten sonra dükün nihayet (ve tedbirsizce) kendi soyunun eskiliğinden dem vurmaya çalışarak oynadığı Fatih¹ kartını “gördüm” ve adımdan da anlaşılacağı üzere doğrudan onun soyundan geldiğim Âdem kartını sürerek potu “yükseltip” bir de kendisinin hem adı hem de çok da yeni olan Norman soyu itibarıyla tali bir koldan geldiğini söyleyince bir karara varılması mümkün olmadı, kaçınılmaz olarak. Böylece hep birlikte yine kabul salonuna dönüp elinizde içinde sardalya balıkları ile bir tane çilek olan

¹ Fatih William. İngiltere'yi 1066 – 1087 yılları arasında yöneten Norman kral. Piç William olarak da bilinir.

bir tabakla bir gruba katılıp ayakta yediğiniz dikey bir yemeğe kaldık. Burada öncelik dini fazla yorucu değil; en yüksek rütbedeki iki kişi havaya bir şilin¹ atıyor, kazanan önce gidip çileğini alıyor ve kaybeden de şilini alıyor. Sonraki iki kişi de şilin atıyor, ardından iki kişi daha ve bu böyle devam ediyor. Bu hafif yemekten sonra masalar getirildi ve oyun başına altı peni² koyarak cribbage³ diye bir iskambil oyunu oynadık. İngilizler hiç sırf eğlence olsun diye oyun oynamazlar. Eğer bir şey kazanmayacak veya kaybetmeyeceklerse –hangisi olduğu umurlarında değildir– hiçbir oyuna girmezler.

Çok güzel vakit geçirdik; diğerleri neyse ne de biz ikimiz, yani Mis Langham ile ben güzel vakit geçirdik. Ondan öylesine büyülenmişim ki oyunun iki dönüşünden sonra elimdeki kâğıtların sayısını hiçbir şekilde sayamaz oluyordum. Hedefe ulaştığımda da bunu fark edemiyor ve en baştan yeniden başlayıp her oyunu kaybediyordum Benden başka kaybeden tek kişi ise kızdı, o da tam benim durumumdaydı, anlıyorsanız ya... Sonuç olarak ikimiz de hiçbir şekilde kazanamadık ve niye kazanamadık diye merak da etmedik; tek bildiğimiz mutlu olduğumuzdu ve başka bir şeyi bilmek gibi bir arzumuz olmadığı gibi işimize karışılmasını da istemiyorduk. Ve ona söyledim –söyledim, gerçekten– ona onu sevdiğimi söyledim ve o... şey, saçlarına varana kadar kızardı, fakat hoşuna gitti; kendisi öyle dedi. Ah, ömrümde böyle bir akşam geçirmemiş-

¹ Eskiden kullanılan, sterlinin yirmide biri (on iki peni) değerinde bir metal para.

² Pence. Sterlinin yüzde biri değerinde metal para.

³ Crib adıyla da bilinen bir İngiliz kâğıt oyunu. İki kişilik bir oyun olmakla birlikte üç, dört, hatta daha fazla kişi tarafından oynanabilir. Kâğıtlarla puan kazandıran kombinasyonlar oluşturmaya çalışılarak oynanır. Oyunun amacı 121 puanı kazanan ilk kişi olmaktır. Yerdeki kâğıdın üstüne belli değerdeki bir kâğıdı koyup belli puanlar alınır.

tim! Her sıra bana geldiğinde oynadıktan sonra ona da bir şey söylemeden yapamıyordum; sıra ona gelince o da duyduğunu belli eden bir şey diyordu, tabii el saymak filan hak getire. Yahu elimde vale var, arkasından ona "Tanrım ne kadar tatlı bir şeysin sen" demeden, "Joker, iki puan," bile diyemiyordum. O da kirpiklerinin altından yan yan bakarak, "On beş iki, on beş dört, on beş altı ve bir çift sekiz eder, sekiz daha on altı eder... gerçekten öyle mi düşünüyorsun?" deyiveriyordu oynar oynamaz; bilerseniz, nasıl da tatlı ve fettanca... Ah, çok, çok, çok fazlaydı bu benim için!

Ona karşı tamamen dürüst ve açık oldum; hakkında çok fazla laf duyduğu o bir milyonluk banknottan başka bu dünyada tek meteliğimin olmadığını, aslında banknotun da bana ait olmadığını anlattım ve bu onda büyük bir merak uyandırdı; sonra sesimi alçaltıp başından itibaren tüm hikâyeyi anlatınca da neredeyse ölecekti gülmekten. Tanrı aşkına bunda gülecek ne bulmuştu, anlayamıyordum, ama gülüyordu işte; her yarım dakikada bir herhangi bir yeni ayrıntı onu cezbediyor, yatışması için bir buçuk dakika kadar susup beklemek zorunda kalıyordum. Öyle gülüyordu ki eli ayağı tutmaz oluyordu... gerçekten; ömrümde böyle bir şey görmedim. Demek istediğim, can sıkıcı bir hikâyenin, yani bir insanın dertlerini, kaygılarını ve korkularını anlatan bir hikâyenin tam olarak o türden bir etki yarattığını hiç görmedim. Bu yüzden, ortada neşelen-direcek hiçbir şey yokken neşelenebildiğini gördüğüm için onu daha da çok sevdim; zira biliyorsunuz, içinde bulunduğum durumu düşününce pek yakında onun gibi bir eşe ihtiyacım olabilirdi. Elbette ona maaşım bütünüyle bana kalana dek iki yıl beklememiz gerekeceğini de söyledim; fakat o bunu sorun etmedi, sadece masraflarım konusunda olabildiğimce dikkatli olmamı

ve üçüncü yılki maaşımızı da azıcık dahi olsa tehlikeye atmamamı söyledi. Derken biraz kaygılanmaya başladı ve onu başlangıç maaşını aslında alabileceğimden daha yüksek düşünerek acaba hata mı yapıyoruz diye bir merak sardı. Doğrusu bu sağduyulu bir bakış açıydı ve güvenimi daha önce hissetmekte olduğumdan biraz aşağıya çekti; fakat bu aklıma işe yarayabilecek parlak bir fikir getirdi ve açıkça söyledim.

“Portia, canım, o beyefendilerle karşılaşacağım gün benimle gelmenin bir sakıncası var mı?”

Biraz ürktü, ama şöyle dedi:

“Ha-yır, eğer seninle olmam seni yüreklendirecekse. Fakat... bu uygun olur mu acaba, öyle mi düşünüyorsun?”

“Hayır, uygun olup olmayacağını bilmiyorum... aslında, olmayacağından korkuyorum; fakat bildiğin gibi, buna bağlı öyle çok şey var ki...”

“O zaman uygun ya da değil, ne olursa olsun geleceğim,” dedigüzelveyücegönüllübirhevesle. “Ah, sanayardım edebilme düşüncesi beni öyle çok mutlu ediyor ki!”

“Canım benim, yardım ne kelime? Ne yapılacaksa yapan sen olacaksın. Sen öyle güzel, öyle tatlı ve öyle çekicisin ki sen yanımdayken maaşımı o iyi yürekli yaşlı adamları iflas ettirene kadar katlayabilirim ve adamcağızlar bir an bile karşı koymaya cesaret edemezler.”

Ah, ah! Yanaklarının nasıl al al olduğunu ve o mutluluk saçan gözlerinin nasıl parıldadığını görmeniz gerekirdi!

“Seni hınzır pohpohçu! Söylediklerinde doğru olan tek kelime yok, ama yine de seninle geleceğim. Bu belki sana başka insanların senin gözünle bakmasını beklememeyi öğretir.”

Şüphelerim dağılmış mıydı? Güvenim yerine gelmiş miydi? Şu olguya bakarak anlayabilirsiniz: Hemen o

anda ilk yılki maaşımı bin iki yüze yükseltiverdim ressen. Fakat ona söylemedim; sürpriz olsun diye sakladım.

Eve dönüş yolu boyunca bulutların üstündeydim, Hastings konuşuyor, ben tek kelimesini duymuyordum. Ancak oturma odama girdiğimizde konforuma ve envai türlü lüks eşyalarım gösterdiği coşkulu takdirlerle beni kendime getirdi.

“Dur şurada dikilip doyasıya bir bakayım. Olur şey değil! Bu bir saray... bu bir saray yahu! İnsanın özlemini çekebileceği her ne istersen var burada, üstelik keyifle yanan bir ateş ve masanın üstünde hazır bekleyen akşam yemeği bile var. Henry, bunlar bana sadece senin ne kadar zengin olduğunu anlatmıyor; benim hem de kemiğime, iliğime değin ne kadar yoksul olduğumu anlatıyor bana... ne kadar yoksul, ne kadar sefil, yenik, bozguna uğramış, bitik bir halde olduğumu anlatıyor!”

Şeytan alsın! Bu laflar soğuk ürpertiler verdi bana. Korkudan gözlerim fal taşı gibi açıldı ve bir kraterin tepesindeki parmak kalınlığında bir kabuğun üstünde durmakta olduğumu idrak etmeme sebep oldu. Bir düş görmekte olduğumu bilmiyordum... yani, bir süre öncesine kadar bilmek istemiyordum; fakat şimdi... ah, Tanrım! Borç gırtlakta, dünyada tek meteliğim yok, güzel bir kızın mutluluğu ya da kederi ellerimde ve önümde bir maaştan başka hiçbir şey yok, üstelik o da hiçbir zaman gerçekleşmeyebilir... ah, belki de hiç gerçekleşmeyecektir! Of, of ki ne of! Çaresizliğin dibine kadar battım ben! Hiçbir şey beni kurtaramaz!

“Henry, sırf senin günlük gelirinin göz ardı edebileceğin damlacıkları bile...”

“Ah, benim günlük gelirim! Al, şu sıcak İskoç viskisini diple de keyfin yerine gelsin. Hadi şerefe! Ama dur... sen açsın; otur ve...”

“Tek lokma bile istemem. Benim için iş işten geçti. Yemek yiyemiyorum bugünlerde; ama seninle yıkılıncaya kadar içerim. Hadi!”

“Bir fıçı dersen bir fıçı, sen ne kadar içersen ben de o kadar içeceğim! Hazır mısın? İşte başlıyoruz. Şimdi, o zaman, Lloyd, ben demlenirken sen de şu hikâyeni anlatmaya başla bakalım.”

“Anlatmak mı? Ne, yine mi?”

“Yine mi derken ne demek istiyorsun?”

“Yahu, tekrar mı dinlemek istiyorsun diyorum.”

“Tekrar mı dinlemek istiyorum?” Gel de anla şimdi. Dur; o zıkkımdan daha fazla içme. İhtiyacın yok.”

“Bana bak, Henry, beni korkutuyorsun. Yolda gelirken bütün hikâyeyi anlatmadım mı sana?”

“Sen mi?”

“Evet, ben.”

“Eğer tek kelimesini duyduysam assınlar beni.”

“Henry, ciddi bir şey bu. Beni kaygılandırıyor. Elçinin evinde ne içtin sen?”

O anda durumu kavradım ve erkekçe itiraf ettim.

“Bu dünyadaki en güzel kızı kaptım... aklım fikrim ondaydı yani!”

Bunun üzerine yerinden fırladı ve el sıkıştık, bir daha el sıkıştık, ellerimiz acıyana kadar tokalaşıp durduk ve yürüdüğümüz o üç mil boyunca süren hikâyesinin tek kelimesini duymamış olduğum için beni suçlayamayacağını söyledi. Ondan sonra da zaten sabırlı ve iyi bir arkadaş olduğu için oturdu ve baştan itibaren yeniden anlattı. Özetlersek, şöyleydi hikâyesi: İngiltere’ye çok büyük bir fırsat yakaladığını düşünerek gelmiş; Gould and Curry madenini “sahipleri” adına satmak için bir “opsiyon” almış ve bir milyon doların üstünde ne kadar satarsa fazlası onun olacakmış. Canını dişine takarak çalışmış, bütün tanıdıklarını araya koymuş, hiçbir

dürüst çareyi denemezlik etmemiş, elinde avucunda ne varsa hemen hemen hepsini harcamış, kendisini dinleyip tek başına karar verebilecek bir tanecik olsun bir kapitalist bulamamış ve opsiyonu ayın sonunda bitiyormuş. Sözün özü, batmıştı. Sonra birden ayaklandı ve haykırdı:

“Henry, sen beni kurtarabilirsin! Beni kurtarabilirsin ve kâinatta beni kurtarabilecek tek kişi varsa o da sensin. Kurtaracak mısın? Yapmaz mısın bunu benim için?”

“Söyle nasıl? Konuş, oğlum.”

“Bana maden için bir milyon ver, ‘opsiyon’ olarak da eve dönüş masraflarımı karşıla! Ne olur, ne olur reddetme!”

O anda bir sızı çörekledi yüreğime. “Lloyd, ben kendim çulsuzun biriyim... tek meteliğim yok, üstelik borca batmış durumdayım,” desem tam yeriye. Fakat birden kafamın içinden alev alev yanan akkor halinde bir düşünce geçti ve dişlerimi sıkıp bir kapitalist gibi duygusuz olana dek kendimi yatıştırdım. Sonra ticaret erbabı ağzıyla ve temkinli bir şekilde konuştum:

“Seni kurtaracağım, Lloyd...”

“O halde şimdiden kurtuldum demektir. Tanrının merhameti sonsuza dek üstüne olsun! Eğer olur da ben...”

“Bırak da bitireyim, Lloyd. Seni kurtaracağım, ama o şekilde değil; zira o kadar uğraşmandan ve girdiğin onca riskten sonra, öyle yapmak sana haksızlık olabilir. Maden filan almam gerekmiyor; ben paramı Londra gibi bir ticaret merkezinde o olmadan da çalıştırabilirim; hep bundan yanayım; fakat yapacağım şudur. O maden hakkında her şeyi biliyorum, elbette; muazzam değerini biliyorum ve inanmayan olursa yemin de edebilirim. Sen madeni benim adımla kullanarak on beş

gün içinde üç milyon nakit karşılığı satacağsın ve kazancı da eşit olarak bölüşeceğiz.”

Bunu söyleyince öyle çılgınca bir sevince kapıldı ki eğer bir çelmeyle yere yıkıp da elini kolunu tutmasaydım hoplayıp zıplarken mobilyaları ve orada daha ne varsa paramparça edecekti.

Sonra yattığı yerde mutluluktan uçar bir halde şöyle dedi:

“Demek senin adını kullanabileceğim! Senin adın... bir düşün! Yahu, o zengin Londralılar sürü halinde üşüşecekler; o madeni almak için birbirlerine girecekler! Ben yırttım artık, bir daha asla sırtım yere gelmez ve yaşadığım sürece seni asla unutmayacağım!”

Yirmi dört saatten az bir süre içinde Londra çalkalanmaya başlamıştı. Günlerce evde oturmaktan ve gelenlere şöyle şeyler demekten başka işim yoktu:

“Evet, beni referans göstermesini ben söyledim ona. Kendisini tanıyorum ve o madeni de biliyorum. Adamın kişiliği kusursuzdur ve madenin değeri onun istediğinden çok daha fazladır.”

Bu arada bütün akşamlarımı da elçinin evinde Portia ile birlikte geçiriyordum. Maden hakkında ona hiçbir şey söylemedim; sürpriz olsun diye sakladım. Maaşı konuştuk; maaştan ve aşktan başka hiçbir şey konuşmadık; bazen aşkı, bazen maaşı, bazen de aşkla maaşı birlikte konuştuk. Ve Tanrım! Elçinin karısıyla kızının bizim ilişkimize gösterdikleri ilgi, başbaşa kalabilmemiz ve elçinin hiçbir şeyi anlamaması ve şüphelenmemesi için uydurdukları sonu gelmez yaratıcılıkları yok mu... nasıl desem, öyle hoş, öyle tatlıydılar ki!

Ve nihayet ayın sonu geldiğinde benim London and County Bankası'ndaki hesabımda bir milyon dolarım vardı ve Hastings de aynı şekilde köşeyi dönmüştü.

En iyi giysilerimi giymiş olarak arabayla Portland Meydanı'ndaki evin önünden geçtim, görünüşten benim kuşların eve dönmüş olduklarını anladım, devam edip elçinin evindeki canımın içini aldım ve var gücümle benim maaşı konuşarak o eve gitmek üzere yola koyulduk. Öylesine heyecanlı ve vesveseliydi ki Portia, bu onun güzelliğini tek kelimeyle dayanılmaz yapıyordu. Şöyle dedim:

“Bir taneciğim, öylesine güzelsin ki, yılda üç binden tek peni eksik istemenin suç olacağını düşünüyorum.”

“Henry, Henry, bizi mahvedeceksin!”

“Korkma canım. Sadece sen böyle güzel görünmeye devam et ve bana güven. Hiçbir sorun olmayacak.”

Sonunda yol boyu onu yüreklendirmek zorunda kaldım. O sürekli dil döküyor ve şöyle diyordu:

“Ah, eğer çok fazla maaş istersek hiç alamayabileceğimizi de unutma lütfen; hayatımızı kazanmanın hiçbir yolu olmazsa o zaman bize ne olur?”

İçeriye aynı uşak tarafından alındık ve işte o iki yaşlı beyefendi de oradaydılar. Elbette, o muhteşem yaratığı benimle birlikte görünce şaşırdılar, ama hemen şöyle dedim:

“Sorun yok beyler, o benim müstakbel eşim ve can yoldaşım.”

Ve onları da, hem de adlarını söyleyerek Portia'ya tanıttım. Bu onları şaşırtmadı; adres rehberine bakmayı akıl edebileceğimi biliyorlardı. Bizi oturtular, bana karşı çok naziktiler ve Portia'nın mahcubiyetini giderip rahatlatmak için ellerinden gelen özeni gösterdiler. Sonra şöyle dedim:

“Beyler, raporumu vermeye hazırım.”

“Bunu duyduğumuza sevindik,” dedi benim adam, “zira şimdi kardeşim Abel ile girdiğimiz bahsin sonucunu belirleyebiliriz. Eğer bana kazandırdıysanız, imkân-

larım dâhilindeki herhangi bir işi alabilirsiniz. Milyon sterlinlik banknot yanınızda mı?”

“İşte burada, efendim,” deyip banknotu uzattım.

“Kazandım!” diye bağırırken Abel’in sırtına bir şaplak attı. “Şimdi ne diyorsun, kardeşim?”

“Ne diyeceğim, hayatta kaldı ve ben yirmi bin sterlin kaybettim. Böyle olabileceğine asla inanamazdım.”

“Size vereceğim bir rapor daha var,” dedim, “hem de oldukça uzun bir şey. Hemen başlayıp bir ayın hikâyesini anlatmama izin vermenizi istiyorum; söz veriyorum dinlemeye değer bulacaksınız. Bu arada şuna bir bakın.”

“Ne, yok yahu! İki yüz bin sterlinlik mevduat sertifikası. Sizin mi?”

“Benim. Bana vermiş olduğunuz o küçük krediyi bir ay tedbirli bir şekilde kullanarak kazandım bunu. Ve onunla tek yaptığım şey ıvır zıvır bir şeyler satın almak ve bozsunlar diye parayı uzatmaktı.”

“Hadi ya, hayret doğrusu! İnanılmaz yahu!”

“Dert etmeyin, kanıtlayacağım. Desteksiz attığımı sanmayın.”

Fakat şimdi şaşırma sırası Portia’ya gelmişti. Gözleri fal taşı gibi açılmış bir halde şöyle dedi:

“Henry, bu gerçekten senin paran mı? Bana yalan mı söylüyordun?”

“Doğrusunu istersen, evet, bir taneciğim. Fakat beni bağışlayacaksın, biliyorum.”

Cilveli bir asık surat ifadesi takınarak şöyle dedi:

“O kadar emin olma. Beni böyle kandırmakla haylazlık etmiş oldun!”

“Ah, bunu atlatacaksın, sevgilim, atlatacaksın; sadece eğlence olsun diye, biliyorsun. Gel, gidelim artık.”

“Ama durun, durun! Size vereceğim bir görev vardı biliyorsunuz. Sözümü yerine getirmek istiyorum,” dedi benim adam.

“Şey,” dedim, “son derece minnettarım, ancak bir görev istemiyorum.”

“Fakat imkânlarım dâhilindeki en yüksek göreve sahip olabilirsiniz.”

“Tekrar teşekkür ederim, hem de tüm kalbimle; fakat onu dahi istemiyorum.”

“Henry, senden utanıyorum. Bu iyi yürekli beyefendiye hak ettiğinin yarısı kadar bile teşekkür etmiyorsun. Senin adına ben edebilir miyim?”

“Elbette canım, eğer daha iyisini yapabileceksen neden olmasın. Görelim bakalım nasıl yapacaksın.”

Portia benim adama gitti, kucağına oturup kollarını boynuna doladı ve tam ağzının ortasına bir öpücük kondurdu. Ardından iki yaşlı beyefendi bir kahkaha kopardı, ama benim nutkum tutuldu, deyim yerindeyse taş kesildim.

“Babiş, Henry şimdi senin imkânların dâhilindeki hiçbir görevi istemediğini söyledi ya, bundan ben de en az senin kadar incin...”

“Sevgilim, o senin baban mıydı?”

“Evet, üvey babam ve tanıdığın tanıyacağın babaların en iyisi... Şimdi anlıyorsun, değil mi, elçinin evinde, benim ilişkilerimi bilmeden, babamın ve Abel amcamın yüzünden yaşadığın sıkıntıları ve kaygıları anlattığında niçin o kadar güldüğümü?”

Elbette bu durumda hiç lafı dolandırmadan ve hiç çekinmeden dosdoğru konuya girdim:

“Ah, benim çok sevgili efendim, sözümü geri almak istiyorum. İmkânlarınız dâhilinde gerçekten istediğim bir görev var.”

“Nedir?”

“Damatlık.”

“Hım, hım! Ancak biliyorsun şayet henüz o sıfatla hiç hizmetin olmadıysa, sen, tabii ki, sözleşmenin şart-

larına uygun nitelikte tavsiyeleri temin edemeyeceksin ve bu nedenle...”

“Beni bir deneyin, ne olur... ah, lütfen, yalvanyorum size! Beni sadece, sadece bir otuz kırk yıl deneyin ve eğer...”

“Ah, peki, tamam; istediğin küçücük bir şey, al senin olsun.”

İkimiz mutlu muyuz? Kısaltılmamış sözlükte mutluluğumuzu tanımlamaya yetecek kelimeler yok. Ve bir ya da iki gün sonra benim o banknotla bir ay içinde yaşadığım serüvenlerin bütün hikâyelerini ve nasıl bittiklerini öğrendiklerinde Londralılar konuşup eğlendiler mi dersiniz, evet, hem de nasıl...

Portia'mın babası o cana yakın ve baht açan banknotu İngiltere Merkez Bankası'na götürüp nakde çevirdi; sonra Banka banknotu iptal edip kendisine hediye etti ve o da onu düğünümüzde bize verdi; o günden beri çerçevenlenmiş olarak evimizin en kutsal sayılan yerinin duvarında asılı duruyor. Zira o bana Portia'mı verdi. O olmasa Londra'da kalamazdım, elçinin evine gidemezdim ve Portia ile asla karşılaşmayabilirdim. Bu yüzden hep, “Evet, gördüğünüz gibi milyon sterlinlik bir banknot o; fakat geçerliyen bir istisna dışında hiçbir şey almadı ve aldığını da asıl değerinin onda birine aldı.” diyorum.

CECİL RHODES VE KÖPEKBALIĞI

Köpekbalığı balıkların en hızlı yüzenidir. Halen su üstünde yüzmekte olan en hızlı buharlı geminin hızı onunkinin yanında yaya kalır. Üstelik bu balık müthiş serseri de bir balıktır ve okyanuslarda uzak yakın gezip dolaşmadığı yer bırakmadığı gibi, durup dinlenmeden yaptığı bu gezilerde okyanusların kıyılarını ziyaret etmekten de geri kalmaz. Şimdi henüz hiç yayımlanmamış bir öyküyü anlatmak istiyorum size. 1870 yılında genç bir yabancı Sydney'e gelmiş ve hemen yapabileceğı bir iş bulma gayretine düşmüştü; fakat kimseyi tanımadığı ve herhangi bir tavsiye mektubu da getirmemiş olduğu için iş bulamadı. Başta gözü yükseklerdeydi, ama zaman ve parası uçup gittikçe giderek daha az müşkülpesent olmaya başladı ve nihayet yeter ki yemek ve barınak olsun da ne olursa olsun deyip en mütevazı işlerde çalışmaya razı hale geldi. Fakat talih hâlâ ondan yana değildi; ne tür olursa olsun hiçbir iş bulması mümkün olmadı. Sonunda parası tamamen suyunu çekti. Gün boyu kafasında binbir düşünce ile sokakları arşınladı; gece de farklı olmadı; düşünce düşü-

ne ve gittikçe daha çok acıkarak bütün gece sokaklarda dolaştı. Şafak sökerken kendini kasabanın hayli dışındaki liman kıyısı boyunca amaçsızca sürüklenirken buldu. Uyuklayan bir köpekbalığı avcısının yanından geçerken adam kafasını kaldırdı ve şöyle dedi:

“Genç arkadaş, gel bana bir iyilik yap, oltamı bir süre tut da talihim dönsün.”

“Daha kötüleştirmeyeceğimi nereden biliyorsun?”

“Çünkü mümkün değil. Bütün gece olabileceği kadar kötüydü zaten. Eğer sen değiştiremezsen bir zararı olmaz; ama eğer değiştirirsen, hiç kuşkusuz daha iyi olacaktır. Gel hadi.”

“Tamam, ne vereceksin?”

“Eğer yakalayabilirsen, o köpekbalığını sana vereceğim.”

“Ben de onu kemiklerine varana kadar mideye indireceğim. Ver oltayı.”

“Al. Benim talihim senininkini de kaçırmamasın diye ben şimdi bir süre uzaklaşacağım; zira pek çok defalar gördüm öyle olduğunu... aa işte vuruyor, çek arkadaşım, çek, yemi ısırıldı! Tabii ya, seni görür görmez anlamıştım kısmetli doğmuş biri olduğunu. Tamam, karaya oturdu.

Alışılmadık büyüklükte bir köpekbalığıydı bu. “Tam dokuz ayak,” dedi balıkçı, bıçağıyla balığın karnını yararken.

“Ben gidip sepetimden yeni bir yem alayım, sen de bu arada şunun derisini yüzüver, genç adam. Gördün mü bak benim talihimi değiştirdin. Fakat umarım kendininkini de değiştirmemişsindir.”

“Ah, sorun olmaz, merak etme. Sen git yemini al, ben de şunu yüzeyim.”

Balıkçı geri döndüğünde genç adam denizde ellerini yıkamayı daha yeni bitirmişti ve gitmek üzereydi.

“Ne! Gitmiyorsun ya?”

“Evet, gidiyorum. Hoşça kal.”

“Ama köpekbalığı ne olacak?”

“Köpekbalığı mı? Ne işime yarar ki?”

“Ne işine mi yarar? Bunu sevdim. Gidip bunu hükümete bildirebileceğimizi ve tamı tamına seksen şilin ödül alabileceğini bilmiyor musun? Nakit olarak hem de. Şimdi ne diyorsun?”

“Ee, şey, ödülü sen alabilirsin.”

“Alıp cebime mi atacağım? Bunu mu demek istiyorsun?”

“Evet.”

“Bak işte bu tuhaf. Sen de o eksantrik dediklerindensin, galiba. Bir adamı kılığına bakarak değerlendirmeyeceksin derler ya, inanıyorum şimdi buna. Seninki nereden baksan dökülüyor, farkında değilsen eğer; gelgelelim zengin filansın galiba.”

“Zenginim.”

Genç adam derin düşünceler içinde yavaş yavaş yürüyerek tekrar kasabanın yoluna koyuldu. Kasabanın en iyi lokantasının önüne gelince bir an durakladı, sonra giysilerine şöyle bir bakınca vazgeçip devam etti ve kahvaltısını “ayaküstü” bir yerde yedi. Hayli doyurucu bir kahvaltıydı ve beş şiline mal oldu. Bir altın sterlin¹ verip üstünü aldı, elinde kalan gümüşe bakarak kendi kendine, “Kıyafet almaya yetmez,” diye mırıldanıp yoluna gitti.

Saat dokuz buçukta Sydney'deki en zengin yün komisyoncusu evinin oturma odasında oturmuş, kahvaltısını hazmederken sabah gazetesini okumaktaydı. Bir uşak kafasını uzatıp şöyle dedi:

¹ Avustralya parasının adı 1966 yılına kadar sterlin olarak kalmış, bu tarihten sonra dolar olmuştur.

“Kapıda sizi görmek isteyen bir serseri var, efendim.”

“Ne diye bana getiriyorsun bunu yahu? Gönder git-sin.”

“Gitmiyor, efendim. Denedim.”

“Gitmiyor mu? Hım, bu normal değil. O zaman iki şeyden biri bu herif; ya dikkate değer biri, ya da kaçık. Kaçık mı?”

“Hayır, efendim. Öyle görünmüyor.”

“O halde dikkate değer. Ne istiyormuş, söyledi mi?”

“Söylemiyor, efendim; sadece çok önemli diyor.”

“Ve gitmiyor diyorsun. Gitmeyeceğim dedi mi?”

“Bütün gün sürse bile sizi görene kadar orada dikileceğini söylüyor, efendim.”

“Yine de kaçık değil diyorsun. Getir bakalım şunu.”

Serseri içeriye alındı. Komisyoncu kendi kendine, “Yok, kaçık değil; kolayca anlaşılıyor; o halde ötekinden bu,” dedi.

Sonra sesini yükselterek, “Peki, canım kardeşim, ne diyeceksen çabuk de; lüzumsuz lafa gerek yok; istediğin nedir?”

“Yüz bin sterlin ödünç almak istiyorum.”

“Yok devenin nalı! (Bu bir hata; herif kaçık... Yok... kaçık olamaz... o göz varken.) Nefesimi kestin yahu. Söyle, kimsin sen?”

“Tanıdığınız biri değilim.”

“Adın ne?”

“Cecil Rhodes.”

“Yok, bu adı daha önce duyduğumu hatırlamıyorum. Şimdi o halde... merakımdan soruyorum... seni bu sıra dışı iş için bana getiren ne?”

“Önümüzdeki altmış gün içinde size yüz bin sterlin ve kendime de bir o kadar kazandırma niyeti.”

“Vay, vay, vay. Duyduğum en sıra dışı fikir bu, öyle ki... otur... ilgimi çekti. Ve her nedense... nasıl desem, beni etkiledin, sanırım aşağı yukarı öyle. Üstelik tekli-fin de değil beni etkileyen... o beni etkilemiyor; başka bir şey, ne olduğunu tam olarak kestiremiyorum; sende doğuştan olan ve dışına sızan bir şey, galiba. Şimdi o zaman... yine sadece merakımdan, başka bir şey değil, anladığım kadıyla senin arzun benden...”

“Arzum demedim, niyetim dedim.”

“Pardon, evet öyle dedin. O kelimenin dalgınlıkla kullanıldığını sanmıştım... bu o kelimenin gücünü dikkatsizce değerlendirmektir, bilirsin.”

“Ben gücünü biliyorum o kelimenin.”

“Pekâlâ, şunu söylemeliyim ki... fakat dur biraz, gerçi sen gayet rahatmışsın gibi görünüyorsun, ama benim başım sanki dönmeye başlıyormuş gibi, en iyisi ben odanın içinde biraz dolanıp kendime geleyim. (Açıkça bu genç adam kaçık filan değil; fakat dikkate değer biri mi dersen... valla, gerçekten öyle, hatta daha fazlası.) Şimdi artık daha fazla şaşırtılmam mümkün değil. Hadi anlat ve ne varsa dökül. Planın nedir?”

“Altmış gün sonra teslim edilmesi kaydıyla tüm yün ürününü satın almak.”

“Ne, hepsini mi?”

“Hepsini.”

“Yok, daha fazla şaşırtılamam diyordum, ama yanılmışım. Yahu, ne diyorsun, bir yıllık ürünün ne kadar tuttuğunu biliyor musun?”

“İki buçuk milyon sterlin... belki biraz daha fazla.”

“Anlaşıldı, her halükarda rakamları doğru almışsın. Peki, altmış günde almak için yatırılacak ihtiyat akçesinin ne tutacağını da biliyor musun?”

“Almak için geldiğim yüz bin sterlin.”

“Yine doğru. Peki, olur a, sırf ne olacağını görmek için parayı aldın diyelim. Onunla ne yapacaksın?”

“Onunla altmış gün içinde iki yüz bin sterlin yapacağım.”

“Demek istediğin, yani, bunu yapabilirsin, ama eğer...”

“Ben yapabilirim değil yapacağım dedim.”

“Evet, melekler aşkına, gerçekten yapacağım dedin! Lafa gelince ömrümde gördüğüm en belirsizliğe yer vermeyen türden bir şeytansın doğrusu. Aman, aman, aman, bakın hele! Belirsizliğe yer vermeyen konuşma zihninin berraklığına işaret eder. İnan bana ben senin tamamen bir yabancı olarak bu eve gelip de bütün bir koloninin yün ürününü borsa oyunuyla satın almayı amaçlayan bu çılgın planına inanmak için mantıklı olduğuna inandığın bir sebebin olduğuna inanıyorum. Söyle hadi... hazırım... deyim yerindeyse, havaya girmiş bulunuyorum. Niye ürünü satın alıyorsun ve niye o işten o kadar para kazanacaksın? Demek istediğim, senin böyle düşünmene sebep olan...”

“Düşünmüyorum, biliyorum.”

“Yine belirsizliğe yer yok. Nasıl biliyorsun?”

“Çünkü Fransa Almanya’ya savaş ilan etti ve Londra’da yün fiyatları yüzde on dört yükseldi, hâlâ da yükseliyor.”

“Ah, sa-hi-den mi? Bak işte şimdi çaktım köfteyi! Beni sandalyemden zıplatacak kadar beklenmedik bir şey attığını sandın ama bak gör dediğin şey beni zerre kadar bile kımıldatmadı yerimden. Ve çok da basit bir sebebi var, sabah gazetesini okumuştum. İstersen sen de bakabilirsin gazeteye. Hizmetteki en hızlı gemi dün gece saat on birde geldi, Londra’dan ayrıldıktan elli gün sonra. Londra’daki bütün haberleri yazıyor. Hiçbir yer-

de savaş bulutu filan yok; yüne gelince, yahu, İngiliz pazarındaki en düşük kâr getiren mal yün. Zıplama sırası sende, hadi... İyi de niye zıplamıyorsun? Niye öyle hiç istifini bozmadan oturuyorsun ki ben...”

“Çünkü bende daha yeni haberler var.”

“Yeni haberler mi? Ah, hadi ya... Londra’dan elli günlükten yeni buhan üstünde sıcacık haberler neyle...”

“Bendeki haberler on günlük.”

“Ah, Munchausen¹, manyağın ne dediğini duy! Nereden aldın o haberleri?”

“Bir köpekbalığının içinden...”

“Of, of, of, pes doğrusu! Kapıdakiler! Polis çağırın... tüfeği getirin... kasabayı ayağa kaldırın! Hıristiyan dünyasının bütün tımarhaneleri boşalıp tek bir adamın içine dolu...”

“Oturun! Ve kendinize gelin. Heyecanlanmanın faydası ne? Ben heyecanlanıyor muyum? Heyecanlanmak için hiçbir sebep yok. Kanıtlayamayacağım bir cümle sarf ettiğim takdirde rahatsız edici fantezilerim ve akıl sağlığım için gereken konukseverliği göstermeye başlayabilirsiniz.”

“Ah, binlerce, binlerce pardon! Kendimden utanmam gerekir ve aslında kendimde utaniyorum da, piyasa raporu getirmesi için bir köpekbalığını İngiltere’ye göndermek gibi küçücük bir formaliteyi düşün...”

“İkinci adınız nedir, efendim?”

“Andrew. Ne yazıyorsun?”

¹ .Adını ünlü abartılı öyküler anlatıcısı Alman askeri Baron K. F. H. von Münchhausen’den alan bir psikolojik rahatsızlık. Tıp literatürüne Munchausen sendromu olarak geçmiştir. Hastanın teşhis için testlerden geçmek, hastaneye yatmak, ilaçla ya da cerrahiyle tedavi edilmek arzusu ile hastalık uydurması şeklinde tezahür eder.

“Biraz bekleyin. Köpekbalığı hakkında kanıt ... ve bir şey daha. Sadece on satır. İşte... tamamdır. İmzalayın.”

“Çok teşekkür ederim... çok. Ne diyor bir bakalım... diyor ki... ah, hadi ya, bu ilginç! Yahu... yahu... şuna bir bakın hele! Burada dediğin şeyi kanıtlarsan, parayı koymakla kalmayacağım, gerekirse ikiye katlayacağım ve kazancı yarı yarıya paylaşacağız. İşte, al... imzalandım; hadi sözünü kanıtla. En çok on gün öncesinin London Times gazetesini göster de görelim bakalım.”

“İşte, alın... yanında şu düğmelerle köpekbalığının yuttuğu adama ait bir not defteri de vardı. Onu Thames’de yuttuğuna hiç şüphe yok; zira dikkat ederseniz defterdeki son kayıt Londra tarihli olduğu gibi gazetesinin tarihiyle de aynı ve ancak anadili Almanca olan birinin yazabileceği şekilde ‘Der Consequenz der Kriegserklärung, reise ich heute nach Deutschland ab, auf daß ich mein Leben auf dem Altar meines Landes legen mag’ diyor ve bu da savaş ilan edilmiş olması nedeniyle ülkesine sadık bu Alman savaşmak için bugün evine dönmek üzere buradan ayrılıyor anlamına geliyor. Ayrılmış da, ama zavallı belli ki aynı gün köpekbalığına yem olmuş.”

“Ve çok da yazık olmuş doğrusu. Fakat üzülüp ah vah etmenin zamanı ayrı, ona sonra bakınız; şimdi daha acil işlerimiz var. Aşağıya gidip mekanizmayı sessizce harekete geçireceğim ve ürünü satın alacağım. Bu o adamcağızların çökmekte olan maneviyatını yükseltecektir, geçici olarak tabii. Bu dünyada her şey geçicidir. Altmış gün sonra malı teslim ederken yıldırım çarpmış gibi olacaklar. Fakat yas tutmanın zamanı var ve o zaman gelince buna da ötekiyle birlikte katılırsınız. Gel benimle, seni terzime götüreceğim. Adın ne demiştin?”

“Cecil Rhodes.”

“Hatırlaması zor bir ad. Hoş, ileride değiştirip daha kolay bir ad seçersin gibime geliyor, eğer yaşarsan. Üç çeşit insan vardır; Sıradan İnsanlar, Dikkate Değer İnsanlar ve Kafasızlar. Ben seni Dikkate Değerlerin arasına koyacağım ve riski göze alacağım.”

İş onların istediği gibi gitti ve genç yabancıya cebine koyduğu ilk serveti kazandırdı.

FOLLOWING THE EQUATOR'dan¹, 1897

¹ Mark Twain'in kurgu olmayan seyahat yazıları. Twain 1894 yılında “devrim niteliğindeki” bir dizgi makinesine yatırım yapıp iflas etmiştir. 100.000 dolarlık (bugün yaklaşık iki buçuk milyon dolar) borçtan kurtulmak için 1895 yılında çeşitli konferanslar vermek üzere Büyük Britanya topraklarında tura çıkmıştır. Bu konferanslarda anlattıkları Following the Equator adıyla yayımlanmıştır.

ED'İN KISMETİNİ AÇAN ŞAKA

Budalalar olduğu için şükre delim. Onlar olmasaydı geri kalanlarımız başarılı olamazdı.

Pudd'nhead Wilson'un¹ Yeni Takviminden

İç Savaş'ın çıkmasından birkaç yıl önce Tennessee'nin Memphis kenti devasa bir tütün ambarı haline gelecekmiş gibi görünmeye başlamıştı; akıl fikir sahibi olanlar bunu görebiliyordu. O zamanlar Memphis'in bir rıhtım gemisi vardı elbette. Yüklerin geçici olarak konması için yapılmış taş döşeli meyilli bir iskele de vardı, ama buharlı gemiler rıhtım gemisinin dış kısmına yanaşıyor ve buharlı gemilerle sahil arasındaki bütün yükleme boşaltma işleri rıhtım gemisinin içinden yapılıyordu. Bu iş için rıhtım gemisinde birkaç kâtime ihtiyaç vardı ve bunlar her gün belli saatlerde çok meşgul olur, belli saatlerde çok sıkıcı bir şekilde bomboş kalırlardı. Öte yandan bunların gençlik ateşiyle kanları

¹ Twain'in 1893 - 1894 arasında The Century Magazine adlı dergide tefrika edilmiş romanı. Daha sonra kitap olarak basılmış ve 1916 yılında filme uyarlanmıştır. Pudd'nhead (pudding head) ahmak, mankafa anlamındadır.

kaynıyordu ve bu boş oturdukları zamanları bir şekilde katlanılabilir hale getirmeleri gerekiyordu. Genellikle de bunu birbirlerine uyguladıkları muziplikler icat ederek yapıyorlardı.

Muzipliklerin en gözde muhatabı Ed Jackson oluyordu, çünkü kendisi hiç muziplik yapmadığı gibi kolayca da düşüyordu diğerlerinin tuzağına, zira kendisine ne anlatılırsa anlatılsın hep inanıyordu.

Ed bir gün diğerlerine tatil planını anlattı. Bu kez balığa veya ava gitmeyecekti. Daha iyi bir planı vardı. Bu amacı için kırk dolarlık aylığından iktisatlı harcayarak yeterli bir miktar biriktirmişti ve gidip New York'u görecekti.

Bu büyük ve şaşırtıcı bir fikirdi. Seyahat demekti, hem de muazzam bir seyahat, zira o zamanlar dünyayı dolaşmak gibi bir şeydi bu; şimdiki imkânlarla dünyamızın çevresinde bir tur atmakla eşdeğerdeydi dense yeridir. Diğer gençler önce bunun kafasına bir haller olmuş diye düşünmüşler, ama onun ciddi olduğunu anladıktan sonraki tek düşünceleri bu serüvenin ne tür bir muzipliğe olanak sağlayabileceği olmuştu.

Genç adamlar konuyu onun ağzından enine boyuna öğrendiler ve sonra aralarında gizlice tartışıp bir plan yaptılar. Buna göre komploculardan biri Komodor Vanderbilt'e sunulmak üzere bir tavsiye mektubu temin edecek ve Ed onu götürmesi için kandırılacaktı. Bunu yapmak kolay olacaktı. Fakat Memphis'e döndüğünde Ed ne yapacaktı. İşte bu ciddi bir meseleydi. O iyi yürekli biriydi ve şakaları daima sabırla karşılamıştı; fakat o şakalar onu küçük düşürmeyen, utanmasına sebep olmayan şeylerdi. Oysa bu şaka o bakımdan gaddarca bir şey olacaktı ve uygulamak ateşle oynamak demekti; zira mizacının bütün iyiliğine karşın Ed bir Güneyliydi ve bunun İngilizcedeki anlamı, Ed'in geri dönünce ken-

di yıkılmadan önce komploculardan elinden geldiğince çoğunu öldürebileceği demektir. Ancak riskler göze alınmalıydı; böyle bir şaka sırf o yüzden heba edilemezdi.

Böylece mektup büyük bir dikkat ve özenle hazırlandı. Altına Alfred Fairchild imzası atılmış rahat ve dostça bir dille yazılmış bir mektuptu bu. Mektubu getirenin yazanın oğlunun can ciğer arkadaşı olduğunu, iyi yürekli ve sağlam karakterli olduğunu belirtiyor, Komodor'un tanımadığı bu gence kendisinin hatırına yakınlık göstermesini rica ediyordu. Sonra da, "Bu kadar uzun zaman geçtikten sonra beni unutmuş olabilirsin, fakat o gece Stevenson'un meyve bahçesini nasıl yağmaladığımızı ve o bizi yolda kovalarken nasıl tarlanın içinden dolanıp geri dönerek kendi elmalarını kendi aşçısına bir sürü donat karşılığında sattığımızı söylersem beni yeniyetme delikanlılık anılarının içinden kolaylıkla bulup çıkarabilirsin. İşte o zaman yani biz..." falan filan diye devam ediyor, hayali arkadaş isimlerinden bahsediyor ve her türlü çılgın, gülünç ve elbette bütünüyle hayali okul çocuğu muzipliklerini ve serüvenlerini neşeli ve çarpıcı bir biçimde sıralıyordu.

Büyük bir ciddiyetle Ed'e büyük milyoner Komodor Vanderbilt'e bir mektup götürmek ister miydin diye soruldu. Bu sorunun Ed'i şaşırtması bekleniyordu ve şaşırttı da.

"Ne? Sen o olağanüstü adamı tanıyor musun?"

"Hayır; ama babam tanıyor. Küçükken okul arkadaşımışlar. Ve eğer istersen babama yazıp rica edeceğim. Benim hatırıma senin için bir mektup yazmaktan memnun olacağımı biliyorum."

Ed minnetini ve sevincini ifade edecek kelime bulamadı. Üç gün sonra da mektup eline tutuşturuldu. Yola çıkarken hâlâ çevresindeki herkese binlerce teşekkür yağıdınıyordu. Ve nihayet gözden kaybolduğunda bü-

yük bir mutlulukla kahkahaları koyuverdiler; ancak bu uzun sürmedi, yavaş yavaş sesleri kesildi, neşeleri kaçtı. Zira iyi mi yaptık, kötü mü yaptık bağlamındaki eski kaygıları yeniden depreşmeye başlamıştı.

Ed New York'a varınca Komodor Vanderbilt'in işyerini buldu ve bir görevli onu milyonerle özel odasında iki dakikalık bir görüşme için sabırla beklemekte olan birçok insanın bulunduğu büyük bir bekleme odasına götürdü. Bir görevli Ed'den kartını istedi, ama onun yerine mektubu aldı. Kısa bir süre sonra da Ed çağrıldı ve içeri girince Bay Vanderbilt'in mektubu açmış olduğunu gördü.

"Lütfen oturun, Bay... ee..."

"Jackson."

"Ah, oturun, Bay Jackson. Baştaki cümlelerden anladığım kadıyla bu mektubu eski bir arkadaş göndermiş. İzin ver... şöyle bir göz atayım. Diyor ki... diyor ki... yahu, kim ki bu?" Sayfayı çevirip imzaya baktı. "Alfred Fairchild... hım... Fairchild... bu adı hatırlamıyorum. Fakat önemi yok... binlerce adı unuttum gitti. Diyor ki... diyor ki... hım... hım... ah, bu çok iyi yahu! Ah, bu olağanüstü! Bunu tam olarak hatırlamıyorum, ama sanki hatırlar gibiyim... birazdan hepsi gelir aklıma. Diyor ki... diyor ki... hım... hım... ah, ama o sadece bir oyundu! Ah, ha-ri-ka! Nasıl da geçmişe götürdü beni! Hepsi hayal meyal, elbette; çok uzun zaman geçti... ve isimler... isimlerden bazıları beni tereddütte bırakıyor ve muğlâk ama boş ver, bu olmuştu biliyorum... hissedebiliyorum! Ve Tanrım, nasıl da yüreğimi ısıtıyor, çocukluğumu geri getiriyor! Ah, ah, ah, ne yaparsın ki şimdi işime dönmek zorundayım... yapılacak işler var ve insanlar bekliyor... gerisini bu gece yatağa girince okur, çocukluğumu tekrar yaşarım. Ve sen de Fairchild'ı gördüğünde benim teşekkürlerimi ileteceksin... ben

ona Alf diyordum, galiba... ayrıca ona mektubunun bu işten güçten başını alamayan yorgun adama yaşattıkları için minnettarlığımı da iletcek ve onun için veya onun herhangi bir arkadaşı için yapabileceğim halde yapmayacağım hiçbir şey olmadığını söyleyeceksin. Ve sana gelince, delikanlı, sen benim konuğumsun; New York'taki herhangi bir otelde kalamazsın. Şu insanlarla görüşmelerimi bitirene kadar oturduğun yerde otur biraz, ondan sonra eve gideceğiz. Seninle ilgileneceğim, evlat... o bakımdan için rahat olsun."

Ed bir hafta kaldı ve harika vakit geçirdi. Ve Komodor'un cin gibi bakışlarının hep üstünde olduğundan, her gün tartılıp ölçüldüğünden, analiz edilip, denenip, test edildiğinden asla şüphelenmedi.

Evet, harika vakit geçirdi, ama eve hiç mektup yazmadı ve yaşadığı her şeyi anlatmayı dönüşüne sakladı. İki kez, usulünce tevazu ve nezaket sergileyerek ben artık gideyim dedi, fakat Komodor, "Olmaz; bekle; bunu bana bırak. Gideceğin zamanı ben sana söyleyeceğim," diye kestirip attı.

O günlerde Komodor, hasım demiryollarının ıvrını zıvrını birleştirip birbirleriyle uyumlu sistemler haline getirmek; istikrarsız ve dümensiz ticari faaliyetleri etkili bir merkezde toplamak gibi muazzam birleştirmeye girişimlerinden bazılarıyla uğraşmaktaydı. Ve uzağı gören gözleriyle, diğer şeylerin arasında, daha önce bahsedilmiş olan o devasa tütün ticaretinin Memp-his'de toplanmaya doğru gittiğini görmüş ve ona sıkı bir el atıp kendi bünyesine katmaya çoktan karar vermiş bulunuyordu.

Haftanın sonuna gelindiğinde Komodor şöyle dedi:

"Artık eve dönebilirsin. Fakat önce şu tütün mevzuu hakkında biraz daha konuşacağız. Senin bildiğini biliyorum. Senin yeteneklerini senin kendi bildiğin kadar

iyi biliyorum... belki de daha iyi. Şu tütün mevzuunun esasını bir anla; onu ele geçireceğimi ve bunu yapmak için olgunlaştırmış olduğum planları öğren. İhtiyacım olan, benim ne yapmak istediğimi bilen, beni Memphis'de temsil etmeye uygun ve o önemli işin en tepesinde durup yönetecek bir adam... ve bu işin başına seni tayin ediyorum."

"Beni!"

"Evet. Maaşın yüksek olacak, elbette; zira beni temsil ediyorsun. Daha sonra artıları da olacak ve onları da alacaksın. Küçük bir yardımcı ordusuna ihtiyacın olacak; onları kendin seç... dikkatle. Kimseyi arkadaşlık hatırına alma; fakat bütün her şey eşitse, bildiğin adamı al, arkadaşını yabancıya tercih et."

Bu konuda biraz daha konuşmadan sonra Komodor, "Güle güle git, evladım, Alf'e de benim adıma teşekkür et, seni bana gönderdiği için," dedi.

Memphis'e dönünce Ed, Bay Vanderbilt'e yazılmış mektubu kendisine vermeyi akıl ettikleri için çocuklara büyük haberi anlatıp tekrar tekrar teşekkür etme isteğinin ateşiyle dosdoğru rıhtıma seğirtti. O aylak zamanlardan biriydi. Cayır cayır bir öğle sıcağı vardı ve rıhtımda hiçbir hayat belirtisi yoktu. Fakat Ed yük yığınlarının arasından geçerken bir tentenin altındaki bir tahıl çuvalı yığınının tepesinde uzanmış uyuklayan beyaz keten üniformalı birini görünce kendi kendine, "İşte bir tanesi," deyip hızlandı ve biraz daha yaklaşıncaya, "Bu Charley Fairchild... güzel" dedi ve ardından elini müşfik bir şekilde uyuyan arkadaşının omzuna koydu. Arkadaşı miskin miskin gözlerini açtı, şöyle bir bakmasıyla birlikte beti benzi atarak telaşla çuvalların üstünden yuvarlanıverdi ve daha ne oldu demeye kalmadan Ed'i kendi başına bırakıp rüzgâr hızıyla rıhtım gemisine doğru koşmaya başladı!

Ed şaşırmış, sersemlemişti. Fairchild kaçık mıydı? Bunun anlamı neydi? Yavaşça ve hâlâ şaşkın bir halde rıhtım gemisine doğru yürümeye başladı; bir yük yığınının köşesini dönünce birdenbire çocuklardan ikisiyle burun buruna geldi. Keyifli bir şey konuşup gülüşmekteydiler; onun ayak seslerini duymuşlar ve tam o onları gördüğünde onlar da başlarını çevirip onu görmüşlerdi; gülüşme anında kesildi ve daha Ed ağzını açamadan fırladılar ve tıpkı avcıdan kaçan bir geyik gibi fıçılardan ve balyaların üstünden atlaya zıplaya toz oldular. Ed yine şaşkına dönmüştü. Çocukların hepsi mi delirmişti? O olağandışı davranışın açıklaması ne olabilirdi? Ve böyle düşünceler içinde rıhtım gemisine gelip güverteye çıktı; sessizlikten ve boşluktan başka bir şey yoktu orada. Güverteyi katetti, dış korkuluktan aşağı inmek için köşeyi dönünce beyaz keten üniformalı birinin, telaşlı bir şekilde, “Aman Tanrım!” diye haykırarak güverteden tepetaklak denize atladığını gördü.

Atlayan genç öksürerek, boğuluyormuş gibi sesler çıkararak suyun yüzeyine çıkınca da haykırmayı sürdürdü:

“Git buradan! Bana dokunma. Ben yapmadım, yemin ederim ben yapmadım!”

“Neyi sen yapmadın?”

“Onu sana ver...”

“Neyi yapmadıysan yapmadın, salla gitsin yahu... geç onu bir kalem! Hepinizin böyle davranmasına sebep olan ne? Ben ne yaptım?”

“Sen mi? Ya, sen bir şey yapmadın. Fakat...”

“Tamam, öyleyse, bana karşı neyiniz var? Niçin hepiniz bana öyle davranıyorsunuz?”

“Ben... şey... senin bize karşı bir şeyin yok mu?”

“Elbette yok. Böyle bir şeyi kafanıza ne soktu?”

“Şerefın üstüne... senin bize karşı bir şeyin yok yani, öyle mi?”

“Şerefim üstüne, evet.”

“Yemin et!”

“Ne kastediyorsun anlamıyorum, ama yine de yemin ederim.”

“Ve benimle el de sıkışacaksın, değil mi?”

“Tanrı biliyor elini sıkısmaktan mutlu olacağımı! Biri-leriyle el sıkışmak için can atıyorum yahu!”

Suyun içindeki genç, “Canı cehenneme, belli ki kötü bir koku aldı ve mektubu götürmedi! Ama neyse ne, ben konuyu deşmeyeceğim,” diye mınıldandı. Sonra el sıkışmak için sırlıklam bir halde yukarıya tırmandı. Komploculardan biri derken öteki sakına sakına –tepeden tırnağa silahlı olarak– bir bir ortaya çıktılar ve barışıl ortamı gördükten sonra temkinli bir şekilde de olsa sevgi şölenine katıldılar.

Ve Ed’in niye öyle davrandıklarına dair ısrarlı sorularını kaçamak cevaplarla geçiştirip onun ne yapacağını görmek için şaka yapmışlarmış gibi davrandılar. Apansızın uydurabilecekleri en iyi cevap buydu. Ve hepsi de içinden, “Bu o mektubu hiç götürmedi, ya kendi anladı ya da biz aptallık edip kendimizi ele verdik ve şimdi o bize numara yapıyor,” dedi.

Ondan sonra, elbette hepsi birden seyahatte neler olup bittiğini öğrenmek isteyince Ed şöyle dedi:

“Hepiniz kazan güvertesine gelin ve içkileri de sipariş edin; ben ısmarlıyorum. Her şeyi anlatacağım. Ve bu gece de bendensiniz...istiridye yiyeceğiz ve eğleneceğiz.”

İçkiler getirilip de puolar yakıldıktan sonra Ed anlatmaya başladı:

“İşte, ben o mektubu Bay Vanderbilt’e götürünce...”

“Aman Tanrım!”

“Of, ne biçim korkuttun beni. Ne oldu?”

“Ah... ee... yok bir şey. Bir şey yok... sandalyedeki bir çivi battı,” dedi biri.

“Fakat hepiniz öyle dediniz. Neyse, sorun değil. Mektubu götürdüğümde...”

“Sahiden götürdün mü onu?” diyerek belki de rüya görüyoruz diyen insanların baktığı gibi birbirlerine baktılar.”

Sonra da yatışıp dinlemeye koyuldular. Ve hikâye derinleşip de içindeki hayret verici şeyler çoğaldıkça şaşkınlıktan aptallaştılar ve nutukları tutuldu. İki saat boyunca zar zor çıkardıkları bir iki fısıltı sayılmazsa taş kesilmiş bir halde oturdular ve bu ölümsüz serüvenin eşliğinde içkilerini yudumladılar. Nihayet hikâye bitince, Ed şöyle dedi:

“Çocuklar, bütün bunları size borçluyum ve size karşı asla nankör olmayacağım... Tanrı sizden razı olsun, kimse sizden daha iyi arkadaşlar bulamaz! Hepinizin bir yeri olacak; hepinizi istiyorum. Sizi tanıyorum... kumarcıların dediği gibi sizi ‘sırtınızdan’ tanıyorum. Muzipsiniz ve her türlü numara var sizde, ama üzerinde damgası olan halis İngiliz gümüşüsünüz her biriniz. Ve Charley Fairchild, birinci sınıf yeteneğin yüzünden ve o mektubu bana vermiş olmanın ve benim için onu yazan babanın hatırına sen benim ilk yardımcım ve sağ kolum olacaksın; bu Bay Vanderbilt’i de memnun edecektir, çünkü kendisi öyle dedi. Hadi şimdi o büyük adama kadeh kaldıralım... kana kana içelim!”

Evet, Zamanı geldiğinde Hızır yetişir; hem de bin mil uzakta olsa ve bir eşek şakası sayesinde bulunacak olsa bile.

SONU OLMAYAN BİR HİKÂYE

Gemide iyi vakit geçirten bir oyun oynuyorduk. Bu en azından geceleri, insanlar sigara salonunda o günün tekdüzeliğini ve can sıkıntısını üzerlerinden atarlarken işe yanyordu. Bitmemiş hikâyelerin tamamlanması şeklinde oynanan bir oyundu. Yani, adamın biri sonu hariç bir hikâyeye anlatıyor, sonra da diğerleri o hikâyeye kendilerine göre bir son uydurmaya çalışıyorlardı. Şansını denemek isteyen herkes sırasını savdıktan sonra da hikâyeyi anlatan adam hikâyenin asıl sonunu anlatıyor ve herkes hangi sonun daha iyi olduğuna dair seçimini belirtiyordu. Bazen yeni uydurulan sonlar asıl sondan daha iyi olabiliyordu. Fakat en ısrarlı, kararlı ve istekli çabayı üzerine çeken hikâyeye sonu olmayan bir hikâyeydi ve bu nedenle yeni uydurulan sonları kıyaslayacak bir şey yoktu. Hikâyeyi anlatan adam ayrıntıları sadece belli bir noktaya kadar verebileceğini, çünkü ancak o kadarını bildiğini söyledi. Onu yirmi beş yıl önce bir hikâyeye kitabında okumuştı ve sonuna gelemeden okumayı bırakmak zorunda kalmıştı. Bu adam hikâyeyi bizim belirleyeceğimiz bir jüriyi tatmin edecek

şekilde sonlandırabilecek kişiye elli dolar verecekti. Bir jüri oluşturup hikâyeyle uğraşmaya başladık. Bir sürü son uydurduk, ama jüri hepsini oylayarak reddetti. Jüri haklıydı. Bu yazarı tarafından herhalde tatmin edici bir şekilde tamamlanmış bir hikâyeydi ve eğer şansı yaver gidip de bunu başarabilirdiyse onun yazdığı sonu bilmeyi gerçekten isterdim doğrusu. Herhangi bir sıradan kişi o hikâyenin ana fikrinin hikâyenin ortasında olduğu ve görüldüğü kadıyla onu bitişe götürmenin hiçbir yolu olmadığı sonucuna varacaktır, ama herhalde bir yolu da vardır mutlaka. Bu kısa hikâye özetle şöyleydi:

John Brown, Missouri'nin sakin bir köyünde yaşayan, otuz bir yaşında, iyi, nazik, utangaç ve çekingen bir adamdı. Presbiteryen Pazar okulunun yöneticisiydi. Bu mütevazı bir payeydi; yine de bu onun tek resmi işiydi ve onunla alçakgönüllü bir şekilde gururlanıyor, kendini tümüyle o işe veriyordu. Mizacındaki ölçüsüz iyilik herkesçe kabul ediliyordu; doğrusunu isterseniz, insanlar onun tepeden tırnağa edep ve hayâ duygusundan yapılmış olduğunu, yardımına ihtiyaç duyulduğunda ve ihtiyaç olsa da olmasa da çekingenliği bakımından ona daima güvenilebileceğini söylüyorlardı.

Mary Taylor, yirmi üç yaşında, alçakgönüllü, şirin, cana yakın ve hem kişilik hem de dış görünüm olarak güzel bir kızdı ve John Brown'ın gözü ondan başkasını görmüyordu. Kızın gözü de hemen hemen John Brown'dan başkasını görmüyordu. Kız tereddüt ediyordu, ama Brown'ın umutları yüksekti. Kızın annesi daha en baştan muhalefete başlamıştı. Fakat o da kararsızdı; John bunu görebiliyordu. Anne hayır olsun diye kendi himayesine almış olduğu iki kişiye Brown'ın gösterdiği ilgiden ve onların desteklenmesi için yaptığı maddi katkılardan etkileniyordu. Bunlar Bayan Taylor'un çift-

liğinin dört mil uzağındaki bir kavşağın yukarılarında ıssız bir yerdeki bir ahşap kulübede yaşayan kimsesiz ve yaşlı iki kız kardeşti. Kız kardeşlerden biri akıl hastasıydı ve çok sık olmamakla birlikte ara sıra şiddete başvurduğu oluyordu.

Brown nihayet bir gün nihai adımı atmanın zamanı geldi diye düşünerek tüm cesaretini topladı ve bu işi halletmeye kafasına koydu. Her zamankinin iki misli maddi katkı yapacak ve bununla kızın annesinin gönlünü kazanacaktı; onun muhalefeti kalkınca da fethin geri kalanı hem kesin hem de çabuk olacaktı.

Ilıman Missouri yazının sakin bir pazar günü öğleden sonrasının ortalarında yola çıktı. Kendini amacına uygun şekilde donatmıştı. Baştan aşağı beyaz keten bir giysiye bürünmüş, boynuna kravat niyetine mavi bir kurdele dolamıştı ve ayaklarında gösterişli çizmeler vardı. Kiralık at ahırından alınabilecek en güzel atı ve faytonu¹ almıştı. Diz örtüsü de beyaz ketenden yapılmıştı, yeniydi ve kenarları o bölgede güzellik ve zarafet bakımından rakip tanımayacak bir el işçiliğiyle işlenmişti.

İssız yolda dört mil yol aldıktan sonra bir köprünün üstünden geçerken hasır şapkası bir esintiyle başından uçup aşağıdaki dereye düştü ve biraz aşağıya doğru yüzdükten sonra bir engele takıldı. Ne yapacağını bilemedi; Şapkayı almalıydı, bu açıktı; fakat nasıl alacaktı?

Derken aklına bir fikir geldi. Yollar bomboştu ve etrafta hiçbir canlı emaresi yoktu. Evet, bu fikri uygulamayı göze alacaktı. Faytonu yol kenarına sürüp atın

¹ Öyküdeki arabanın (buggy) Türkçe karşılığı olmadığından ve benzerliği dolayısıyla zorunlu olarak fayton terimi kullanılmıştır. Bu, Amerika'da 18. yüzyıldan 20. yüzyılın başlarına kadar insan taşımakta kullanılan, tek atın çektiği, iki kişilik, basit ve hafif bir arabadır. İki tekerli veya dört tekerli olanları vardır.

ot yiyebileceği bir yere bıraktı; sonra giysilerini çıkarıp arabanın içine koydu, sevgisiyle sadakatini sağlama almak için atı biraz sevip okşadı ve dereye atladı. Kısa bir süre yüzdükten sonra şapkayı aldı. Derenin kenarına çıktığında at alıp başını gitmişti.

Dizlerinin bağı çözülecek gibi oldu. At yolda yavaş yavaş yürümekteydi. Brown, “Çüş, çüş, güzel at,” diye bağıra çağıra fırlayıp atın peşine düştü, ama her ne zaman faytona atlayıvermesine yetecek kadar yakınına gelse at adımlarını biraz hızlandırıp onun gayretini boşa çıkarıyordu. Bu böyle, at önde, her an birileriyle karşılaşma beklentisi içinde endişeden helak olan çıplak adam arkada sürüp gitti. Atı, bir mili geride bırakıp da nihayet Taylor arazisinin yakınlarına gelene dek yalvarıp yakararak kovaladı da kovaladı; derken nihayet faytona atlamayı başardı. Son sürat gömleğini giydi, kravatını taktı ve ceketini sırtına geçirdi; sonra elini uzatıp da... fakat çok geç kalmıştı; aniden oturup diz örtüsünü kucağına çekti, zira çiftliğin ana kapısından birinin çıktığını görmüştü; bu bir kadın gibi geldi ona. Atı sola döndürdü ve hızla kavşağın yukarılarına doğru sürdü. Yol dümdüzdü ve her iki yanı da açıklıktı; fakat üç mil ötede ağaçlar ve keskin bir dönemeç vardı ve oraya varınca derin bir soluk alıp şükretti. Dönemeci dönerken atı yavaşlatıp da pantolonuna uzanıyordu ki... yine çok geç kalmıştı.

Tam o anda Bayan Enderby, Bayan Glossop, Bayan Taylor ve Mary ile burun buruna geldi. Kadınlar yürüyorlardı ve hem yorgun hem de telaşlı gibiydiler. Hemen arabanın yanına geldiler, tokalaştılar ve hepsi aynı anda konuşup istekli ve ciddi bir tavırla o geldiği için ne kadar sevindiklerini ve bunun ne büyük talih olduğunu söylediler. Ve Bayan Enderby etkileyici bir belagatle şöyle dedi:

“Onun böyle bir zamanda gelmesi tesadüfmüş gibi görünüyor; lakin kimse bunu o kelimeyle kirletmesin; o bize en yukarıdan gönderildi.”

Hepsi bundan etkilendi ve Bayan Glossop huşu uyandıran bir sesle şöyle dedi:

“Sarah Enderby, ömründe bundan daha doğru bir söz söylemedin. Bu hiç de tesadüf filan değil, bu olağanüstü bir ilahi takdir. O gönderildi. O bir melek... en hakikisinden bir melek... bir kurtarma meleği. Ben *melek* diyorum, Sarah Enderby, başka da tek kelime kullanmayacağım. Bir daha hiç kimse bana olağanüstü ilahi takdir diye bir şey olmadığını söylemesin; zira eğer bu olağanüstü bir ilahi takdir değilse, bırakalım kim ne biliyorsa onu desin.”

“Bence de öyle,” dedi Bayan Taylor, hararetli bir şekilde. “John Brown, size tapınabilirdim; önünüzde diz çökebilirdim. İçinize doğmadı mı; siz de gönderilmiş olduğunuzu hissetmediniz mi? Diz örtünüzün kenarını öpebilirdim.”

Brown konuşamaz haldeydi; utanç ve korku içinde çaresizce kıvranıyordu. Bayan Taylor devam etti:

“Ya, sadece şu olup bitenlerin tümüne birden bir bak, Julia Glossop. Kim olsa görür bunda Tanrının eli olduğunu. Öğlen öğlen gördüğümüz neydi burada? Bir duman yükseldiğini gördük. Ben de dedim ki, o Yaşlı İnsanların kulübesi yanıyor. Demedim mi Julia Glossop?”

“Aynen öyle dedin, Nancy Taylor. Şimdiki gibi senin hemen yanbaşıdaydım ve duydum. Kulübe yerine baraka demiş olabilirsin ama özünde aynı şey. Üstelik rengin de soluk görünüyordu.”

“Soluk mu? Yahu şu diz örtüsünün rengiyle bile kıyaslanabilecek kadar atmıştı rengim. Sonra ilk söylediğim, ‘Mary Taylor, yanımızda çalışan adama ekibi

toplamasını söyle... kurtarmaya gideceğiz,' dedim. O da bana, 'Anne, unuttun mu ona arabayı alıp ailesini görmeye gidebileceğini ve pazar günü de orada kalabileceğini söylediğini?' dedi. Hakikaten öyle olmuştu. Kabul ediyorum, unutmuşum. Sonra 'O halde yürüyerek gideceğiz,' dedim. Ve yola çıktık. Ve yolda Sarah Enderby ile karşılaştık."

"Ve hep birlikte gittik," dedi Bayan Enderby. "Ve kulübenin akıl hastası olan kız kardeş tarafından yakılıp kül edilmiş olduğunu gördük ve zavallı şeyler öyle yaşlı ve dermansızlar ki yürümeleri mümkün değildi. Onları gölgelik bir yere yerleştirip elimizden geldiğince rahatlarını sağladıktan sonra da onları Nancy Taylor'un evine taşıtmanın bir yolunu bulmak için ne yana döneceğimizin derdine düştük. Ve ben o zaman dedim ki... hadi söyleyin ne dedim? 'Tanrı imdadımıza yetişecektir' demedim mi?"

"Hilafsız, yaşıyor olduğun kadar kesin, öyle dedin! Unutmuştum."

Bayan Glossop ve Bayan Taylor, "Ben de unutmuştum; fakat kesinlikle öyle dedin. Bu dikkate değer bir şey değil de nedir şimdi?" dediler.

"Evet, onu ben söyledim. Ondan sonra iki mil ötedeki Bay Moseley'in yerine gittik, ama oradakilerin hepsi Stony Fork'daki dini toplantıya gitmişler; sonra da bütün o yolu gerisingeri yürüdük, iki mil ve sonra burada bir mil daha... ve işte Tanrı imdadımıza yetişti. Kendiniz görün."

Kadınlar huşu içinde birbirlerine gözlerini dikerek bakiştılar ve ellerini kaldırıp bir ağızdan, "Bütünöyle olağanüstü bir şey bu," dediler.

"O zaman," dedi Bayan Glossop, "ne yapsak daha iyi olur dersiniz, Bay Brown İhtiyarları Nancy Taylor'un evine önce birini daha sonra da öbürünü alıp da mı ta-

şısın, yoksa ikisini de faytona bindirip kendisi atı çeke-
rek mi taşısın?”

Brown nefesini tuttu.

“Şimdi, o halde, bu yerinde bir soru,” dedi Bayan Enderby. “Gördüğünüz gibi hepimiz bitkin durumdayız ve her nasıl yaparsak yapalım, zor olacak. Zira eğer Bay Brown ikisini birden alacaksa, en az birimiz ona yardım etmek için oraya gitmek zorunda, çünkü onlar öylesine acizken Bay Brown onları tek başına faytona yükleyemez.”

“Dediğin doğru,” dedi Bayan Taylor. “Görünen o ki... ah, şuna ne dersiniz... birimiz arabaya binip Bay Brown’la birlikte oraya gider, geri kalanımız da benim eve gidip ortamı hazırlar. Onunla ben gideceğim. Onunla ben birlikte İhtiyarların birini kaldırıp faytona yükleyebiliriz; sonra onu benim eve getirir ve...”

“Fakat geride kalanla kim ilgilenecek?” dedi Bayan Enderby. “Onu orada ağaçların içinde tek başına bırakmamamız gerekir, biliyorsunuz, özellikle de kaçık olanı. Oraya gidip gelmek sekiz mil, bir düşünsenize.”

Şimdi bir süredir hepsi birden faytonun yanındaki otların üstüne oturmuş, yorgun bedenlerini dinlendirmeye çalışıyorlardı. Bir iki dakika suskunlaşıp bu zor durumu çözmek için kafa patlattılar; sonra Bayan Enderby canlandı ve şöyle dedi:

“Sanırım ne yapacağımızı buldum, şimdi. Görüyorsunuz ya, daha fazla yürüyecek durumda değiliz. Düşünsenize ne kadar yol yürüdük... dört mil oraya, iki de Moseley’in yerine, etti altı, sonra da tekrar buraya... öğlenden beri dokuz mil ve bir lokma bir şey de yemedik: bunu nasıl başardığımızı bilmediğimi ilan ediyorum ve beni sorarsanız, açlıktan midem kazınıyor. Şimdi, birinin Bay Brown’a yardım etmek için gitmesi şart... bundan kaçınmanın imkânı yok; fakat kim giderse git-

sin faytona binmek zorunda, yürümemeli. Dolayısıyla benim fikrim şu: Birimiz faytona binip Bay Brown'la birlikte oraya gider, Yaşlı İnsanlardan birini alır ve dos-doğru Nancy Taylor'un evine gider; diğer yaşlı yalnız kalmasın diye de Bay Brown'ı orada bırakır. Şimdi hepiniz Nancy'nin evine gidip dinlenmeli ve beklemelisiniz; sonra biriniz faytonla geri gider ve diğer yaşlıyı alıp Nancy'nin evine getirir ve Bay Brown yürüyerek döner."

"Harika!" diye bağıldılar hepsi birden. "Ah, bu işe yarar... hem de kusursuzca halleder sorunu." Ve hepsi planlama konusunda aralarındaki en iyi kafanın Bayan Enderby'de olduğunu söylediler; bu basit planı niye kendilerinin düşünememiş olduğunu merak ettiklerini söylediler. Bu temiz kalpli ve yapmacıksız kadınlar yapmış oldukları iltifatı geri almak gibi bir niyetleri olmadığını, eğer öyle yapmışlarsa da bunu bilmediklerini belirttiler. Biraz görüş alışverişinden sonra, planı o düşündüğü için bu ayrıcalığa hak kazanmış olması nedeniyle Bayan Enderby'nin Bay Brown'la birlikte gitmesi kararlaştırıldı. Şimdi her şey tatmin edici şekilde organize edilmiş olduğundan, hanımlar rahatlamış ve mutlu bir şekilde ayağa kalktılar, üstlerini silkelediler ve üçü eve doğru yola koyuldu. Bayan Enderby faytonun basamağına ayağını koyup da tam biniyordu ki Brown sesinden artakalmış bir kırıntıyı her nasılsa bulup soluyarak konuştu:

"Lütfen, Bayan Enderby, onları geri çağırın... ben çok halsizim; yürüyemem, gerçekten yürüyemem."

"Aa, sevgili Bay Brown! Gerçekten benziniz solmuş sizin; daha önce fark edememiş olduğum için kendimden utanıyorum. Hey, geri gelin... hepiniz! Bay Brown iyi değil. Sizin için yapabileceğim bir şey var mı, Bay Brown, hakikaten üzgünüm, ağrınız sızınız var mı?"

“Hayır, hanımefendi, sadece halsizim; hasta değilim, sadece hiç halim yok, son zamanlarda; öyle uzun zamandır filan da değil, çok yakın bir zamandan beri.”

Diğerleri geri geldiler ve Brown'ın derdine ortak olma babında duygularını döküp saçarken bir yandan da onun ne kadar solgun olduğunu fark edemiş oldukları için kendilerini suçladılar. Ve hemen yeni bir plan yaptılar ve bunun diğer düşündüklerinin hepsinden açık ara daha iyi olduğuna fikir birliği ettiler. Hepsi Nancy Taylor'un evine gidecek ve ilk iş Brown'ın ihtiyaçlarının çaresine bakacaklardı. Oturma odasındaki kanepeye uzanabilirdi ve Bayan Taylor ile Mary onunla ilgilenirken diğer iki hanımefendi faytonu alıp gidecek ve biri İhtiyarlardan birini getirirken biri de diğeriyle ilgilenmek üzere orada kalacak ve...

O ana kadar kadınlar Brown bunu ister mi istemez mi diye sormadan atın başına üşüşmüşler onu geri döndürmeye başlamışlardı. Tehlikenin eli kulağındaydı, fakat Brown yine sesini buldu ve kendini kurtardı. Şöyle dedi:

“Fakat hanımefendiler, planı uygulanamaz yapan bir şeyi gözden geçiriyorsunuz. Anlayacağınız, eve birini getirir de birinizi diğeriyle orada bırakırsanız, biriniz diğerini almak için döndüğünde orada üç kişi olacak, zira birinin faytonu sürmesi şart ve faytona üçü birden binip de eve dönemezler.”

Hepsi birden, “Tabii ya, elbette, gerçekten öyle!” diye haykırdılar ve hepsinin kafası yeniden karmakarışık oldu.

“Aman yarabbim, şimdi ne yapacağız?” dedi Bayan Glossop; “gelmiş geçmiş en karmaşık şey bu olsa gerek. Tilki, kaz, mısır ve diğer şeyler gibi... ah, Tanrım, onlar bunun yanında hiç kalır.”

İşleyebilecek bir plan oluşturmak amacıyla işkenceden geçmiş kafalarına bir kez daha işkence etmek üzere bitkin bir halde oturdular. Az sonra Mary bir plan önerdi; bu onun ilk çabasıydı. Şöyle dedi:

“Ben gencim ve güçlüyüm, şimdi yorgunluğum da geçti. Bay Brown’ı eve götürün ve onunla ilgilenin... onun yardıma ne kadar ihtiyacı olduğunu açıkça görüyorsunuz. Ben oraya gidip İhtiyarlarla ilgileneceğim; yirmi dakikada orada olurum. Siz gidip en başta yapmaya başladığınızı yapın... yük arabasıyla biri gelene kadar bizim evin orada anayolun üstünde bekleyin. Fazla beklemezsiniz; birazdan çiftçiler kasabadan dönüyor olacaktırlar şimdi. Ben yaşlı Polly’nin sabırlı ve neşeli olmasını sağlayacağım... kaçık olanın buna ihtiyacı yok.

Bu plan tartışıldı ve kabul edildi; o koşullar altında ve muhtemelen bu zamana kadar İhtiyarların umutlarını körelmiş olacağından bu plan uygulanabilecek en iyi planmış gibi görünüyordu.

Brown derin bir oh çekti ve tüm kalbiyle şükretti. Kendini bir an önce anayola atabilirse kaçmanın bir yolunu bulabilirdi.

Derken Bayan Taylor şöyle dedi:

Akşam serinliği çökmek üzere ve yangında her şeyleri yanıp kül olmuş o zavallı yaşlı şeylerin örtüye filan ihtiyacı olacaktır. Diz örtüsünü de götür, canım.”

“Bunu iyi dedin, Anne, götüreyim.”

Faytonun basamağına çıktı ve örtüyü almak için elini uzattı...

Hikâye burada bitiyordu. Anlatan yolcu bu hikâyenin, yirmi beş yıl önce bir tren yolculuğu sırasında okurken tam burada kesildiğini söyledi... tren bir köprüden aşağı düşmüş.

En başta hikâyeyi kolayca tamamlayabileceğimizi düşünüp kendimize güvenerek işe koyulduk; fakat çok geçmeden bunun kolay olmak bir yana zor ve şaşırtıcı olduğu ortaya çıkmaya başladı. Bu Bay Brown'ın karakteri dolayısıyla öyle oluyordu; alabildiğine cömert ve müşfik biriydi, ancak olağandışı utangaçlığı ve çekingenliği onun bu niteliklerini, özellikle kadınların yanındayken, karmaşık hale getiriyordu. Bir yanda Mary'ye karşı duyduğu, umut vaat etmekle birlikte henüz sağlama alınmamış olan –üstelik tam da büyük bir incelikle, hiç hata yapmadan, hiç gücendirmeden halledilmesi gereken durumdaki– aşkı var. Bir yanda da tereddütlü, kızı vermekle vermemek arasında gidip gelen, hünerli ve kusursuz bir diplomasiyle gönlü kazanılması gereken, ama belki de hiç kazanılamayacak bir anne var. Ayrıca orada ağaçların altında beklemekte olan aciz ihtiyaçlar var... onların kaderi ve Brown'ın mutluluğu Brown sonraki iki saniye içinde her ne yaparsa onunla belirlenecek. Mary diz örtüsünü almaya uzanıyordu; Brown bir karar vermek zorundaydı... yitirilecek hiç zaman yoktu.

Hikâyenin mutlu bir sonla bitmesi gerekiyordu, elbette; jüri bunun dışında hiçbir sonu kabul etmeyecekti. Bitişte Brown'ın kadınların nezdindeki itibarının yüksek olması, hal ve tavrının lekesiz olması, iffetinin yaralanmaması, özverili niteliğinin muhafaza edilmesi, Yaşlı İnsanların, onlara her zaman iyilik etmiş olan onun tarafından kurtarılması, herkesin onunla gururlanıp onun adına sevinmesi ve herkesin onu övmeyi dilinden düşürmemesi gerekiyordu.

Bunu halletmek için uğraşıp durduk, ama çabalarımız ısrarlı ve uzlaşmaz zorluklarla kuşatılmıştı. Brown'ın çekingenliğinin diz örtüsünden vazgeçmesine olanak vermeyeceğini kabul ettik. Bu Mary ile

annesini rencide edebilirdi. Ve diğer hanımefendileri de, kısmen diz örtüsünü esirgeyerek o ıstırap içindeki ihtiyaçlara karşı cimrilik etmeyi Brown'ın karakterine yakıştıramadıkları, kısmen de o bir olağanüstü ilahi takdir olduğu halde buna uygun şekilde davranmadığı için şaşırtacaktı. Niye öyle davrandığı sorulduğunda ise çekingenliği gerçeği söylemesine izin vermeyecekti ve yaratıcılıkla pratikten yoksun oluşu onun temize çıkmasını sağlayabilecek bir yalan uydurmakta acze uğratabilecekti. Bu meşakkatli sorunla sabahın üçüne kadar uğraştık.

Bu arada Mary hâlâ diz örtüsünü almaya uzanıyordu. Uğraşmayı bıraktık ve onun uzanmaya devam etmesine karar verdik. İşin sonunun nereye vardığını belirlemek ayrıcalığı okurundur.

FOLLOWING THE EQUATOR'dan, 1897

MARK TWAIN

TOPLU ÖYKÜLER 2

ESKİMO KIZININ AŞKI

Mark Twain genellikle *Tom Sawyer* ve *Huckleberry Finn* ile bilinir. Oysa kısa öyküleriyle Amerikan edebiyatının kurucularındandır. Altına hücum döneminden açgözlü küçük kasabaların düzenbazlığına, insanların gerçek yüzünü gözler önüne sermiştir. Taklit edilemez bir nüktedanlıkla ince ince anlatır, hazırcıvaphlığı öyle şaşmaz öngörüler içerir ki, bütün itirazları baştan boşa çıkarır. Ne de olsa Hemingway'in dediği gibi, "Ameri-

kan edebiyatının kaynağıdır."

"İyi kitap okumadıktan sonra okuma yazma öğrenmenin ne yararı var ki" lafı ona mal edilmiştir. Sizi ikinci iyi edebiyata davet ediyoruz.

"Mark Twain Amerikan yazarlarının hasıdır. Katılarak güleceğiniz Amerikan tarzı özel bir müzahan kurucusudur. Gerçek karşısındaki umutsuz kabadağılığınız herkesten daha iyi karamıştır"

-Washington Post

ALFA

www.alfakitap.com f /alfakitap t /alfakitap @ /alfakitap

ALFA KLASİK

ISBN 978-605-171-483-7

8 786051 714837